

**KIRDAN KENTE GÖÇ EDEN AİLELERİN AİLE YAPISINDA MEYDANA
GELEN DEĞİŞİMLERİN KADININ ROLÜNE ETKİLERİ: ÇANAKKALE
ESENLER MAHALLESİ ÖRNEĞİ**

Nur KUTLU

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Hüseyin KOÇAK

Ekim, 2024

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRDAN KENTE GÖÇ EDEN AİLELERİN AİLE
YAPISINDA MEYDANA GELEN DEĞİŞİMLERİN
KADININ ROLÜNE ETKİLERİ: ÇANAKKALE ESENLER
MAHALLESİ ÖRNEĞİ

Hazırlayan
Nur KUTLU

Danışman
Prof. Dr. Hüseyin KOÇAK

AFYONKARAHİSAR 2024

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Kırdan Kente Göç Eden Ailelerin Aile Yapısında Meydana Gelen Değişimlerin Kadının Rolüne Etkileri: Çanakkale Esenler Mahallesi Örneği**” adlı çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde bilimsel etik kurallara ve atıf gösterme ilkelerine riayet ettiğimi belirterek aksi bir durumun tespiti hâlinde sorumluluğun tamamen bana ait olduğunu kabul, beyan ve taahhüt ederim.

19/11/2024

İmza

Nur KUTLU

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Nur KUTLU
	Numarası	2200642505
	Anabilim Dalı	Sosyoloji
	Programı	Sosyoloji
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı		Kırdan Kente Göç Eden Ailelerin Aile Yapısında Meydana Gelen Değişimlerin Kadının Rolüne Etkileri: Çanakkale Esenler Mahallesi Örneği
Tez Savunma Sınav Tarih		18/10/2024
Tez Savunma Sınav Saati		13/00

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek ☒oy birliği – ☐oy çokluğu ile kabul edilmiştir

Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE

MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

KIRDAN KENTE GÖÇ EDEN AİLELERİN AİLE YAPISINDA MEYDANA GELEN DEĞİŞİMLERİN KADININ ROLÜNE ETKİLERİ: ÇANAKKALE ESENLER MAHALLESİ ÖRNEĞİ

Nur KUTLU

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

Ekim, 2024

Danışman: Prof. Dr. Hüseyin KOÇAK

Çalışmada; kırdan kente göç eden ailelerin aile yapısındaki değişimlerin kadının rolüne olan etkileri kadının eşiyile olan ilişki ve iletişimi, çocuklarıyla olan ilişki ve iletişimi, aile büyükleriyle olan ilişki ve iletişimi özelinde bütüncül bir bakış açısıyla incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma evrenini Çanakkale İli kent merkezinde yer alan Esenler Mahallesi'nde yaşayan kadınlar oluşturmaktadır. Araştırma örneklemi ise farklı hanelerden oluşan 20 kişilik kadın katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak; Kişisel Bilgi Formu ve Görüşme Soru Formu kullanılmıştır. Öncelikle hane sayısı 20'ye indirgenerek örneklem oluşturulmuş sonra her bir haneden birer kadın ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler elektronik ortama aktarılarak oluşturulan dokümanlara içerik analizi yöntemi uygulanıp çözümlenmiştir. Sonuç olarak: (i) Göç öncesinde ev işlerine katılmayan erkekler, göç sonrası yeni yaşam koşulları ve sosyal çevrenin etkisiyle daha fazla sorumluluk üstlenmeye başlamıştır. Göç öncesinde birlikte vakit geçiremeyen eşler, göç sonrası daha fazla zaman geçirmeye başlamıştır. Göç öncesinde duygusal paylaşımları sınırlı olan eşler, göç sonrası daha rahat ve açık duygusal paylaşımlar yapmaya başlamıştır. (ii) Göç öncesinde çocuklara sevgi gösteriminde sınırlamalar yaşayan aileler, göç sonrası daha özgür ve açık sevgi gösterimleri yapmaya başlamıştır. Göç öncesinde çocuklarına kural koyma ve söz dinletme konusunda zorluk yaşayan aileler, göç sonrası daha bağımsız ve etkili olabilmıştır. Göç öncesinde aile büyüklerinin müdahalesiyle kısıtlanan ebeveynler, göç sonrası daha bağımsız ve etkin bir şekilde çocuklarının eğitime katılabilmıştır. (iii) Göç öncesinde aile büyüklerinin müdahalesiyle kısıtlanan ebeveynler, göç sonrası çocuklarının beslenmesine daha bağımsız ve etkin bir şekilde müdahale edebilmiştir. Göç öncesinde aile büyüklerinin evdeki fiziksel aktivitelere müdahalesiyle karşılaşan katılımcılar, göç sonrası daha bağımsız bir yaşam sürmüş ve bu müdahalelerin azaldığını belirtmiştir. Göç öncesinde aile büyüklerinin torunların bakımına katkısı yaygınken, göç sonrası bu sorumlulukların daha çok anne-babaya geçtiği gözlemlenmiştir. Göç öncesinde kültürel normlar ve büyük aile yapısı nedeniyle sınırlamalar yaşayan aileler, göç sonrası fiziksel mesafe ve özgürlük faktörleri nedeniyle bu ilişkilerde değişiklikler yaşamıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile, aile yapısı, kadının rolü, aile içi iletişim, Çanakkale Esenler Mahallesi.

ABSTRACT

THE EFFECTS OF CHANGES IN THE FAMILY STRUCTURE OF FAMILIES MIGRATING FROM RURAL TO URBAN AREAS ON THE ROLE OF WOMEN: THE CASE OF ÇANAKKALE ESENLER NEIGHBORHOOD

Nur KUTLU

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF SOCIOLOGY**

October, 2024

Supervisor: Prof. Dr. Huseyin KOÇAK

The study aims to examine the effects of changes in the family structure of families migrating from rural to urban areas on the role of women from a holistic perspective in terms of women's relationship and communication with their spouses, relationship and communication with their children, and relationship and communication with family elders. The research population consists of women living in Esenler Neighborhood in the city center of Canakkale Province. The research sample consists of 20 female participants from different households. Personal Information Form and Interview Questionnaire were used as data collection tools. First of all, the sample was formed by reducing the number of households to 20, and then semi-structured interviews were conducted with one woman from each household. The data obtained from the interviews were transferred to electronic media and the documents created were analyzed by applying content analysis method. As a result: (i) Men, who did not participate in household chores before migration, started to assume more responsibility after migration due to new living conditions and social environment. Spouses who did not spend time together before migration started to spend more time together after migration. Spouses who had limited emotional sharing before migration started to have more relaxed and open emotional sharing after migration. (ii) Families who had limitations in showing affection to children before migration started to show affection more freely and openly after migration. Families who had difficulties in setting rules and making their children obey them before migration became more independent and effective after migration. Parents who were restricted by the intervention of family elders before migration were able to participate more independently and effectively in their children's education after migration. (iii) Parents who were restricted by the intervention of family elders before migration were able to intervene more independently and effectively in their children's nutrition after migration. Participants who faced interference from elders in physical activities at home before migration lived a more independent life after migration and reported that these interferences decreased. While the contribution of grandparents to the care of grandchildren was common before migration, it was observed that these responsibilities shifted more to parents after migration. Families who experienced limitations due to cultural norms and large family structure before migration experienced changes in these relationships due to physical distance and freedom factors after migration.

Key Words: Family, family structure, role of women, communication within the family, Canakkale Esenler Neighborhood.

ÖNSÖZ

Toplumsal hayatta yaşanan maddi ve manevi unsurların gelişmeleri, gündelik hayatı etkileyerek insan ilişki biçimlerini belirlemekte ve dönüştürmektedir. Bu gelişmeler, kültürel değerleri de etkilemekte ve toplumun herhangi bir alanında yaşanan değişimler, toplumun diğer parçalarını ve alt birimlerini de etkilemektedir. Bu bağlamda, günümüz Türkiye toplumunda göç, eğitim, demokratikleşme, ekonomi, teknoloji gibi alanlarda yaşanan değişimlerin aile kurumunu etkilemesi de kaçınılmazdır. Bu tez çalışmasında, kırdan kente göç eden ailelerin aile yapısında meydana gelen değişimlerin kadının rolüne etkileri ele alınarak kadının eşiyle, çocuklarıyla ve aile büyükleriyle olan ilişki ve iletişimde meydana gelen değişimlere ışık tutulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın evrenini, Çanakkale İli kent merkezinde yer alan Esenler Mahallesi'nde yaşayan kadınlar oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın her aşamasında yardımlarını esirgemeyen ve her daim yanımda olan değerli danışmanım Sayın Prof. Dr. Hüseyin KOÇAK'a sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Ayrıca, saha araştırmasında karşılaşılan zorlukların üstesinden birlikte geldiğimiz, her durumda birbirimize destek olduğumuz yol arkadaşım sevgili eşim Zafer KUTLU'ya ve tez yazma sürecinde sabır gösteren canım kızım Deniz Vera KUTLU'ya sonsuz teşekkür ve sevgilerimi sunuyorum.

Nur KUTLU
2024, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI.....	ii
ENSTİTÜ ONAYI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AİLE VE GÖÇ KAVRAMLARINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

1. AİLE TANIMI VE İŞLEVLERİ İLE ÖNEMİ.....	8
1.1. AİLENİN TANIMI	8
1.2. AİLENİN İŞLEVLERİ	10
1.3. AİLENİN ÖNEMİ	15
2. AİLE TÜRLERİ.....	18
2.1. GELENEKSEL AİLE TİPİ.....	19
2.2. MODERN AİLE TİPİ	22
2.3. POST MODERN AİLE TİPLERİ.....	24
3. AİLEYE İLİŞKİN KURAMLAR.....	32
3.1. YAPISAL İŞLEVSELÇİ KURAM	32
3.2. ÇATIŞMA KURAMI	33
3.3. SEMBOLİK ETKİLEŞİMCİ KURAM	35
3.4. SOSYAL ALIŞVERİŞ KURAMI	36
3.5. AİLE SİSTEMLERİ KURAMI	38
3.6. GELİŞİM KURAMI	39
4. GÖÇÜN AİLE KURUMU ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	41
4.1. UYUM SORUNLARI.....	43
4.2. KADIN VE ERKEK ROLLERİNDEKİ DEĞİŞİM	45
4.3. ÇOCUKLAR	46
4.4. AİLE İÇİ ŞİDDET	47

İKİNCİ BÖLÜM

KADIN KAVRAMINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

1. KADIN İLE İLİŞKİLİ BAZI TEMEL KAVRAMLAR.....	50
1.1. CİNSİYET	52
1.2. TOPLUMSAL CİNSİYET	53
1.3. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ	55
2. KADININ AİLEDEKİ ROLÜ.....	57
2.1. ÇOCUKLARLA OLAN İLİŞKİ VE İLETİŞİM	59
2.2. EŞ İLE OLAN İLİŞKİ VE İLETİŞİM	61
2.3. AİLE BÜYÜKLERİYLE OLAN İLİŞKİ VE İLETİŞİM	63

3. KADININ EKONOMİK YAŞAMA KATILIMININ ETKİLERİ	65
3.1. ÇALIŞAN KADININ AİLE İÇİ GÖREVLERE ETKİLERİ.....	67
3.2. ÇALIŞAN KADININ AİLE İÇİ KARARLARA KATILIMI	70
4. KADIN VE GÖÇ İLİŞKİSİ	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MÜBECCEL BELİK KIRAY'IN TOPLUMSAL DEĞİŞİM GÖRÜŞLERİ

1. TOPLUMSAL DEĞİŞME ANLAYIŞI	78
2. TAMPON MEKANİZMALAR KURAMI	80
3. MÜBECCEL BELİK KIRAY PERSPEKTİFİNDEN AİLE, GÖÇ VE KADIN 84	
3.1. AİLEYE İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİ	84
3.2. GÖÇE İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİ	87
3.3. KADINA İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİ	89

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KIRDAN KENTE GÖÇ EDEN AİLELERİN AİLE YAPISINDA MEYDANA GELEN DEĞİŞİMLERİN KADININ ROLÜNE ETKİLERİNİN ÇANAKKALE ESENLER MAHALLESİ ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ

1. ARAŞTIRMA ALANINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER.....	92
1.1. ÇANAKKALE İLİ MERKEZ İLÇESİNİN DEMOGRAFİK YAPISI.....	92
1.2. ÇANAKKALE İLİ MERKEZ İLÇESİNİN SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI.....	95
2. YÖNTEM VE METODOLOJİ.....	97
2.1. ARAŞTIRMA MODELİ	97
2.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI	97
2.3. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI	97
2.4. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ.....	98
2.5. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	100
2.5.1. Kişisel Bilgi Formu	101
2.5.2. Görüşme Soru Formu.....	101
2.6. VERİLERİN ANALİZİ.....	101
3. BULGULAR VE YORUM.....	103
3.1. SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE İLİŞKİN BULGULAR	103
3.2. EŞİYLE OLAN İLİŞKİ VE İLETİŞİM TEMASINA AİT BULGULARIN YORUMLANMASI.....	108
3.3. ÇOCUKLARIYLA OLAN İLİŞKİ VE İLETİŞİM TEMASINA AİT BULGULARIN YORUMLANMASI.....	113
3.4. AİLE BÜYÜKLERİYLE OLAN İLİŞKİ VE İLETİŞİM TEMASINA AİT BULGULARIN YORUMLANMASI.....	120
SONUÇ VE ÖNERİLER	127
KAYNAKÇA.....	133
EKLER.....	146

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Çanakkale'nin Merkez ve Diğer İlçeleri	93
Şekil 2. Çanakkale Merkez Mahalle Sınırları	94
Şekil 3. Yaşa Göre Dağılım	105
Şekil 4. Eğitim Durumlarına Göre Dağılım	105
Şekil 5. Ailenin Toplam Gelir Düzeyine Göre Dağılım.....	105
Şekil 6. Sahip Olunan Çocuk Sayısına Göre Dağılım	106
Şekil 7. Aynı Evde Yaşayan Toplam Kişi Sayısına Göre Dağılım.....	106
Şekil 8. Aile Yapısına Göre Dağılım.....	106

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

%: Yüzde
&: ve
ark: Arkadaşları
Çev: Çeviren
Der: Derleyen
Edit: Editör
Haz: Hazırlayan
pp: Printed pages (basılı sayfalar)
s: Sayfa
ss: Sayfa aralığı
TDK: Türk Dil Kurumu
vb: Ve benzeri
vd: Ve diğeri
yy: Yüzyıl
Yay Haz: Yayına Hazırlayan

GİRİŞ

Aile; “toplumun temel yapı taşı kabul edilerek bireyin sosyalleşmesi ve kültürel değerleri aktarmasında” önemli bir rol oynayan kurum olarak kabul edilmektedir. Tarihsel süreç içerisinde aile yapısında meydana gelen değişimler, toplumsal dinamiklerin ve kültürel dönüşümlerin bir yansıması olarak değerlendirilmiştir. Özellikle sanayi devrimi, kentleşme, teknolojik ilerlemeler ve küreselleşme gibi faktörler aile yapısında köklü değişimlere yol açmıştır. Bu değişimler aile üyelerinin rollerinde ve sorumluluklarında önemli dönüşümlere neden olmuştur (Sevinç vd., 2018; Özkan, 2019).

Kadınların toplumsal yaşamda ve iş hayatında daha aktif rol almaya başlaması, aile yapısında ve kadının aile içindeki rolünde önemli değişikliklere neden olmuştur. Geleneksel aile yapısında kadının öncelikli rolü, ev işleri ve çocuk bakımı gibi sorumluluklarla sınırlı iken modern toplumlarda kadınların eğitim düzeylerinin artması, iş gücüne katılım oranlarının yükselmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki farkındalığın artmasıyla birlikte bu roller genişlemiş ve çeşitlenmiştir (Engin, 2021; Ünsal, 2022).

Bu tez çalışmasında, kırdan kente göç eden ailelerin yapısında meydana gelen değişimlerde kadının rolüne olan etkileri incelenmiştir. Öncelikle, tarihsel perspektiften aile yapısındaki değişimler ele alınmış, ardından kadının aile içindeki konumunda meydana gelen dönüşümler analiz edilmiştir. Bu bağlamda, literatür taraması yapılarak konuya ilişkin mevcut çalışmalar değerlendirilmiş ve güncel veriler ışığında kırdan kente göçün kadının aile yapısındaki rolünün nasıl evrildiği ortaya konulmuştur. Ayrıca, farklı sosyo-ekonomik ve kültürel bağlamlarda kadının rolündeki değişimlerin nasıl şekillendiği ve bu değişimlerin kadınların yaşamlarına ve aile dinamiklerine olan etkileri tartışılmıştır.

Sonuç olarak bu tez çalışması, kırdan kente göçün aile yapısındaki değişimlerin kadının rolüne olan etkileri kadının; “eşiyle olan ilişki ve iletişim, çocuklarıyla olan ilişki ve iletişim, aile büyükleriyle olan ilişki ve iletişim” özelinde bütüncül bir bakış açısıyla ele alarak toplumsal dönüşümlerde kırdan kente göçün aile ve kadın üzerindeki yansımalarını irdelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda elde edilen bulguların, aile politikaları ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında yapılacak diğer çalışmalara katkı sağlaması hedeflenmektedir.

i. Araştırmanın Konusu

Bu tez çalışması, Çanakkale Esenler Mahallesi örneğinde, kırdan kente göçün aile yapısında meydana gelen değişimlerde kadının rolüne, özellikle eşiyle olan ilişki ve iletişimine, çocuklarıyla olan ilişki ve iletişimine, aile büyükleriyle olan ilişki ve iletişimine etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Aile yapısındaki değişimler, toplumsal dinamikler, ekonomik koşullar ve kültürel değerler çerçevesinde kadının aile içindeki ve toplumsal yaşamındaki rolünü derinlemesine etkilemektedir. Bu bağlamda, kadınların farklı aile üyeleriyle olan ilişkilerinde meydana gelen değişimler, araştırmanın temel odak noktasını oluşturmaktadır.

Çanakkale Esenler Mahallesi, sosyo-ekonomik ve demografik yapısı itibariyle, Türkiye genelindeki kırdan kente göçün kentsel dönüşüm ve modernleşme süreçlerinin yansımalarını barındıran iyi bir örnek teşkil etmektedir. Mahallenin bu özellikleri, aile yapısındaki değişimlerin ve bu değişimlerin kadınların ilişkileri üzerindeki etkilerinin incelenmesi için uygun bir zemin sunmaktadır.

Araştırma kapsamında, Esenler Mahallesi'nde yaşayan ve kırdan kente göç ailedeki kadınların aile içindeki rollerinde ve ilişkilerinde meydana gelen değişimler ele alınmıştır. Çalışmada, kadınların eşiyle olan ilişki ve iletişimlerinde yaşadıkları dönüşümler, bu dönüşümlerin nedenleri ve sonuçları incelenmiştir. Benzer şekilde, kadınların çocuklarıyla olan ilişki ve iletişimlerinde meydana gelen değişimlerin, çocukların eğitim ve sosyal gelişimi üzerindeki etkileri de araştırılmıştır. Aile büyükleriyle olan ilişkilerdeki değişimler ise geleneksel aile yapısının modernleşme sürecindeki dönüşümünü ve bu dönüşümün kadınların sorumlulukları üzerindeki etkilerini ortaya koyması hedeflenmektedir.

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Derinlemesine görüşmeler yolu ile veri toplanmıştır. Elde edilen bulgular üzerinden, kırdan kente göçen ailelerdeki kadınların; çocuklar, eş ve aile büyükleriyle olan ilişkilerinde meydana gelen değişimleri analiz edilmiştir.

Sonuç olarak bu araştırma, kırdan kente göçün aile yapısındaki değişimlerin kadınların eşiyle, çocuklarıyla ve aile büyükleriyle olan ilişkilerine ve iletişimlerine olan etkilerini derinlemesine inceleyerek toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında yeni yaklaşımlar ve politikalar geliştirilmesine katkı sağlamayı hedeflemektedir. Çanakkale Esenler Mahallesi örneği üzerinden yapılan bu çalışma, benzer demografik ve sosyo-

ekonomik özelliklere sahip diğer kırdan kente göçün yaşandığı bölgelerdeki kadınların durumlarına ışık tutacak ve daha kapsamlı araştırmalar için bir temel oluşturacaktır.

ii. Araştırmanın Amacı

Bu tez çalışmasının amacı, Çanakkale Esenler Mahallesi örneğinde, kırdan kente göçün aile yapısında meydana getirdiği değişimlerin kadının rolüne olan etkilerini kapsamlı bir şekilde incelemektir. Özellikle kadının eşiyle, çocuklarıyla ve aile büyükleriyle olan ilişki ve iletişimde meydana gelen değişim ve dönüşümler, çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Araştırma; aile yapısındaki değişimlerin, kadının aile içindeki konumunu, sorumluluklarını ve ilişkilerini nasıl etkilediğini anlamayı hedeflemektedir.

Bu kapsamda, araştırmanın temel amaçları:

- Kırdan Kente Göçün Kadının Eşiyle Olan İlişki ve İletişimine Etkileri: Aile yapısındaki değişimlerin, kadının eşiyle olan ilişkisi ve iletişimi üzerindeki etkilerini analiz etmek. Geleneksel ve modern aile yapılarında kadının eş ile ilişkilerindeki rollerin ve sorumlulukların nasıl farklılaştığını ortaya koymak. Bu değişimlerin evlilik dinamiklerine, çiftlerin karşılıklı beklentilerine ve ilişkilerinin kalitesine olan yansımalarını değerlendirmek.
- Kırdan Kente Göçün Kadının Çocuklarıyla Olan İlişki ve İletişimine Etkileri: Kadının çocuklarıyla olan ilişki ve iletişimde meydana gelen değişiklikleri incelemek. Aile yapısındaki dönüşümlerin, kadının çocuk yetiştirme pratikleri, eğitim ve bakım sorumlulukları üzerindeki etkilerini belirlemek. Bu değişimlerin çocukların gelişimi, eğitimi ve sosyal ilişkileri üzerindeki etkilerini değerlendirmek.
- Kırdan Kente Göçün Kadının Aile Büyükleriyle Olan İlişki ve İletişimine Etkileri: Kadının aile büyükleriyle olan ilişkilerinde ve iletişimde meydana gelen dönüşümleri analiz etmek. Geleneksel aile yapısında kadının aile büyüklerine karşı sorumlulukları ile modern aile yapısındaki sorumlulukların nasıl değiştiğini ortaya koymak. Bu değişimlerin, kuşaklar arası ilişkiler ve aile içi dayanışma üzerindeki etkilerini değerlendirmek.

Araştırma bu amaçlar doğrultusunda, nitel araştırma yöntemi kullanılarak veri toplama ve analiz süreci içermektedir. Derinlemesine görüşmeler aracılığıyla elde edilen veriler, kadının aile içindeki ve toplumsal yaşamındaki rollerinin nasıl evrildiğini ve bu

değişimlerin farklı aile üyeleriyle olan ilişkilerine nasıl yansıdığını anlamayı sağlayacaktır.

Sonuç olarak bu çalışma, kırdan kente göçün aile yapısındaki değişimlerin kadının rolüne olan etkilerini derinlemesine inceleyerek toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında yeni yaklaşımlar ve politikalar geliştirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Çanakkale Esenler Mahallesi örneği üzerinden yapılacak bu araştırma, benzer demografik ve sosyo-ekonomik özelliklere sahip diğer kırdan kente göç yaşamış bölgelerdeki kadınların durumlarına ışık tutacak ve daha geniş kapsamlı araştırmalar için bir temel oluşturacaktır.

iii. Araştırmanın Önemi

Bu tez çalışması, toplumsal cinsiyet eşitliği, aile dinamikleri ve toplumsal değişim süreçleri konusunda katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Araştırma hem akademik literatüre katkı sağlaması hem de politika yapıcılar ve uygulayıcılar için yol gösterici nitelikte bilgiler sunması açısından önem arz etmektedir.

Bu araştırma, kırdan kente göçün aile yapısındaki değişimlerin kadınların yaşamları üzerindeki etkilerini anlamak için bir kaynak olacaktır. Kadının eşyle, çocuklarıyla ve aile büyükleriyle olan ilişki ve iletişimde meydana gelen dönüşümlerin analizi, toplumsal cinsiyet rollerinin ve aile içi dinamiklerin nasıl evrildiğine dair bir bakış açısı sağlayacaktır. Bu bilgiler, sosyoloji, psikoloji, aile çalışmaları ve kadın çalışmaları gibi disiplinler için değerli olacaktır.

Araştırmanın önemi şu başlıklarda özetlenebilir:

- **Toplumsal Cinsiyet Eşitliği:** Bu çalışma, toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki mevcut literatüre önemli katkılar sağlayacaktır. Kadının aile içindeki rolündeki değişimlerin, toplumsal cinsiyet eşitliğine olan etkileri incelenerek bu alandaki politikaların ve stratejilerin geliştirilmesine yönelik öneriler sunulacaktır.
- **Aile Dinamikleri:** Aile yapısındaki değişimlerin, kadınların farklı aile üyeleriyle olan ilişkileri üzerindeki etkileri analiz edilerek modern aile yapısının dinamikleri hakkında bilgi elde edilecektir. Bu, aile içi iletişim, dayanışma ve sorumluluk dağılımı konularında daha bilinçli yaklaşımlar geliştirilmesine olanak tanıyacaktır.
- **Sosyokültürel Değişim:** Çalışma, sosyokültürel değişimlerin aile yapısı üzerindeki etkilerini ortaya koyarak toplumsal dönüşüm süreçlerinin

anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bu hem yerel hem de küresel düzeydeki toplumsal değişimlerin aile yapısı üzerindeki yansımalarını değerlendirmek için önemli bir referans noktası olacaktır.

- **Politika Geliştirme:** Araştırma bulguları, aile politikaları ve toplumsal cinsiyet eşitliği stratejilerinin geliştirilmesinde politika yapıcılara yol gösterici olacaktır. Kadının aile içindeki rolündeki değişimlerin ve bu değişimlerin neden olduğu zorlukların anlaşılması, daha etkili ve kapsayıcı politikaların oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.
- **Yerel ve Bölgesel İncelemeler:** Çanakkale Esenler Mahallesi örneği üzerinden yapılacak bu çalışma, benzer demografik ve sosyo-ekonomik özelliklere sahip diğer bölgelerdeki aile yapısının ve kadın rollerinin incelenmesi için bir model oluşturacaktır. Bu, bölgesel farklılıkların anlaşılmasına ve yerel çözümler geliştirilmesine olanak tanıyacaktır.

iv. Araştırmanın Problem ve Alt problemleri

Bu çalışmanın temel problemi, kırdan kente göçün aile yapısında meydana getirdiği değişimlerin kadının rolüne olan etkilerini anlamaktır. Özellikle kadının; eşiyle, çocuklarıyla ve aile büyükleriyle ilişki ve iletişimi üzerindeki etkilerinin detaylı bir şekilde incelenmesi amaçlanmaktadır. Çanakkale Esenler Mahallesi örneğinde bu dönüşümlerin nasıl gerçekleştiği ve bu değişimlerin kadınların aile içindeki ve toplumsal yaşamındaki rollerine nasıl yansıdığı araştırmanın odak noktasını oluşturmaktadır.

Araştırma probleminde hareketle aşağıdaki alt problem oluşturularak çalışma sonunda belli sonuçlara varılması amaçlanmaktadır:

- **Kırdan Kente Göçün Kadının Eşiyle Olan İlişki ve İletişimine Etkileri ile ilgili olarak:** Aile yapısındaki değişimlerin, kadının eşiyle olan ilişki ve iletişimi üzerinde nasıl etkiler yaratmıştır? Geleneksel ve modern aile yapılarında, kadının eş ile olan ilişkilerindeki roller ve sorumlulukların nasıl farklılaşmıştır? Bu değişimlerin evlilik dinamiklerine, çiftlerin karşılıklı beklentilerine ve ilişkilerinin kalitesine olan yansımaları nasıl olmuştur?
- **Kırdan Kente Göçün Kadının Çocuklarıyla Olan İlişki ve İletişimine Etkileri ile ilgili olarak:** Kadının çocuklarıyla olan ilişki ve iletişimde meydana gelen değişiklikler nelerdir? Aile yapısındaki dönüşümlerin, kadının çocuk yetiştirme pratikleri, eğitim ve bakım sorumlulukları üzerindeki etkileri nelerdir? Bu

değişimlerin, çocukların gelişimi, eğitimi ve sosyal ilişkileri üzerindeki etkileri nelerdir?

- Kırdan Kente Göçün Kadının Aile Büyükleriyle Olan İlişki ve İletişimine Etkileri ile ilgili olarak: Kadının aile büyükleriyle olan ilişkilerinde ve iletişiminde meydana gelen dönüşümler nelerdir? Geleneksel aile yapısında kadının aile büyüklerine karşı sorumlulukları ile modern aile yapısındaki sorumlulukları nasıl değişmiştir? Bu değişimlerin, kuşaklar arası ilişkiler ve aile içi dayanışma üzerindeki etkileri nelerdir?

Çalışma; “Giriş”, “Teorik ve Kavramsal Çerçeve”, “Alan Çalışması”, “Sonuç ve Öneriler” bölümlerinden oluşmaktadır. Söz konusu bölümlere ait açıklamalar şu şekildedir:

Giriş bölümünde araştırma ile ilgili olarak kısa açıklamalar yapıldıktan sonra; “Araştırmanın; Konusu, Amacı, Önemi, Problem ve Alt problemleri” hakkında bilgi verilmiştir.

Teorik ve kavramsal çerçevenin birinci bölümü olan Aile ve Göç Kavramlarına İlişkin Genel Bilgiler kısmında; öncelikle “Aile Tanımı, Önemi ve İşlevleri”, sonra “Aile Türleri”, daha sonra “Aileye İlişkin Kuramlar”, en sonunda ise “Göçün Aile Kurumu Üzerindeki Etkileri” konuları ele alınmıştır.

Teorik ve kavramsal çerçevenin ikinci bölümü olan Kadın Kavramına İlişkin Genel Bilgiler kısmında; öncelikle “Kadın ile İlişkili Bazı Temel Kavramlar”, sonra “Kadının Ailedeki Rolü”, daha sonra “Kadının Ekonomik Yaşama Katılımının Etkileri”, en sonunda ise “Kadın ve Göç İlişkisi” konuları ele alınmıştır.

Teorik ve kavramsal çerçevenin üçüncü bölümü olan Mübeccel Belik Kıray’ın Toplumsal Değişim Görüşleri kısmında; öncelikle Mübeccel Belik Kıray’ın “Toplumsal Değişme Anlayışı”, sonra “Tampon Mekanizmalar Kuramı”, en sonunda “Mübeccel Belik Kıray Perspektifinden Aile, Göç ve Kadın” konuları ele alınmıştır.

Alan çalışması bölümü olan; Aile Yapısında Meydana Gelen Değişimlerin Kadının Rolüne Etkilerinin Çanakkale Esenler Mahallesi Örneğinde İncelenmesi kısmında, araştırmanın gerçekleştirildiği Çanakkale İli Merkez İlçesine yönelik bilgilerin yer aldığı “Araştırma Alanına İlişkin Genel Bilgiler”, araştırmanın yürütülme süreci ve uygulama aşamasında dikkate alınan detayların yer aldığı “Yöntem ve Metodoloji” ile alan

alışmasındaki verilerin analiz edilmesiyle çıkan bulguların değerlendirildiği “Bulgular ve Yorum” başlıkları bulunmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme kısmında; öncelikle, alan araştırmasında kullanılan “Kişisel Bilgi Formu” ve “Görüşme Soru Formu” ile toplanan verilerin analiz edilmesiyle elde edilen bulguların yorumlanması sonucu elde edilen sonuçlara yer verilmiştir. Daha sonra araştırma sonuçları ve çalışmanın sınırlılıkları göz önünde bulundurularak tema bazı önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

AİLE VE GÖÇ KAVRAMLARINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

Bu bölümde aile ve göç konularına ilişkin yapılan açıklamalar, toplumsal yapıların dinamiklerini ve bireyler üzerindeki etkilerini anlamada önemli bir çerçeve sunmaktadır. Aile kurumunun modern toplumdaki rolü, göç gibi makro sosyal süreçler tarafından şekillendirilmeye devam etmekte ve bu süreçlerin incelenmesi, toplumsal yapının gelecekte nasıl evrileceğine dair önemli ipuçları sağlamaktadır.

Çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesine ilişkin bilgilerin verildiği bu bölümde; öncelikle aile tanımı, işlevleri ve önemi, sonra aile türleri, sonra aileye ilişkin kuramlar, en sonunda göçün aile kurumu üzerindeki etkileri konuları ele alınmıştır.

1. AİLE TANIMI VE İŞLEVLERİ İLE ÖNEMİ

İnsanlık tarihinin başından beri aile, toplumların temel yapı taşı olarak kabul edilmiştir. Bireylerin ilk sosyal çevresi olan aile, onları topluma bağlayarak toplumun sürekliliğini sağlar. Tarih boyunca din ve gelenekler gibi meşru temellere dayanan aile, bu değerlerin nesiller boyunca aktarılmasına yardımcı olmuştur. Ancak, aydınlanma, sanayileşme ve modernizm gibi sosyo-ekonomik değişimler aile üzerinde önemli etkiler yaratmış ve modernizmle birlikte geleneksel değerler zayıflamıştır. Günümüzde aile, bireyin yaşadığı dönüşümlerle önemli değişimler ve çözümler yaşamaktadır. Bu durum, ailenin gelecekteki durumu ve ortadan kalkma olasılığı gibi kaygıları gündeme getirmektedir (Turgut, 2017). Tarih boyunca toplumların temel birimi olarak kabul edilen aile, din ve gelenekler aracılığıyla nesiller arası değer aktarımında önemli rol oynamıştır. Ancak, aydınlanma, sanayileşme ve modernizm gibi sosyo-ekonomik değişimlerle birlikte geleneksel aile yapısı zayıflamış ve çözümler yaşamıştır, bu da ailenin geleceği konusunda endişeler doğurmuştur.

1.1. AİLENİ TANIMI

Aile kavramı; sosyal bilimlerde evrensel bir tanıma ulaşılmamış bir kavramdır. Ailenin yapısı ve kapsamı tarihsel süreçler ve farklı toplumlarda olduğu gibi, aynı toplum içinde de dönemsel olarak değişebilir. Dolayısıyla genel bir tanım yapmak güçtür. Fakat, çeşitli özellikler dikkate alınarak farklı tanımlar yapılmıştır (Hantrias ve Letabiler, 2014).

Aile kavramı, Arapça kökenli olup TDK'ya göre evlilik ve kan bağına dayanan en küçük sosyal birlik olarak tanımlanır (TDK, 2024). Şahinkaya aileyi evlilik, kan veya evlat edinme bağlarıyla birbirine bağlı, aynı evde yaşayan, aynı geliri paylaşan bir topluluk olarak tanımlar (Gökçe, 1976). Sosyologlardan örneğin MacIver ve Page, Winch, Summer ve Keller, Freyer, Leslie ve Korman gibi sosyologlar aile tanımı konusunda çeşitli yaklaşımlar geliştirmiştir. Buna göre:

- MacIver ve Page, aileyi toplumsal ilişkiler içinde bir temel birim olarak görmüşlerdir. Onlara göre aile, bireylerin temel sosyalleşme sürecini yaşadıkları ve kişisel kimliklerini inşa ettikleri yerdir. Bu tanımda, ailenin bireyleri topluma hazırlama rolüne vurgu yapılır (1961).
- Winch, aileyi hem bireysel hem de toplumsal ihtiyaçları karşılayan bir kurum olarak tanımlamıştır. Özellikle psikolojik ihtiyaçların karşılanması ve bireylerin gelişim süreçleri üzerine vurgu yaparak aileyi bir "destek sistemi" olarak ele alır (1971).
- Summer ve Keller, aileyi bir biyolojik üreme birimi olarak değerlendirmiş, aynı zamanda kültürün bir kuşaktan diğerine aktarılmasında bir araç olarak görmüşlerdir. Onlara göre aile, toplumsal normların, değerlerin ve geleneklerin korunduğu ve aktarıldığı bir merkezdir (1927).
- Freyer, aileyi, bireyin kendini gerçekleştirme sürecinde çok önemli bir sosyalleşme ve kimlik kaynağı olarak görür. Ailenin, bireylere toplumsal rol ve sorumluluk bilinci kazandırdığına vurgu yapar (1998).
- Leslie ve Korman'a göre aile, yalnızca bireyler arası ilişkilerin değil, toplumun da dinamik bir yansımasıdır. Bu bağlamda, aile kurumunun toplumun gelişimine ve değişimine paralel olarak dönüşen bir yapı olduğu ifade edilir (1967).

Yukarıda yapılan tüm tanımalardan hareketle kapsamlı bir tanım yapmak gerekirse; aile, bireylerin temel sosyalleşme süreçlerini yaşadıkları, kişisel kimliklerini inşa ettikleri ve topluma hazırlanmalarında kritik bir rol oynayan toplumsal birimdir. Bireylerin hem bireysel hem de toplumsal ihtiyaçlarını karşılayan bir "destek sistemi" olarak işlev görür. Aile, yalnızca biyolojik üreme birimi olmanın ötesinde, kültürel değerlerin, toplumsal normların ve geleneklerin korunup bir kuşaktan diğerine aktarıldığı bir merkezdir. Aynı zamanda, bireylerin sosyalleşme sürecinde kimlik kazanımını ve toplumsal rol bilincini geliştiren bir yapı olarak, toplumun değişimine ve gelişimine paralel olarak sürekli dönüşen dinamik bir yansımadır.

En kapsamlı tanımlardan biri, ailenin insan neslinin devamlılığını sağladığı, sosyalleşme sürecinin ilk ve en etkili şekilde gerçekleştiği, samimi ve güven verici ilişkilerin kurulduğu, ekonomik etkinliklerin de yer aldığı bir sosyal kurum olduğunu belirtir. Aile, tarih boyunca farklı toplumlarda ve dönemlerde kapsamı ve yapısı açısından değişiklik göstermiştir. Eskiden geniş aile yapıları yaygınken, günümüzde genellikle çekirdek aileler daha yaygındır (Karaca, 2017: 4).

Ayrıca, insanlık tarihi boyunca üretim biçimlerinin değişmesi, toplum yapısında ve dolayısıyla aile yapısında da değişimlere yol açmıştır. Üretim araçlarının gelişmesiyle toplumlar avcı-toplayıcı topluluklardan tarım, sanayi ve enformasyon toplumlarına evrilmiştir ve bu süreç, ailenin yapısını da etkilemiştir (Karaca, 2017; Köse, 2018). Toparlayacak olursak üretim biçimlerindeki değişimler, toplum yapısında ve buna bağlı olarak aile yapısında da dönüşümlere yol açmıştır. Avcı-toplayıcı topluluklardan tarım, sanayi ve enformasyon toplumlarına geçiş, aile yapısında önemli değişiklikler yaratmıştır. Bu bağlamda tarihsel dönüşümler, ailenin işlevlerinde de belirgin farklılıklar meydana getirmiştir. Geleneksel olarak bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayan ve toplumsal değerleri nesilden nesile aktaran ailenin modern dönemde; sosyal, ekonomik ve kültürel rollerinde çeşitlenme yaşamıştır. Ailenin işlevlerinde meydana gelen değişimlere ilişkin kapsamlı açıklamalar aşağıda verilmiştir.

1.2. AİLENİN İŞLEVLERİ

İşlev terimi; “Bir kültür ögesinin toplumsal yapının uyumlu ve düzenli işleyişine yaptığı katkıyı” ifade eder. Bu, toplumsal yapının belirli bir parçasının genel sistem içinde yerine getirdiği rol ve görevler anlamına gelir (Ozankaya, 1984: 68). Bu bağlamda, bir yapının işlevi, onun toplumsal sistem içerisindeki önemini ve yerini belirler. Toplumsal yapının çeşitli unsurları, bu işlevler aracılığıyla birbiriyle bağlantılıdır ve bir bütün olarak toplumun istikrarını ve sürekliliğini sağlar. İşlevsel analiz, sosyolojik incelemelerde, toplumsal yapıların ve kurumların nasıl çalıştığını, toplumsal düzeni nasıl sürdürdüğünü ve toplumsal değişime nasıl katkıda bulunduğunu anlamak için kullanılan önemli bir yaklaşımdır. Bu perspektiften bakıldığında, her kültürel öge, toplumsal sistemin bir parçası olarak belirli işlevler üstlenir ve bu işlevler, toplumsal yapının genel uyumuna ve devamlılığına katkıda bulunur (Kır, 2011).

Ailenin önemi, yerine getirdiği benzersiz işlevlerden kaynaklanır. Aile, çocukların büyüdüğü, bakım ve eğitim aldıkları en yakın çevredir ve yaşam boyu önem taşır. Tüm toplumlarda aile mevcuttur ve evrensel bir kurum olarak kabul edilir. Ailenin işlevleri arasında neslin devamını sağlama, çocukları sosyalleştirme, bireyleri yalnızlık ve gerginlikten kurtarma, psikolojik ve biyolojik tatmin sağlama, ekonomik faaliyetlere katılım ve kültür aktarımı bulunur (Erkal, 1993).

Ogburn'un (1953: 76) belirttiği üzere geniş aile, geleneksel bir aile biçimi olarak kabul edilmiştir ve çekirdek aileden farklı olarak çeşitli işlevleri yerine getirmektedir. Sanayi sonrası oluşan çekirdek ailenin aksine, geniş aile kendi içinde yeterli bir ekonomik birim olarak işlev görür. Bu yapısı sayesinde, gelişmiş bir ekonomik işbirliği ve işbölümü üzerine kurulu olan geniş aile, kazançları bir araya toplayarak tüm aile üyelerinin ihtiyaçlarını karşılar. Geniş aileye dayalı geleneksel yapıda, aile üyelerinin toplumda saygınlıkları ve statüleri, ailenin toplumsal konumuyla doğrudan ilişkilidir; böylece, aile, toplumsal statünün temel kaynaklarından biri olarak öne çıkar.

Ogburn'a göre (1953: 75-80), geniş ailenin işlevlerine ek olarak, eğlenme ve üreme gibi işlevler de bu aile formunun önemli parçalarıdır. Aile, üyelerine boş zamanlarını değerlendirme, dinlenme ve eğlenme konusunda rehberlik eder. Ayrıca, belki de ailenin en eski ve değişmeyen işlevi olan üreme, cinsel normların oluşmasına ve bu normların gelecek nesillere aktarılmasına olanak tanır. Sanayi Devrimi sonrası dönemde, geniş aile yapısı yerini ana-baba ve çocuktan oluşan çekirdek aileye bırakmıştır. Bu dönemde toplumsal yapı değişse de aile, toplumun en küçük birimi olarak işlevini sürdürmeye devam etmiştir. Geleneksel aile formundaki birçok işlevini yitiren aile, artık yalnızca üreme, çocuk bakımı, yetiştirme ve sosyalizasyon gibi temel görevleri yerine getiren daha küçük bir yapıya dönüşmüştür.

Aile tanımının amaçları şunlardır: 1. Psikososyal yapı ve ruh sağlığı işlevselliğine göre aile tiplerinin ayırt edici tanımsal sınıflandırmasını belirlemek. 2. Aile tiplerinin tanımı çerçevesinde, ikili ve üçlü aile üyelerindeki duygusal bozuklukları değerlendirme kriterlerini oluşturmak. 3. Aile bireylerinin kendi rollerine duygusal entegrasyonunu değerlendirme ölçütlerini geliştirmek. 4. Bir aile rolüne uyum sağlamanın başka bir role uyum gereklilikleri ile nasıl destekleyici ya da çatışmalı bir ilişkide olduğunu tanımlayan duygusal mekanizmaları belirlemek; ayrıca, aile içi ve aile dışı rollerin uyum gereklilikleri arasındaki çatışmanın karşılıklı güçlenmesine neden olan duygusal mekanizmaları incelemek. 5. Bireysel üyelerdeki bozuklukları, bireyin ve ailenin ruh

sağlığının dinamik bağımlılığına vurgu yaparak değerlendirme ölçütlerini belirlemek; ayrıca, bireyin olgunlaşma sürecinde kendilik imajını aile imajından ayırırken aynı zamanda ortak bir kimlik seviyesini sürdürmesini sağlayan duygusal mekanizmaları incelemek (Ackerman, 1957).

Aile içi iletişim bozuklukları, üyelerin birbirlerinin duygu, ihtiyaç ve arzularına olumsuz bir yaklaşım sergilemeleri ve karşılıklı saygı eksikliği ile kendini gösterir. Bencillik, üyeler arasında destekleyici ilişkilerin kurulamaması ve katı kurallarla bireylerin özgürlüklerinin kısıtlanması, bu iletişim problemlerinin temel unsurlarındandır. Bunun yanı sıra, aile bireylerinin birbirlerini yanlış tanması ve olumlu, anlamlı ilişkiler kurma deneyiminden yoksun kalmaları da iletişimde ciddi sorunlara yol açmaktadır (Özgüven, 2001).

Genel olarak ailenin; (i) Biyolojik İşlevi, (ii) Psikolojik Doyum Sağlama ve Sevgi İşlevi, (iii) Toplumsallaştırma ve Eğitim İşlevi, (iv) Ekonomik İşlevi, (v) Dini İşlevi, (vi) Boş/Serbest Zamanları Değerlendirme İşlevi” olduğu dile getirilmektedir. Söz konusu bu işlevler aşağıda kısaca açıklanmıştır (Zeybekoğlu Dünder, 2018):

- i. Biyolojik İşlevi: “Ailenin temel işlevlerinden biri, insan neslinin sürekliliğini sağlamaktır. Evlilik, eşlerin cinsel ilişkilerini meşrulaştırırken; aile, karı-koca ve çocuklar arasındaki hak ve sorumlulukları düzenler. Çocuk sahibi olma işlevi, toplumsal onayla aile kurumuna verilmiştir ve bu işlev tüm aile türleri için geçerlidir. Ancak, toplumsal değişimlerle ortaya çıkan yeni yaşam biçimleri ve aile türlerinde, doğurganlık ya hiç gerçekleşmemekte ya da çok düşük düzeyde kalmaktadır.”
- ii. Psikolojik Doyum Sağlama ve Sevgi işlevi: “Aile, birincil ilişkilerin en yoğun yaşandığı yerdir. Aile içindeki yoğun, samimi ve duygusal ilişkiler, aile üyeleri arasındaki bağlılığı güçlendirir ve psikolojik doyum sağlar. Tezcan’a göre (2010), ailenin değeri, sevgi ve güvenliğin doğal kaynağı olmasından gelir. Sevgi ve şefkat, çocuğun en temel duygusal ihtiyaçlarıdır. Günümüz çekirdek ailesinde, ebeveynlerin çalışması nedeniyle çocuklar ebeveynleriyle uzun süre birlikte olamamakta ve onların sevgisinden mahrum kalmaktadır. Sanayi toplumuna geçişle birlikte, çekirdek ailelerde stres, yorgunluk ve moral bozukluğu gibi sorunlar arttıkça, ailenin bu işlevi daha da önem kazanmaktadır.”
- iii. Toplumsallaştırma ve Eğitim İşlevi: “Eğitim süreci ilk olarak ailede başlar ve aile, üyelerine toplumun kültürünü aktarmakla görevlidir. Geleneksel geniş aile

yapısında, aile büyükleri çocukların eğitiminde önemli rol oynar ve mesleki beceriler aile ortamında kazandırılırdı. Ancak, çekirdek aileye geçişle birlikte, eğitim kurumları bu işlevi büyük ölçüde üstlenmiş ve aile üzerindeki yükü hafifletmiştir. Günümüzde çocukların örgün eğitimi büyük oranda devlet tarafından sağlanmakta, okula başlama yaşı düşerken mezuniyet yaşı yükselmektedir. Aileler, eğitim konusunda daha ilgili ve bilgili hale gelmişlerdir. Aile, çocuğun benlik kavramının oluşumunda ve toplumsal beklentilerin aktarılmasında önemli bir rol oynar. İçli'ye göre (2009: 122), aile, birçok işlevini başka kurumlara devretmiş olmasına rağmen, duygusal niteliği nedeniyle en önemli toplumsallaştırma aracı olarak kabul edilmektedir.”

- iv. Ekonomik İşlevi: Sanayi öncesi dönemde aileler, ekonomik birim olarak faaliyet gösterir ve kendi ihtiyaçlarını karşılardı. Günümüzde ise aileler, üretimden ziyade tüketim birimi olarak işlev görmektedir. Birçok ekonomik görev ekonomi kurumlarına devredilmiştir. Geleneksel olarak erkekler evin geçimini sağlarken, sanayi devrimi ile kadınların ücretli çalışmaları yaygınlaşmıştır. Kadınların iş gücüne katılımı, eğitim seviyelerinin yükselmesi, ekonomik zorluklar ve ucuz iş gücü ihtiyacı gibi nedenlerle artmıştır. Bu durum, kadının aile içindeki konumunu değiştirmiş, kadınlar kamusal alanda yer almaya ve evin geçimine katkıda bulunmaya başlamıştır. Böylece, ailelerin ortalama geliri ve yaşam standartları artmış, kadın ve erkeğin ekonomik katkıları birbirini tamamlayıcı hale gelmiştir.
- v. Dini İşlevi: Dini değerlerin ve alışkanlıkların ilk kez edinildiği ve nesiller boyunca aktarıldığı yer aile ortamıdır. Aile büyükleri, bu değerleri kuşaktan kuşağa aktarmak ve dini eğitimin uygulanmasını denetlemekle sorumludur. Çocuklar, aile içinde dini ritüelleri, ibadetleri ve ahlaki değerleri öğrenirler. Aile büyükleri, bu süreçte rehberlik eder ve doğru dini pratiklerin uygulanmasını sağlarlar. Dini bayramlar ve ritüeller, ailede dini değerlerin pekişmesine katkıda bulunur. Ailede verilen dini eğitim, ritüellerin yanı sıra ahlaki ve etik değerlerin de aktarılmasını içerir. Sonuç olarak aile, dini değerlerin nesilden nesile aktarılmasında merkezi bir rol oynar ve bu sürecin sürekliliğini sağlar (Yıldız, 2023).
- vi. Boş (Serbest) Zamanlan Değerlendirme İşlevi: Sosyolojide “üçüncü zamanın değerlendirilmesi” olarak bilinen, aile üyelerinin birlikte eğlenme, dinlenme ve kaliteli zaman geçirme süreci, aile ortamında gerçekleşir ve modern toplumlarda çocukların zararlı alışkanlıklardan korunması açısından önemlidir. Aile üyelerinin birlikte keyifli zaman geçirmesi, modern toplumun yarattığı stres ve yorgunluğun

giderilmesine de yardımcı olur. Toplumsal değişimlerle birlikte ailenin bazı işlevleri zayıflamış veya diğer kurumlara devredilmiş olsa da çocukların bakımı, sosyalleşmesi ve nesillerin devamlılığı gibi temel işlevleri nedeniyle aile önemini korur. Aile, bireylerin sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılar, çocukların sağlıklı büyümesi ve topluma uyum sağlaması için destek sunar. Bu nedenle, aile üyelerinin birlikte geçirdiğı nitelikli zaman, bireylerin psikolojik iyi oluşuna katkıda bulunur ve ailenin bütünlüğünü, dayanışmasını güçlendirir. Modern toplumlarda, bu işlevlerin yerine getirilmesi aile kurumunun sürdürülebilirliği açısından kritik öneme sahiptir.

Ailenin temel işlevlerinden biri psikolojik destek sağlamaktır; çocukların sevgi, güven, ait olma ve bağımsızlık gibi psiko-sosyal ihtiyaçlarını karşılar. Aile, çocuğı daha büyük topluluklara hazırlayan küçük bir topluluk modelidir (Yıldız, 2023). Ayrıca, aile bireyi ve toplumu koruma işlevine sahiptir. Toplumsal sürekliliğı sağlamak açısından aile hayati öneme sahiptir. Sağlam aile yapısı olmayan toplumlar sosyal çözölme ve anomi riski taşır. Bu nedenle, toplumların geleceğini garanti altına almak için aileyi koruyucu ve güçlendirici tedbirler alınması son derece önemlidir (Gökçe, 1976).

Ailenin işlevleri, aile üyeleri arasındaki iletişim, hedef belirleme, çatışma çözölümü, beslenme ve kaynak kullanımı gibi süreçleri kapsar. Tarih boyunca aileler, çocuk sahibi olma, sağlık koruma, eğitim, duygusal destek, beslenme, ekonomik destek, güvenlik, sevgi ve sosyalleşme gibi görevlerle neslin devamlılığını sağlamıştır. Bu görevler, aile üyelerinin büyümesi ve gelişmesi için önemlidir. Sevgi, ailede besleyici bir atmosfer sağlar ve aile mutluluğı ile yakınlığı artırır. Türkiye’de yapılan birkaç araştırmada (Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması, 2011; Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması, 2002), bireylerin %71,77’si aileyi sevgi ve şefkat ortamı olarak tanımlarken, %68,82’si neslin devamlılığını sağlamak, %68’i ise çocukların ruh sağlığını gözetmek için önemli bulmuştur (Hallaç ve Öz, 2014).

Aile üyelerinin istikrarı, bireylere güvenlik ve aidiyet duygusu sağlar, böylece bireyler güvenli bir ortamda büyüyüp gelişirler. Aile, iç kaynaklar (yetenekler ve ekonomik gelirler) ve dış kaynaklar (sosyal ilişkiler) kullanarak stresli dönemleri ve hassasiyetleri azaltabilir. Ailenin temel işlevlerinden biri üyelerini sosyalleştirmektir; kültürel değerler, tutumlar, amaçlar ve davranışlar aktararak gelecek nesillere hazırlar. Sosyalleşme süreci, aile dışındaki deneyimlerle şekillenir ve çocuğun bağımsızlık derecesi, ailenin koruyucu veya bağımsızlaştırıcı tutumu, karar süreçlerine katılım

derecesi bu süreci etkiler (Arı, 2023; Hallaç ve Öz, 2014). Özetle aile, bireylere güvenlik ve aidiyet hissi sağlayarak istikrarlı bir ortamda gelişimlerine katkıda bulunur. İç ve dış kaynakları kullanarak stresli dönemleri yönetir ve üyelerini sosyalleştirerek kültürel değerleri gelecek nesillere aktarır. Sosyalleşme süreci, çocuğun bağımsızlık derecesi ve ailenin tutumlarına bağlı olarak şekillenir. Dolayısıyla bu işlevler, bireylerin topluma uyum sağlaması ve bağımsızlık kazanması açısından kritik olup ailenin toplumun temel yapı taşı olarak önemini pekiştirir. Bu bağlamda ailenin önemine ilişkin ayrıntılı açıklamalar aşağıda verilmiştir.

1.3. AİLENİN ÖNEMİ

İnsanlar dünyaya korunmasız gelir ve hayatta kalmak için aile desteğine ihtiyaç duyarlar. Bu durum, aile yaşamını zorunlu kılar ve aile desteğinin sürekliliğini gerektirir. Tarih boyunca, din, devlet, eğitim ve ekonomi gibi sosyal kurumlar aile içinde şekillenmiştir, bu da ailenin diğer kurumlara temel oluşturduğunu gösterir. Güçlü toplumlar, sağlam aile yapısına sahip olan toplumlardır. Hukuk, ailenin yapısını koruma ve aile bireylerinin haklarını teminat altına alma açısından önemli işlevlere sahiptir (Merter, 1990: 1).

Aile, bireyi topluma bağlayan bir harç görevi görür ve aile kurumunun sağlamlığı ile toplumun sağlamlığı arasında doğrudan bir ilişki vardır. Bu nedenle, aile kurumunun düzenlenmesi toplumun gelişmesi ve ilerlemesi açısından önemlidir. Günümüzde devlet, ailenin birçok fonksiyonunu üstlense de ailenin yerini tutabilecek bir kurum yoktur. Aile, geçmişten günümüze hayat boyu devam eden bir ilişki olmuştur. Resmi evliliklerin yanında evli olmadan birlikte yaşama yaygınlaşsa da bu tür birlikteliklerin “hayat arkadaşlığı” ifadesi bile aileye verilen önemi gösterir. Aile, insan ilişkilerinin ve mutluluğun ilk halkasıdır. Hızlı sosyal değişimlerin yaşandığı günümüzde, aile sıcaklığında yetişen bireyler daha kolay sosyalleşir ve sağlam bir kişilik geliştirirken, aile sıcaklığından yoksun bireyler sosyal, fiziksel ve ruhsal sorunlarla karşılaşma olasılığı daha yüksektir (Velidedeoğlu, 1960: 3).

Ailenin önemi ve gerekliliği konusunda genel bir mutabakat olsa da modern ve sanayileşen toplumlarda ailenin gereksizliği savunulmuştur. Ailenin fonksiyonlarını üstlenebilecek dış örgütlerin varlığı öne sürülmüştür. Bu bağlamda Çin’de Komün, İsrail’de Kibbutz ve Rusya’da Kolhoz gibi ekonomik temelli sosyal örgütlenmeler denenmiştir. Ancak, bu denemeler aileyi ortadan kaldırmaktan ziyade yapısal

değişikliklere yol açmış, dolayısıyla ailenin gereksizliğini kanıtlamamıştır (Karaca, 2017: 6-7).

Aile hem bireysel hem de toplumsal yaşamda üstlendiği işlevler nedeniyle toplumsal mekanizmalar aracılığıyla korunmuştur. Ancak, toplum içinde yaşamın getirdiği değişikliklerle zaman zaman tehlike arz edecek boyutta değişimlere uğramıştır (Turgut, 2017). Aile yapısında meydana gelen değişimleri; “(i) geleneksel dönem, (ii) modernite ve (iii) yirminci yüzyıldan itibaren” şeklinde ele alınırsa genel olarak şunlar söylenebilir:

- i. Geleneksel dönemde, toplumu şekillendiren, düzenleyen, yeniden üreten ve koruyan toplumsal değerler ve inançlar ailenin korunmasında önemli bir rol oynamıştır. Din ve gelenek, bu bağlamda ailenin koruyucusu olarak işlev görmüştür. Karmaşık bir yapı oluşturan bu ilişkide, aile bir yandan din ve geleneklerin sağladığı koruma altında iken bir yandan da bu yapıları koruyarak yeni nesillere aktarımlarını sağlamış ve sıkı bir denetimle toplumsal sürekliliği temin etmiştir. Aile, toplumsal değişimin direnç noktası olarak konumlanırken aynı zamanda değişimin aracı olma görevini de üstlenmiştir. Bu bağlamda, aile içi ilişkiler, bireylerin hak ve görevleri, ailevi roller, sınırlar ve özgürlüklerin belirlenmesinde din ve gelenek kadar ekonomik üretim de etkili olmuştur.
- ii. Ardı ardına yaşanan köklü değişimlerle şekillenen modernite, toplumsal yaşamla birlikte ailede de köklü değişimlere yol açmış ve ailenin temel dayanaklarını kaybetmesine neden olmuştur. Geleneksel dönemde ailenin muhafızlığını yapan din ve gelenek, Rönesans, Aydınlanma ve sekülerizmin etkisiyle modern dönemde toplumsal etkinliğini yitirmiştir.
- iii. 21. yüzyıldan itibaren teknoloji ve iletişim alanındaki yenilikler, insanın dünyaya hâkim olma çabasının kontrolden çıkmasına neden olmuştur. Bu süreçte aile, üzerine inşa edildiği değerlerin aşınmasıyla köklü dönüşümler yaşamış ve biçim değiştirmiştir. Moderniteyle birlikte aile farklı şekillerde biçimlenmiş ve değer boyutunda önemli bir dönüşüm geçirmiş olsa da günümüzde hala toplumsal zeminde işlev gösteren bir aile yapısı mevcuttur. Materyalist düşünceler, ailenin yok olacağına dair iddialar ortaya koysa da bu iddialar gerçeği tam yansıtmamaktadır. Ancak, ailenin önemli bir dönüşüm sürecinde olduğu ve birçok risk alanıyla yüzleştiği gerçeği ortadadır.

Özetle aile, üstlendiği bireysel ve toplumsal işlevler nedeniyle toplumsal mekanizmalar tarafından korunmuştur. Ancak, toplumsal yaşamın getirdiği değişiklikler aile yapısında önemli dönüşümlere neden olmuştur. Ailedeki bu değişimler ise geleneksel dönem, modernite ve yirminci yüzyıldan itibaren meydana gelen yapısal değişimler olmak üzere üç ana dönemde incelenebilir.

Bu kısımda, araştırmanın temel kavramlarından biri olan aile kavramı "Ailenin Tanımı", "Ailenin İşlevleri" ve "Ailenin Önemi" başlıkları altında ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Bu kavramlar, araştırmanın teorik çerçevesinde merkezi bir rol oynamakta olup özellikle aile yapısında gerçekleşen değişimlerin analizinde önemli katkılar sağlamaktadır. Aile türlerine ilişkin genel bilgiler ve literatürdeki yaklaşımlar ise sonraki kısımda detaylı biçimde ele alınacaktır. Bu kavramsal çerçeve, araştırmanın ilerleyen bölümlerindeki analizler için gerekli teorik altyapıyı oluşturmayı hedeflemektedir.

2. AİLE TÜRLERİ

Sosyolog Gittins, “aileden” değil, “ailelerden” bahsetmenin daha uygun olduğunu belirterek aile türlerinin çeşitliliğine dikkat çekmektedir (Gittins, 2011: 15). Bu yaklaşım, aile yapılarının ve işlevlerinin çok çeşitli olduğunun altını çizer ve bu nedenle aile türlerine ilişkin farklı sınıflandırmaların ortaya çıkmasına neden olur. Aile türlerine ilişkin sınıflandırmalar toplumsal, kültürel ve ekonomik bağlamlara göre değişiklik gösterebilir. Örneğin; “geleneksel geniş aile, çekirdek aile, tek ebeveynli aile, genişletilmiş aile ve yeniden yapılandırılmış aile” gibi çeşitli aile türleri, farklı toplumsal ve kültürel bağlamlarda farklı işlevler üstlenirler. Geleneksel geniş aileler, genellikle kırsal alanlarda ve sanayi öncesi toplumlarda yaygınken çekirdek aile yapısı modern ve sanayileşmiş toplumlarda daha yaygındır. Tek ebeveynli aileler, boşanma, ayrılık veya eşin vefatı gibi nedenlerle oluşurken yeniden yapılandırılmış aileler, boşanmış ebeveynlerin yeniden evlenmesiyle oluşan aile yapılarıdır. Bu farklı aile türlerinin her biri, kendi içinde benzersiz dinamiklere ve işlevlere sahiptir (Zeybekoğlu Dündar, 2018).

Aile sınıflandırmalarına ilişkin temel kabul gören ilkeler çerçevesinde, birçok farklı kategorilendirme mevcuttur. Bu sınıflandırmaların en önemlilerine aşağıda kısaca değinilmiştir. Bu sınıflandırmalar, aile yapılarının çeşitliliğini ve toplumsal bağlamlarına göre nasıl farklılaştıklarını anlamamıza yardımcı olacaktır. Her sınıflandırma ailelerin toplumsal rollerini, ilişkilerini ve işlevlerini daha iyi anlamak için bir çerçeve sunar. Bu nedenle, aile türlerinin çeşitliliğini göz önünde bulundurmak, toplumsal yapıları ve dinamikleri analiz ederken oldukça önemlidir.

Ailelerin üye sayısı, yaşadıkları mekanlar, sosyal statüleri ve aile bağları, onların farklı yapılar sergilemesine neden olmaktadır. Günümüzde, çeşitli aile yaşam tarzları ortaya çıkmış ve aile yapılanmaları, temel kabul gören ilkelere göre çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır. Bu çeşitlilik, modern toplumlarda ailelerin çok yönlü ve dinamik yapısını gözler önüne sermektedir. Her bir ailenin kendine özgü bir yapısı ve işleyişi vardır ve bu yapı, ailenin üye sayısı, yaşadığı yer, sosyal durumu ve üyeler arasındaki ilişkilerin niteliği gibi faktörlere bağlı olarak değişiklik gösterir. Bu nedenle, ailelerin sınıflandırılması, aile yapılanmalarının daha iyi anlaşılması ve analiz edilmesi için önemli bir gerekliliktir (Güngör, 2012; Zeybekoğlu Dündar, 2018; Adak, 2015; Aydın, 2013, 62-63; Erkan, 2010, 7; Kılınçer, 2021):

- “Sosyo-ekonomik Aşamalara Göre Aile Türleri: sanayi öncesi ailesi, sanayi ailesi, sanayi ötesi toplum ailesi”
- “Büyükliğüne Göre Aile Türleri: Büyük aile, küçük aile”
- “Güç ve Otoritenin Dağılımına Göre Aile Türleri: Anaerkil aile, babaerkil aile, eşitlikçi aile”
- “Soyun İzlemesine Göre Aile Türleri: Baba soyunun izlenmesi (Patrilineal), ana soyunun izlenmesi (Matrilineal), soyun iki yanlı izlenmesi (Bilateral), çift soydanlık (Double)”
- “Yerleşim Yerlerine Göre Aile Türleri: Büyük kent ailesi, kasaba ailesi, gecekondu ailesi, köy ailesi, göçebe ailesi”
- “Mirasın Geçişine Göre Aile Türleri: Babaerkil aile, kök aile, kararsız aile”
- “Yerleşme Esasına Göre Aile Çeşitleri: Baba yanı yerleşme (Patrilocality), ana yanı yerleşme (Matrilocality), ayrı yerleşme (Neolocality), iki taraflı yerleşme (Bilocality), dayı yanı yerleşme (Avunculocality)”
- “Geleceğe Yönelik Aile: Sanal aile” gibi sınıflandırmalar literatürde yer almıştır.

Özetle, literatürde aile türleri çeşitli kategorilere göre sınıflandırılmıştır. Bunlar arasında; sosyo-ekonomik aşamalara, büyüklüğe, güç ve otorite dağılımına, soy izlemeye, yerleşim yerlerine, miras geçişine ve yerleşme esasına göre aile türleri yer almaktadır. Ayrıca geleceğe yönelik "sanal aile" kavramı da sınıflandırmalar arasındadır.

Aile yapıları, toplumsal ve kültürel değişimlere paralel olarak zamanla farklı şekillerde evrilmiş olsa da geleneksel aile tipi birçok toplumda uzun yıllar boyunca temel yapı taşı olarak varlığını sürdürmüştür. Geleneksel aile tipi, genellikle geniş aile yapısına dayanan, hiyerarşik bir otorite sistemi ve belirgin cinsiyet rolleri ile tanımlanır. Bu aile yapısında, sosyo-ekonomik faaliyetler genellikle ev içinde organize edilir ve toplumsal değerlerin korunması ön plandadır. Aşağıda, geleneksel aile tipinin özellikleri ve toplumsal rolü daha yakından incelenmiştir.

2.1. GELENEKSEL AİLE TİPİ

Ailenin tarihsel evrimi, geçmişten günümüze kadar, üretim ilişkilerindeki değişimlerle paralel olarak tanımı, yapısı, türleri ve işlevlerinde dönüşümler yaşamıştır. İlkel avcı-toplayıcı topluluklarda, ortak mülkiyet, ortak bölüşüm ve iş bölümü yaygındır. Zamanla, üretim araçlarındaki değişiklikler, tarıma dayalı üretim biçiminin doğmasına yol açtı. Bu dönemde -artık ürün-ün elde edilmesi, sınıfların ve özel mülkiyetin ortaya

ıkmasına neden oldu. Ataerkil düzen, erkeklerin üretim araçlarının yapımı ve kullanımında aktif rol almalarıyla, kadınların ise ev işleriyle sınırlı kalmalarıyla karakterize edildi. Bu dönemde geniş aile tipi baskın bir model haline geldi (Köse, 2018).

Geleneksel aile yapısında, roller belirgin ve nettir; erkekler evin geçimini sağlarken kadınlar ev içi işleri yapar. Yetişkinler ocuk bakımıyla, gençler ise tarla ve ev işleriyle ilgilenir. Ailede cinsiyet ve yaşı göre kesin roller vardır. Aile gelirleri tek elde toplanır ve harcamalar merkezi olarak yapılır. Üretim toprağa bağlı olduğundan, sosyal hareketlilik zordur. Bireyler, toplumsal statülerini aileden alır ve aile birinci planda, bireyler ikinci plandadır. Ailenin namusu ve itibarı bireyinkinden önce gelir. Geleneksel aile, maddi ve manevi ihtiyaçları karşılar, bireyi eğitir ve korur. Gelenekler büyük önem taşıır ve aile içi mahremiyet korunur. Bu yapı, ekonomi, eğitim, sağlık ve güvenlik gibi birçok kurumun işlevini üstlenir (Demir, 2021).

Günümüzde çeşitli kurum ve kuruluşların işlevlerini üstlenen geleneksel ailenin özelliklerini şu şekilde özetleyebiliriz (Sayın, 2020; Zeybekoğlu, 2013; Turan, 2011; Kongar, 1970; Gökçe, 1976):

- “retim İşlevi: Geniş aileler, kendi ihtiyaçlarının büyük bir kısmını kendileri üretir ve dışa bağımlılıkları azdır.”
- “reyim İşlevi: Toplumun ve ailenin devamlılığı üreme yoluyla sağlanır. Hem iş gücü ihtiyaı hem de toplumsal itibar açısından geniş bir aileye sahip olmak önemlidir. Geleneksel aileler, en yüksek üreme oranına sahip aile tipleridir.”
- “Psikolojik Destek İşlevi: Eşler, ocuklar ve ebeveynler arasında sevgi, saygı ve güven bağları güçlüdür. Bu bağlar sayesinde aile yeleri, mutlu veya üzüntülü günlerinde birbirlerine destek olur, kendilerini güçlü ve güvende hissederler, yalnızlık duygusuna kapılmazlar. Aile, bireyler için bir psikolojik doyum merkezi olur.”
- “Eğitim İşlevi: Mesleki, dini, sağlık ve kültürel bilgilerin büyük ölçüde aile tarafından öğretildiği bir yerdir. Aile, bu bilgilerin hem verildiği hem de uygulandığı bir ortam sunar. Bu yönüyle hem teorik hem de pratik eğitimi kapsar.”
- “Dini Kurum İşlevi: Aile, yelerine dini bilgi ve pratikleri aktarmakla kalmaz, aynı zamanda dinin uygulanmasını ve yaşılanmasını da sağlamaya çalışır ve denetler. Böylece, dinin nesilden nesile geçmesini temin eder.”

- “Sağlık İşlevi: Aile, birçok hastalığın tedavisinden doğumlara kadar sağlık hizmetlerinin verildiği yerdir. Ev, aynı zamanda bir hastane işlevi görürken, aile üyeleri sağlık görevlisi rolünü üstlenirler.”
- “Saygınlık İşlevi: Bireysel saygınlık, kişisel yetenek ve niteliklerden çok aileden edinilir. Bireylerin toplumsal statü ve prestiji, geldikleri aile ile paralel olarak değerlendirilir.”
- “Eğlence ve Boş Zaman Değerlendirme İşlevi: Aile, dinlenme ve eğlence yeri olmanın yanı sıra boş zamanları değerlendirme mekanıdır. Bayramlar, özel günler, düğünler ve törenler gibi etkinlikler birlikte yaşanır.”
- “Güvenlik İşlevi: Aile, dışarıdan gelebilecek her türlü maddi ve manevi tehlikeye karşı koruma sağlar. Bu yönüyle aile, polis veya jandarma işlevi görür ve bireylerin güvenliği aile tarafından sağlanır.”
- “Yardım ve Bakım Merkezi İşlevi: Aile, üyelerine yaşamlarını sürdürebilmeleri için her türlü maddi ve manevi desteği sağlar. Her toplumda fiziksel, ruhsal veya parasal açıdan yardıma ve bakıma muhtaç insanlar bulunur. Geniş ve geleneksel aileler, başka bir kurum veya kuruluşa ihtiyaç duymadan bu imkânı sunar.”

Geleneksel aile, toplumsal yaşamda çeşitli işlevler üstlenir. Üretim işleviyle kendi ihtiyaçlarını karşılayan aile, üreme yoluyla toplumsal sürekliliği sağlar. Psikolojik destek, eğitim, dini aktarım ve sağlık hizmetleri aile içinde gerçekleşir. Aile, bireylere toplumsal statü kazandırırken, boş zamanların değerlendirilmesi, güvenlik sağlanması ve üyelerine maddi-manevi destek sunma gibi işlevleri de üstlenir. Bu işlevler, aileyi bireylerin yaşamında merkezi bir kurum haline getirir.

Aile yapısında meydana gelen toplumsal ve ekonomik dönüşümler, modern aile tipinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Sanayileşme, şehirleşme ve modernleşme süreçleriyle birlikte, geleneksel geniş aile yapısından çekirdek aileye doğru bir kayma gözlemlenmiştir. Bu yeni aile modeli, daha bireyci ve eşitlikçi bir yapıya sahip olup toplumsal cinsiyet rollerinde de önemli değişimler yaratmıştır. Modern aile tipi, geleneksel aile yapısına kıyasla daha esnek, dinamik ve sosyal ilişkiler açısından çeşitlenmiş bir yapı sunmaktadır. Bu bağlamda, modern aile tipinin özellikleri ve işlevlerine geçiş yapmak anlamlı olacaktır. Aşağıda modern aile tipinin özellikleri ve toplumsal rolü daha yakından incelenmiştir.

2.2. MODERN AİLE TİPİ

Sanayileşme ile birlikte, özel alan ve kamusal alan ayrımı gerçekleşti ve çekirdek aile modeli ortaya çıktı. Ataerkillik, sadece aile içindeki erkek hâkimiyeti olarak değil, aynı zamanda egemen sınıfın diğerleri üzerindeki ekonomik, politik ve ideolojik hâkimiyeti olarak devam etti. Ancak, 1980'lerdeki hızlı dönüşümler, ekonomik yapının sanayiden hizmet sektörüne kaymasına neden oldu. Kadınların hizmet sektöründe daha fazla yer almaya başlaması, aile içi ilişkilerin daha eşitlikçi bir şekilde yeniden inşa edilmesini sağladı. Bu dönemde, aile ve evlilik kurumuna yönelik algılar da önemli değişiklikler gösterdi. Alternatif yaşam biçimleri ve yeni aile türleri ortaya çıktı. Bu gelişmeler, ailenin gelecekte nasıl bir değişim geçireceği veya varlığını sürdürebileceği konusunda geniş tartışmalara yol açmıştır (Köse, 2018).

Modern ailenin yapısal özellikleri arasında en belirgin olanı sayısının az olmasıdır. Modern ailede, aile üyeleri arasındaki yatay ve dikey ilişki ağı oldukça sınırlıdır. Bu aile yapısında üyeler, genellikle sadece ebeveynler ve çocuklardan oluşur. Yakın akraba grubu aile tanımına dahil edilmediğinde ve çeşitli nedenlerle çocuk sayısı sınırlandırıldığında, ailedeki birey sayısı önemli ölçüde azalır. Modern ailenin çekirdek yapısı, geniş aile kavramından farklı olarak daha az sayıda bireyin bir arada yaşadığı bir düzeni ifade eder. Bu değişim, toplumsal ve ekonomik dinamiklerin bir sonucudur. Örneğin; kentleşme, artan yaşam maliyetleri, kadınların iş gücüne katılımının artması ve eğitim düzeylerinin yükselmesi gibi faktörler, ailedeki çocuk sayısının azalmasına katkıda bulunmuştur. Ayrıca, modern ailede yakın akrabaların, yani büyük ebeveynler, amcalar, teyzeler ve kuzenlerin günlük yaşamda ve ev içi ilişkilerdeki rolü sınırlıdır. Bu durum, ailenin içindeki sosyal destek ağlarının daralmasına ve aile içi etkileşimlerin azalmasına neden olmuştur. Modern ailede ebeveynler, çocuklarıyla daha yoğun ve birebir ilişkiler kurarken, geniş ailede görülen kolektif sorumluluk ve paylaşım kültürü yerini bireysel sorumluluklara bırakmıştır (Demir, 2021).

Modern aile, az sayıda üyesi ve sınırlı ilişkileri ile tanımlanır, bu da ailenin işlevlerini ve toplumsal rolünü dönüştürmüştür. Genellikle dört kişiden (anne, baba ve iki çocuk) oluşan aile yapısı ideal kabul edilse de çocuk sayısı giderek azalmaktadır. Modern aile, üretim ve tüketimin birleştiği bir kurum değildir; ev ve iş yeri ayrımı belirgindir. Üretim sürecine katılan bireyler, başkası için üretir ve başkalarının ürettiklerini tüketir. Üretim anlayışı değişmiş, ev içi emek üretim kapsamının dışında kalmıştır. Kadınlar, çocuklar ve yaşlılar ev içi üretimden dışlanmış, sadece yetişkinlerin ev dışı kazanç getiren

alışmaları üretim olarak kabul edilmiştir. Sonuç olarak modern aile üretim yeri olma özelliğini yitirmiştir (Demir, 2020; Can, 2014; Zeybekoğlu, 2013).

Modern ailenin en önemli ve vazgeçilmez işlevleri vardır. Bu işlevler, modern aile kurumunun toplum için hala ne kadar önemli olduğunu gösterir ve şu şekilde sıralanabilir (Hawk, 2011; Riper, 2006; Köse, 2018; Zeybekoğlu Dündar, 2018; Turgut, 2016; Can, 2014; Ergun, 1991; Kongar, 1970):

- “Üreme İşlevi: Neslin devamı en sağlıklı ve meşru zeminde aile kurumu içinde sağlanır. Aile yapısının zayıf olduğu toplumlarda doğum oranı düşüktür.”
- “Cinsel İhtiyaçların Karşılanması: Cinsel ihtiyaçlar en sağlıklı şekilde aile içinde karşılanır; serbest ilişkiler sağlık sorunlarına yol açabilir.”
- “Çocukların Toplumsallaşması: Çocukların ilk sosyalleşme kaynağı ailedir. Olumlu aile ortamında büyüyen çocukların suça eğilimleri düşüktür. Aile, bireyleri topluma hazırlayan en önemli kurumdur.”
- “Psikolojik Destek: Aile, bireylere psikolojik destek sağlar. Ailedeki samimi ve duygusal ilişkiler, dış dünyadaki rekabet ve stresin ardından bireyler için sevgi ve güven kaynağıdır.”
- “Ekonomik İşbirliği: Modern aile, ekonomik üretim merkezi olmasa da ekonomik işbirliği işlevini sürdürür. Evli çiftlerin temel yaşam masrafları, tek yaşayan kişilere göre daha düşüktür.”

Yukarıda dile getirilen hususlar dikkate alındığında modern ailenin temel işlevleri; üreme, cinsel ihtiyaçların karşılanması, çocukların sosyalleşmesi, psikolojik destek ve ekonomik işbirliği olarak sıralanabilir. Aile, neslin devamını sağlarken, bireylerin duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılar, çocukları topluma hazırlar ve ekonomik işbirliği sayesinde yaşam masraflarını azaltır.

Toplumsal ve ekonomik yapıda meydana gelen hızlı değişimler, modern aile tiplerinden farklı olarak post-modern aile yapısını ortaya çıkarmıştır. Modernizmin etkileriyle dönüşüm geçiren aile, post-modern dönemde daha esnek ve çeşitlilik gösteren bir yapıya bürünmüştür. Bu dönemde aile yapısında, bireylerin rolleri, ilişkileri ve sorumlulukları geleneksel kalıpların dışına çıkarak yeniden tanımlanmaktadır. Post-modern aile, toplumsal cinsiyet eşitliği, bireysel özgürlükler ve farklı aile biçimlerinin kabulü gibi dinamiklerle şekillenen bir yapı sunar. Bu bağlamda, post-modern aile tipi, geleneksel aile kalıplarına meydan okuyarak daha çeşitli ve değişken bir yapı olarak

karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda, post-modern aile tipinin özelliklerine ve işlevlerine dair açıklamalar aşağıda genel hatlarıyla ele alınmıştır.

2.3. POST MODERN AİLE TİPLERİ

Postmodern toplumda aile yapıları büyük bir çeşitlilik göstermektedir. Geleneksel toplumda aile türleri neredeyse hiç çeşitlilik göstermezken, modern toplumda çekirdek aileye ek olarak boşanma veya ölüm nedeniyle tek ebeveynli aileler ortaya çıkmıştır. Postmodern toplumda ise aile yapıları daha da çeşitlenmiştir. Çekirdek aileye ek olarak boşanma, ölüm, nikahsız birliktelik, suni döllenme gibi nedenlerle tek ebeveynli aileler; birden fazla evlilik sonucu oluşan üvey veya karışık aileler; eşcinsel aileler ve birlikte yaşam olarak ifade edilen nikahsız birliktelikler postmodern aile tanımı içinde yer almaktadır (Aydın, 2011; Yıldırım, 2019; Ertan, 2018).

Genel olarak post modern aile tipleri arasında; (i) Yeni Geniş Aile/Üvey Aile/Eklemlı Aile/İki Çekirdekli Aileler, (ii) Tek Ebeveynli Aile, (iii) Babasız Aile, (iv) Birlikte Yaşama, (v) Bekar Kalma, (vi) Gay/Lezbiyen Birliktelikler” sayılmaktadır. Söz konusu bu aile tipleri aşağıda kısaca açıklanmıştır

i. Yeni Geniş Aile / Üvey Aile / Eklemlı Aile / İki Çekirdekli Aileler

Günümüzde çekirdek aile yapısında önemli değişimler yaşanmaktadır. Sezal’a (2002) göre, bu değişimlerin en önemlilerinden biri, boşanma ve yeniden evlenmeler sonucu ortaya çıkan “yeni geniş aile” yapısıdır. Bu aile tipi, boşanmış eşlerin yeniden evlenerek önceki evliliklerinden olan çocukları yeni evliliklerine dahil etmeleriyle oluşur. Bu yapı, Sayın’ın (1990: 21) -eklemlı aile- ve bazı sosyologların (Giddens, 2008) -üvey aile- olarak adlandırdığı aile tipine denk gelir.

Üvey aile, yetişkinlerden birinin önceki evlilikten çocuklarının olduğu aile türüdür. Ayrıca, bazı yazarlar boşanma sonrası oluşan iki hane halkını “İki çekirdekli aileler” olarak tanımlar. Artan boşanma oranları, yeniden evlenmeleri ve yeni geniş ailelerin oluşumunu beraberinde getirir, bu da çocuklar açısından sorunlara yol açabilir. Çocuklar, yeni geniş aile ortamında yeni rol ve ilişkileri benimsemekte zorlanabilir ve çeşitli zorluklarla karşılaşabilirler (Giddens, 2008: 273-274).

ii. Tek Ebeveynli Aile

Günümüz toplumlarında hızla yaygınlaşan tek ebeveynli aileler, artan boşanma oranları, eşlerden birinin vefatı, evlilik dışı birlikteliklerin artması ve evlilik

sorumluluklarından kaçma isteği gibi nedenlerle oluşmaktadır. Bu aile türlerinde genellikle anneler aile reisi olarak görülür ve ekonomik güvensizlik ile toplumsal onaylanmazlık gibi zorluklarla karşılaşır. Ancak modern toplumlarda bu toplumsal onaylanmazlık azalmaktadır (Feyzioğlu ve Kuşçuoğlu, 2011; Boylu ve Öztop, 2013; Canatan, Bilge ve Çapar, 2019).

Boşanma durumunda çocuklar genellikle anneleriyle birlikte yaşamaktadır. Ayrıca, evlilik dışı doğumlar ve savaşlar da tek ebeveynli ailelerin sayısını artırmaktadır. Eğitimli, gelir sahibi kadınlar arasında tek anne olmayı seçme eğilimi daha yaygındır (Güneş, 2011; Demir ve Çelebi, 2017; Coşan, 2018; Acar, 2001).

Batı toplumlarında tek ebeveynli aileler giderek yaygınlaşmaktadır (Köseoğlu ve Yıldız, 2018; Güngör, 2023). 2003 yılında Britanya'daki insanların %11'i ve ebeveyn bakımına muhtaç çocukların %25'i tek ebeveynli ailelerde yaşamaktaydı; bu ailelerin %90'ı kadındı (Browne, 2005: 228). Amerika Birleşik Devletleri'nde tüm aile türleri arasında, tek ebeveynli aileler son birkaç on yılda en fazla kazanımı elde etmiştir. 1970 ve 2000 yılları arasında, bir ebeveynin bir veya daha fazla çocukla birlikte yaşadığı ve onlara baktığı tek ebeveynli ailelerin sayısı neredeyse üç kat artarak 3,8 milyondan 11 milyonun üzerine çıkmıştır. Bugün, çocuklu ailelerin yaklaşık dörtte biri tek ebeveynli ailelerdir ve bu sayı giderek artmaktadır. 21. yüzyılın başında, tek ebeveynli ailelerin çoğu eşlerden birinin ölümü sonucu oluşurken, bu oran günümüzde sadece %10 civarındadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana, tek ebeveynli ailelerin %70'inden fazlası boşanma ve ayrılık nedeniyle, geri kalanı ise çocuklarını tek başlarına yetiştirmeyi seçen evli olmayan anne veya babalar tarafından oluşturulmuştur (U.S. Bureau of the Census, 2017). Tüm sınıflar arasında giderek yaygınlaşmakla birlikte, tek ebeveynli aile, ekonomik açıdan dezavantajlı kesimlerin baskın aile modelidir. Bununla birlikte, az sayıda ama giderek artan sayıda tek ebeveynli aile, donör döllenme yoluyla çocuk sahibi olmaya karar veren profesyonel kadınların bilinçli tercihleriyle oluşturulmaktadır. Tek ebeveynli ailelerin çoğu ya çocukların velayetine sahip olan ve yetersiz çocuk bakım ödemelerine bağımlı olan eski eşler ya da evli olmayan kadınlar tarafından yönetilmektedir. Genç bekar anneleri vurgulayan medya imajlarına rağmen, evli olmayan bekar annelerin sadece üçte biri aslında gençtir. Yüzde otuz beşi yirmi ila yirmi dört yaşlarında, geri kalanı ise yirmi beş yaş ve üzerindedir. Azınlık da olsa, günümüzde daha fazla bekar erkek çocuk yetiştirmektedir (Thompson, Hickey ve Thompson, 2019: 352).

iii. Babasız Aile

Batı toplumlarında ailenin yaşadığı büyük değişimlerle ortaya çıkan yeni aile türlerinden biri de babasız ailelerdir. 1930-1970 yılları arasında, savaş nedeniyle babaların cephede olması ve çocuklarını nadiren görebilmesi “babasız yıllar” olarak adlandırılmıştır. Savaş sonrası dönemde babalar yoğun iş temposuyla çalışırken, anneler evde çocuklarıyla ilgilenmiştir. Ancak, bu yoğun iş temposu ve babaların aileden uzak kalması, aile içi ilişkilerin zayıflamasına ve iletişimsizliğe yol açarak boşanma oranlarının artmasına katkıda bulunmuştur. Bu durum, aile yapısında kalıcı değişimlere neden olmuş ve babasız ailelerin sayısını artırmıştır. Artan boşanma oranları, babasızlık kavramının boşanma ve ayrılık sonrası babanın çocuklarıyla ilişkisini sürdürmemesi anlamına gelmesine neden olmuştur (Canatan ve Yıldırım, 2009: 98-99; Çapcıoğlu, 2018; Epik, Çiçek ve Altay, 2017; Yıldırım, 2005).

ABD Nüfus Dairesi’ne göre, babasız hanelerde yaşayan çocukların oranı 1960’ta %8 iken 1990’da %22’ye yükselmiştir (Kottak, 2002: 401). ABD’de 20 milyondan fazla çocuk, babalarının fiziksel varlığından yoksun bir evde yaşamaktadır. Milyonlarcası ise fiziksel olarak var olan ancak duygusal olarak yok olan babalara sahip. Eğer bir hastalık olarak sınıflandırılıyorsa, babasızlık ulusal bir acil durum olarak dikkat çekmeye değer bir salgın olurdu. Babasız büyüyen çocuklar için potansiyel sonuçlara ilişkin öngörüler kısaca şunlardır (U.S. Census Bureau, 2011; U.S. Department of Health and Human Services, 2012; Eddy, 2002; Hoffmann, 2002; Sanders, 2007; Block vd., 1988; Teachman vd., 1998; Kruk, 2012; Beck, Kline ve Greenfield, 1988; Cornell vd., 1987; Lykken, 2000; 1997; National Center for Fathering, 2015):

- Yoksulluk: Babasız ailelerin yoksulluk içinde yaşayan çocuklar yetiştirme olasılığı %44 daha fazladır, babasız çocukların yoksulluk içinde yaşama olasılığı dört kat daha fazladır, tüm evsiz ve kaçak çocukların %90’ı babasızdır, bu yüzden babanın yokluğunun önemli bir ekonomik etkisi olduğunu vurgulamaktadır.
- Madde Bağımlılığı: Uyuşturucu ve alkol bağımlılığı babasız çocuklar arasında daha fazladır. Bu çocukların madde kullanma olasılığı 10 kat daha fazladır. Ayrıca, madde bağımlısı ergenlerin %71’i babasız evlerden gelmektedir.
- Zihinsel ve Fiziksel Sağlık: Babasız çocuklar daha fazla kaza, kronik astım ve diğer sağlık sorunları yaşamaktadır. İntihara teşebbüs etme olasılıkları iki kat daha fazladır ve psikiyatri hastanelerindeki ergenlerin %80’i babasız ailelerden gelmektedir.

- Eğitim Başarısı: Babasız çocukların okuma ve matematikte ortalamanın altında performans gösterme olasılığı ve okulu bırakma olasılığı daha yüksektir (9 kat daha fazla). Ayrıca yetişkinlikte mesleki ve akademik yeterliliklere ulaşma olasılıkları da daha düşüktür.
- Suç ve Şiddet: Çocuk ıslah evlerindeki ergenlerin %70'i babasız evlerden gelmektedir. Şiddet içeren davranışlarda bulunma olasılığı 11 kat daha fazladır. Tecavüzcülerin %60'ı babasız evlerde büyümüştür. Hapse girme olasılığı 20 kat daha fazladır.
- Cinsel Aktivite ve Genç Hamilelik: İnfografik, babasız ailelerden gelen çocukların erken cinsel aktivitede bulunma ve genç yaşta hamilelik yaşama olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca, tecavüze uğrama veya cinsel ilişkiye girme olasılıkları dokuz kat daha fazladır.

Babasız yetişen çocukların “daha az erkeksi” olacağı düşüncesi İkinci Dünya Savaşı sırasında gündeme gelmiştir. 1950’lerde babalık bir “hobi” olarak sunulmuş ve 1970’lerden itibaren babalık rolünde ev işleri ve çocuk bakımıyla daha fazla ilgilenen “yeni baba” imajı gelişmiştir. İkinci dalga feminizm, babanın çocuğun fiziksel bakımına daha fazla katılımını talep etmiştir. Post-fordist hizmet ekonomisi, kadınların iş hayatına yoğun katılımını sağlarken, babanın evin geçimini tek başına sağlama rolünü zayıflatmıştır (Çabuklu, 2007: 105-106; Topakkaya, 2007; Algan, 2022).

Erkeklerin baba ve koca olarak rolleri, ekonomik değişiklikler ve tarihsel olaylar nedeniyle değişime uğramıştır. Evlenme oranlarının düşmesi, boşanmaların artması ve yeni üreme teknolojileri babalık kurumunu zayıflatmaktadır. Bu faktörler, babalık kurumunun toplumsal bir kriz yaşamakta olduğunu göstermektedir (Bağlı ve Sevim, 2007: 156-157; Gökler ve Atamtürk, 2021).

iv. Birlikte Yaşama

19. yüzyılda Batı’da başlayan Sanayi Devrimi, iç çelişkiler ve toplumsal hareketliliklerle birlikte toplumsal kurumların incelenmesini zorunlu hale getirmiştir. Bu dönemde feminizm ve aile tartışmaları başlamış, sosyolojinin doğuşu bu arayışların bir sonucu olmuştur. Batı’nın kurumsal yapıları ve bunların tarih içindeki değişimleri araştırılmış, sanayi devrimini gerçekleştirmemiş toplumlar da Batı’nın geçmişine dair izler taşıdıkları gerekçesiyle incelenmiştir. Morgan’ın saptaması buna örnek teşkil eder. Sosyoloji, Batı kurumlarını ve bunların toplum üzerindeki etkilerini, toplum ve

kurumların değişimi çerçevesinde değerlendirmiştir. Aile, toplumun en küçük birimi olarak özel ilgi görmüş ve önemli bir araştırma konusu olmuştur. Ailenin ve toplumun gelişim ve değişiminin birbirinden etkilendiği ve ailenin geleceğinin, toplumun geleceğinin bir modeli olduğu saptanmıştır (Ok, 1994: 11-12).

Günümüz modern toplumlarında evlilik kavramı daha esnek bir şekilde yorumlanmakta ve “evli gibi yaşamak” ifadesi yaygınlaşmaktadır (Marshall, 1999: 223). Evlilik ve aile kurumuna alternatif olarak evlenmeden birlikte yaşayan bireylerin sayısı artmaktadır. Artan boşanma oranları ve evliliğin getirdiği sorumluluklardan kaçınma eğilimi bu durumu pekiştirmektedir. Ayrıca, evlenmeden birlikte yaşamanın ayıp veya yanlış olduğu algısı giderek zayıflamaktadır (Zeybekoğlu Dündar, 2018). Sanayileşmenin toplumsal hayata getirdiği özgürlüklerden biri de cinsel özgürlüktür. 1960’larda başlayan cinsel özgürlük ve devrim hareketleri, refah düzeyinin artması, kadınların iş yaşamına katılımı ve gebeliği önleyici yöntemlerin gelişmesi ile desteklenmiştir. Bu gelişmeler, boşanma ve birlikte yaşama oranlarını artırmıştır (Doğan, 2009; Karataş, 2001).

Birlikte yaşamak genellikle evlilik öncesi deneysel bir aşama olarak görülmekte, ancak giderek daha fazla çift evliliğe alternatif olarak birlikte yaşamayı tercih etmektedir. Genç insanlar, planlanmış bir karardan çok, kendiliğinden bu duruma sürüklenerek birlikte yaşamaya başlamaktadır. Uzun süreli ilişkisi olan çiftler zamanla daha fazla vakit geçirerek birlikte yaşamaya başlarlar (Giddens, 2008). Katolik lkelerde bu durum yavaş değişse de birlikte yaşama uluslararası bir fenomen haline gelmiştir. Danimarka ve İsveç yüksek birlikte yaşama oranlarına sahipken, ABD’de birlikte yaşayanların sayısı 1970’te 500.000’den 1993’te 3.5 milyona yükselmiştir (Bilton vd., 2008).

Amerika Birleşik Devletleri’nde yetişkinlerin yaklaşık %7’si evli olmayan bir partnerle birlikte yaşamaktadır ve bu rakam son yıllarda evlilik oranları dşkçe istikrarlı bir şekilde artmıştır. Bu oran 1995 yılında yaklaşık %3 olan orana göre bir artışa işaret etmektedir. Birlikte yaşama en çok genç yetişkinler arasında yaygındır; 30 yaşın altındaki yetişkinlerin %12’si şu anda birlikte yaşamaktadır; bu oran 30-49 yaş arasındakilerde %9, 50 yaş ve üzeri yetişkinlerde ise %4’tür (Graf, 2019; U.S. Census Bureau, 2024, Horowitz, Graf ve Livingston, 2019).

v. Bekar Kalma

Modern toplumlarda evlilik oranlarının azalması ve boşanma oranlarının artması nedeniyle bireyler, geleneksel evlilik kurumuna alternatif olarak bekâr kalmayı tercih etmektedirler. Bazı kesimlerde evlilik istenmeyen bir kurum olarak görülmektedir (Zeybekoğlu Dündar, 2018). Giddens (2008) bu durumu “Bir bekârlar ulusu mu olmaya başlıyoruz?” sorusuyla ifade eder. Birleşik Krallık’ta tek kişilik hanelerin oranı 1971’de %18 iken 2003’te %29’a çıkmış ve 2016’da %36’ya ulaşacağı öngörülmektedir (Keating vd., 2000). Bekâr kalma eğiliminde boşanma oranlarının artması, evlilik yaşının yükselmesi, dul yaşlıların artması ve bekâr yaşamanın getirdiği bağımsızlık duygusu etkindir (Giddens, 2008). Türkiye’de de gençler arasında bekâr fakat birlikte yaşama eğilimi yaygınlaşmaktadır (KONDA, 2020).

En son yayınlanan (22 Şubat 2024) TÜİK Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2023 verileri şu şekildedir: Boşanan çiftlerin sayısı 2022 yılında 182.437 iken, 2023 yılında 171.881’e düşmüştür. 2023 yılı için kaba boşanma hızı ise binde 2,01 olarak kaydedilmiştir. 2023 yılında ortalama ilk evlenme yaşı erkeklerde 28,3, kadınlarda 25,7 olarak kaydedildi; erkekler ve kadınlar arasındaki yaş farkı ise 2,6 yıl oldu. 2023 yılında boşanmaların %33,4’ü evliliğin ilk 5 yılında, %21,7’si ise 6-10 yıl arasında gerçekleşti. 2023 yılında 171.881 çift boşanırken, 171.213 çocuğun velayeti verildi. Velayetlerin %74,9’u anneye, %25,1’i ise babaya verildi (TÜİK, 2024).

Giddens (2008), bekâr kalmanın kariyer açısından fırsatlar sunduğunu, çeşitli cinsel deneyimlere imkân tanıdığını ve özgürlük sağladığını dile getirmiştir. Gençler, piyasa temelli liberal değerlere adapte olmaktadır ve tüketim bu sistemin merkezindedir. “Türkiye’de Gençlerin İyi Olma Hali Araştırması” sigara, alkol kullanımı, kumar gibi alışkanlıklar ve fast-food tüketiminin evli ve bekâr bireyler arasında farklılık gösterdiğini tespit etmiştir (Erdoğan, 2017). Bu bulgular, bekâr gençlerin tüketim odaklı yaşam tarzlarının, evli olanlara göre daha belirgin olduğunu ortaya koymaktadır. Bekâr olmanın getirdiği özgürlük ve özerklik, gençlerin piyasa temelli liberal sistemin tüketim merkezli değerlerine uyum sağlamalarını kolaylaştırmaktadır. Bu yaşam tarzı, gençlerin sorumluluk anlayışlarını ve toplumsal değerlerini yeniden şekillendirmekte, bireyselliği ve kişisel özgürlüğü ön plana çıkarmaktadır. Böylece, gençler kariyerlerine ve kişisel gelişimlerine daha fazla odaklanmakta, geleneksel aile yapılarından farklı bir yaşam tarzını benimsemektedirler. Bu durum, toplumsal yapı ve değerlerin değişimine de katkıda bulunmaktadır (Erkol, Şahin ve Avcı, 2021).

vi. Gay/Lezbiyen Birliktelikler

“Seçimle oluşturulmuş aileler” kavramı, eşcinsel çiftlerin kişisel adanmışlık ve karşılıklı güven üzerine kurulu ilişkilerini ifade eder Günümüzde, eşcinsel evliliklerin yasallaşmadığı çoğu ülkede, bu birliktelikler yasal dayanaklardan çok bu değerlere dayanır. Bu tür ailelerde, eşitsizlik ve güç dengesizlikleri daha azdır (Giddens, 2008: 277).

Batı toplumlarında eşcinsel birlikteliklere yönelik olumsuz yargılar azalmış, mahkemeler çocuk vesayetini eşcinsel annelere daha fazla vermeye başlamıştır (Boyacıoğlu, Dinç ve Özcan, 2018; Zeybekoğlu Dünder, 2018). Yapay dölleme tekniklerinin gelişmesiyle, eşcinsel kadınlar heteroseksüel birliktelik olmadan hamile kalabilmekte ve eşcinsel anne babalardan oluşan aileler ortaya çıkmaktadır (Thornpson ve Hickey, 2005: 389). Eşcinsel çiftlerin sayısı artmaktadır, ancak toplumsal damgalanma ve görünmezlik nedeniyle sayıları hakkında net bilgiler zorlaşmaktadır (Browne, 2005: 262; Stevens, 2011).

Postmodern ailelerde, evlilik ve aile kurma evreleri her zaman klasik sıralamada gerçekleşmez; çocuk sahibi olduktan sonra evlenme veya hiç evlenmeden tek ebeveynli aile yapıları görülebilir. Evlilik kurucu unsurları olan kadın ve erkeğin yaşı daha ilerlemiş olabilir. Teknoloji ve tıbbın yeni yöntemleri kullanılarak taşıyıcı annelik, sperm bankası gibi uygulamalarla yeni aile çeşitleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca, postmodern aileler daha uluslararası olup farklı din, kültür ve ırklardan kişiler arasında evlilikler yaygındır. Sosyal hareketlilik, şehir ve ülke değiştirme postmodern ailelerde daha kolay ve yaygındır (Demir, 2021). Diğer bir deyişle postmodern ailelerde, geleneksel evlilik ve aile kurma sıralaması her zaman takip edilmez. Çocuk sahibi olduktan sonra evlenme veya tek ebeveynli aile yapıları da gözlemlenebilmektedir. Evlilik yaşları daha ileri olabilir, taşıyıcı annelik ve sperm bankası gibi teknolojik yöntemler ile de yeni aile yapıları oluşabilmektedir.

Bu kısımda, araştırmanın temel konularından biri olan aile türleri, "Geleneksel Aile", "Modern Aile" ve "Post-modern Aile" başlıkları altında kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Söz konusu kavramlar, araştırmanın teorik ve kavramsal çerçevesi açısından büyük bir önem taşımakta olup aile yapısında meydana gelen değişimlerin daha iyi anlaşılmasına önemli katkılar sunacaktır. Bu inceleme, aile dinamiklerinin tarihsel ve toplumsal bağlamda nasıl evrildiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca, aile ile ilgili teorilere ve bu teorilerin aile yapısındaki dönüşümlere ilişkin yaklaşımlara ise

sonraki bölümde ayrıntılı olarak yer verilecektir. Bu analiz, araştırmanın bütünlüğünü sağlayan bir arka plan oluşturarak sonraki aşamalarda yapılacak değerlendirmelere zemin hazırlamaktadır.

3. AİLEYE İLİŞKİN KURAMLAR

Aile kuramlarına ilişkin çok farklı sınıflandırmalar mevcuttur. Eslemen ve Bulcroft (2006) aile ile ilgili kuramları üç grupta inceler. “Yapısal İşlevselci Kuram ve Çatışma Kuramı diğer bir deyişle makro kuramlar, Sembolik Etkileşimci Kuram ve Sosyal Alışveriş Kuramı diğer bir deyişle mikro kuramlar hem makro hem de mikro kuramların süreçlerini birleştiren Aile Sistemleri Kuramı ve Gelişim Kuramı’nın yer aldığı çok yönlü kuramlardır.” (Ertürk, 2010; Baran ve Atlı, 2017; Sarı, 2021: 54-59).

Özetle aile kuramları Makro, Mikro hem Makro hem de Mikro kuramlar olarak sınıflandırılmaktadır. Bu yaklaşımlar ve onların aileye ilişkin görüşleri çerçevesinde aile kuramları kapsamlı olarak incelenecektir.

3.1. YAPISAL İŞLEVSELÇİ KURAM

Yapısal işlevselcilik, toplumsal yapıda her bir unsur ve kurumun belirli işlevlere sahip olduğunu ve bu yapıların işlevlerini yerine getirmesiyle toplumun işleyişinin sürdürülebileceğini savunan bir çağdaş sosyoloji kuramıdır. Klasik sosyolojide bu kuramın kuramsal ve metodolojik temelleri, Herbert Spencer (ö. 1903) ve Emile Durkheim (ö. 1917) tarafından atılmıştır. 20. yüzyılın başlarında, sosyal antropolojide Alfred Radcliffe-Brown (ö. 1955) ve Bronislaw Malinowski (ö. 1942) tarafından geliştirilen işlevselcilik anlayışı, 1940’lı yıllardan itibaren Talcott Parsons (ö. 1979), Robert K. Merton (ö. 2003) ve William F. Ogburn (ö. 1959) gibi sosyologların katkılarıyla hızla sosyolojide hâkim bir yaklaşım haline gelmiştir. İşlevselcilik, 1970’li yıllara kadar popülerliğini sürdürmüş; ancak bu dönemde yeni ve eleştirel kuramlarla karşı karşıya kalmıştır (Sunar, 2018; 2019; 2024).

Yapısal İşlevselci Yaklaşım, “Ailenin toplumun devamlılığında kritik bir rol oynadığını savunur (Yener, 2018) ve aile yapısı ve işlevlerini detaylı bir incelemeye” tabi tutar. Bu kapsamda, bireyler arasındaki rol dağılımı, bireylerin toplumsal konumları, ailenin değer yargıları ve dengesinin anlaşılması büyük önem taşır (Akgül, 2020: 47). Ayrıca, bireyler arasındaki iletişim ve etkileşimi değiştirme kapasitesi nedeniyle aile yapısının incelenmesi gerekir (Lindblad-Goldberg ve Northey, 2013: 149).

Ailenin temel işlevlerinden; “Biyolojik işlev, ailenin neslin devamını sağlaması; saygınlık işlevi, bireylerin toplumsal statülerinin belirlenmesi; dini işlev, dini değerlerin ve ritüellerin aktarılması; psikolojik işlev, aile üyelerinin duygusal ve mental desteğinin

sağlanması; koruyucu işlev aile üyelerinin fiziksel güvenliğinin temin edilmesi” olarak açıklanmaktadır (Epik, Çiçek ve Altay, 2017; Hallaç ve Öz, 2014).

Yapısal işlevselci yaklaşım, ailenin bireyler üzerindeki etkilerini ve toplum içindeki rolünü anlamaya çalışırken, aile içindeki dinamikleri ve bu dinamiklerin toplumsal yapıya katkılarını da değerlendirir. Bu bağlamda, aile yapısının ve işlevlerinin incelenmesi, toplumsal denge ve sürekliliğin sağlanması açısından kritik bir öneme sahiptir (Aydın, 2014; Çakır ve Yaman, 2022).

Özetle; Yapısal İşlevselci Yaklaşım, sosyolojide 1970’lerde yaygın olarak kullanılmış ve günümüzde de etkisini sürdürmektedir. Bu yaklaşım, aile içi ilişkiler, toplumdaki diğer sistemlerin (eğitim, din, meslek) aile üzerindeki etkileri, aile sistemlerindeki denge ve uzun süreli değişimlere odaklanır. Temel soruları, ailenin işlevleri, diğer sosyal sistemlerle olan işlevsel ilişkiler ve ailenin üyelerine karşı yerine getirmesi gereken işlevlerdir. Bu yaklaşımı benimseyenler, her toplumda akrabalık ilişkilerinin olduğunu ve ailedeki her bireyin belirli işlevlere sahip olduğunu vurgular. Ayrıca, geniş ataerkil aile yapıları ile çağdaş çekirdek aile yapılarında işlevlerin farklılık gösterdiğini belirtirler. Aile içi ilişkiler, bireylerin toplumsal rollerini anlamak açısından önemlidir. Diğer sistemlerin aile üzerindeki etkileri, sosyalizasyon sürecinde rol oynar. Aile sistemlerindeki denge, ailenin işlevlerini sürdürebilmesi için kritiktir. Uzun süreli değişimler ise ailenin toplumsal yapılar ve normlarla uyumunu inceler. Yapısal işlevselci yaklaşım, aile kurumunun toplum içindeki rolünü ve işlevlerini anlamak için önemli bir çerçeve sunar ve aile yapılarının zaman içindeki değişimini ve diğer sistemlerle olan etkileşimini analiz eder.

3.2. ÇATIŞMA KURAMI

Aileye ilişkin Çatışma Kuramı, esas olarak Karl Marx'ın çatışma teorisinin genel ilkelerine dayanarak geliştirilmiş olup, sosyologlar Lewis Coser ve Randall Collins gibi isimler tarafından aile yapısına uygulanmıştır. Çatışma Kuramı, toplumsal gruplar arasında güç, kaynak ve statü farklılıklarının sürekli bir çatışma kaynağı olduğunu öne sürer. Aile içindeki çatışmaları ele almak için bu kuram, aile üyeleri arasındaki güç dengesizlikleri, kaynak paylaşımı ve otorite ilişkileri gibi unsurları inceler. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında, ailedeki çatışma dinamiklerine yönelik çalışmalar artmıştır (Bingöl, 2022; 2023; Akdağ, 2020).

Çatışma Kuramı'na göre, aile içindeki güç ve otorite dinamikleri, bireyler arasında anlaşmazlıkların temel nedenidir. Ancak, bu anlaşmazlıklar olumsuz olarak değerlendirilmemelidir; doğru yönetildiğinde, çatışmalar ailenin gelişimine katkıda bulunabilir (Akgül, 2020). Aile çatışmalarının kaynakları arasında köklü değişiklikler, duyguların ifade edilme düzeyleri, adaletsiz iş bölümü, ebeveyn rollerinin değişmesi ve hastalıklar yer alır (Lichtenthal ve Kissane, 2008; Tüzer, 2001).

Çatışma unsurları önceden tahmin edilebilir olsa da aile içindeki mekanizmalar ve güç dinamikleri anlaşıldığında, çatışmalar ailenin gelişimini destekleyebilir. Bu çatışmalar, bireyler arasındaki ilişkileri ve iletişimi derinleştirerek daha güçlü ve uyumlu bir aile yapısının oluşmasına katkı sağlar (Schlomer, Giudice ve Ellis, 2011; Özen, 1992).

Çatışma Kuramı, aile içindeki anlaşmazlıkların doğal ve kaçınılmaz olduğunu, ancak bu çatışmaların yapıcı bir şekilde ele alındığında aile için olumlu sonuçlar doğurabileceğini vurgular. Bu bağlamda, aile üyelerinin duygusal ifadelerini açıkça ortaya koyabilmesi, rollerin adil bir şekilde dağıtılması ve aile içinde yaşanan değişikliklere uyum sağlanması, çatışmaların yönetilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Aile içindeki güç ve otorite dengelerinin anlaşılması ve bu dengelerin bilinçli bir şekilde yönetilmesi, çatışmaların yapıcı ve geliştirici bir niteliğe bürünmesini sağlayabilir (Şahin, 2013; Çakır ve Yaman, 2022; Bingöl, 2023).

Özetle; Çatışma Kuramı, Karl Marx'ın ekonomi politiği ve sosyal felsefesine dayanır ve rekabet, çatışma, otorite ve itaat kavramlarına odaklanır. Temel varsayımları şunlardır: Çatışma, insan yaşamının temel bir bileşenidir; sosyal gruplar arasında çatışma kaçınılmazdır, aile içinde cinsiyet ve yaşa dayalı güç sistemleri vardır. Ailede güç eşit dağıtılmaz; çocuklar ve kadınlar, yetişkinler ve erkeklere göre daha az güce sahiptir. Bu güç eşitsizliği ev işleri, kararlar, iş bölümü, ihmal ve istismar gibi alanlara yansır. Aile içi şiddet, çatışmanın açık bir örneğidir. Evlilikte gücü kimin elinde tuttuğu önemlidir; genellikle erkekler daha fazla güce sahiptir. Kadının çalışması gibi değişen roller, ailedeki güç dengesini değiştirir ve çatışmalara yol açabilir. Çatışma Kuramı, aile içindeki güç dinamiklerini ve bu dinamiklerin çatışma yaratma potansiyelini anlamak için önemli bir çerçeve sunar. Güç dağılımındaki eşitsizlikler ve bunların aile içindeki yansımaları, aile yapısının ve işleyişinin anlaşılmasında kritik bir rol oynar.

3.3. SEMBOLİK ETKİLEŞİMCİ KURAM

Aileye ilişkin olarak "Sembolik Etkileşimci Kuram", sosyolog George Herbert Mead ve Charles Horton Cooley tarafından geliştirilen sembolik etkileşimcilik teorisinin aile yapısına uygulanmasıyla ortaya çıkmıştır. Bu kuramın temel ilkeleri, bireylerin toplum içindeki rollerini, anlamlarını ve etkileşimlerini semboller ve dil yoluyla inşa ettiklerini savunur. Aileye özgü sembolik etkileşimcilik yaklaşımları, Mead'in fikirleri üzerine şekillenmiştir, ancak Herbert Blumer'in sembolik etkileşimcilik terimini ortaya atmasıyla daha sistematik bir hale gelmiştir. Aile bağlamında, bu kuram bireylerin aile üyeleriyle etkileşim yoluyla kimliklerini, rollerini ve anlamlarını nasıl geliştirdiklerini analiz eder (Şişman, 1998; Temel ve Anık, 2023; Eraslan, 2020).

Sembolik Etkileşimci Kuram, bireyler arasındaki etkileşimin topluma nasıl katkıda bulunduğunu inceler ve aileyi toplumun devamlılığını sağlayan ilk kurum olarak kabul eder (Ekici, 2014). Bu kuram, ailedeki deneyimlerin bireyler tarafından nasıl algılandığını, anlam dünyalarını ve diğer bireylerle etkileşim kurma biçimlerini inceler. Aile bireylerinin olaylara atfettikleri semboller karar alımında ön planda yer alır (Serpe ve Stryker, 2011).

Sembolik Etkileşimci Kuram, aile bireylerinin atfettikleri sembollerin anlam kazanmasını, rollerin nasıl etkilendiğini ve beklentilerin nasıl oluştuğunu araştırır. Ayrıca, aile içindeki rollerin gelişimini, iletişimde kullanılan sembollerin anlam kazanma süreçlerini ele alır (Kasapoğlu, 2018).

Aile, bireylerin kimliklerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynar. Aile içindeki etkileşimler, bireylerin kendilerini ve dünyayı nasıl algıladıklarını, hangi değerleri benimsediklerini ve toplumsal normlara nasıl uyum sağladıklarını belirler. Bu nedenle, Sembolik Etkileşimci Kuram, aile içindeki sembollerin, rollerin ve beklentilerin anlaşılması ve bunların bireyler üzerindeki etkilerinin incelenmesi açısından büyük önem taşır. Sembolik Etkileşimci Kuram, aile bireylerinin birbirleriyle ve çevreleriyle olan etkileşimlerinde kullandıkları sembollerin anlamını ve bu sembollerin bireylerin davranışlarını nasıl şekillendirdiğini analiz eder. Bu kuram, aile yapısının ve işlevlerinin daha derinlemesine anlaşılmasına katkıda bulunur ve bireylerin toplumsal bağlamda nasıl etkileşimde bulunduğunu ve nasıl anlamlandırdığını ortaya koyar (Gökulu, 2019; Çakır ve Yaman, 2022).

Özetle; Sembolik Etkileşimcilik, sosyal eylemler ve bu eylemlere yüklenen anlamlara odaklanır. Bu kuramda, semboller sosyal etkileşim sürecinde şekillenen konuşma, düşünme ve anlamayı sağlayan araçlardır. Çocuğun sosyalleşmesinde ailenin rolünü açıklayan bu kuram, insanların dünyayı semboller aracılığıyla algıladığını varsayar. Temel noktaları şunlardır: insanlar düşünme kapasitesine sahiptir; bu kapasite sosyal etkileşimle şekillenir, semboller ve anlamlar insan etkileşimini sürdürür; insanlar sembollerini değiştirme kapasitesine sahiptir. Sembolik Etkileşimcilik, aile üyelerinin davranışlarını analiz ederek aile dinamiklerini açıklar. Bu dinamikler; roller, iletişim örüntüleri, karar verme süreçleri ve sosyalleşmeyi içerir. Yüz yüze ilişkiler, konuşma şekilleri, jestler ve hareketler önemlidir. “Benlik” kavramı merkezdedir; birey, kendi benlik kavramının başkaları tarafından desteklenmesine hassastır. Kişilik ve özsaygı üzerinde diğer insanların değerlendirmeleri etkilidir. Bu kuram, aile içi dinamiklerin daha iyi anlaşılmasını sağlar ve bireylerin etkileşimlerinde anlam yükledikleri sembollerini analiz eder.

3.4. SOSYAL ALIŞVERİŞ KURAMI

Aileye ilişkin "Sosyal Alışveriş Kuramı" ilk olarak Amerikalı sosyolog George C. Homans tarafından ortaya atılmıştır. Homans, 1950'lerde sosyal etkileşimleri ekonomik bir alışveriş gibi ele alarak, insanların fayda ve maliyet dengesine göre davranışlarını şekillendirdiğini öne sürmüştür. Bu kuram daha sonra Peter Blau ve John Thibaut ile Harold Kelley gibi araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Aile yapısına uygulandığında, Sosyal Alışveriş Kuramı, aile üyelerinin birbirleriyle olan ilişkilerini fayda-maliyet analizi çerçevesinde inceleyerek, bireylerin ilişkilerdeki bağlılıklarını, memnuniyetlerini ve sürekliliklerini açıklamaya çalışır (Omay, 2020; Tekin Epik, Çiçek ve Altay, 2016).

Sosyal Alışveriş Kuramı'na göre, günlük yaşamımızda sürekli olarak iş, hediyeler, duygular veya düşünceler gibi çeşitli mübadeleler gerçekleşir. Özellikle ekonomik mübadeleler belirlenmiş ve kurumsallaşmıştır. Bu kuram, insanlar arası ilişkilerde mübadele kavramının önemini vurgular ve insanların birbirlerine bağımlı oldukları, karşılıklı olarak bir şeyler alıp verdikleri ve gereksinim duydukları varsayımına dayanır (Özen, 1992; Güçlü, 2015).

Kuramın öncüleri arasında John W. Thibaut, Harold Kelley, George Homans ve Peter Blau bulunmaktadır. Kuramın temel kavramları arasında mübadele, karşılıklılık, anlaşma, davranış, kaynaklar, ödül-maliyet, dağıtıcı adalet, dürüst mübadele ve güç yer

alır (Özen, 1992; Güçlü, 2015). V.G. Foa, mübadeleye konu olan kaynakları sevgi, statü, mallar, para, hizmetler ve bilgi olarak sınıflandırmıştır (Foa, 1988).

Sosyal Alışveriş Kuramı, insanların seçim yapma çabası ve ödülleri en yükseğe çıkarma veya bedelleri en aza indirme beklentisine dayanır. Temel ilke, insanların maliyeti yüksek davranışlardan kaçınarak ödüllerin maliyetlerden fazla olduğu durumları tercih etmeleridir. Kişi, ödül ve maliyetlerin algısına dayalı olarak en iyi sonucu seçecektir (Nock, 1987).

Sosyal Alışveriş Kuramı, belirli sosyal koşullar (yaş, ırk, cinsiyet, sınıf) içinde belirli davranış örüntülerinin (evlilik, cinsellik, istihdam) neden ortaya çıktığını açıklamaya çalışır. Kuram, bireylerin toplumsal ilişkilerde ve aile içindeki etkileşimlerinde karşılıklı olarak sundukları ödül ve maliyetleri analiz ederek sosyal davranışların nedenlerini anlamayı amaçlar (Eshleman, 1988).

Durkheim'ın "iki katlı insan" kavramına dayanarak insanın başlangıçta kendisiyle ilgili olan her şeyi ifade ettiğini, ancak zamanla karşılıklı bağımlılık ilişkileriyle "dünyayı daha geniş bir perspektiften tanıyan" bir varlığa dönüştüğünü belirtir. Bu süreçte, bireylerin değer verdikleri şeyleri ve çevresindekilerin istenen şekilde davranmalarını sağlamak için kullanmaları gereken taktik ve stratejileri öğrenmeleri önemlidir. Bireyler, başkalarının değerli bulduğu niteliklere ve davranışlara değer verme eğilimindedir. Mübadeleye katılan tarafların, mübadele unsurlarının ve bu süreçlerin düzenlendiği sembolik ortam ve kurumsal biçimlerin uygunluğunu tanımlayan kuralların evrimi üzerinde durulur. Bu kurallar, mübadele süreçlerinin düzenlenmesi ve sürdürülebilirliği açısından kritiktir. Sonuç olarak sosyal mübadele kuramı, bireyler arası etkileşimlerin ve bu etkileşimlerin kurumsal ve sembolik düzenlemelerle nasıl şekillendiğinin anlaşılmasına katkı sağlar (Özen, 1992).

Özetle; Sosyal Alışveriş Kuramı, aile içindeki bireyleri birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılayan ve sürekli alışveriş içinde olan unsurlar olarak değerlendirir. Eğer bu alışveriş adil gerçekleşiyorsa ilişkiler de sağlıklı olur. Anahtar kavramlar arasında ödül, maliyet, kaynak, ihtiyaçlar, güç, karşılıklı davranış, adalet ve ilişki memnuniyeti bulunur. Eşitlik ve karşılıklılık önemli bir rol oynar; bireyler cezadan kaçınma ve ödüllendirilme beklentisi içindedir. Dengeli karşılıklılık, bireylerin memnuniyet hissetmesi için gereklidir. Birey, ilişkiye yaptığı yatırım ile elde ettiği kazanç arasında eşitlik hissederse kendini daha iyi hisseder; kazanç sağlayamadığında ise en az yatırım yapma

eğilimindedir. Adalet ve denge, sosyal ilişkilerde ve aile içindeki ilişkilerde önemli unsurlardır. Bu kuram, aile içindeki ilişkileri anlamak ve değerlendirmek için önemli bir çerçeve sunar.

3.5. AİLE SİSTEMLERİ KURAMI

Aileye ilişkin olarak "Aile Sistemleri Kuramı" ilk olarak Amerikalı psikiyatrist Murray Bowen tarafından ortaya atılmıştır. Bowen, 1950'lerde geliştirdiği bu kuramla aileyi bir sistem olarak ele almış ve aile üyelerinin birbirleriyle olan duygusal ve davranışsal etkileşimlerinin, ailenin bütünsel işleyişini nasıl etkilediğini incelemiştir. Bowen'in Aile Sistemleri Kuramı, aile üyelerinin bireysel davranışlarının aile sistemindeki diğer bireylerle ilişkili olduğunu ve her bir bireyin ailenin genel dengesine katkıda bulunduğunu öne sürer. Bu kuram, aile içindeki duygusal bağları, ayrışma, yakınlık ve bağımlılık gibi unsurlar üzerinden analiz eder ve aile terapisi alanında önemli bir temel oluşturur (Wetchler ve Piercy, 1996; Kerr, 1981; Erkan ve Afşin, 2023; Yıldırım, 2020).

Bir sistem, unsurlarının birbirleriyle sabit ilişkiler içinde olduğu ve nedensel bir örüntü oluşturduğu bir komplekstir. Bu bağlamda aile de bir sistem olarak sınıflandırılır. Aile sisteminde unsurlar ve pozisyonlar birbirine bağlıdır ve aile, iç ve dış değişimlere uyum sağlayabilen bir yapıdır. Aile dışından gelen bilgi akışı geri besleme (feedback) süreçleri olarak adlandırılır ve aile üyeleri hedefleriyle mevcut durumlarını karşılaştırarak uyumsuzluk durumunda ya hedeflerini değiştirir ya da davranışlarını (Buckley, 1967: 12).

Aileler, normlar, roller ve değerler aracılığıyla toplumun ihtiyaçlarını ve bireylerin hedeflerini karşılar. Aile kapalı bir sistem olmadığından, üyeler diğer gruplara katılarak değişir ve farklı rol tanımları aileyi de değişime uğratar. Uyumsuzluk ve çatışma durumunda, aile mevcut kalıpları korumaya çalışır veya davranışlarını değiştirir. Başarılı olamazsa yeni davranışlar geliştirerek dengeyi sağlar (Akün, 2013; Işık, 2023).

Sistem teorisinin temel kavramları arasında bütünlük, hiyerarşi, sınırlar, iletişim, kurallar, aile dengesi, geri besleme ve değişim yer alır. Bu kavramlar, aile sisteminin işleyişini ve etkileşim biçimlerini açıklar (Doğan, 1994: 343-44; Tura, 2014; Erten, 2023).

Özetle; Aile Sistemleri Kuramı, bireylerin davranışlarını ve ilişkilerini anlamak için ailenin bir bütün olarak ele alınmasını öne çıkaran bir yaklaşımdır. Bu kuram, bireylerin tek başına incelenmesi yerine, aile üyelerinin birbirleriyle etkileşimlerini ve bu etkileşimlerin aile sisteminin genel yapısına nasıl katkıda bulunduğunu anlamaya çalışır.

Aile Sistemleri Kuramı, 20. yüzyılın ortalarında, özellikle Murray Bowen tarafından geliştirilmiştir ve aile terapisinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Aile, birbirine bağımlı parçaların bir araya geldiği bir bütündür. Her bir aile üyesi, sistemin diğer üyeleriyle sürekli etkileşim halindedir ve bu etkileşimler aile dinamiklerini oluşturur. Aile içinde belirli hiyerarşik yapılar ve sınırlar vardır. Bu sınırlar, aile üyeleri arasındaki rolleri ve ilişkileri tanımlar. Sağlıklı ailelerde sınırlar esneklik gösterir ancak yine de net ve belirgindir. Geri besleme mekanizmaları, aile üyelerinin davranışlarını ve duygularını düzenler. Pozitif geri besleme değişimi teşvik ederken, negatif geri besleme mevcut durumu korumaya çalışır. Aileler, homeostazı koruyarak dengeyi sürdürmeye çalışırlar, ancak bu denge her zaman sağlıklı olmayabilir. Aileler hem içsel hem de dışsal değişimlere uyum sağlayabilmelidir. Uyum sağlama yeteneği, aile sisteminin esnekliğine ve değişimlere nasıl tepki verdiğine bağlıdır. Aile üyeleri belirli rolleri üstlenirler ve bu roller aile içi işleyişin bir parçasıdır. Kurallar ve normlar, ailenin işlevselliğini ve düzenini sağlar. Aile Sistemleri Kuramı, bireylerin davranışlarını ve ilişkilerini anlamak için aileyi bir bütün olarak ele alan kapsamlı bir yaklaşımdır. Bu kuram, aile içi etkileşimlerin ve dinamiklerin, bireylerin psikolojik ve duygusal sağlığı üzerindeki etkilerini anlamaya yardımcı olur. Aile sistemleri, değişim ve uyum yetenekleriyle birlikte incelendiğinde, bireylerin ve ailelerin daha sağlıklı ve işlevsel ilişkiler geliştirmelerine katkı sağlar.

3.6. GELİŞİM KURAMI

Aileye ilişkin olarak "Gelişim Kuramı" ilk kez sosyolog Evelyn Duvall ve psikolog Reuben Hill tarafından ortaya atılmıştır. 1940'lar ve 1950'lerde geliştirilen bu kuram, ailelerin yaşam döngüsü boyunca belirli aşamalardan geçtiğini ve her aşamada farklı gelişimsel görevler ve zorluklarla karşılaştıklarını öne sürer. Duvall, aile yaşam döngüsünü belirli aşamalara ayırarak, her aşamada aile üyelerinin bireysel ve kolektif olarak nasıl geliştiğini ve bu süreçte nasıl değiştiğini incelemiştir. Gelişim Kuramı, aile içindeki bireylerin yaşlarına, rollerine ve yaşam olaylarına bağlı olarak ailenin işlev ve yapısının nasıl değiştiğine odaklanır ve bu nedenle aile danışmanlığı ve terapisinde alanında da önemli bir yer tutar (Duvall, 1957; 1988; Duvall ve Miller, 1985; Hill, 1958; 1986).

Gelişimsel Yaklaşım, 1930'larda aile sosyologları tarafından, özellikle kırsal sosyologlar tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşım, aileyi bir bütün olarak ve aile ortamındaki bireyler üzerinde odaklanarak ele alır. Aile, evlilikle başlar ve son eşin ölümüyle sona erer, bir organizma gibi büyür, gelişir ve değişir. Aile yaşam döngüsünün

her aşaması belirli görevlerle incelenir. Örneğin, ilk çocuğun doğumuyla ailedeki değişiklikler veya tüm çocuklar evden ayrıldığında eşler arasındaki etkileşimin nasıl değiştiği üzerinde durur (Hallaç ve Öz, 2014).

Bu yaklaşım, aileyi hem dışsal sosyal çevre hem de aile üyeleri arasındaki etkileşim tarafından etkilenen bir birim olarak ele alır. Bu iki süreçteki değişikliklerle hem aile hem de birey değişir. Her bir gelişimsel aşamada belirli görevler yerine getirilir. Bu yaklaşımın temel kavramları arasında aile (diğer sosyal sistemlerden ne tamamen bağımsız ne de tamamen bağımlı bir sistem olarak düşünülür), yarı kapalı sistem, aile yaşam döngüsü ve gelişimsel görevler bulunur (Leslie ve Korman, 1989: 195-221).

Bu yaklaşımda temel kavram, aile yaşam döngüsüdür. Bu kavram Evelyn Duvall (Eshleman, 1988: 68-69) tarafından kullanılmıştır. Duvall'e göre, aile yaşam döngüsü sekiz aşamadan oluşmaktadır. Bu model, aile yaşam döngüsündeki her aşamanın belirli gelişimsel görevleri olduğunu ve bu görevlerin yerine getirilmesi gerektiğini vurgular. Gelişimsel yaklaşım, aile dinamiklerini ve bireylerin yaşam süreçlerindeki değişiklikleri anlamak için önemli bir çerçeve sunar (Güçlü, 2015).

Özetle; Gelişim Modeli, aileyi yaşam döngüsü perspektifinden ele alarak ilerleyen her evrede üyelerin değişen rolleri ve görevleriyle açıklar. Aileler, bireyler gibi, yaşamın değişimlerine uyum sağlayarak büyür ve gelişir. Bu model, insan gelişimi, sosyoloji ve çocuk psikolojisi temalarını birleştirerek yapısal-fonksiyonel yaklaşımın geniş sosyal sistem oryantasyonu ile sembolik etkileşim yaklaşımının aile sosyal sistemi anlayışını entegre eder. Gelişim Kuramı, ailelerin yaşam döngüsü boyunca inançlarını destekler ve yaşam döngüsü kavramı, ailelerin iç bağımlılığı üzerine kuruludur. Aileler, yaşam döngüsündeki geçiş noktalarında, örneğin bir çocuğun yeni bir gelişim evresine geçtiğinde veya aile üyelerinin sayısında değişiklik olduğunda, bu değişimlere uyum sağlamak için güçlenir. Gelişimsel yaklaşım, üç temel boyuta odaklanır: Ebeveynlerin ve çocukların rol beklentilerindeki değişim ve gelişimsel görevler ile kültürel olarak belirlenen aile gelişimsel görevlerindeki değişim. Her pozisyon ve rol, aile üyelerinin karşılıklı ilişkilerini sürdürmelerini sağlayan davranışları tanımlar. Rol davranışları, aile üyelerinin yaşları ve pozisyonlarına göre şekillendirilir. Çocukların ihtiyaçlarını karşılamak için sorumluluklar başlangıçta ebeveynlerden diğer aile üyelerine doğru kayar. Duvall ve Miller, bu aktiviteleri kritik evre aile gelişimsel görevleri olarak tanımlar. Bu model, ailelerin yaşam döngüsündeki farklı evrelerdeki gelişimsel görevleri ve bu

görevlerin aile dinamikleri üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde anlamak için bir çerçeve sunar.

Bu kısımda, aileye ilişkin farklı kuramsal yaklaşımlar detaylı olarak ele alınmıştır. Yapısal İşlevselci Kuram, Çatışma Kuramı, Sembolik Etkileşimci Kuram, Sosyal Alışveriş Kuramı, Aile Sistemleri Kuramı ve Gelişim Kuramı gibi teorik perspektifler, aile yapısının dinamiklerini ve toplumsal süreçlerle olan ilişkisini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Bu kuramlar, aile olgusunu farklı açılardan inceleyerek aile içindeki rol ve ilişkilerin nasıl şekillendiğini ve zamanla nasıl evrildiğini açıklamaktadır. Bu teorik çerçeve, aile yapısındaki dönüşümleri daha derinlemesine analiz edebilmek için gerekli zemini sunmaktadır. Aşağıdaki kısımda, göçün aile kurumu üzerindeki etkileri ele alınacaktır. Göç, aile yapısında önemli değişimlere yol açmakta, bireylerin ve aile üyelerinin toplumsal rollerini yeniden şekillendirmektedir. Bu çerçevede, göçün getirdiği uyum sorunları, kadın ve erkek rollerindeki değişimler, çocuklar üzerindeki etkiler ve aile içi şiddet gibi konular detaylı olarak incelenecektir. Bu başlıklar, göç olgusunun aile kurumunu nasıl etkilediğini anlamak açısından kritik öneme sahiptir.

4. GÖÇÜN AİLE KURUMU ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Büyük kentlere yapılan kırdan kente göçler, köy yaşamından ayrışmayı ve kendine özgü kültürü kaybetmeyi beraberinde getirmiş, köy-kent sürekliliği sunan bir yaşam tarzını yaygınlaştırmıştır. Kırdan kente yapılan bu göçler, yalnızca fiziksel altyapı sorunları yaratmakla kalmamış, aynı zamanda kırsal nüfusun kentle bütünleşmesini zorlaştırmıştır. Sonuç olarak kırdan kente yapılan göçler sebebiyle kültürel ve etnik kimlik arayışlarına neden olmuş bu durum ise Türk toplumunda buhrana sebebiyet vermiştir. Kentleşme ve kentlileşme, siyasi kültür ve davranışlarda büyük değişikliklere yol açmış, inanç ve değer yargılarındaki değişimlerin siyasal kültüre yansıdığı görülmüştür (Apan, 2006; Solmaz, 2019: 21-22).

Aile hem kırsal hem de kentsel bölgelerde korunmaya en fazla ihtiyaç duyan toplumsal bir birimdir (Sevinç vd., 2018). Aile yapısında etkili olan önemli faktörlerden biri de göç olgusudur. Bireyler çeşitli sebeplerle ferdi ya da toplu olarak yer değiştirdiklerinde, yeni yaşam alanlarına uyum sağlamaya çalışırlar. Bu durum, aile üyelerinin davranışlarını, beklentilerini ve deneyimlerini etkiler. Türkiye’de 1950’li yıllarda başlayan kırdan kente göç hareketi, 1980’lerden sonra şehirler arası bir nitelik kazanmış; bu göçler, ailenin geleneksel yapısı, ebeveyn rollerinin değişimi, çocuk

yetiştirme yöntemleri ve kadının toplumdaki algısı gibi konularda hızlı değişimlere yol açmıştır. Kırdan kente göç sonrası yeni yaşam ortamlarında eski geleneklere bağlı kalmak zorlaşmış; özellikle “modern şehirlerde ekonomik zorluklar, barınma sorunları, kalabalık nüfus, dağınık kentleşme ve ulaşım” gibi ana problemler göz önüne alındığında bu durum belirginleşmiştir. Evlilik, ailede babanın rolü, çocuk sayısı, kadının iş hayatına katılımı ve çocukların eğitimi gibi alanlarda önemli değişiklikler yaşanmıştır (Engin, 2021).

Şehirleşmenin artmasıyla birlikte farklı bir şehir yaşamı ve bu yaşamla bağlantılı olarak da yeni bir hayat tarzı ortaya çıkar. Bu yeni hayat tarzı modelinde, aile yaşamı, aile içi ilişkiler, eski alışkanlıklar ve giyim-kuşam değişime uğramıştır. Kırdan kente göç edenler, şehir hayatının getirdiği bu yeni yaşam tarzına uyum sağlamakta güçlük çekerler. Kırsal yaşam ve kent yaşamının yarattığı bu çift kimliklik baskısı, göç edenlerin kent ve köy hayatının kuralları arasında bocalamalarına sebep olur. Kırsal hayatın koşullarına uygun olarak kendi gelenekleriyle yaşamaya alışkın aileler, şehir hayatının yaşam koşullarında değişmek zorunda kalacak ve değişime direnseler bile aile yapıları kaçınılmaz olarak dönüşüme uğrayacaktır (Küçükmanav, 2021: 20).

Kırdan kente göçün nedenleri genellikle; “ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlere” dayanmaktadır. Bu faktörler hem kırsal bölgelerde hem de kentlerdeki aileler üzerinde doğrudan veya dolaylı etkiler yaratmaktadır. Kırsal bölgelerden göçün en belirgin etkileri, aile yapısının genişliği ve ortalama yaş üzerinde görölmektedir. Kırdan kente göç sonucunda, köylerdeki ortalama yaş sınırı yükselmiş ve gençler iş bulma veya eğitim amaçlı olarak kentlere göç etmiştir. Kırdan kente göçün kırsal bölgelerdeki aileler üzerindeki etkileri; “(i) hane genişliği azalmakta, (ii) hanelerdeki ortalama yaş sınırı yükselmekte, (iii) aile fertleri arasındaki ilişkiler özellikle gençlerin göç etmesiyle sürekli bir özlem duygusu içerisinde geçmekte, (iv) iş gücünün bölüşümü ve hiyerarşik yapısı bozulmakta” şekilde özetlenebilir (Güreşci, 2012).

Kırdan kente göç, gelişmekte olan ölkelerde önemli bir sorun olarak görölmektedir. Kırdan kente göç, özellikle kentsel bölgelerde çarpık kentleşmenin neden olduğu toplumsal buhranlara yol açar ve en fazla aileleri etkiler. Aileleriyle birlikte kentlere göç eden bireyler, ekonomik sorunlarla birlikte sosyal ve kültürel çatışmalar yaşar. Göç, aile yapısını ve sosyal işlevlerini önemli ölçüde değiştirerek daha bireyci bir toplumun oluşmasına ve toplumsal dayanışmanın zayıflamasına neden olmaktadır (Engin, 2021; Güreşci, 2012).

Kırdan kente göçün aile üzerindeki etkisi, özellikle kentsel bölgelerde daha belirgin hale gelmektedir. Bu etkiler; “Aile fertleri arasındaki sosyal ve ekonomik ilişkiler azalmakta, Çekirdek aile tipi veya bireysel yaşam biçimi fertler arasında daha fazla tercih edilmekte, Aile içi şiddet ve çocuk iş gücünün çalıştırılma yoğunluğu artmakta, bu durum özellikle ekonomik nedenlere bağlı olarak kentsel bölgelerdeki varoşlarda daha sık görülmektedir, Geleneksel Türk aile yapısı yerine, birbirleriyle daha az hiyerarşik ve geleneksel ilişkiler içindeki aile tipleri ortaya çıkmakta, Kadının aile içindeki rolü ve fonksiyonu, çalışma hayatına katılımıyla birlikte değişmekte” şeklinde sıralanabilir (Güreşçi, 2012). Özetle; kırdan kente göçün aile üzerindeki etkileri, özellikle kentlerde belirginleşmektedir. Bu etkiler arasında aile fertleri arasındaki sosyal ve ekonomik bağların zayıflaması, çekirdek aile ve bireysel yaşam biçimlerinin daha çok tercih edilmesi, aile içi şiddetin ve çocuk işçiliğinin artması, özellikle varoş bölgelerde bu durumun daha yaygın görülmesi sayılabilir. Ayrıca, geleneksel Türk aile yapısının yerini daha az hiyerarşik ve geleneksel olmayan aile tipleri almakta, kadının aile içindeki rolü ise çalışma hayatına katılımıyla değişim göstermektedir.

Aşağıda, göçün aile kurumu üzerindeki etkileri kapsamında uyum sorunları ele alınacaktır. Göç, aile yapısında köklü değişimlere yol açarken aile üyelerinin yeni bir toplumsal ve kültürel çevreye adaptasyon sürecini de beraberinde getirmektedir. Uyum sorunları hem bireylerin hem de ailenin bir bütün olarak sosyal, ekonomik ve kültürel hayata entegrasyonunu zorlaştırabilir. Aşağıdaki başlıkta, göç sürecinde karşılaşılan uyum zorluklarının aile dinamiklerine olan etkileri incelenecektir.

4.1. UYUM SORUNLARI

Kırdan kente göç edenler, kente uyum sağlamak için gereken donanımlardan (eğitim, uzmanlaşma, iş bölümü, barınma imkânı) yoksun olduklarından ve göç ettikleri yerleri yeterince tanımadıklarından uyum sorunları yaşamaktadır (Öztürk ve Altuntepe, 2008). Bu bireyler, kentte karşılaştıkları yaşam tarzı ve konuşma biçimleri gibi farklılıklar nedeniyle özellikle gençlerde “kültür şoku” yaşamaktadır. Alışkın oldukları iklim, yemek, örf ve adetler ile sosyal değerler kentlerde çok farklıdır. Göç eden bireylerin bu şoku aşmak ve kentte tutunabilmek için ya şehir hayatına uyum sağlamaları ya da kenti kendilerine uydurmaya çalışmaları gerekmektedir (Bu ve Bozoğlan, 2009).

Kente gelen birey, kırsal alanla tüm bağlarını koparmasa da artık kentlidir. Düşünce ve davranışları değişmektedir. Yeni bir çevreye girerek yeni bir toplumsal konum ve statü elde etmektedir. Kente göç, bireyin çevresini değiştirmesine, yeni ve daha üst bir sosyal statü kazanmasına, meslek ve gelir düzeyinde değişikliğe ve tüm toplumsal ilişkilerinde değişimlere yol açmaktadır. Kentlileşme sürecinde bireyin değer ve tutumları iki aşamada değişir: ilk aşamada kentsel ortamda geleneksel tutum ve alışkanlıklar etkisini yitirir, ikinci aşamada yeni kültür ve davranış kalıpları benimsenir (Öztürk ve Altuntepe, 2008).

Kentlileşme sürecinde göç edenler ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik sorunlarla karşılaşmaktadır. Geleneksel yapıya sahip Türkiye’de, kırdan kente göç edenlerin kendi kültürlerine olan romantik ve özsel bağlılıkları, sürecin kültürel çatışmalara dönüşmesinin en önemli nedenidir. Kırdan kente göç, kültürel süreçlerin yanı sıra psikolojik ve kimliksel süreçleri de büyük ölçüde etkiler. Geleneksel ve kapalı bir toplumsal ortamdan kentin modern, kültürel, sosyal ve açık ortamına gelenler için uyum süreci uzun ve zorlu olmaktadır (Güner, 2008).

Kırsal bölgelerin kültür ve değerlerinin kent değerleriyle çatışması, büyük kentlerde gecekondü kültürünün doğmasına neden olmuştur. Gecekonducularda kır değerlerinin devam ettiği ve bunlara saygı gösterenlerin çokluğu dikkati çekmektedir. Kırsalda yaşayanların kişiliği etnik grup, dini ve mezheple şekillenir ve bu kişilik kentlerde de devam eder. Hemşeriler aynı bölgelere yerleşerek kent çevresinde kapalı “kültür odacıkları” oluşturur, bu da kente uyumu engeller. Gençler açısından bu süreç daha hızlı ilerler, yabancılaşma ve uyum sorunları yaşayan gençler, ergenlik ve sonraki dönemlerde psikolojik sorunlar ve kimlik bunalımı yaşar. Bu durum, onların kente uyumunu ve kenti sahiplenmelerini olumsuz etkiler (Es ve Ateş, 2004; Güner, 2008; Engin, 2021). Diğer bir deyişle kırsal bölgelerin kültür ve değerlerinin kent değerleriyle çatışması, büyük şehirlerde gecekondü kültürünün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Gecekonducularda kır değerlerine bağlılık sürerken, hemşerilerin aynı bölgelere yerleşmesi kapalı "kültür odacıkları" oluşturarak kente uyumu zorlaştırmaktadır. Gençler bu süreçte daha hızlı yabancılaşmakta, uyum sorunları, kimlik bunalımları ve psikolojik sorunlar yaşamaktadır, bu da kente entegrasyonlarını olumsuz etkilemektedir.

Aşağıdaki alt başlıkta göçün aile kurumu üzerindeki etkileri bağlamında kadın ve erkek rollerindeki değişimler ele alınacaktır. Göç, aile içindeki geleneksel cinsiyet rollerini yeniden şekillendirmekte ve özellikle kentsel ortamlara yerleşen ailelerde

kadınların iş gücüne katılımı artarken, erkeklerin aile içindeki rollerinde de dönüşümler yaşanmaktadır. Bu süreç, aile içi dinamiklerdeki güç dengelerini değiştirmekte ve cinsiyet rollerinin yeniden tanımlanmasına yol açmaktadır. Kadın ve erkek rollerindeki bu değişimler, göçün aile yapısına getirdiği en önemli etkiler arasında yer almaktadır.

4.2. KADIN VE ERKEK ROLLERİNDEKİ DEĞİŞİM

Kırdan kente göç, eşler arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin niteliğini değiştirebilir. Kırdan kente göçün yalnızca bir eş tarafından gerçekleştirilmesi, ilişkiyi etkileyen temel faktörlerden biridir. Erkek tek başına göçe ettiğinde, geride kalan kadın birçok zorlukla karşı karşıya kalır. Geleneksel aile yapısında, kadın genellikle erkeğin ailesinin yanında kalmakta ve çocuklarının yanı sıra eşinin ailesindeki yaşlılarının bakımından da sorumlu olmaktadır. Bu süreç, kadın açısından “fedakârlık” olarak adlandırılır ve kadının eşiyle ilişkisi uzun süre yüz yüze görüşme olmadan sadece telefonla iletişim ve maddi yardım ile sürer (Ünsal, 2022). Kalaycıoğlu ve arkadaşları (2010), bu tür ilişkilerin en büyük riskinin, kırdan kente göç eden erkeğin yeni bir aile kurarak hayatına devam etmesi ve zamanla maddi yardımı da kesmesi olduğunu belirtir. Mesafeler ve iletişimdeki yetersizlik, kadının eşine karşı resmiyet ve soğukluk yaşamasına neden olabilir. Bu soğukluk ve resmiyet, erkek tarafından da sürdürüldüğünde, aradaki uzaklaşma hızlanır. Kadının sorumluluğu, çocukları ve aile fertlerinin bakımıyla artar. Bu durum zamanla tartışmalara, kavgalara, şiddete ve nihayetinde boşanmalara yol açabilir.

Kırdan kente göçlerde aile içi roller daha büyük değişikliklere uğramıştır. Özellikle erkeğin tek başına gerçekleştirdiği kırdan kente göçlerde, aile içi görev dağılımında değişiklikler meydana gelmiş; kadının aile içindeki gücü ve otoritesi artmış, cinsiyetçi roller farklılık göstermiştir. Çünkü kadının ve çocukların geride kalması, onların ağır sorumluluklar üstlenmesine yol açmaktadır (Engin, 2021; Ünsal, 2022).

Türkiye’deki kırdan kente göç ve kentleşme hareketleri, köylerde ve kentlerde cinsiyet oranlarının değişmesine neden olmuştur. Özellikle genç erkeklerin kentlerde yoğunlaşması önemli sosyal sorunlara yol açmaktadır. Kırdan kente göç edenler genellikle çok çocuklu aileler olup gecekondularda yaşamaktadır. Gecekondu yaşam koşulları mekânsal sorunların yanı sıra, toplumsal özellikler bağlamında da kentlileşme sürecindeki sıkıntıları yansıtır. Altyapı yetersizlikleri, konutların kalabalıklığı ve düşük okullaşma oranları, çocukların “kentli” kimliğini kazanmalarını olumsuz etkiler. Ayrıca, aile içi kuşaklar arası çatışmalar da önemli bir engeldir (Öztürk ve Altuntepe, 2008).

Diğer bir deyişle Türkiye'deki kırdan kente göç ve kentleşme süreçleri, köy ve kentlerdeki cinsiyet oranlarını değiştirmiştir. Genç erkeklerin kentlerde yoğunlaşması, sosyal sorunlara neden olmaktadır. Göç eden aileler genellikle çok çocuklu olup gecekondü bölgelerinde yaşamaktadır. Bu alanlardaki altyapı yetersizlikleri, kalabalık konutlar ve düşük okullaşma oranları, çocukların kent kültürüne adapte olmasını zorlaştırmakta, aile içinde kuşaklar arası çatışmalar ise bu süreçte önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Aşağıda göçün aile kurumu üzerindeki etkilerinden özellikle çocuklar üzerinde meydana gelen değişimler ele alınacaktır. Göç, çocukların sosyal, duygusal ve eğitimsel gelişimlerini derinden etkileyen önemli bir süreçtir. Yeni yaşam koşullarına uyum sağlama, dil ve kültür farklılıkları ile başa çıkma gibi zorluklar, çocukların aile içindeki rollerini ve dış dünyayla olan ilişkilerini dönüştürmektedir.

4.3. ÇOCUKLAR

Kırdan kente göçlerde, ebeveynlerin çocuklar üzerindeki denetimi azalır (Erkan ve Erdoğan, 2006). Yapılan araştırmalar (Öztürk ve Altuntepe, 2008; Es ve Ateş, 2004; Davran vd., 2011; İlkaracan ve İlkaracan, 1998; Sevinç vd., 2015) göstermiştir ki anne ve baba, geldikleri yerin davranış biçimlerini sürdürmekte ısrar ederken, çocukların uyum süreci ebeveynlerine göre çok daha hızlı gerçekleşir. Bu durum, çocuk ve ebeveynler arasında kültürel farkların artmasına ve sorunların oluşmasına yol açabilir. Teknolojik altyapıya kolay erişim, eğitim olanakları, sosyal çevre ve kültürel değişim çocuğun bireysel gelişimini hızlandırırken, bu değişim aile bağlarını zayıflatabilir. Aile ilişkilerindeki zayıflık, çocukları arkadaş çevrelerine yönlendirebilir ve bu da olumsuz yaşantılara sahip gruplara katılmalarına neden olabilir. Bu tür gruplarla etkileşim, çocukların suça yönelmesi gibi olumsuz sonuçlar doğurabilir (Karaçayır, 2023: 13; Engin, 2021; Ünsal, 2022).

Çocukların göçten etkilenmesi, yaşlarına ve göç edilen çevrenin özellikleriyle doğrudan bağlıdır. Kırdan kente göç eden 6-14 yaş grubundaki çocukların yeni çevrelerine uyum sağlamaları, 1-5 yaş grubuna göre daha zordur. 6-14 yaş grubundaki çocukların zamanla memleketlerine geri dönmeyi istedikleri, ayrıca 1-5 yaş grubu çocuklarının güvensizlik yaşadıkları, geldikleri çevrenin kültürü ile bulundukları çevrenin kültürü arasında sıkıştıkları ve bu nedenle de memleketlerine geri dönme isteği duyduklarını ifade etmişlerdir. Özellikle uluslararası göç eden 1-5 ve 6-14 yaş

gruplarındaki çocukların uyum sorunları yaşamasının temel sebebi dil faktörüdür. 1-14 yaş grubu çocukları, geldikleri yerin dilini ana dil olarak kabul eder. Ancak, göç edilen yerde doğan çocuklar bu sorunu yaşamazlar; yaşadıkları yerin dilini ana dili olarak benimserler. Bu durum, uyum sorunlarının ortaya çıkmasını engeller (Doğan, 1990). Çocukların uyumunu doğrudan etkileyen diğer bir etken göç edilen yerin çevresel nitelikleridir (Kaştan, 2015).

Az gelişmiş toplum kentlerinde göçle birlikte ileri düzeyde beceri isteyen sektörlerde istihdam imkânı olmadığında yoksulluk kültürü ortaya çıkmaktadır. Bu kültürde yetişen çocuklar genellikle dağılmış ailelerde ve şiddet ortamında yaşar, eğitim imkanından yeterince yararlanamazlar. Bu yapı, dış müdahale olmadıkça kuşaktan kuşağa aktarılır. Bu durum büyük şehirlerde, gecekonduarda kente uyumu engelleyen sorunlara yol açmaktadır. Kırdan kente göç edenlerin düşük eğitim seviyeleri nedeniyle nitelikli işlerde çalışamamaları, yüksek gelir elde etmelerini engeller. Göçle beklenen refahın sağlanamaması ve yoksulluğun devam etmesi, tüm aile bireylerinin çalışma hayatına katılmasını gerektirir. Bu durum, büyük kentlerde çocuk işçilerin artmasına neden olmaktadır (Es ve Ateş, 2004). Başka bir deyişle göçle birlikte az gelişmiş kentlerde ileri beceri gerektiren iş olanaklarının bulunmaması, yoksulluk kültürünün oluşmasına yol açmaktadır. Genellikle dağılmış aileler ve şiddet ortamlarında yaşarken eğitim imkanlarından yeterince faydalanamamaktadır. Dış müdahale olmadıkça bu durum kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Göç edenlerin düşük eğitim seviyeleri nedeniyle nitelikli işlerde çalışamamaları, refah beklentilerini karşılayamaz ve yoksulluk devam eder, bu da ailelerin tüm üyelerinin, özellikle de çocukların çalışmak zorunda kalmasına neden olmaktadır.

Aşağıdaki başlıkta göçün aile kurumu üzerindeki etkilerinden biri olan aile içi şiddet konusu ele alınacaktır. Göç, bireyler ve aileler üzerinde önemli sosyal ve ekonomik baskılar yaratmakta, bu durum aile içi ilişkileri olumsuz yönde etkileyerek şiddet olaylarını tetikleyebilmektedir.

4.4. AİLE İÇİ ŞİDDET

Kırdan kente göçler, aile üyelerinin tutum ve davranışlarında değişikliklere yol açar. Özellikle kırsal alanlardan büyük şehirlere yapılan göçlerde bu etkiler daha belirgin hale gelir. Aile içi iletişimde katılık artabilir, disiplin ön plana çıkabilir ve karar alma süreçlerinde erkek egemenliği kurulabilir. Kırdan kente göçlerin yaygın etkilerinden biri

de evlilik sürecinde görülür. Görücü usulü evlilikler, iş ve arkadaş ortamlarından eş seçme eğilimiyle yer değiştirir. Ebeveynler, çocuklarının eş seçimi kararlarında daha hassas hale gelir. Kırdan kente göçün getirdiği olumlu sonuçlardan biri de kadınların iş hayatına katılma isteğinin artması ve kız çocuklarının maruz kaldığı cinsiyetçi baskının azalmasıdır. Kadınların iş hayatına katılımı genellikle ekonomik nedenler ve birey olarak kendini gerçekleştirme arzusu ile ilişkilidir. Erkekler bazen kadınların çalışmasına karşı çıksalar da ekonomik nedenler kadınları iş hayatına yönlendirmiştir (Ünsal, 2022).

Yoğun ve düzensiz kırdan kente göçler, kentte tutunamayan bireylerin şiddet ve suç eylemlerine katılmalarına neden olabilir. Anomik kentleşme organize suç ve terör örgütlerinin artmasına yol açar. Bu örgütler, toplumsal eşitsizliklerin bulunduğu geçiş halindeki veya gelişmekte olan toplumlarda kendini gösterir, çünkü destekleyecek bir tabana ihtiyaçları vardır. Türkiye’de, kırdan kente göçün yüksek olduğu gecekondu mahalleleri bu eşitsizliklerin yaygın olduğu yerlerdir. Kırdan kente göç ederek büyük beklentilerle gelen insanların bu beklentilerine cevap bulamaması, özellikle gençleri suç örgütleriyle karşı karşıya getirir. Gelişmekte olan ülkelerin ekonomik sıkıntıları çerçevesinde bu tür örgütlenmeler kaçınılmazdır (Özer, 2011). Başka bir ifade ile yoğun ve düzensiz kırdan kente göçler, bireylerin kentte tutunamaması sonucunda şiddet ve suç eylemlerine katılmalarına neden olmaktadır. Anomik kentleşme, organize suç ve terör örgütlerinin artışına yol açar, özellikle toplumsal eşitsizliklerin bulunduğu geçiş sürecindeki toplumlarda bu durum belirgindir. Türkiye’de, gecekondu mahalleleri bu eşitsizliklerin yoğun olduğu alanlardır. Göçle büyük beklentilerle kente gelen insanların beklentilerinin karşılanmaması, özellikle gençleri suç örgütlerine yöneltebilmektedir.

Bu bölümde, aile ve göç kavramları üzerine kapsamlı bir inceleme sunularak bu iki toplumsal olgunun karşılıklı etkileşimleri ve sonuçları değerlendirilmiştir. Ailenin tanımı, işlevleri ve önemi üzerine yapılan tartışmalar, modern ve post-modern aile tiplerinin ortaya çıkışı ile birlikte, toplumsal yapıların nasıl evrildiğini ortaya koymuştur. Farklı aile türlerinin incelenmesi, bu evrimin toplumsal dinamiklerle nasıl şekillendiğini göstermektedir. Aileye ilişkin kuramların analizinde yapısal işlevselci, çatışma, sembolik etkileşimci ve diğer kuramların aile kurumunu anlama noktasında sunduğu perspektiflerin önemi vurgulanmıştır. Ayrıca, göçün aile kurumu üzerindeki etkilerinin incelenmesi, uyum sorunları, cinsiyet rollerindeki değişim, çocuklar üzerindeki etkiler ve aile içi şiddet gibi önemli konuları gündeme getirmiştir. Göç olgusu, aile dinamiklerinde

derin değişikliklere yol açarak özellikle kadın ve erkek rollerinde ve çocukların toplumsal uyum süreçlerinde önemli dönüşümler yaratmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KADIN KAVRAMINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

Birinci bölümde ele alınan konular, toplumsal yapıların dinamikleri ve bu yapıların bireyler üzerindeki etkileri bağlamında bir bütünlük oluşturmakta ve birbirini tamamlamaktadır. Birinci bölümde, aile ve göç kavramlarının karşılıklı etkileşimleri ve bu etkileşimlerin toplumsal yapılar üzerindeki sonuçları incelenmiştir. Bu inceleme, aile kurumunun toplumsal yapı içindeki yerini ve evrimini anlamada kuramsal çerçevelerin sunduğu perspektiflerin önemini vurgulamaktadır. Aile ve göç olgularının toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki etkileri, ikinci bölümde kadının toplum ve aile içindeki rolü bağlamında derinlemesine ele alınmıştır. Kadının toplumsal konumunun, ekonomik katılımı ve göç süreçleri gibi faktörler doğrultusunda nasıl dönüşüme uğradığı, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadının güçlenmesi konularına önemli katkılar sağlamaktadır. Böylece, her iki bölümde yapılan değerlendirmeler, toplumsal yapıların evrimi ve bu süreçlerin kadınlar üzerindeki etkilerini anlamada birbirini destekleyen ve tamamlayan bir çerçeve sunmaktadır.

Bu bölümde ele alınan konular, kadının toplum ve aile içindeki çok yönlü rolünü anlamada önemli bir zemin sunmaktadır. Kadının toplumsal konumunun ve rolleri üzerindeki dönüşümlerin, özellikle ekonomik katılım ve göç süreçleri bağlamında incelenmesi, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadının güçlenmesi gibi kritik meselelerin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Bu değerlendirmeler, toplumsal yapıların kadınlar üzerindeki etkilerini ve bu yapıların nasıl evrileceğini öngörme açısından da değerli ipuçları sunmaktadır.

Çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesine ilişkin bilgilerin verildiği bu bölümde; öncelikle “Kadın ile İlişkili Bazı Temel Kavramlar”, sonra “Kadının Ailedeki Rolü”, daha sonra “Kadının Ekonomik Yaşama Katılımının Etkileri”, en sonunda “Kadın ve Göç İlişkisi” konuları ele alınmıştır.

1. KADIN İLE İLİŞKİLİ BAZI TEMEL KAVRAMLAR

Kadın veya erkek terimleri, günlük dilde, bireyin biyolojik anlamda dişi (female) veya erkek (male) oluşunu ve toplumun bireye yüklediği rolleri içeren kadın (woman) veya erkek (man) oluşunu ifade eden iki kavramdır. Ancak, bu terimlerde yer alan biyolojik boyut ile toplumsal boyut birbirlerinden oldukça farklıdır. Biyolojik olarak her

birimiz erkek veya dişi olarak doğarız ve bu doğuştan gelen özelliğimizi tıbbi müdahaleler dışında değiştiremeyiz. Doğumdan hemen sonra, biyolojik cinsiyetimize bağlı olarak bir davranışlar örgüsü içinde yer alırız. Örneğin, ebeveynler doğacak çocukları için giysi ve eşyalar hazırlarken, seçtikleri renk ve biçimlerle çocuğun gelecekteki toplumsal rollerinin ilk adımlarını atarlar. Çocuğun toplumsal dünyası doğumdan sonra daha belirgin hale gelir; elbiseler, saç şekli, hitap biçimleri, oyuncaklar, çocuğa yönelik sevecenlik derecesi, uygun görülen ve görülmeyen davranışlar, arzulanmış meslekler gibi unsurlar, bu toplumsal inşa sürecinin sonraki aşamalarını oluşturur (Vatandaş, 2007).

Kadınlık ve erkeklik, esasen davranışlar, tutumlar ve rollerle ilgili olup biyolojik olarak dişi veya erkek oluş temeline dayanan iki farklı boyutu ifade eder. Bu ayrım, toplumlar için büyük öneme sahiptir ve bu nedenle alanları net bir şekilde ayrılmıştır. Birey ya dişidir ya da erkektir; dolayısıyla ya kadındır ya da erkektir. Toplum, bireyden biyolojik cinsiyetine göre belirlenen davranışları sergilemesini bekler ve bu davranış kalıplarını benimsemesi ve uygulaması için bireyi zorlar. Toplum, cinsiyet temelinde ayrılan davranışların, rollerin ve tutumların karışmasına müsamaha göstermez ve bu tür karışıklıklara anında tepki verir. Transseksüellerin toplumsal düzeyde yaşadığı zorluklar, bu bağlamda şekillenen toplumsal kontrolün ne kadar hassas ve güçlü olduğunu gösterir. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet rolleri, biyolojik cinsiyet temelinde şekillenir ve toplum tarafından sıkı bir şekilde denetlenir. Bu kontrol mekanizması, toplumun normlarına uymayan bireyler üzerinde ciddi baskılar oluşturabilir (Uzun, 2022). Başka bir deyişle; kadınlık ve erkeklik, biyolojik cinsiyete dayalı davranışlar, tutumlar ve rollerle ilişkilidir. Toplum, bireylerden biyolojik cinsiyetlerine uygun davranış kalıplarını benimsemelerini ve uygulamalarını bekler. Cinsiyet rollerinin karışmasına müsamaha gösterilmez ve bu tür durumlara toplum sert tepkiler verir. Transseksüellerin karşılaştığı zorluklar, bu toplumsal kontrolün ne kadar güçlü olduğunu göstermektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri biyolojik temelde şekillenir ve toplum tarafından sıkı bir denetim altında tutulur, bu da normlara uymayan bireyler üzerinde ciddi baskılar oluşturabilir.

Aşağıdaki başlıkta, kadın ile ilişkili temel kavramlar arasında yer alan "cinsiyet" kavramı ele alınacaktır. Cinsiyet, bireyin biyolojik özellikleriyle tanımlanan dişi ya da erkek olma durumunu ifade ederken, bu biyolojik farklılıklar toplumsal roller ve beklentilerle şekillenmektedir. Toplum, bireylerden biyolojik cinsiyetlerine uygun davranışlar sergilemelerini bekler ve bu beklentiler, toplumsal cinsiyet rollerinin katı bir

biçimde denetlenmesine yol açar. Bu bağlamda, "cinsiyet" kavramı, toplumsal yapının kadınlara yüklediği rollerin anlaşılması açısından kritik bir öneme sahiptir.

1.1. CİNSİYET

Cinsiyet kavramı, 1960-70'li yıllardan itibaren biyolojik farklılıkların ötesinde, kadınlar ve erkekler arasındaki sosyal ve ilişkisel farklılıkları vurgulamak için kullanılmaya başlanmıştır. Sosyolojik dilde, toplumsal cinsiyet rolleri biyolojik cinsiyet rollerinin yerini almıştır. Bunun nedeni, toplumsal cinsiyetin, toplumun kadın ve erkeklere yüklediği kimlik ve rollerin sosyal inşasını daha doğru bir şekilde temsil etmesidir. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet birbirine bağlı, ancak farklı kavramlardır. Toplumsal cinsiyet, sosyal ve değişken bir kavramdır; biyolojik cinsiyet ise üremedeki temel fiziksel farklılıkları temsil eder ve sabittir. Cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasında örtük bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır (Acker, 1992).

Cinsiyet hakkındaki inançlar ve cinsiyetler arasındaki farklılıklar yalnızca fizyolojik farklılıklara dayanmamaktadır. Halk arasında kabul gören birçok inanç, bu farklılıkların biyolojik temelli olduğunu savunur. Unger'in (1979) belirttiği gibi, bu inançları onaylayan bireyler, cinsiyetlere atfedilen farklı nitelikleri kalıcı olarak görme eğilimindedir. Diğer inanç sistemleri ise sosyal faktörlere daha fazla ağırlık vermektedir. Grupsal farklılıkların sosyal açıklamaları olduğuna inanan insanlar, değişim şansını daha fazla görür ve gruplar arasında daha az ayrım yapma eğilimindedir (Martin ve Parker, 1995).

Toplumsal cinsiyetin doğru anlaşılması için ilk olarak biyolojik cinsiyetin tanımının yapılması gerekmektedir. İngilizcede "sex" terimi ile ifade edilen cinsiyet, Kadın veya erkek olmanın biyolojik yönüdür ve fizyolojik bir yapıyla temsil edilmektedir. Cinsiyet, bireylerin biyolojik özelliklerine dayanarak belirlenen bir demografik kategori olarak tanımlanır (Dökmen, 2010: 19).

Feminist literatürde, cinsiyet (sex) ve toplumsal cinsiyet (gender) kavramlarının ayrımı üzerine çeşitli tartışmalar yapılmıştır. 1960'ların sonları ve 1970'lerin başlarında "gender" ve "sex" terimleri birbirinin yerine kullanılmaktaydı (Saliya, 2017). Cinsiyet biyolojik olarak belirlenirken, toplumsal cinsiyet sosyal düzlemde oluşan rolleri ifade etmektedir. Cinsiyetin, toplumlarda cinsellik, akrabalık ve üreme ilişkilerini düzenleyen bir kavram olup kadın-erkek ilişkileri biyolojik temelli olsa da toplumsal bir kategoridir (Savran, 2019).

Cinsiyetler arasındaki birçok farkın kaynağı biyolojide mi yoksa kültürde mi yatmaktadır? Eğer biyoloji erkek ve kadın rollerini belirliyorsa bunu nasıl yapar? Kültürün ne kadar etkisi vardır? Bu sorular, cinsiyet farklılıkları hakkındaki önceki tartışmalardan daha anlamlıdır, çünkü artık üreme iş bölümünün sözde tüm sonuçlarını göz ardı edebilecek durumdayız. Doğurganlık kontrolü ve bebeklerin güvenli yapay beslenmesi, çiftlerin bebek sahibi olma zamanını ve onları kimin besleyeceğini seçmelerini sağlar. Birincisi, tüm kadınlar için kişisel bir başarıdır, ikincisi ise hem kadınlar hem de erkekler için potansiyel (genellikle düşük değer verilen) bir öneme sahiptir, çünkü çocuk bakımının işini ve zevkini biyolojik cinsiyetten bağımsız olarak insanlar arasında dağıtmayı mümkün kılar: Bu, erkekleri tekrar eve getirebilir. Ancak, kadınların biyolojik rolleriyle geleneksel ilişkilerini ne kadar değiştirebileceğimizin yönü bir tercih ve değer meselesi olarak kalır (Oakley, 1972).

Özetle; cinsiyetler arasındaki farkların kaynağı biyoloji mi yoksa kültür mü sorusu, cinsiyet rolleri üzerine yapılan tartışmalar için önemli bir konudur. Biyoloji erkek ve kadın rollerini belirliyorsa bu nasıl gerçekleşir ve kültürün rolü nedir? Doğurganlık kontrolü ve yapay bebek beslenmesi sayesinde, çiftler bebek sahibi olma zamanını ve bakımını kimin üstleneceğini seçebilir. Bu gelişmeler, kadınlar ve erkekler arasında çocuk bakımının biyolojik cinsiyetten bağımsız olarak paylaşılmasını sağlar. Ancak, kadınların biyolojik rollerinin ne kadar değiştirilebileceği bir tercih ve değer sorunu olarak kalmaktadır.

Aşağıda, kadınla ilgili temel kavramlardan biri olan "toplumsal cinsiyet" konusu ele alınacaktır. Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak toplumun kadınlara ve erkeklere yüklediği roller, sorumluluklar ve beklentiler çerçevesinde şekillenir. Bu kavram, toplumların kültürel, ekonomik ve sosyal dinamikleri ile yakından ilişkilidir ve kadın ile erkeğin toplumsal konumunu belirlemede önemli bir etkiye sahiptir. Toplumsal cinsiyet kavramı, kadınların toplumsal hayattaki rolünü anlamak ve analiz etmek için vazgeçilmez bir araçtır ve bu bağlamda incelenmesi gerekmektedir.

1.2. TOPLUMSAL CİNSİYET

Toplumsal cinsiyet, doğuştan gelen biyolojik cinsiyetten farklı olarak sosyal ve kültürel süreçler aracılığıyla öğrenilen ve gelişen davranış kalıplarını içermektedir. Bu kavram, toplumun biyolojik cinsiyeti sosyal cinsiyete dönüştürdüğü ve böylece kadınlık ve erkeklik rollerinin ortaya çıktığı bir süreci ifade etmektedir (Medin, 2014). Toplumsal

cinsiyet, bireylere kadın veya erkek olmanın toplum ve kültür tarafından yüklenen anlamlar ve beklentiler olarak tanımlanmaktadır (Çifçi, Saka ve Akın, 2022). Toplumsal cinsiyet bireylerin kadınsı veya erkeksi olarak nitelendirilen özelliklerini kapsar (Dökmen, 2010; Günay ve Odabaşı-Koç, 2021).

Biyolojik cinsiyet, bireyin fizyolojik özelliklerini yansıtır. Ancak birey, toplum içinde sosyalleşme sürecinde toplumsal ve kültürel yapıya bağlı olarak toplumsal cinsiyet kimliğini kazanır ve bu süreçte değişimlere uğrar. Toplumsal cinsiyet; kızların, kadınların, oğlan çocuklarının, erkeklerin ve cinsiyet çeşitliliğine sahip bireylerin sosyal olarak inşa edilmiş rollerini, davranışlarını, kendini ifade edişlerini ve kimliklerini içerir (Atalay Duğral, 2024: 10).

Toplumsal cinsiyet rolleri, sosyalizasyon sürecinde öğrenilir ve birey, toplumun kurallarını ve beklenen davranışları benimser. Mies (2011) bu süreci “gendering” olarak tanımlar. Toplumsal cinsiyet rollerine uymayan bireyler, dışlanma korkusu nedeniyle bu rolleri benimser ve aktarır. Neolitik Devrim ile toplumsal cinsiyet rolleri farklılaşmış, tarımla birlikte erkeklerin kontrolündeki tarım aletleri kadınların toplumsal konumlarını zayıflatmıştır. Sollocum (1975), kadınların tarımsal faaliyetlerle uğraştığını, Bora (2012) avın ritüel bir etkinliğe dönüştüğünü, Reed (2012) ise ilk tarım aletlerini kadınların yaptığını ve bitkilerle beslenmeyi öğrendiklerini belirtir.

Neolitik dönem öncesinde kadınlar ve erkekler daha eşit koşullarda yaşarken, tarım devrimi ile birlikte erkeklerin ticaret ve üretim araçlarını kontrol etmeye başlaması kadınların eşit konumlarını kaybetmelerine yol açmıştır. Engels (2015), bu sürecin ataerkil yapının güçlenmesinde önemli bir etken olduğunu belirtir. Ataerkil aile yapısında, baba otoritesi egemendir ve mülkün sahibi olarak ekonomik ve dini görevleri üstlenir (Gökçe, 1976).

Toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin biyolojik cinsiyetlerine dayalı olarak toplumda uygun görülen davranışları sergilemesini bekler. Kadınlardan uyumlu, sakin ve sevgi dolu olmaları beklenirken, erkeklerden rekabetçi ve agresif davranışlar beklenir. Bu kalıplaşmış yargılar ve roller, Neolitik Dönem’den itibaren kadınların ikincil konuma düşmesine neden olmuştur. Aydınlanma ve Fransız İhtilali gibi tarihsel olaylar, kadınların eşitlik mücadelesine zemin hazırlamış ve bu mücadeleler feminizm hareketini doğurmuştur. Feminizm üç ana dalga halinde incelenir: Birinci dalga, oy hakkı ve eşitlik taleplerini; ikinci dalga, bedensel özgürlük ve cinsellik konularındaki talepleri; üçüncü

dalga ise post-modernizmin etkisiyle farklı kimlikler ve kadınlık biçimlerini ele alır (Özkan, 2020). Bir diğer ifade ile; toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerden biyolojik cinsiyetlerine uygun davranışlar sergilemelerini bekler. Kadınlara uyumlu ve sevgi dolu, erkeklere ise rekabetçi ve agresif roller biçilir. Bu kalıplaşmış roller, Neolitik Dönem'den itibaren kadınların ikincil konuma düşmesine yol açmıştır. Aydınlanma ve Fransız İhtilali, kadınların eşitlik mücadelesine zemin hazırlayarak feminizm hareketini doğurmuştur. Feminizm, üç ana dalga olarak incelenir: birinci dalga oy hakkı, ikinci dalga bedensel özgürlük ve cinsellik, üçüncü dalga ise post-modernizmin etkisiyle farklı kadınlık biçimlerini ele alır.

Aşağıdaki alt başlıkta, kadın ile ilgili temel kavramlardan toplumsal cinsiyet eşitliği konusu detaylandırılacaktır. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve erkeklerin toplumsal, ekonomik ve siyasi alanlarda eşit fırsatlara sahip olmasını ifade eder ve modern toplumların gelişiminde kritik bir rol oynamaktadır. Bu kavram, toplumsal cinsiyet rollerinin sorgulanmasına ve eşitsizliklerin giderilmesine yönelik önemli bir çerçeve sunar. Kadınların toplumsal statüsü üzerindeki etkisi nedeniyle, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunun incelenmesi, araştırmanın teorik altyapısını güçlendirecektir.

1.3. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ

Bireylerin genetik, fizyolojik ve biyolojik özelliklerine dayanarak kadın ya da erkek olarak tanımlanmasına biyolojik cinsiyet denir. Bu sınıflandırma, biyolojik farklılıkları esas alır. Toplumsal cinsiyet ise toplumun kadınlık ve erkeklik rollerine dair atfettiği görev ve beklentileri ifade eden kültürel bir yapıdır. Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek rollerinin toplumsal beklentilere göre yeniden üretilmesini sağlar ve bu süreç, toplumsal düzenin devamını sağlar. Toplumsal cinsiyet kavramı, feminist çalışmalar açısından büyük öneme sahiptir çünkü bu kavram, kadınlar ve erkekler arasındaki güç dengesizliği ve ilişkilerini anlamak, sorgulamak ve dönüştürmek için kullanılır. İlk kez Ann Oakley tarafından “Sex, Gender and Society (Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Toplum)” adlı eserinde ortaya atılmış ve geniş bir kabul görmüştür. Bu yeniden üretim süreci, toplumsal norm ve değerlerin bireyler üzerinde nasıl şekillendiğini ve cinsiyet rolleri aracılığıyla toplumsal cinsiyetin nasıl içselleştirildiğini gösterir. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyetin, biyolojik cinsiyetten farklı olarak sosyal ve kültürel faktörlerin etkisiyle oluştuğu ve bu nedenle değişime açık olduğu vurgulanır. Özetle, toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetin ötesinde, toplumsal ve kültürel bağlamda kadınlık ve

erkeklik rollerinin nasıl tanımlandığını ve bu rollerin toplumsal düzenin sürdürülmesindeki rolünü açıklayan bir kavramdır. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet, feminist teoriler ve araştırmalar için kritik bir analiz aracıdır (Cankurtaran ve Kelebek Küçükarslan, 2021).

Toplumsal cinsiyet eşitliği, “kadınlar, erkekler ve LGBTİ bireylerin kamusal ve özel yaşamın tüm alanlarında eşit hak ve katılıma sahip olmasını” ifade eder. Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) birinci maddesinde, “kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin kadınlara tanınmasını” vurgular. Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 1998) ise “toplumsal cinsiyet eşitliğini, karar verme, seçim yapma, fırsatları kullanma, kaynakların tahsisi ve kullanımı ile hizmetlerin erişiminde cinsiyete dayalı ayrımcılığın olmaması” olarak tanımlar. Bu çerçevede, toplumsal cinsiyet eşitliği, bireylerin cinsiyetlerinden bağımsız olarak eşit fırsat ve haklara sahip olmalarını sağlamak amacıyla toplumun tüm alanlarında uygulanması gereken bir ilkedir. Bu ilke, sadece yasal düzenlemelerle değil, aynı zamanda toplumsal bilinç ve kültürel değişimle de desteklenmelidir. Özetle, toplumsal cinsiyet eşitliği, cinsiyet temelinde ayrımcılığı ortadan kaldırarak her bireyin eşit hak ve fırsatlara sahip olmasını sağlamayı amaçlayan bir kavramdır (Cankurtaran ve Kelebek Küçükarslan, 2021).

Toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları, “cinsiyet diğer bir deyişle biyolojik farklılıklar ile toplumsal cinsiyet diğer bir deyişle toplumsal ilişkiler arasındaki ayrımı” temel alır. Toplumsal cinsiyet, “kadınlar ve erkekler arasındaki ilişkilerin toplumsal olarak nasıl kurulduğunu ele alır ve bu roller dinamiktir, zamana ve mekâna göre” değişir. Genellikle, erkekler daha baskın, kadınlar ise ikinci planda kalır. Erkeklerle ve onların işlevlerine verilen değer, kadınlara verilen değerden daha yüksektir. Tarihsel olarak erkek yönelimli bir toplumun varlığı kabul edilmekte ve bu normlar politika ve yapılara yansımaktadır. Bu, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yol açar (Yıldırım, Ergut ve Camkıran, 2017; KSGM, 2008).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, “yalnızca kadınları ve kız çocuklarını etkilemekle kalmaz aynı zamanda ülkenin demokratikleşmesi ve kalkınması önünde de önemli bir engel” teşkil eder. Toplumsal cinsiyet konularının, “diğer siyasal, ekonomik ve kültürel hedeflerden ayrı bir alan olarak ele alınması durumunda, eşitlik yönündeki çabaların etkisi oldukça sınırlı” kalmaktadır. Tüm bu hedefler ve farklı sektörler ile toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması hedefi arasında bağlantılar kurulabilirse hem eşitliğin

sağlanmasında hem de demokratikleşme ve kalkınma hedefleri açısından önemli bir ilerleme kaydedilecektir (Üstün, 2011). Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet eşitliğini diğer toplumsal hedeflerden ayrı tutmak yerine, bu hedeflerle entegre etmek gerekmektedir. Böylece, eşitliğin sağlanmasında daha kapsamlı ve etkili sonuçlar elde edilebilir. Hem demokratikleşme süreci hem de ekonomik kalkınma, toplumsal cinsiyet eşitliği ile paralel ilerlediğinde, daha sürdürülebilir ve kapsayıcı bir gelişim mümkün olacaktır (Küçükbaşol, 2014: 26).

Toplumsal cinsiyet eşitliği, bireylerin cinsiyetlerinden bağımsız olarak fırsatları kullanma, kaynakların tahsisi ve kullanımı ile hizmetlere erişimde ayrımcılığa maruz kalmamaları anlamına gelir. Ayrıca, bu kavram kadınlar ve erkekler arasında sorumlulukların ve gelirlerin adil ve hakkaniyetli bir şekilde paylaşımını da kapsar. Toplumsal cinsiyet eşitliği kamusal ve özel alanda kadınların ve erkeklerin eşit haklara sahip olmalarını ve katılımlarını ifade eder. Bu, cinsiyetler arasında tam bir eşitlik sağlanması ve toplumsal adaletin temin edilmesi açısından kritik öneme sahiptir (Küçükbaşol, 2014: 27). Başka bir deyişle toplumsal cinsiyet eşitliği, bireylerin cinsiyetlerinden bağımsız olarak fırsatlara erişim, kaynak kullanımı ve hizmetlerden yararlanmada ayrımcılığa uğramamalarını ifade eder. Aynı zamanda, kadınlar ve erkekler arasında sorumlulukların ve gelirlerin adil paylaşımını da kapsar.

Bu kısımda, kadın ile ilgili temel kavramlar olan cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet eşitliği konuları ele alınmıştır. Bu kavramlar, kadının toplumsal ve bireysel rollerinin anlaşılmasında bir öneme sahiptir. Bu temel kavramsal çerçeve, sonraki bölümlerde ele alınacak analizler için bir zemin hazırlayarak araştırmanın teorik altyapısına önemli katkılar sunmuştur.

2. KADININ AİLEDEKİ ROLÜ

Tarih boyunca Türk devletlerinde kadınlar toplumsal ve siyasi hayatta önemli roller üstlenmiştir. Kadınlar, zaman ve mekâna bağlı olarak değişen kültürler ve inanç sistemlerinin etkisiyle farklı roller üstlenmiştir. Kadın, öncelikle bir eş ve anne olarak ailenin temel bir parçasıdır ve ailelerin mutluluğu toplumun mutluluğuna bağlıdır. Anne, çocuğun doğumu, beslenmesi, büyütülmesi ve eğitimi gibi görevleri üstlenir (Gündüz, 2019).

Geleneksel kırsal aile ile kent ailesi arasındaki temel fark, aile üyelerinin rol ve statülerinde belirgindir. Çekirdek ailede baba, geleneksel ailedeki otoriter ve merkezi rolünü büyük ölçüde kaybederken, anne daha önemli bir konuma gelmiştir. Anne artık sadece ev işleri ve çocuk bakımıyla ilgilenen biri olmaktan çıkmış hem ev içinde hem de ev dışında görevler üstlenen çok yönlü bir aktör haline gelmiştir (Çağan, 2011).

Geleneksel kırsal aile yapısında, baba otorite figürü olarak evin reisiyken bu durum modern kent ailesinde değişim göstermektedir. Babaların otoriter rolü azalırken anneler daha aktif ve merkezi bir rol üstlenmektedirler. Anneler artık sadece ev işleri ve çocuk bakımı ile ilgilenmeyip aynı zamanda ekonomik faaliyetlere katılarak aile bütçesine katkıda bulunmaktadırlar. Bu değişim, annelerin çok yönlü bir aktör haline gelmesini sağlamaktadır. Çekirdek ailede annenin bu yeni rolü, kadının toplumsal ve ekonomik yaşamda daha görünür olmasını ve aile içindeki karar alma süreçlerinde daha etkili olmasını sağlamaktadır. Anne hem evde hem de iş hayatında aktif bir rol üstlenmekte, böylece geleneksel aile yapısındaki sınırlamalarını aşmaktadır. Bu dönüşüm, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden tanımlanmasına ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik önemli bir adımı temsil etmektedir. Annelerin bu çok yönlü rolü, aile yapısının modern toplumlarda nasıl evrildiğini ve kadınların toplumsal konumlarının nasıl güçlendiğini göstermektedir (Keskin, 2014: 84).

Kadının aile içindeki rolleri genel olarak çocuklar, eş ve aile büyükleri, yani yaşlı ebeveynler çerçevesinde ele alınmıştır. Kadın, bu rolleriyle aile içindeki çeşitli sorumlulukları üstlenmekte ve ailenin refahını sağlamada merkezi bir konumda bulunmaktadır (Turgut, 2017; Çiftçi, 2023; Arslan, 2012; Gira ve Avcı, 2023; Aktaş, Teksöz ve Ocakçı, 2012):

- Çocuklarla İlgili Roller: Kadınlar, çocuklarının doğumundan itibaren onların bakımından ve yetiştirilmesinden sorumludur. Bu süreç, çocuğun beslenmesi, eğitimi, sağlık kontrolleri gibi temel ihtiyaçlarını kapsamaktadır. Ayrıca, çocukların duygusal ve psikolojik gelişiminde de önemli bir rol oynamaktadır. Anne, çocuğun ilk öğretmeni olarak onun değerler ve sosyal normlar konusunda yönlendirilmesini sağlar (Bowlby, 1969).
- Eş ile İlgili Roller: Eş rolü, kadının aile içindeki diğer önemli sorumluluklarından biridir. Kadınlar, eşlerine duygusal destek sağlamak, ev içi işlerde ortak hareket etmek ve aile bütçesine katkıda bulunmak gibi görevleri üstlenirler. Evlilik ilişkisinde, kadının rolü, aile birliğinin ve ev içi huzurun sürdürülmesinde kritik

bir öneme sahiptir. İletişim, problem çözme ve eşler arası işbirliği, kadının bu rolünü etkili bir şekilde yerine getirmesi için gereklidir (Gottman, 1999).

- Yaşlı Ebeveynlerle İlgili Roller: Kadınların yaşlı ebeveynlerine yönelik sorumlulukları, genellikle bakım ve destek hizmetlerini içermektedir. Bu, yaşlıların günlük yaşam aktivitelerinde yardımcı olma, sağlık ihtiyaçlarını karşılama ve duygusal destek sağlama gibi görevleri kapsamaktadır. Geleneksel olarak kadınlar yaşlı ebeveynlerinin bakımını üstlenme konusunda erkeklere göre daha fazla yükümlülük altına girmektedirler (Piercy, 2000).

Kadının aile içindeki rolleri, çocuklar, eş ve yaşlı ebeveynler arasında geniş bir yelpazede yer almakta ve ailenin bütünlüğünü sağlamada merkezi bir rol oynamaktadır. Bu rollerin dengeli bir şekilde paylaşılması, aile içindeki huzurun ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması açısından kritik öneme sahiptir. Modern toplumlarda, bu dengelerin yeniden kurulması ve kadınların iş gücüne katılımının desteklenmesi, aile yapısının sağlıklı bir şekilde gelişmesine katkıda bulunacaktır.

Aşağıdaki alt başlıkta kadının ailedeki rolü kapsamında çocuklarla olan ilişki ve iletişim boyutuyla ele alınacaktır. Anne, çocuğun ilk sosyal çevresi olarak bireyin kişilik gelişiminde ve toplumsal değerlerin aktarılmasında kritik bir rol üstlenir. Kadının çocuklarla kurduğu duygusal ve bilişsel bağ, çocuğun güven, sevgi ve sosyal beceriler geliştirmesine önemli katkılar sunar. Bu bağlamda, annenin çocuklarla olan etkileşimi, ailenin temel işlevlerinden biri olan sosyalleştirme sürecinde merkezi bir konuma sahiptir.

2.1. ÇOCUKLARLA OLAN İLİŞKİ VE İLETİŞİM

Toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargıları, erkek ve kadınların toplum içindeki rollerini belirlerken, erkeğin en önemli rolünün ailenin geçimini sağlamak, kadının en önemli görevinin ise çocuklarını büyütmek ve aile yaşamının devamlılığını sağlamak olduğu kabul edilmektedir (Günay ve Bener, 2011). Bu roller, geleneksel toplum yapılarında köklü bir şekilde yer etmiş olup aile içindeki iş bölümünü cinsiyete dayalı olarak şekillendirmiştir.

Erkeğin ailenin ekonomik sorumluluğunu üstlenmesi, toplumsal yapıda onun ana geçim sağlayıcı olarak görülmesine neden olmuştur. Bu durum, erkeğe ev dışında çalışma ve kariyer yapma imkânı sunarken, kadınlar daha çok ev içi sorumluluklar ve çocuk bakımı ile sınırlandırılmıştır. Bu rollere göre, erkek, aile için gerekli ekonomik kaynakları sağlamakla yükümlü olup toplum içinde güçlü, koruyucu ve destekleyici bir figür olarak

tanımlanır. Öte yandan, kadının en önemli görevi olarak kabul edilen çocuk yetiştirme ve aile yaşamının sürdürülmesi, onun bakım verici, duygusal destek sağlayıcı ve ev içi işlerden sorumlu kişi olarak tanımlanmasına yol açmıştır. Bu roller, kadınların evde çocuklara eğitim ve bakım sağlama, ev işlerini yönetme ve ailenin günlük ihtiyaçlarını karşılama gibi görevleri üstlenmesine neden olmuştur (Oakley, 1972).

Toplumsal cinsiyet rolleri, zamanla değişim göstermekte ve modern toplumlarda kadınların iş gücüne katılımı artarken erkeklerin de ev içi sorumlulukları paylaşma eğiliminde olduğu gözlemlenmektedir. Ancak, bu dönüşüm süreçleri çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Kadınların iş dünyasına katılımları, ekonomik bağımsızlıklarını artırmakla birlikte, ev içi sorumluluklarından tam anlamıyla kurtulamadıkları için “çifte yük” olarak adlandırılan durumu yaşamalarına neden olmaktadır (Hochschild ve Machung, 1989). Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için, cinsiyete dayalı iş bölümünün yeniden tanımlanması ve ev içi sorumlulukların eşit şekilde paylaşılması gerekmektedir. Toplumun bu dönüşüme adapte olması hem kadınların hem de erkeklerin daha dengeli ve eşitlikçi bir yaşam sürmesine katkı sağlayacaktır.

Hizmet üretiminin dışında kalan kadınların, ev işleri, çocuk doğurma ve büyüme, ayrıca erkeğin cinsel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılama gibi yeniden üretim sayılan işleri üstlenmesi (Çaha, 1996: 35), tarihsel olarak uzun bir süreci kapsar. Bu roller, kadınların toplumsal ve ekonomik yaşamda ikinci planda kalmasına neden olmuştur. Ancak, sanayi devrimi sonrası dönemde kadınların rolleri kısmen değişim göstermiştir (Hüseyinli ve Hüseyinli, 2016).

Sanayi devrimi öncesi dönemde, kadınların toplumsal rolü büyük ölçüde ev içi görevlerle sınırlıydı. Kadınlar, evin düzenini sağlamak, çocukları büyütmek ve eşlerinin çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak gibi görevlerle meşgul olmuşlardır. Bu işler, toplumsal yapı içinde kadınların ekonomik üretime katılımını engellemiş ve onları ev içi alanda izole etmiştir. Kadınların emek gücünün ekonomik değeri göz ardı edilmiş bu da onların toplumsal statülerinin düşmesine neden olmuştur (Oakley, 1972).

Sanayi devrimiyle birlikte ekonomik ve toplumsal yapıda büyük değişimler meydana gelmiştir. Sanayileşme, kadınların iş gücüne katılımını artırmış ve kadınlar, fabrikalarda ve diğer sanayi işletmelerinde çalışmaya başlamışlardır. Bu değişim, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını artırmış ve toplumsal rollerinde dönüşüme yol açmıştır. Kadınlar, sadece ev içi rollerle sınırlı kalmayıp ekonomik üretime de katkı

sağlamaya başlamışlardır. Bununla birlikte, ev içi işler ve çocuk bakımı gibi sorumluluklar büyük ölçüde devam etmiş, kadınlar hem iş hem de ev yaşamında yoğun bir çaba sarf etmek zorunda kalmışlardır (Beneria ve Roldan, 1987).

Modern toplumlarda, kadınların toplumsal rolleri ve ekonomik katılımları daha da çeşitlenmiş ve genişlemiştir. Eğitim seviyesinin artması, kadınların meslek sahibi olma ve iş gücüne katılma oranını artırmış, bu da toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden tanımlanmasına katkıda bulunmuştur. Ancak, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri hala varlığını sürdürmekte, kadınlar iş ve ev yaşamı arasında denge kurma konusunda zorluklar yaşamaktadırlar. Kadınların iş gücüne katılımı ve ekonomik bağımsızlıklarının artması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması açısından önemli bir adım olarak görülmektedir (Mies, 2011). Bu süreç, kadınların toplumsal ve ekonomik yaşamda daha aktif ve eşit bir şekilde yer alabilmeleri için toplumsal normların ve yapısal engellerin aşılması gerektiğini göstermektedir. Eğitim, iş gücüne katılım ve toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları, kadınların toplumsal rollerinin dönüşümünde kritik öneme sahiptir.

Aşağıda, kadının aile içindeki rolü bağlamında eş ile olan ilişki ve iletişim konusu ele alınacaktır. Eşler arasındaki ilişki, ailenin uyumunu, dayanışmasını ve işlevselliğini belirleyen en önemli unsurlardan biridir. Kadının ekonomik, sosyal ve kültürel rollerindeki değişim, eşler arasındaki iletişimi ve karşılıklı etkileşimi de dönüştürmektedir. Bu çerçevede, kadının evlilik ilişkisindeki konumu, karar alma süreçlerine katılımı ve eşler arasındaki iletişim dinamikleri aşağıdaki başlık altında incelenecektir.

2.2. EŞ İLE OLAN İLİŞKİ VE İLETİŞİM

Kadının iş yaşamına daha fazla katılım göstermesi, geleneksel olarak eve gelir getiren kişi olarak görülen erkeğin rolüyle çelişmektedir. Cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle, her iki eşin de çalıştığı durumlarda bile kadının geliri genellikle ek gelir olarak görülmekte ve asıl gelir getirenin erkek olduğu düşüncesi değişmemektedir. Bu durum, kadının iş yaşamında harcadığı zamanın yanı sıra ev içi işlere de daha fazla zaman ayırması gerektiği anlamına gelmektedir. Bu çift yönlü yükümlülük, kadının iş-aile çatışmasını daha yoğun yaşamasına ve bu olumsuzlukların hem iş hem de aile hayatına etki etmesine neden olmaktadır (Çakır, 2001).

Kadının iş-aile çatışması, eşler arası ilişkilerde ve iletişimde de önemli sorunlara yol açabilir. Eşlerin her ikisinin de çalıştığı durumlarda, kadının hem iş hem de ev içi sorumluluklarını yerine getirmesi beklenirken, erkeğin bu sorumlulukları paylaşmaması, kadının fiziksel ve duygusal yükünü artırmaktadır. Bu durum, eşler arasında anlaşmazlıklar ve tartışmalara yol açabilir ve evlilik yaşantısını olumsuz etkileyebilir. Evlilikte yeterli fiziksel ve ruhsal tatmin sağlayamayan bireyler, bu memnuniyetsizliklerini iş hayatına da taşıyabilirler, bu da iş performansını ve iş ilişkilerini olumsuz etkileyebilir.

Bekar bireyler, evle ilgili sorumlulukların diğer aile fertlerince üstlenilebilmesi nedeniyle çalışma yaşamına ve işlerine daha bağlı olma eğilimindedir. Evli bireyler ise aile sorumluluklarının fazla olması nedeniyle iş-aile çatışmasını daha fazla yaşayabilmektedirler. Bu durum, evlilikteki memnuniyetsizliklerin artmasına ve dolayısıyla aile içi ilişkilerin bozulmasına neden olabilir (Önel, 2006: 25).

Eşler arasında etkili iletişim ve iş birliği, bu tür çatışmaların azaltılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Eşlerin birbirlerine destek olması, ev içi sorumlulukları paylaşması ve duygusal ihtiyaçları karşılaması hem evlilik yaşantısının hem de iş hayatının daha sağlıklı ve dengeli bir şekilde sürdürülmesini sağlayabilir. Kadının iş-aile dengesini kurabilmesi için, işyerinde ve evde gerekli destek mekanizmalarının oluşturulması gerekmektedir. Bu bağlamda, esnek çalışma saatleri, aile dostu politikalar ve eşitlikçi bir ev içi iş bölümü, kadının hem iş hem de aile yaşamında başarılı olmasına katkıda bulunabilir (Hochschild ve Machung, 1989). Diğer bir deyişle eşler arasındaki etkili iletişim ve iş birliği, çatışmaları azaltmada önemli bir faktördür. Eşlerin birbirlerine destek olması ve ev içi sorumlulukları paylaşması, evlilik ve iş yaşamının daha dengeli bir şekilde sürdürülmesini sağlar. Kadının iş-aile dengesini kurabilmesi için, iş yerinde ve evde destek mekanizmalarının geliştirilmesi önemlidir. Esnek çalışma saatleri, aile dostu politikalar ve eşit bir ev içi iş bölümü, kadının her iki alanda da başarılı olmasına katkı sağlayabilir.

Aşağıda, kadının aile büyükleriyle olan ilişki ve iletişimi ele alınacaktır. Aile içindeki geleneksel roller çerçevesinde, kadının aile büyükleriyle kurduğu etkileşim hem ailenin sosyal yapısının korunmasında hem de kuşaklar arası ilişkilerin devamlılığında önemli bir rol oynamaktadır. Kadının, özellikle aile büyükleriyle olan iletişimindeki sorumlulukları, saygı ve bağlılık gibi değerler çerçevesinde şekillenmekte ve aile içi uyumun sağlanmasında kritik bir işlev üstlenmektedir. Bu bağlamda, kadının aile

büyükleriyle olan ilişkisi hem bireysel hem de toplumsal açıdan önemli bir sosyal bağ olarak değerlendirilecektir.

2.3. AİLE BÜYÜKLERİYLE OLAN İLİŞKİ VE İLETİŞİM

Endüstrileşme süreci ile birlikte ailenin yapısında, toplumsal tutumlarda ve değer yargılarında, genel olarak sosyo-kültürel yapıda önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişiklikler, aile bireylerinin sayısının azalmasına neden olmuş ve geleneksel geniş aile yapısı, çekirdek aileye dönüşmüştür. Nirun'a göre, bireylerin yalnızca kendilerini düşündükleri bir toplumda, yaşlılık yıllarını huzurevlerinde geçirmek zorunda kalmaktadırlar. Bunun sorumlusu olarak ise ebeveynleri tarafından sağlam temellerle yetiştirilmeyen çocuklar görülmektedir (Nirun, 1994:82-83).

Humpreys (1996: 27-36), yaşlılarla birlikte yaşamanın zor olabileceğini belirterek aile ile birlikte yaşayan anne baba veya kayınvalidenin/kayınpederin, ailenin dinamikleri üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceğini vurgulamaktadır. Bu yaşlı aile üyeleri, genç annelere ne yapmaları gerektiğini söyleyebilir, çocukların yetiştirilmesine müdahale edebilir ve eşler arasındaki ilişkiyi zedeleyebilirler. Ayrıca, eşlerin kendi ebeveynlerine bağımlı oldukları sürece bağımsız bir aile kuramayacaklarını belirtmektedir.

Büyük kentlerde değişen aile yapısıyla birlikte, yaşlı ebeveynlerin söz hakkı azalmaktadır. Çekirdek ailelerde gençler, anne babalarının işlerine karışmalarına veya eleştirilerine katlanamamakta ve evlerine ilişkin kararları kendileri vermek istemektedirler (Şahinkaya, 1981). Evlilikle birlikte yeni bir düzen kurmak ve kendi evlerini açmak yaygın hale gelmiştir. Çalışma yaşamına katılan kadınların en büyük destekçileri genellikle kendi anneleridir ve Türkiye'de yaşlılar hala torunlarına bakma görevini üstlenmektedir. Yaşlılar, yeterli kreşlerin ve ehil bakıcıların bulunmayışı ve ekonomik yetersizlikler nedeniyle bakıcı rolünü üstlenmeye devam etmektedir. Bu durum, toplumun akrabalık ilişkilerine verdiği önemi ve yaşlıların aile içindeki önemli rollerinin sürdüğünü göstermektedir (Önel, 2006). Diğer bir ifadeyle; büyük kentlerde aile yapısının değişmesiyle birlikte yaşlı ebeveynlerin söz hakkı azalmakta, gençler kendi evleriyle ilgili kararları kendileri almak istemektedir. Çekirdek aileler yaygınlaşırken çalışan kadınların en büyük destekçileri genellikle anneleri olmaktadır. Türkiye'de yaşlılar, yeterli kreş ve bakıcı imkânlarının eksikliği ile ekonomik nedenlerden dolayı torunlarına bakma görevini üstlenmeye devam etmektedir. Bu durum, akrabalık ilişkilerinin önemini ve yaşlıların aile içindeki rollerinin sürdüğünü göstermektedir.

Bu kısımda, kadının aile içindeki rolü çocuklarla, eş ile ve aile büyükleriyle olan ilişki ve iletişim bağlamında ele alınmıştır. Kadının aile içindeki konumu, aile dinamiklerinin ve toplumsal yapının şekillenmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Çocuklar, eş ve aile büyükleriyle kurulan ilişkiler, kadının ailedeki rolünü güçlendiren ve şekillendiren unsurlardır. Bu analizler, aile içi ilişkilerin ve kadının bu ilişkilerdeki rolünün toplumsal cinsiyet bağlamında nasıl yapılandığını anlamak açısından önemli bir katkı sağlamaktadır.

3. KADININ EKONOMİK YAŞAMA KATILIMININ ETKİLERİ

Geçmişte ve günümüzde kadın çalışanların işgücüne katılım oranları erkeklere göre daha düşüktür. Bunun temel nedenlerinden biri, kadınların üstlendikleri rol ve görevlerdir. Kadınlar, evdeki sorumlulukların büyük bir kısmını taşıyarak eşit olmayan görev dağılımları, çocuk bakımı ve yaşlı bakımı gibi sebeplerle iş piyasasından uzaklaşabilmekte ya da iş piyasasına girişte zorluklar yaşamaktadırlar. Bu nedenle, kadınlar genellikle enformel yollarla, kayıt dışı işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bu durumu önlemek amacıyla çeşitli kurum ve kuruluşlar aktif istihdam politikaları geliştirmektedir (Çakır, 2022).

Kadınlar, ekonomik anlamda görünmeseler bile, ücretsiz aile işçiliği, ev işleri, çocuk ve yaşlı bakımı gibi görevlerle aile bütçesine katkıda bulunurlar. Kadınların işgücüne katılımını azaltan bir etken, toplumun kültürel yapısından kaynaklanan geleneksel düşünceler ve önyargılardır. Bu düşünceler, kadının aile içindeki rollerini ve annelik, yaşlı bakımı, ev işleri gibi sorumluluklarını sürdürmesine yol açar. Tarih boyunca kadınlara annelik rolü gibi kalıplaşmış görevler yüklenmiştir. Kadının çocuk bakımından sorumlu görülmesi ve diğer ev içi işlerle meşgul olması, iş yaşamına girmesini zorlaştırır. Kadınların işgücüne katılımını artırmak ve eşitlik sağlamak için bu önyargıların aşılması ve görev dağılımlarının daha adil düzenlenmesi gerekmektedir (Dervişoğlu Akpınar, 2017).

Kadınların ekonomik yaşama katılımı ve iş dünyasındaki rolleri, toplumsal yapıda önemli değişimlere yol açan ve sürdürülebilir kalkınmanın temel taşlarından biri haline gelen kritik bir konudur. Geçmişte kadınlar genellikle aile içindeki geleneksel rolleriyle sınırlı tutulurken, günümüzde kadınlar ekonomik faaliyetlere aktif olarak katılarak iş dünyasında önemli bir yer edinmektedirler. Kadınların iş gücüne katılımı, ekonomik büyümeyi destekleyen ve iş dünyasında çeşitliliği artıran önemli bir dinamizmi temsil etmektedir (Atalay Duğral, 2024: 74).

Kadınların iş yaşamındaki artan etkinliği, sadece ekonomik kalkınmayı teşvik etmekle kalmaz, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kadın haklarının güçlendirilmesi ve sosyal adaletin temin edilmesi açısından da kritik bir rol oynar. Ancak, bu alandaki ilerlemelerin sürdürülebilir olması için cinsiyet eşitliği politikalarının güçlendirilmesi, kadınların iş dünyasında liderlik pozisyonlarında daha fazla temsil edilmelerini sağlamak için fırsat eşitliği yaratılması ve ayrımcılığın önlenmesi gibi

önemli adımların atılması gerekmektedir. Bu bağlamda, kadınların ekonomik yaşama katılımı ve iş yaşamındaki rolü önündeki en büyük engellerden biri olan ataerkil sistemin ekonomik yansımalarının incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu inceleme, kadınların iş dünyasında daha adil ve eşit şartlarda yer almalarını sağlamak için gerekli politikaların ve stratejilerin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır (Küçükali, 2014).

Kadınların işgücü piyasasına katılım süreci zorlu olmuştur. Kadınlar, işgücüne katılma kararını verirken piyasa ücretlerini, boş zaman ve evde yapılan işlerin ekonomik değerinin toplamı olan rezervasyon ücreti ile karşılaştırır. Rezervasyon ücreti piyasa ücretinden düşükse işgücü piyasasına katılmayı tercih ederler (Dayıoğlu, 1995).

Geleneksel toplum yapısında ve küresel ölçekte kadınlara, anne sıfatıyla ev işi, çocuk bakımı ve yaşlı bakımı gibi sorumluluklar yüklenir. İşverenler, kadınların evli veya çocuk sahibi olmasını olumsuz bir faktör olarak değerlendirirken, erkek çalışanın evli olması düzenli bir hayatın göstergesi olarak pozitif bir faktör sayılır (Yılmaz Şahin ve Alp, 2020).

Sosyalist feminist literatürde “çifte yük” olarak ifade edilen durum, kadınların iş hayatına katılmalarına rağmen ev işleri ve bakım sorumluluklarından kurtulamamalarını anlatır. Bu, kadınların işgücüne katılımını zorlaştıran önemli bir engeldir ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik politikaların geliştirilmesi gerekliliğini vurgular (Başak, Kınır ve Yaşar, 2013).

Dünyanın çoğu ülkesinde, kadınlar ekonomik bağımsızlıklarına sahip olsalar bile ev işlerinden sorumlu tutulmaya devam etmektedir. Geleneksel toplumlarda, ev işlerinin kadın ve erkeğe atfedilen roller çerçevesinde paylaşılması kabul görmemiştir. Ancak günümüzde, erkeklerin ev işlerini paylaşma konusunda daha eşitlikçi bir tutum sergiledikleri genel olarak kabul edilmektedir. Çalışan kadınlar, iş yerinde profesyonelliklerini sergilemeye çalışırken, evde de iyi bir anne ve eş olma mücadelesi vermektedir. Bu ikili rol, kadınların profesyonel ve kişisel yaşamlarında karşılaştığı zorlukları artırmaktadır. Kadınların çocuğun bakımı, ev işleri ve ailenin genel yapısı gibi sorumlulukları üstlenmeleri, durumu daha da karmaşık hale getirmektedir (Önel, 2006: 41).

Kadınların işgücüne katılımı, toplumsal cinsiyet eşitliği ve ekonomik kalkınma açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak, ev işleri ve bakım sorumluluklarının eşit şekilde paylaşılmaması, kadınların hem iş yaşamında hem de evde üzerlerinde baskı

hissetmelerine neden olmaktadır. Bu durum, kadınların kariyerlerinde ilerlemelerini zorlaştırmakta ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin devamına katkıda bulunmaktadır. Modern toplumlarda, erkeklerin ev işlerine katılımının artması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında önemli bir adım olarak görülmektedir. Bu eşitlikçi tutumun yaygınlaşması, kadınların hem iş hem de ev yaşamlarında daha fazla destek görmelerine yardımcı olabilir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak amacıyla, iş yerlerinde esnek çalışma saatleri, ebeveyn izni gibi politikaların yanı sıra, ev içi işlerin eşit şekilde paylaşılmasını teşvik eden kültürel değişimlerin de desteklenmesi gerekmektedir. Sonuç olarak kadınların ekonomik yaşama katılımı ve evdeki rollerinin yeniden tanımlanması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi için kritik öneme sahiptir. Kadınların üzerindeki ev işi ve bakım yükünün azaltılması hem bireysel hem de toplumsal düzeyde olumlu sonuçlar doğuracaktır (Önel, 2006: 42).

Özetle; kadınların işgücüne katılımı, toplumsal cinsiyet eşitliği ve ekonomik kalkınma için önemlidir. Ancak, ev işleri ve bakım sorumluluklarının adil paylaşılmaması, kadınların hem iş hem de evde baskı hissetmesine ve kariyerlerinde ilerlemelerinin zorlaşmasına neden olmaktadır. Erkeklerin ev işlerine daha fazla katılımı, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında önemli bir adım olarak görülmektedir. Eşitlikçi tutumların yaygınlaşması, kadınların hem işte hem de evde daha fazla destek görmelerine yardımcı olabilir. Esnek çalışma saatleri ve ev işlerinin eşit paylaşımını teşvik eden kültürel değişimler de bu sürece katkı sağlayacaktır.

Aşağıdaki alt başlıkta, kadının ekonomik yaşama katılımının aile içindeki görevler üzerindeki etkisi ele alınacaktır. Çalışan kadının hem iş hayatında hem de evde sorumluluklarını dengelemek zorunda kalması, aile içi iş bölümünde önemli değişimlere yol açmaktadır. Kadının iş gücüne katılımı, ev içi görevlerin yeniden tanımlanmasını ve paylaşımını gerektirmekte, bu da geleneksel cinsiyet rollerini yeniden şekillendirmektedir.

3.1. ÇALIŞAN KADININ AİLE İÇİ GÖREVLERE ETKİLERİ

Toplumsal değişim, sanayileşme ve üretimin ev dışında örgütlenmesi, kadın ve erkeğin çalışma alanlarını ayırmıştır. Kadınlar ev işleri ve çocuk bakımıyla ilgilenirken, erkekler aileyi geçindirme görevini üstlenmiştir. Bu süreç, kadının en önemli görevinin iyi bir eş ve anne olmak olduğu algısını güçlendirmiş, kadınların ev kadınlığına ve anneliğe hazırlanmasına yol açmıştır. Kadınlar, eğitim imkanlarından eşit şekilde

yararlanamamış, bu da onların rekabet gücünü kaybetmelerine ve yedek iş gücü olarak görölmelerine neden olmuştur. Kadınlar, genellikle aile ekonomisine katkı sağlamak için çalışmış ve ihtiyaç olmadığında evdeki görevlerine dönmüşlerdir. Cinsiyetçi ideoloji, kadınları eş ve anne olma ile meslek sahibi olma arasında seçim yapmaya zorlayarak onların iş gücüne katılımını ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanma süreçlerini zorlaştırmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için kadınların eğitim ve kariyer fırsatlarına eşit erişim sağlaması, toplumsal değişimin desteklenmesi ve cinsiyet eşitliği politikalarının güçlendirilmesi gerekmektedir (Sağlık ve Çelik, 2018; Önel, 2006).

Kadınların iş gücüne katılmaları, aile içindeki ev işleri ve çocuk bakımı konusundaki sorumluluklarını azaltmamaktadır. Bu durum, kadınların iş hayatında aktif olmalarına rağmen ev içi yüklerinin devam ettiğini göstermektedir. Özellikle yoksul hanelerde, ekonomik krizin olumsuz etkileri değerlendirildiğinde, kadının haneye sağladığı ekonomik katkı genellikle yeterince önemsenmemektedir (Önder, 2013).

Kadınların iş gücüne katılımı, sadece ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları açısından değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması bakımından da büyük önem taşır. Ancak, iş hayatına atılan kadınlar, ev içi sorumluluklarından feragat edememekte ve bu durum, çift yük olarak adlandırılmaktadır. Kadınlar hem iş yerinde profesyonel rollerini yerine getirirken, hem de evde çocuk bakımı, yemek yapma, temizlik gibi görevleri üstlenmektedirler. Bu durum, özellikle ekonomik kriz dönemlerinde daha belirgin hale gelir. Ekonomik krizlerin etkisiyle, hane gelirini artırma çabasında olan kadınların ekonomik katkıları göz ardı edilmekte ve bu katkılar, aile içindeki ekonomik değerlendirmelerde yeterince takdir edilmemektedir. Kadınların iş gücüne katılımı, aile ekonomisine önemli bir katkı sağlarken, bu katkının yeterince değer görmemesi, toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşma çabalarını zayıflatmaktadır. Bu bağlamda, kadınların ev içi ve iş yaşamındaki rollerinin dengelenmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında kritik bir adım olacaktır. Hem kamusal alanda hem de özel alanda cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kadınların ekonomik katkılarının tanınması ve desteklenmesi, toplumsal yapının daha adil ve dengeli bir şekilde gelişmesine katkıda bulunacaktır (Sağlık ve Çelik, 2018).

Çalışma hayatına katılan kadın, özgürlük ve bağımsızlık kazanarak toplumsal değerini artırsa da bu süreçte çeşitli eşitsizliklerle karşılaşmaktadır. Kadınlar ücretli bir işte çalışsa bile, geleneksel rollerini sürdürmeleri beklenmektedir. Bu durum, kadının hem iş yerinde hem de evde iki ayrı iş günü ve sorumluluk üstlenmesi anlamına gelir. Kadının

iş yaşamına girmesi kabul edilse de ev işlerinin paylaşımı hala kadının yükümlülüğü olarak görülmektedir. Ev işlerinin ortaklaşa yapılması, kadının ücretli işte çalışması durumunda bile yaygın bir kabul görmemiştir. Aile içindeki gelir elde etme rolü paylaşılırken, aynı oranda ev işlerinin paylaşılması sağlanmamaktadır. İmamoğlu'na göre, kadınlık, “ev kadınlığı” ve “annelik” ile eş anlamlı düşünüldüğünden, çalışan kadın, iş yaşamını “birincil görevler” olarak kabul edilen ev içi faaliyetlerle bağdaştırmak zorunda kalmaktadır. Eğer kadının kocası “iyi bir eş” olarak nitelendiriliyorsa kadının bu “yükümlülüklerini” yerine getirmede “yardımcı” olmaktadır (İmamoğlu, 1994).

Bu durum, kadınların iş ve ev yaşamını dengelemede karşılaştıkları zorlukları ve toplumsal cinsiyet rollerinin hala ne kadar derin olduğunu göstermektedir. Kadınların iş gücüne katılımı, sadece ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları açısından değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması açısından da büyük önem taşır. Ancak, bu eşitliğin sağlanabilmesi için ev içi sorumlulukların da eşit şekilde paylaşılması gerekmektedir. Kadınların iş hayatında daha fazla desteklenmesi ve toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden tanımlanması, toplumsal eşitliğin sağlanmasında kritik bir rol oynayacaktır (Önel, 2006: 44).

Kariyer ve aile arasında dengeyi kurma sorumluluğu hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde genellikle kadınların üzerinde odaklanmıştır. Oysa iş hayatına atılan kadının, çocuk yetiştirme sorumluluğunu eşiyle ve ailesiyle paylaşabileceğini bilmesi, kadının iş yaşamında sürekli olarak yer almasını mümkün kılmakta ve motivasyonunu artırarak kariyer hedeflerine ulaşmasını kolaylaştırmaktadır. Ancak, kadınların ulaştıkları kariyeri korumaları daha zor olmaktadır (Aytaç, 2001: 57).

Kadının kariyer odaklı olması, işini eve taşımasına ve ailesine daha az zaman ayırmasına neden olabilir. Gelir elde etmek amacıyla çalışan kadın ise mesai saatleri dışında çocuklarıyla vakit geçirmeye çalışır. Koray, kadınların yüzyıllar boyunca ev ve özel yaşamla sınırlandırıldığını, üretimden uzak tutulduğunu ve ekonomik olarak erkeğe bağımlı hale getirildiğini belirtir. Bu sosyo-ekonomik ilişki çerçevesinde, erkek eve ekmek getiren ve ekonomik ilerlemeyi sağlayan kişi olarak görülür. Cinsiyete dayalı iş bölümü, toplumsal rol paylaşımını yansıtır. Erkek, üretken rolüyle toplumda değer kazanırken, kadın ekonomik değeri olmayan işleri yaptığı için erkeğe bağımlı ve toplumsal olarak değersiz hale gelir, bu da kadını ikinci sınıf vatandaş konumuna düşürür (Koray, 1992).

Özetle, kadının kariyer odaklı olması, işini eve taşımasına ve ailesine daha az zaman ayırmasına neden olabilir. Çalışan kadınlar ise mesai saatleri dışında çocuklarıyla vakit geçirmeye çalışır. Kadınlar yüzyıllar boyunca ev ve özel yaşamla sınırlandırılmış, üretimden uzak tutulmuş ve ekonomik olarak erkeğe bağımlı hale getirilmiştir. Erkek ise eve ekmek getiren ve ekonomik ilerlemeyi sağlayan kişi olarak görülmüştür. Bu cinsiyete dayalı iş bölümü, erkeğe toplumsal değer kazandırırken, kadını ekonomik olarak bağımlı ve toplumsal olarak değersiz bir konuma itmiştir.

Aşağıdaki başlıkta, kadının ekonomik yaşama katılımının aile içi görevler üzerindeki etkileri incelenecektir. Çalışan kadınların aile içi sorumlulukları, geleneksel aile yapılarında büyük ölçüde kadına yüklenen ev işleri ve bakım görevlerinin yeniden şekillenmesine neden olmaktadır. Kadının iş hayatına katılımı, ev içi görevlerin eşit şekilde paylaşılması gerekliliğini artırmış, bu durum aile dinamiklerinde ve toplumsal cinsiyet rollerinde önemli değişimlere yol açmıştır. Çalışan kadının aile içindeki rolü ve bu rolün aile içi iş bölümüne olan etkisi, toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında ele alınacak ve detaylı olarak değerlendirilecektir.

3.2. ÇALIŞAN KADININ AİLE İÇİ KARARLARA KATILIMI

Değişen çalışma anlayışları, geleneksel rollerin de zaman içinde değişmesine neden olmuştur. Dünyanın birçok yerinde ev işleri ve çocuk bakımı hala kadının görevi olarak görülse de bu konularda yavaş yavaş değişiklikler yaşanmaktadır. Erkekler toplumsal yapının değişikliklerine uyum sağlamak zorunda kalmış ve bu durum “kadın-erkek” arasındaki saygınlık ayrımı giderek azalmıştır. Çalışan kadın sayısındaki hızlı artış, rol ayrımlarını da silmeye başlamıştır. Bu değişimler, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların işgücü piyasasındaki rollerinin yeniden tanımlanması açısından önemlidir. Kadınların iş yaşamında daha fazla desteklenmesi ve ev içi sorumlulukların eşit şekilde paylaşılması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında kritik adımlardır. (Yörükoğlu, 1992: 48).

Ekonomik gelişme sürecinde, kadınların erkeklerle birlikte yer alması ve aile içi rollerde eşit konuma gelmeleri kaçınılmaz hale gelmiştir (Kurtkan, 1990). Küçülen aile yapısı ve kadınların çalışma yaşamına katılımı, eşler arasındaki dayanışmayı artırmış ve kadınların aile içi kararlarda daha fazla söz sahibi olmasını sağlamıştır. İlbars (1991), kente göçle küçülen aile yapısında, çalışan kadınların hane içindeki yetki ve sorumluluklarının arttığını ve karı-koca arasındaki dayanışmanın güçlendiğini

göstermektedir. Koray, çalışan kadınların karar mekanizmalarına katılma gücü kazandığını ve eşleriyle birlikte karar alabildiklerini vurgulamaktadır. Ev içi karar alma süreci, günlük alışveriş, eve eşya alımı ve ihtiyaçların karşılanması gibi konuları kapsamaktadır (Koray, Demirbilek ve Demirbilek 1999).

Bu değişim, kadınların işgücü piyasasına katılımının ve ekonomik bağımsızlıklarının artmasının, aile içindeki rol ve sorumluluklarına olan etkisini göstermektedir. Kadınların çalışma hayatına katılımı, sadece ekonomik kalkınmayı desteklemekle kalmaz, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında da önemli bir rol oynar. Kadınların karar mekanizmalarına katılımı ve ev içi kararlarda söz sahibi olmaları, aile içi dinamiklerin ve toplumsal yapıların daha eşitlikçi bir şekilde gelişmesine katkı sağlar. Geleneksel aile yapısında, kadın kocasının isteklerine uymak zorunda kalır ve erkek evin tam yetkili reisi olarak görülür. Bu durumda kadın, erkeğin işlerine karışamaz ve kendi statüsünü erkeğe koşulsuz bir şekilde bağıllık olarak algılar, bu nedenle kocasına karşı gelmekten çekinir (Atalay ve diğerleri, 1992: 76). Kırsal alanda ve geleneksel aile yapısında ekonomik olarak geri durumda olan kadınlar, kentlerde çalışarak elde ettikleri gelirlerin kullanımında daha etkili hale gelmektedirler (Koray ve diğerleri, 1999: 14).

Yapılan çalışmalar Türkiye’de 1950’lerden itibaren çalışan kadınlar üzerine yapılan araştırmalarda, kadınların ev dışında ücretli çalışmayı birincil amaç olarak görmediğini, buna geçici ve zorunlu bir uğraş olarak baktıklarını göstermektedir. Fakat bu durum zaman içerisinde değişerek kadınların ev dışında ücretli çalışmayı farklı sebeplerle de talep etmelerine rağmen çeşitli engellerle karşılaştıkları tespit edilmiştir. Örneğin; kadın istihdamının önündeki engellerin başında kadının medeni durumu, eğitim seviyesi, 0-5 yaş arası çocukların varlığı ve sayısı, göç, kadınların çalışmasına yönelik toplumun tutumu ve kadınların istihdamını arttırmaya yönelik yasal düzenlemelerin yetersizliği gibi faktörler gelmektedir. Kırsal alanda ve kentte kadının işgücüne katılımı farklılık arz etmektedir (Korkmaz, 2012; Dayıoğlu ve Kırdar, 2010; Kızılgöl, 2012; Yılmaz ve Zoğal, 2015; Aldan ve Öztürk, 2020). Buna karşın kadınların esas olarak ev kadınlığı ve anneliği tercih ettikleri de savunulmaktadır. Kadınların ekonomik faaliyetlere daha az katılmalarının, genellikle aile içindeki rolleri, bu rollere bağımlı tercihleri ve ataerkil ilişkilerle açıklandığını, ekonomik koşullardan kaynaklanan çözümlemelerin ise göz ardı edildiğini iddia etmektedir (Ecevit, 1993: 119).

Bu durum, kadınların toplumsal ve ekonomik rollerinin nasıl kısıtlandığını ve geleneksel cinsiyet rollerinin nasıl sürdürüldüğünü göstermektedir. Kadınların iş gücüne katılımı, ekonomik bağımsızlıklarını artırmakla birlikte, geleneksel rolleri ve ataerkil yapılar nedeniyle sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle, kadınların ekonomik hayata daha aktif katılımlarının sağlanması ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi için hem ekonomik koşulların hem de toplumsal normların değiştirilmesi gerekmektedir (Önel, 2006: 46-47). Başka bir ifade ile kadınların iş gücüne katılımı, ekonomik bağımsızlıklarını artırsa da geleneksel cinsiyet rolleri ve ataerkil yapılar nedeniyle sınırlı kalmaktadır. Bu durum, kadınların toplumsal ve ekonomik rollerinin nasıl kısıtlandığını ortaya koymaktadır. Kadınların daha aktif ekonomik katılımı ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için hem ekonomik koşulların hem de toplumsal normların değişmesi gerekmektedir.

Bu kısımda, kadının ekonomik yaşama katılımının aile içindeki görev ve kararlara olan etkileri detaylı şekilde incelenmiştir. Çalışan kadınların, aile içi sorumlulukların yeniden dağılımı ve karar alma süreçlerine katılımı, toplumsal cinsiyet rollerinde önemli değişiklikler yaratmaktadır. Kadının ekonomik bağımsızlığı hem aile içindeki konumunu güçlendirmekte hem de toplumsal cinsiyet eşitliğine katkı sağlamaktadır. Bu değerlendirmeler kadının iş gücüne katılımının yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel alanlarda da geniş etkiler yarattığını ortaya koymuştur.

4. KADIN VE GÖÇ İLİŞKİSİ

Göç olgusunun etkisiyle aile yapısında gerçekleşen değişimlerden biri, kadının konumunda yaşanan dönüşümdür. Kırdan kente göç, şehirlerde kadınların ev dışında çalışmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu değişim, aile içi dinamiklere yansımış ve erkeklerin evin mutlak hâkimi olma durumu ortadan kalkmıştır. Kadınlar, ekonomik katkıları sayesinde belli bir bağımsızlık kazanmışlardır. Çekirdek ailelerde giderek daha fazla iş birliği yapıları görülmeye başlamış ve erkekler de zamanlarının bir kısmını ev işlerine ve çocuk bakımına ayırmak zorunda kalmışlardır (Meriç, 1989).

Türkiye’de sanayi sektöründe kadınların çalışmasına yönelik uygulamalarda, Batılı ülkelerin deneyimlerinden yararlanılırken, geleneksel boyut göz ardı edilmiştir. Kadın işçilerde kültürel değerler ve teknolojinin gereklilikleri arasında bir çatışma olduğu belirlenmiştir. Bu durum, iş verimliliğini etkilediği gibi, yeni iş türlerinin aile içi ilişkilere de yansımaya neden olmuştur. Örneğin, vardiya sistemi ile çalışan kadın ve erkeklerin birlikte çalışma imkanları dikkate alınmadığında, aile hayatı olumsuz etkilenmektedir. Bu durum, eşlerin beraberliğini sınırlarken, ev işleri ve çocuk bakımı sorunlarını da ortaya çıkarmaktadır. Psiko-biyolojik etkenler, sağlıksız yerleşim koşulları ve meslek hastalıklarıyla birleştiğinde, kadınların sürekli yorgun ve sağlık sorunlarıyla boğuşmasına, dolayısıyla evde huzursuzluğa yol açmaktadır (Erdentuğ, 1990).

Sosyal ve kültürel değişim, kırdan kente göç ve adaptasyon üzerine yapılan çalışmalar, göç ile psikolojik bozukluk arasında önemli bir ilişki olduğunu göstermektedir (Doğan, 1988). Kültürel farklılıklar, bireyin uyum sürecinde zorluk yaşamasına neden olur. Yeni çevre, bireyin kendi kültürüne ne kadar benzerse uyum süreci o kadar kolay olur; benzemiyorsa uyum sorunları artar. Kırdan kente göç sonrası, göçmenler başlangıçta büyük bir şok yaşarlar, ancak geldikleri toplumun kültürüne alıştıkça bu şok ve ruhsal hastalıklar azalır. Göçmenlerdeki sağlık sorunlarının temelinde yer değiştirme değil, aileden ve kültürden ayrılma yatmaktadır. Kırsal kesimden gelen göçmenlerin, kentlerden gelenlere oranla daha fazla kültürel şok yaşadığı belirtilmektedir (Esentürk-Ercan 1998).

Kırdan kente göçün psikolojik boyutuna bakıldığında, en ağır sıkıntıyı kadınların yaşadığı görülmektedir. Kırsal alanda üretici konumunda olan kadınlar, kente geldiklerinde üretimden koparak evlerine kapanmak zorunda kalmışlardır. Ailelerin yeni çevreye karşı geliştirdikleri savunma mekanizmaları içinde, kadınlar kültürel ve geleneksel bağların baskısı altında daha fazla kalmışlardır. Genel olarak kendi iradesi

dışında göç eden kadınların, eşleri ve çocukları ile olan ilişkileri olumsuz etkilenmiş, sağlık ve ruhsal sorunlar yaygınlaşmıştır. Aile içi şiddetin artması, yaşanan en önemli olumsuzluklardan biridir. Toplumda şiddetin varlığı, onun kanıksanmasına ve doğallaştırılmasına yol açmaktadır. İnsanlar, isteklerini elde etmek için şiddeti etkin bir araç olarak görmeye başlar ve şiddete maruz kalan kişiler, bu davranışı kendilerinden daha zayıf olanlara yansıtırlar (Yıldırım, 2007).

Sevinç ve arkadaşları (2011), kırdan kente göçün kadınlar üzerindeki etkilerini sosyal statü, eğitim fırsatları ve ekonomik güç açısından incelemiştir. Kırsal kesimden kente göç ile birlikte geniş aile yapısı görünürde çekirdek aileye dönüşmektedir. Bunun nedeni, göç edenlerin genellikle akrabalarının veya hemşerilerinin yakın olduğu mahalle ve bölgeleri tercih etmesidir. Bu durum, kırsal alanda mevcut olan güçlü akraba otoritesinin şehirde yıkılmasını zorlaştırmaktadır. Köyde sınırların belirgin olması nedeniyle rahat olan erkek ve kadın, kentin geniş alana yayılmış yapısı karşısında kendilerini daha güvensiz hissetmekte ve daha fazla savunma ihtiyacı duymaktadır. Bu durum, kadının özgürlüklerinin kısıtlanmasına ve “ev kadınlığı” rolüne itilmesine yol açabilmektedir. Sonuç olarak bu durum kadının sosyal statüsünü olumsuz etkileyebilmektedir. Diğer yandan, kadının ev dışındaki özgürlükleri kısıtlanmış olsa da kırsaldaki geniş aile yapısının kırdan kente göç ile yıkılması, ev içindeki bağımsızlığının artmasına yol açmaktadır. Ancak, göç edilen yer şehir dışındaki gecekondu bölgelerinde ve okullara uzak bir yerde ise kız çocukları için kırsaldaki olumsuz eğitim koşulları burada da devam etmekte ve genellikle erkek çocuklar eğitimlerine devam edebilmektedir.

Kırsaldan kente gelen kadınların iş hayatıyla ilgili beklentileri, yeteneklerine uygun çalışma ortamlarına kolayca erişebilmekten ibarettir. Ancak bu genellikle gündelik temizlik işleri, hizmetçilik, çocuk bakıcılığı ve fabrikalarda basit işçilik gibi sınırlı imkanlarla kalmaktadır. İç Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgelerinden Ankara’ya göç eden aileler üzerine yapılan bir araştırmada, kente göç eden kadınların işgücü pazarından çekilmek zorunda kaldıkları belirlenmiştir. Kadınların kentte çalışması, ev dışında gelir getiren bir işe girmesi anlamına geldiği için eşleri ve aileleri tarafından genellikle uygun görülmemektedir (İlkkaracan ve İlkkaracan, 1998).

Göç, karmaşık bir süreç olup birçok değişkenden etkilenir. Bu değişkenler arasında göç edenlerin ekonomik durumu, kültürel özellikleri, dini ve etnik yapıları yer almaktadır. Göç sürecinden en çok etkilenen kişiler arasında kadınlar öne çıkar. Kadının

aile içindeki rolü, göçün etkilerini doğrudan belirler; bu etki, kadının eş, anne veya genç kız olması durumlarına göre farklılık gösterebilir. Göç edilen yer ile ayrıldıkları yer arasındaki uyum, kadının üstlendiği rolleri etkiler. Kadının göçten nasıl etkileneceği, onun kültürel ve ekonomik yapısına bağlıdır. Düşük gelir düzeyine sahip bir yerden yüksek gelir düzeyine sahip bir yere göç eden kadınların durumları iyileşebilir. Göç edilen ülkenin dilini bilmek ve iş hayatına katılmak da kadının durumunu olumlu yönde etkileyen faktörlerdir. Ancak, terör veya savaş gibi sebeplerle ülkelerini terk eden ve zayıf bir statüye sahip olan kadınlar için göç, durumlarını daha da zorlaştırır (Yılmaz, 2005).

Kırdan kente göçün olumsuz etkilerinden biri de aile içi şiddettir. Yıldırım (2006), aile içi şiddetin yoğun olduğu bölgelerin genellikle düşük gelir düzeyine sahip yerler olduğunu belirtir. Ekonomik kaygılar, uyum problemleri ve göçün psikolojik etkileri, aile içindeki şiddetin artmasına ve çeşitlenmesine zemin hazırlar; bu şiddet türleri ekonomik, fiziksel, cinsel ve duygusal olabilir. Göç sürecinde kadınlar, erkeklere kıyasla duygusal olarak daha fazla etkilenirler. Tavukçu ve Şahin (2021), kadınların yaşadığı duygusal sorunlar ve stresle başa çıkmada zorlandıklarını ve hatta yetersiz kaldıklarını belirtmektedir. Ayrıca, bu durum kadınların bedensel sağlığını da olumsuz etkilemektedir. Yetersiz hareket, dengesiz ve yetersiz beslenme gibi faktörler, kadınların fiziksel sağlığını tehdit eden unsurlar arasında yer almaktadır.

Kırdan kente göç ile birlikte farklı bölgelerden gelen kadınlar, farklılıkların daha fazla olduğu kentlerde yaşamaya başlamaktadır. Ev kadınlarının gelir getirici işlerde çalışması ve kamu kurumlarının günlük yaşama dahil olması gibi yeni kurallar, kadınlara yeni fırsatlar sunmaktadır. Göçmen kadınlar, kültürel kimliklerini ve etnik dayanışmayı koruma ihtiyacı hissederken, kentin değer ve kurumlarına uyum sağlama zorunluluğu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Kadınlar, bu uyum sürecinde özel bir öneme sahip bir grup oluşturmaktadırlar (Ayata-Güneş, 1998).

Kadınlar, kent yaşamının getirdiği yeni koşullara adapte olurken hem ekonomik hayata katılım sağlamak hem de sosyal ve kültürel kimliklerini muhafaza etmeye çalışmaktadır. Ev dışında çalışmaya başlayan kadınlar, ekonomik bağımsızlıklarını kazanarak aile bütçesine katkıda bulunmakta ve kentsel yaşamın sunduğu eğitim ve sağlık gibi kamu hizmetlerinden faydalanmaktadırlar. Bu süreç, kadınların toplumsal rollerinin ve statülerinin dönüşümünü de beraberinde getirmektedir (Buz, 2009).

Kırdan kente göç, genellikle iş bulma amacıyla gerçekleştirilir. Bu süreçte, kadınlar çocukların sosyalleşme örüntüleri, psikolojik problemler ve benzeri yeni durumlarla karşı karşıya kalır. Kùltürlerarası bir çalışma, göçle birlikte aile gelirinin arttığını ve yaşam standartlarının yükseldiğini, ancak kadın aile üyelerine artan sorumluluklar yüklendiğini göstermektedir (Atal, 1985). Kadınların bu süreçten nasıl etkilendiklerine dair dinamikler üzerine yapılan araştırmalar hem Türkiye’de hem de farklı ÷lkelerde açıklayıcı veriler sunmaktadır ve bu veriler izleyen bölümde detaylandırılacaktır.

Kırdan kente göç eden kadınlar, kentsel ortama uyum sağlarken, çocuklarının eğitim ve sosyalleşme süreçlerine yardımcı olma, aile içi sorumlulukları üstlenme gibi yeni rollerle karşılaşır. Kırsaldan kente göç eden ailelerin gelir düzeyinde bir artış gözlenirken, kadınlar üzerindeki iş yükü de aynı oranda artmaktadır. Kadınlar, kentsel yaşamın gerektirdiği yeni becerileri öğrenmek ve adapte olmak zorunda kalmaktadırlar. Bu araştırmalar, kadınların göç sürecinde karşılaştıkları zorlukları ve bu zorlukların üstesinden gelme stratejilerini ortaya koymaktadır (Buz, 2009).

Bu bölümde, kadın kavramı ve toplumsal cinsiyet dinamikleri üzerine odaklanılarak kadının aile içindeki rolü, ekonomik yaşama katılımı ve göç olgusu ile ilişkisi kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi temel kavramlar üzerinden yapılan açıklamalar, kadının toplum içindeki konumunu anlamada kritik bir çerçeve sunmuştur. Kadının ailedeki rolü üzerine yapılan değerlendirmelerde, özellikle çocuklar, eş ve aile büyükleri ile olan ilişkilerindeki iletişim dinamiklerine odaklanmıştır. Bu analizler, kadının aile içindeki geleneksel rollerinin yanı sıra, modern aile yapılarında üstlendiği sorumlulukları da ortaya koymuştur. Kadının ekonomik yaşama katılımının aile içi görevler ve karar alma süreçleri üzerindeki etkileri, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden şekillendiği modern toplumlarda kadının rolünün nasıl dönüştüğünü gözler önüne sermektedir. Göç ve kadın ilişkisi, kadının toplumsal ve ekonomik hayattaki rolünün göç süreciyle nasıl etkilendiğini ve bu süreçlerin aile yapısı üzerindeki yansımalarını incelemektedir. Kadının göç sürecindeki deneyimleri hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemli değişimlere yol açarak kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve kimlikleri üzerinde derin etkiler bırakmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MÜBECCEL BELİK KIRAY'IN TOPLUMSAL DEĞİŞİM GÖRÜŞLERİ

Bir ve ikinci bölümlerde ele alınan konular, kadının toplumsal yapı içindeki yeri ve bu yapıların geçirdiği değişim süreçleri bağlamında bir analiz sunmaktadır. İkinci bölümde, kadın kavramı ve toplumsal cinsiyet dinamikleri üzerine yapılan incelemeler, kadının aile içindeki rolü, ekonomik yaşama katılımı ve göç olgusu ile ilişkisi üzerinden, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadının sosyal yapılar içindeki konumunun nasıl şekillendiğini kapsamlı bir çerçevede değerlendirmektedir. Bu analizler, kadının toplumsal cinsiyet rollerindeki dönüşümleri gözler önüne sererken, üçüncü bölümde Mübeccel Belik Kıray'ın toplumsal değişim konusundaki görüşleri bu dönüşümlerin daha geniş toplumsal bağlamdaki yansımalarını anlamada kritik bir perspektif sunmaktadır. Kıray'ın tampon mekanizmalar kuramı ve toplumsal değişim anlayışı, modernleşme süreçlerinin aile, göç ve kadın üzerindeki etkilerini derinlemesine ele alarak toplumsal yapının gelecekteki evrimine dair önemli öngörüler ve toplumsal denge üzerinde bu değişimlerin yaratacağı etkiler konusunda değerli ipuçları sunmaktadır. Böylece, her iki bölüm, kadının toplumsal yapı içindeki yerini ve bu yapıların dinamiklerini anlamada birbirini tamamlayıcı ve güçlendirici bir perspektif oluşturmaktadır.

Bu bölümde Mübeccel Belik Kıray'ın toplumsal değişim konusundaki görüşleri, onun geniş perspektifini ve toplumsal yapıların dinamiklerini anlama konusundaki derinlemesine analizlerini yansıtmaktadır. Kıray'ın tampon mekanizmalar kuramı ve toplumsal değişim anlayışı, Türkiye gibi toplumların modernleşme süreçlerini kavramada önemli bir referans noktası sunarken, aile, göç ve kadın gibi temel sosyal olgu ve kurumlar üzerindeki etkilerini anlamada da kritik bir rol oynamaktadır. Bu değerlendirmeler, toplumsal yapının gelecekteki dönüşümlerine yönelik öngörüler sunmakta ve bu süreçlerin toplumsal denge üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik önemli ipuçları sağlamaktadır.

Çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesine ilişkin bilgilerin verildiği bu bölümde; öncelikle “Toplumsal Değişme Anlayışı”, sonra “Tampon Mekanizmalar Kuramı”, en sonunda “Mübeccel Belik Kıray Perspektifinden Aile, Göç ve Kadın” konuları ele alınmıştır.

1. TOPLUMSAL DEĞİŞME ANLAYIŞI

Mübeccel Belik Kıray; “1960’lı yıllardan itibaren Türkiye’de ampirik sosyoloji anlayışı ile özdeşleşmiş ve yapısal-işlevselci sosyoloji yaklaşımının Türkiye’deki önde gelen isimlerinden” olmuştur. Sosyolojik yaklaşımının merkezine “toplumsal değişme sorunlarını yerleştiren Kıray, Türkiye’nin geleneksel yapısından modern yapıya geçiş süreçlerinde ortaya çıkan problemlerin ve sosyal değişme dinamiklerinin araştırılmasına öncelik” vermiştir. Kıray, “Türkiye’nin geleneksel üretim ilişkilerine dayalı feodal toplum yapısından modern, Batılı ve endüstrileşmiş toplum yapısına geçerken yaşadığı sorunları ve bu geçiş sırasında kurumların dengesini sağlayan mekanizmaları belirlemeyi, sosyoloji alanındaki araştırmalarının temel problemi” olarak ele almıştır (Kaçmazoğlu, 2017; Akşit, 2010: 66).

Bu çerçevede, “geleneksel köy üretim ilişkilerinin çözülmesi, toplumsal değişme, gecekondulaşma, kentleşme, modernleşme, aile yapısının ve görevlerinin farklılaşması, metropolitenleşme ve tabakalaşma” gibi konulara odaklanmıştır. Kıray, “yapısal-işlevselci yaklaşımın teorilerini Türkiye koşullarında yeniden değerlendirerek geliştirmiş ve bu yaklaşıma yeni katkılar sağlayarak tampon mekanizmaları ve saçaklanma kuramları” ortaya çıkmıştır. Türk sosyoloji tarihinde, “Türkiye’nin modernleşme ve Batılılaşma yönünde doğrusal ve düzenli bir dönüşüm geçirdiği tezini savunan Kıray, değişim sürecinin, geçiş toplumunun sosyoloğu ve ampirizmin temsilcisi” olarak tanınmış ve kabul görmüştür (Azman, 2001: 32; Kızılçelik, 2014: 208).

Kıray, toplumların çözümünde sıkça başvurduğu değişme kavramını, “sosyal değişme her türlü sosyal yapıya sahip toplumlarda görülmektedir” şeklinde ifade eder. Her sosyal yapının, bu yapıyı oluşturan kurumlar, insan ilişkileri ve bu etkileşimlerden doğan sosyal değerlerden meydana gelen bir bütün olduğunu belirtir. Sosyal yapıyı oluşturan kurumlar farklı boyutlarda değişime uğrar; bu değişim bazen aynı oranda, bazen de yavaş gerçekleşir. Ancak, toplumlar daima değişim halindedir (Kıray, 2000).

Kıray’a göre, sosyal değişme derece derece meydana gelir ve belirli bir aşamadan sonra bünye değişikliğine dönüşür. Toplumlar, düzensiz değil, belirli bir hız ve tempoda değişirler. Sosyal yapıyı oluşturan unsurlar birbirine bağlı olduğundan, değişim rastgele değil, sınırlı alternatiflerle gerçekleşir. Bu bağlantılar, sosyal yapının bir yönünün değişip diğer yönlerinin sabit kalmasına izin vermez, değişim zincirleme reaksiyonlar şeklinde yayılır (Kıray, 2006).

Toplumlar, sürekli değişim halinde olup bu değişim denge koruma mekanizmaları tarafından düzenlenir. Hızlı ve kapsamlı değişimlerde, eski ve yeni yapılar arasında bütünleşmeyi sağlayan yeni kurumlar ve ilişkiler ortaya çıkar veya eski kurumlar yeni fonksiyonlar kazanır. Değişim sürecinin buhransız olmasını sağlayan ve çözölmeyi önleyen unsurları “tampon mekanizmalar” olarak adlandırır. Bu mekanizmalar, sosyal yapının çeşitli yönlerini bağlayarak toplumun değişim sırasında görel bir denge halinde kalmasını mümkün kılar (Kıray, 2006).

Kıray, 1960-1970 yılları arasında üç önemli alan çalışması gerçekleştirmiştir. İlk çalışma, “Karadeniz Ereğli’inde, Türkiye’nin ikinci demir çelik fabrikasının kurulması öncesinde yaşanacak toplumsal değişimi gözlemlemek” amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı’nın (DPT) talebi doğrultusunda yapılmıştır. Bu çalışma, 1964 yılında DPT tarafından Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası başlığıyla yayımlanmıştır (Sınar, 2017).

Kıray, çalışmalarında toplumsal değişimi merkezine alarak pozitivist-ampirist yöntemleri benimsemiş ve kuramsal olarak işlevselcilik yaklaşımını kullanmıştır. Kıray, yaşamı boyunca sıkı bir ampirist olarak kalmış ve savunduğı ampirizm, toplumsal olgu ve olayları somut gözlemler üzerinden inceleyerek belli problemler etrafında hipotezler oluşturmak ve bu hipotezleri işlevsel düzeyde çözümleyerek genellemelere ulaşmak üzerine kuruludur (Azman, 2001).

Mübeccel Belik Kıray’a göre toplumsal değişmeyi özetlemek gerekirse (Kıray, 2000, 2006; Demirhan, 2019; Sınar, 2017; Özen, 2001):

- Mübeccel Belik Kıray’a göre toplumsal değişim, ekonomik, kültürel ve sosyal unsurların birbirleriyle etkileşimi sonucu gerçekleşen dinamik bir süreçtir. Kıray, toplumsal değişimi incelerken, toplumların ekonomik yapıları, değer sistemleri ve sosyal örgütlenme biçimleri arasındaki ilişkileri vurgular. Ona göre, toplumsal değişim, belirli bir toplumun yapısındaki dönüşümleri ve bu dönüşümlerin toplumun farklı katmanlarındaki etkilerini içerir.
- Kıray, toplumsal değişimi analiz ederken, tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş sürecine özel bir önem verir. Bu geçiş süreci, kırsal alanlardan kentlere göç, tarımın mekanizasyonu ve sanayileşmenin yaygınlaşması gibi faktörler etrafında şekillenir. Kırsal kesimden kentlere göç eden bireylerin ve ailelerin, kent yaşamına adapte olmaları sırasında karşılaştıkları zorluklar, yeni yaşam

biçimlerine uyum sağlama süreçleri ve bu süreçlerin toplumsal yapı üzerindeki etkileri Kıray'ın çalışmalarında önemli bir yer tutar.

- Kıray, toplumsal değişim sürecinde kültürel değerlerin ve normların dönüşümünü de ele alır. Geleneksel değerlerin yerini modern değerlerin alması, toplumsal rol ve statülerin yeniden tanımlanması gibi konular, toplumsal değişimin önemli bileşenleri olarak değerlendirilir. Kıray, toplumsal değişimin lineer bir süreç olmadığını, aksine çok boyutlu ve karmaşık etkileşimlerin ürünü olduğunu savunur. Bu bağlamda, toplumsal değişimin hem bireysel hem de kolektif düzeyde çeşitli direnç ve uyum süreçlerini barındırdığını ifade eder.
- Mübeccel Belik Kıray'a göre toplumsal değişim, ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlerin etkileşimi sonucu meydana gelen, karmaşık ve çok boyutlu bir süreçtir. Bu süreç, toplumların ekonomik yapılarının, değer sistemlerinin ve sosyal örgütlenme biçimlerinin dönüşümü ile karakterize edilir. Kıray, toplumsal değişimi anlamak için bu unsurların karşılıklı ilişkilerini ve etkileşimlerini derinlemesine incelemek gerektiğini vurgular.

Başka bir ifadeyle Mübeccel Belik Kıray'a göre toplumsal değişim; toplumun ekonomik, sosyal, kültürel ve politik yapılarındaki bütüncül dönüşümleri kapsayan bir süreçtir. Kıray, toplumsal değişimi dengelenmiş bir yapısal dönüşüm olarak görür ve bu dönüşümün farklı toplumsal unsurlar arasındaki karşılıklı etkileşimler yoluyla gerçekleştiğini vurgular. Ona göre, toplumsal değişim, genellikle modernleşme, sanayileşme ve kentleşme gibi süreçlerle bağlantılıdır ve bu süreçler toplumdaki mevcut dengeleri bozarak yeni toplumsal yapılar yaratır. Kıray, toplumsal değişimin sadece ekonomik ve teknolojik unsurlarla sınırlı olmadığını, aynı zamanda değerler, normlar ve ilişkiler ağında da köklü değişimlere yol açtığını savunur.

2. TAMPON MEKANİZMALAR KURAMI

Kıray (2006) tampon mekanizmalarını, sosyal yapının çeşitli yönlerini birbirine bağlayan ve değişimin buhransız olmasını sağlayan yeni kurumlar, ilişkiler, değerler ve fonksiyonlar olarak açıklar. Bu mekanizmalar, eski yapı ile yeni yapı arasında köprü görevi görerek toplumun orta hızda bir değişim sürecinde görece bir denge halinde kalmasını mümkün kılar. Kongar (2010) da tampon mekanizmaların, toplumsal olaylarda meydana gelen değişimlerde eski yapı ile yeni yapı arasında köprü işlevi gördüğünü belirtir.

Kıray, tampon mekanizma kavramını ilk olarak Ereğli araştırmasında tanıtmıştır. Bu sahil kasabasındaki geçiş sürecinde ortaya çıkan ve denge görevini üstlenen geçici kurumları, tampon mekanizmaları olarak sırasıyla ele alır. Kıray'ın çalışmasında, Ereğli'de sosyal yapının değişiminde tampon mekanizmalar olarak işlev gören unsurlar şöyle açıklanır (Sınar, 2017: 43-44):

- Kahveler: Ereğli'de kahveler, halkın akıl danıştığı, sipariş verdiği ve işlerini takip ettiği yerler olarak önemli bir rol oynar. Kahveler, şehirleşme sürecinde gerginliği azaltır ve köy-kent ilişkisini sağlayarak tampon kurum işlevi görür (Kıray, 2000: 53).
- Tüccar-Esnaf İlişkisi: Ereğli'de tüccarlar, halkın ihtiyaçlarını karşılayan ve üzerinde etkili olan bir gruptur. Tüccarların değişim sürecindeki rolü, sosyal yapıda denge sağlayıcı olmuştur ve bu görevler zamanla bankalar, faktöring kurumlar, sosyal sigorta ve güvenlik kurumları gibi örgütlere geçmiştir (Kıray, 2000: 91).
- Ailede Anne ve Kız Çocuğunun Rolü: Ereğli'de aile içinde yönetim babadan oğula geçer, ancak kız çocukları aile içinde önemli bir konuma sahiptir. Kız çocukları, ebeveynine yardımda ve evlendikten sonra eşine ve onun ailesine uyum sağlamada dengeleyici bir rol oynar. Anneler, baba otoritesinin sarsılmadan görüş ayrılıklarını çözerek aile içi düzenin korunmasında tampon mekanizma görevi görür (Kıray, 2000: 144, 154).

Kıray'ın toplumsal yapı içerisindeki temel yaklaşımı, toplumu tüketim kalıpları üzerinden analiz etmektir (İşgüden, 2000). Onun çalışmalarının merkezinde, tüketim kalıplarının toplumsal değişim üzerindeki etkisi bulunmaktadır. Bu kalıpların analizi, gelişim sürecinde ortaya çıkacak ara tampon mekanizmalarının ve evrim sürecindeki etkilerinin belirlenmesinde kritik bir rol oynar. Kırsal kesimlerde yaptığı çalışmalarda, tüccar-köylü ilişkisinin bir tampon mekanizma oluşturduğunu ve tüccarın bu işlevi üstlendiğini vurgulamıştır. Ayrıca, kırsal dönüşüm sürecinde topraksız kalan köylülerin neden olduğu kitlesel göç miktarının azaltılmasında, yapı içindeki tampon mekanizmaların etkili olduğunu belirtir. Kıray'ın toplumsal tabakalaşmada tüketim benzerliklerine dikkat çektiği ve bu tespitlerin oldukça yerinde olduğu, kendi gözlemlerimizle de doğrulanabilir (Sınar, 2017: 40-41).

Kıray'a göre, toplumsal değişim sürecinde eski düzenle tamamen uyumlu olmayan yeni bir düzen kurulurken, çözülmüş ilişkiler ve toplumsal hayatta yeniden kurulan dengeleyici tampon mekanizmalar önemli bir rol oynar. Bu mekanizmalar, çatışmaların birbiriyle uyumlu hale gelmesini sağlar ve yeni bir düzenin ortaya çıkmasına katkıda bulunur. Kıray, bu yeni sosyal fonksiyonun, yani dengeleyici mekanizmanın, bazıları tarafından gereksiz veya kusurlu olarak görülse de mevcut durumda kaçınılmaz bir oluşum olduğunu belirtir. Bu dengeleyici tampon mekanizmalar, toplumsal yapının çeşitli yönleri arasındaki etkileşimleri düzenler ve uyum sağlar. Örneğin, hızlı toplumsal değişim dönemlerinde ortaya çıkan kurumlar, eski düzenin unsurlarını korurken yeni yapının gereksinimlerini de karşılar. Böylece, toplumsal yapının bir yönü değişirken diğer yönlerinin de uyum sağlamasına olanak tanır. Kıray'a göre, bu süreç, toplumsal değişimin buhransız ve dengeli bir şekilde gerçekleşmesini sağlar. Yeni düzenin oluşumunda, bu dengeleyici mekanizmalar, toplumsal çatışmaların çözülmesine ve toplumsal yapının istikrarının korunmasına yardımcı olur. Bu mekanizmalar, sosyal değerlerin ve ilişkilerin yeniden tanımlanmasını ve uyumlu hale getirilmesini sağlar. Böylece, toplumun çeşitli kesimleri arasındaki etkileşimler düzenlenir ve toplumsal bütünlük korunur. Kıray'ın vurguladığı üzere, bu süreçte dengeleyici tampon mekanizmalar, toplumsal değişimin kaçınılmaz bir parçası olarak önemli bir işlev görür (Kıray, 2006: 269-270).

Mübeccel Belik Kıray'a göre Tampon Mekanizmaları Kuramını özetlemek gerekirse (Kıray, 2000, 2006; Demirhan, 2019; Sınar, 2017; Özen, 2001):

- Mübeccel Belik Kıray'ın Tampon Mekanizmaları Kuramı, toplumsal değişim süreçlerinde ortaya çıkan gerilimlerin ve dengesizliklerin, belirli sosyal ve kurumsal mekanizmalar tarafından nasıl yönetildiğini ve dengelendiğini açıklamayı amaçlar. Kıray, bu kuramı geliştirirken, Türkiye'nin geleneksel yapıdan modern yapıya geçiş sürecinde yaşanan sosyal, ekonomik ve kültürel değişimlerin etkilerini derinlemesine incelemiştir.
- Kıray'a göre, toplumsal değişim süreçleri, eski ve yeni yapıların bir arada var olmasına ve bu yapıların birbirleriyle etkileşimine neden olur. Bu etkileşim sürecinde, toplumdaki bireyler ve kurumlar arasında gerilimler ve çatışmalar kaçınılmazdır. Tampon mekanizmaları, bu tür gerilim ve çatışmaları azaltarak toplumsal dengeyi korumaya yardımcı olan aracı yapılar olarak işlev görür. Bu mekanizmalar, toplumsal değişim sürecinde ortaya çıkan sorunları ve belirsizlikleri yönetmek için kritik öneme sahiptir.

- Tampon mekanizmaları, geleneksel ve modern yapılar arasındaki geçiş süreçlerinde, bireylerin ve grupların yeni duruma uyum sağlamalarına yardımcı olan sosyal, ekonomik ve kültürel araçlardır.
- Kıray, tampon mekanizmaların işlevlerini şu şekilde tanımlar: (i) Sosyal Tampon Mekanizmaları: Aile, akrabalık ve komşuluk ilişkileri gibi geleneksel sosyal yapılar, bireylerin sosyal destek ve dayanışma ağlarını sürdürmelerine yardımcı olur. Bu ilişkiler, bireylerin modernleşme sürecindeki belirsizliklerle başa çıkmalarını ve yeni sosyal yapılarla uyum sağlamalarını kolaylaştırır. (ii) Ekonomik Tampon Mekanizmaları: Geleneksel ekonomik yapılar ve geçim stratejileri, bireylerin ekonomik güvenliklerini korumalarına yardımcı olur. Örneğin, küçük ölçekli tarım faaliyetleri ve geçici işlerde çalışma gibi ekonomik faaliyetler, bireylerin modern ekonomik yapılarla entegrasyon sürecinde yaşadıkları ekonomik riskleri azaltır. (iii) Kültürel Tampon Mekanizmaları: Geleneksel kültürel değerler ve normlar, bireylerin kimliklerini korumalarına ve yeni kültürel normlarla uyum sağlamalarına yardımcı olur. Bu mekanizmalar, bireylerin kendilerini yeni sosyal ve kültürel ortamlarda güvende hissetmelerini sağlar.
- Kıray'ın tampon mekanizmaları kuramı, toplumsal değişim süreçlerinin yönetilmesinde bu mekanizmaların kritik rol oynadığını vurgular. Bu kuram, toplumsal değişimlerin karmaşıklığını ve çok boyutluluğunu anlamak için önemli bir çerçeve sunar. Kıray'ın çalışmaları, Türkiye'nin modernleşme sürecinde ortaya çıkan sosyal ve ekonomik dinamikleri anlamada önemli katkılar sağlamıştır.

Başka bir ifadeyle Mübeccel Belik Kıray'ın "Tampon Mekanizmaları Kuramı", toplumsal değişim süreçlerinde, hızlı ve köklü dönüşümlerin yarattığı şokları hafifletmek amacıyla toplum içinde bazı yapıların tampon görevi üstlendiğini öne sürer. Bu kurama göre, kırdan kente göç, sanayileşme ve modernleşme gibi hızlı değişim süreçlerinde, aile, akrabalık ilişkileri, komşuluk ve dini yapılar gibi toplumsal mekanizmalar, bireylerin bu yeni koşullara uyum sağlamasını kolaylaştırır. Bu tampon mekanizmalar, bireylerin yeni sosyo-ekonomik düzene adaptasyonunu destekleyerek toplumsal düzenin korunmasında önemli bir rol oynar ve toplumsal çatışmaları hafifletir.

3. MÜBECCEL BELİK KIRAY PERSPEKTİFİNDEN AİLE, GÖÇ VE KADIN

Mübeccel Belik Kıray, Türkiye’de sosyoloji alanının öncü isimlerinden biri olarak toplumsal yapıların ve dinamiklerin derinlemesine analizini yapmıştır. Özellikle aile, göç ve kadın konuları üzerine odaklanan çalışmaları, toplumsal değişim süreçlerinin bireyler ve gruplar üzerindeki etkilerini anlamada önemli bir perspektif sunar. Kıray’ın çalışmalarında, göç olgusunun aile yapıları üzerindeki etkileri ve kadının toplumsal konumu sıkça ele alınmış; bu bağlamda, modernleşme süreçleri ile geleneksel yapıların çatışması ve dönüşümü üzerine önemli tespitlerde bulunmuştur. Aşağıda, Kıray’ın perspektifinden aile, göç ve kadın konularındaki yaklaşımları incelenmiştir.

3.1. AİLEYE İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİ

Mübeccel Belik Kıray’a göre aile, toplumsal değişim süreçlerinin merkezinde yer alan temel bir sosyal kurum olarak büyük bir öneme sahiptir. Kıray, ailenin hem geleneksel hem de modern toplumlarda üstlendiği rollerin ve bu rollerin zaman içinde geçirdiği dönüşümlerin hayati olduğunu vurgular. Aile, toplumsal yapının en küçük ve en temel birimi olarak toplumsal değişim süreçlerinde kritik bir işlev görür ve bu süreçlerin etkilerini doğrudan deneyimler. Geleneksel toplumlarda aile, çoğunlukla geniş aile yapısına sahip olup ekonomik üretim ve toplumsal düzenin sağlanmasında merkezi bir rol oynar. Bu tür aile yapıları, tarımsal üretime dayalı ekonomilerde yaygındır ve genellikle akrabalık bağları güçlüdür. Aile üyeleri arasındaki ilişkiler sıkı ve karşılıklı bağımlılığa dayalıdır. Ancak, sanayileşme ve kentleşme ile birlikte aile yapılarında önemli değişimler yaşanır. Modern toplumlarda aile yapıları, çekirdek aile modeline doğru evrilir. Bu dönüşüm, ailenin ekonomik fonksiyonlarının azalması ve daha çok duygusal destek ve sosyalleşme fonksiyonlarına odaklanması ile karakterizedir. Çekirdek aileler, bireylerin kişisel özgürlüklerine daha fazla önem verirken, geniş aile yapılarında görülen sıkı akrabalık bağları zayıflar. Bu değişim, bireylerin toplumsal hareketliliğini artırırken, aynı zamanda toplumsal değişim süreçlerinin hızlanmasına katkıda bulunur. Aile, toplumsal değişim süreçlerinde tampon mekanizma olarak da işlev görür. Geleneksel rollerini sürdürürken, değişimin getirdiği yeni yapıları da zaman içinde kabul eder ve dengeler. Bu süreçte, ailenin toplumsal konumu, sahip olduğu ekonomik, sosyal ve kültürel sermaye türleri aracılığıyla bireylerin toplumsal sermayesini şekillendirir. Kıray’a göre, aile kurumunun toplumsal değişim süreçlerindeki rolü ve etkisi, bu süreçlerin anlaşılması ve yönetilmesinde kilit bir öneme sahiptir. Aile, toplumsal yapının

dönüşümünde hem bir araç hem de bir sonuç olarak ele alınmalıdır. Bu bağlamda, aile kurumunun toplumsal değişim süreçlerindeki konumunun ve işlevlerinin incelenmesi, toplumsal yapının genel dinamiklerinin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunur (Kaçmazoğlu, 2017).

Toplumsal değişim dinamikleriyle dönüşen aile kurumu, köyden kente göçle yapısını değiştirmiştir. Göç, değişimin somut bir göstergesi olsa da ailenin bu değişime uyumu hemen gerçekleşmez. Geleneksel fonksiyonlar devam ederken, yeni biçimler kabul gördüğünde değişim tamamlanır. Anonim güvence sağlayan kurumlar ortaya çıkana kadar aile, en etkili ve başat tampon mekanizma rolünü üstlenir. Aile, değişimin sürekliliğini sağlamak ve ilişkilerde dengeyi korumak açısından önemlidir. Bireyin sermaye türlerini aktaran aile, toplumsal konumu, sahip olduğu sermaye türleri ve ilişki ağlarındaki gücüyle bireyin sosyal sermayesini belirler (Demirhan, 2019; Altun, 2008).

Kıray'a göre, geleneksel aile yapısında birçok mekanizma değişime uğramıştır. Bu değişimler arasında kız çocuklarının konumunun yükselmesi, erkeğin aile içindeki mutlak egemenliğinin azalması ve ailenin yaşlılığa yönelik yatırım tercihleri bulunmaktadır. Toplumsal değişim, ailede zihniyet değişimine yol açmıştır. Geçmişte anne-babanın yaşlılık güvencesi olarak görülen erkek çocukların yerini, artık kız çocukları almaya başlamıştır. Ebeveynler, kızları ve damatlarıyla yaşamayı tercih etmektedir. Kız çocuklarının daha saygılı ve ilgili olduğu düşüncesi yaygınlaşmıştır, bu da onların yaşlılık döneminde güvence sağlamada tampon mekanizma rolü üstlenmelerini sağlamaktadır. Anne-babalar artık erkek çocuk yerine, gelir artırıcı yatırımlara yönelmekte ve alternatif güvenceler aramaktadır. Bu değişiklikler, kadının aile içindeki statüsünü artırmış, kadınlar aile kararlarında ve mal alım satımında daha fazla söz sahibi olmuştur. Bu gelişmeler, geleneksel yapıda erkeğin mutlak otoritesinin zayıfladığını göstermektedir. Geleneksel toplumdan modern topluma geçiş süreci, ailenin yapısını ve işlevlerini değiştirmiş, annenin statüsü yükselirken babanın otoritesi zayıflamıştır. Kız çocuklarının ebeveynler karşısındaki konumu ve toplumsal önemi de artmıştır (Kıray, 1999; Kaçmazoğlu, 2017).

Sosyal sermaye açısından ailenin toplumsal rolü oldukça önemlidir. Bireylerin yetiştiği ve kişiliklerinin şekillendiği aile, toplumun ve sosyal sermayenin oluşumunda önemli bir rol oynar. Bebeklikten itibaren ailelerinin denetiminde ve yönlendirmesinde gelişen bireyler, ailelerinin toplumsal bir yansımasıdır. Elbette, ailelerinde yaşadıkları durumlara karşı kendi tavırlarını geliştiren ve geleneksel davranışlara eleştirel bir bakış

açısıyla yaklaşan bireyler de vardır. Ancak, bu konu şu anki tartışmamızın dışında kalmaktadır. Aile yapısı güçlü olan bireylerin eğitim hayatları, iş dünyası ve arkadaş çevreleriyle olan ilişkileri de genellikle güçlüdür. Bu bağlamda, sosyal çevreleriyle geniş ilişki ağlarına sahip bireylerin sosyal sermayeleri de gelişir. Ailenin sağlam temellere dayandığı bireyler, toplumda daha geniş ve etkili ilişki ağlarına sahip olurlar ve bu da onların sosyal sermayesini artırır (Demirhan, 2019: 46).

Mübeccel Belik Kıray'ın sosyolojik görüşlerinde aileye ilişkin öne çıkan hususlar kısaca şöyle özetlenebilir (Kıray, 2000, 2006; Demirhan, 2019; Sınar, 2017; Özen, 2001):

- **Aile ve Toplumsal Değişim:** Kıray, Türkiye'nin geleneksel yapıdan modern yapıya geçiş sürecinde ailenin yaşadığı dönüşümleri ve bu dönüşümlerin toplumsal dinamikler üzerindeki etkilerini inceler. Geleneksel toplumlarda aile, geniş aile yapısına sahipken, modernleşme süreci ile birlikte çekirdek aile yapısına doğru bir dönüşüm yaşanır. Bu dönüşüm, ailenin işlevlerinde ve üyeleri arasındaki ilişkilerde önemli değişiklikler getirir.
- **Geleneksel Aile Yapısı:** Geleneksel aile yapısı, geniş aile modeline dayalıdır ve aile üyeleri arasında güçlü bağlar bulunur. Bu modelde, aile içi ilişkilerde hiyerarşi ve dayanışma önemli bir yer tutar. Aile, ekonomik, sosyal ve kültürel işlevleri yerine getirir ve bireylerin toplumsal hayata hazırlanmasında kritik bir rol oynar. Kıray'a göre, kırsal kesimlerde bu yapının hâkim olduğu görülür.
- **Modern Aile Yapısı:** Modernleşme süreci ile birlikte, geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçiş yaşanır. Bu geçiş, ailenin işlevlerinde ve yapısında önemli değişiklikler doğurur. Çekirdek aile, genellikle anne, baba ve çocuklardan oluşur ve aile içi ilişkiler daha demokratik ve eşitlikçi hale gelir. Kıray, bu dönüşüm sürecinde ailenin sosyal, ekonomik ve kültürel işlevlerinin de değiştiğini vurgular. Özellikle kadınların iş hayatına katılımı ve çocukların eğitime verilen önem artar.
- **Aile ve Göç:** Göç, Kıray'ın çalışmalarında ailenin yaşadığı önemli dönüşüm süreçlerinden biridir. Kırsal kesimden kente göç eden aileler, yeni çevrelerine uyum sağlama sürecinde çeşitli zorluklarla karşılaşır. Bu süreçte, aile üyeleri arasındaki ilişkiler ve roller değişir. Kıray, göç eden ailelerin geleneksel değerlerini korumaya çalışırken, yeni toplumsal yapıya uyum sağlama çabalarını da ele alır. Bu süreç, aile içi dayanışmanın yanı sıra çatışmalara da yol açabilir.

- Ailenin Sosyal İşlevleri: Kıray'a göre, aile, toplumsal değişim süreçlerinde bir tampon mekanizması işlevi görür. Geleneksel değerlerin korunması ve yeni toplumsal yapıya uyum sağlanması arasında bir denge kurar. Aile, bireylerin sosyal kimliklerinin oluşmasında ve toplumsal normların aktarılmasında önemli bir rol oynar. Ayrıca, ekonomik ve sosyal güvenlik sağlayarak bireylerin toplumsal hayata entegrasyonunu kolaylaştırır.

Sonuç olarak; Mübeccel Belik Kıray'a göre aile, toplumsal değişim süreçlerinin merkezinde yer alır ve bu süreçlerin etkilerini doğrudan deneyimler. Ailenin yapısındaki ve işlevlerindeki dönüşümler, toplumsal dinamiklerin anlaşılmasında kritik bir öneme sahiptir. Kıray'ın çalışmaları, Türkiye'nin modernleşme sürecinde ailenin oynadığı rolü ve yaşadığı dönüşümleri derinlemesine inceleyerek toplumsal değişimin karmaşık yapısını anlamamıza katkı sağlar.

3.2. GÖÇE İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİ

Mübeccel Belik Kıray'a göre göç, toplumsal yapının ve toplumsal değişim süreçlerinin anlaşılmasında merkezi bir öneme sahiptir. Kıray, göç olgusunu incelerken, bireylerin ve ailelerin kırsal alanlardan kentsel alanlara geçiş sürecinde yaşadıkları dönüşümleri ve bu dönüşümlerin toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini vurgular. Mübeccel Belik Kıray'ın sosyolojik görüşlerinde göç ile ilgili öne çıkan hususlar kısaca şöyle özetlenebilir (Kıray, 1972, 1998, 2000, 2006; Demirhan, 2019; Sınar, 2017; Özen, 2001):

- Göç ve Toplumsal Değişim: Kıray, göçün sadece fiziksel bir hareket olmadığını, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel boyutları olan karmaşık bir süreç olduğunu belirtir. Göç, bireylerin ve ailelerin yeni yaşam koşullarına uyum sağlama çabalarını, bu süreçte karşılaştıkları zorlukları ve toplumsal yapının bu dinamiklere verdiği tepkileri içerir.
- Kırsaldan Kente Göç: Kıray, Türkiye'nin 1950'lerden itibaren yaşadığı yoğun kırsaldan kente göç hareketlerini kapsamlı bir şekilde analiz etmiştir. Bu dönemde, kırsal alanlardan büyük şehirlere olan göç, tarım sektöründe yaşanan mekanizasyon ve sanayileşme süreciyle hızlanmıştır. Kıray'a göre, kırsaldan kente göç edenler, kent yaşamına adapte olmada çeşitli sorunlarla karşılaşır ve bu süreç, göç eden bireylerin ve ailelerin sosyal ve ekonomik yapılarında köklü değişikliklere yol açar.

- Gecekondulaşma: Kıray, kırsaldan kente göç edenlerin konut sorunlarını çözmek için gecekondu bölgelerinde yaşamaya başlamalarını önemli bir inceleme konusu olarak ele alır. Gecekondulaşma, göç edenlerin ekonomik yetersizlikleri nedeniyle resmi konut piyasasına erişememeleri sonucunda ortaya çıkar. Kıray, gecekonduların sadece bir barınma şekli değil, aynı zamanda göç edenlerin kendi sosyal ve kültürel değerlerini koruyarak yeni bir yaşam biçimi oluşturdukları mekânlar olduğunu vurgular.
- Sosyal ve Kültürel Uyum: Göç eden bireyler ve aileler, kent yaşamına uyum sağlama sürecinde çeşitli sosyal ve kültürel çatışmalar yaşar. Kıray, göç edenlerin kırsal kökenli değerleri ve alışkanlıkları ile kentsel yaşamın gerektirdiği normlar arasında bir denge kurmaya çalıştıklarını belirtir. Bu süreçte, sosyal dayanışma ağları, akrabalık ilişkileri ve hemşehri grupları önemli bir rol oynar. Kıray, bu mekanizmaların göç edenlerin yeni yaşamlarına uyum sağlamalarını kolaylaştırdığını ve toplumsal değişim süreçlerinde tampon mekanizmalar olarak işlev gördüğünü ifade eder.
- Ekonomik Entegrasyon: Göç edenlerin kent yaşamına uyum sağlamalarında en önemli faktörlerden biri de ekonomik entegrasyondur. Kıray, göç edenlerin genellikle düşük vasıflı işlerde çalıştıklarını ve bu durumun ekonomik güvenliklerini tehdit ettiğini belirtir. Ancak, zamanla ekonomik koşullarını iyileştirebilen göçmenlerin, kent yaşamına daha kolay uyum sağladıklarını ve toplumsal yapıya entegre olabildiklerini gözlemler.
- Eğitim ve Gelecek Nesiller: Kıray, göçün etkilerini incelerken, eğitim konusuna da özel bir önem verir. Göç eden ailelerin çocuklarının eğitime erişimi, onların gelecekteki toplumsal konumlarını belirleyen kritik bir faktördür. Kıray, göç eden ailelerin çocuklarının eğitim seviyelerini artırarak toplumsal hareketliliğin ve entegrasyonun sağlanabileceğini vurgular.

Sonuç olarak; Mübeccel Belik Kıray’a göre göç, toplumsal değişim süreçlerinin anlaşılmasında anahtar bir rol oynar. Göç, sadece bireylerin ve ailelerin mekânsal hareketliliği değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve kültürel dönüşümleri de içerir. Kıray’ın çalışmaları, Türkiye’nin modernleşme sürecinde göçün etkilerini derinlemesine analiz ederek toplumsal yapının dinamiklerini ve bu dinamiklerin bireyler üzerindeki etkilerini anlamamıza önemli katkılar sağlar.

3.3. KADINA İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİ

Mübeccel Belik Kıray'a göre kadın, toplumsal değişim süreçlerinde merkezi bir role sahip olan ve bu süreçlerin etkilerini yoğun bir şekilde deneyimleyen önemli bir toplumsal aktördür. Kıray, kadınların toplumsal statülerindeki değişimleri, aile içindeki rollerini ve işgücü piyasasındaki konumlarını incelerken, toplumsal cinsiyet dinamiklerine dikkat çeker. Mübeccel Belik Kıray'ın sosyolojik görüşlerinde kadın ile ilgili öne çıkan hususlar kısaca şöyle özetlenebilir (Kıray, 2000, 2006; Demirhan, 2019; Sınar, 2017; Özen, 2001; Altun, 2008; Kaçmazoğlu, 2017; Sunay, 2004):

- **Kadının Toplumsal Rolü ve Statüsü:** Kıray, geleneksel toplumlarda kadının rolünün büyük ölçüde aile içindeki görevlerle sınırlı olduğunu belirtir. Geleneksel toplumsal yapıda kadın, ev işleri, çocuk bakımı ve aile içi ilişkilerin sürdürülmesi gibi rollerle tanımlanır. Ancak modernleşme ve kentleşme süreçleriyle birlikte kadınların toplumsal rol ve statülerinde önemli değişiklikler meydana gelmiştir.
- **Göç ve Kadın:** Kıray, kırsaldan kente göçün kadınların yaşamında köklü değişiklikler yarattığını vurgular. Göç sürecinde kadınlar, kentin ekonomik ve sosyal hayatına katılarak yeni roller üstlenirler. Bu süreç, kadınların toplumsal statülerinde ve aile içindeki konumlarında önemli dönüşümler yaratır. Göç eden kadınlar, kentte yeni iş olanakları bulur, eğitim imkânlarından yararlanır ve sosyal ağlarını genişletir. Ancak, bu süreç aynı zamanda kadınlar için çeşitli zorluklar ve uyum sorunları da doğurur.
- **Kadının İş Hayatına Katılımı:** Kıray, modernleşme sürecinde kadınların iş hayatına katılımının artmasının, toplumsal yapıda önemli değişikliklere yol açtığını belirtir. Kadınların iş gücüne katılımı, aile içi gelir dengesini değiştirir ve kadının ekonomik bağımsızlığını artırır. Bu durum, kadınların toplumsal statülerini güçlendirir ve onların karar alma süreçlerinde daha etkin rol almalarını sağlar. Kıray, kadınların iş hayatına katılımının, geleneksel cinsiyet rollerini ve aile içi güç dengelerini nasıl dönüştürdüğünü inceler.
- **Eğitim ve Kadın:** Eğitim, Kıray'ın çalışmalarında kadının toplumsal statüsünü yükselten önemli bir araç olarak öne çıkar. Kırsaldan kente göç eden ailelerin kız çocuklarının eğitime verdikleri önem, bu çocukların toplumsal hareketliliklerini ve gelecekteki toplumsal rollerini belirler. Eğitim, kadınların işgücü piyasasında daha nitelikli işlerde çalışabilmelerine ve toplumsal hayatta daha aktif rol almalarına imkân tanır.

- Aile İçi Roller ve Kadın: Kıray, modernleşme sürecinde aile içi rollerin ve ilişkilerin de değiştiğini belirtir. Kadınların iş hayatına katılması, aile içinde geleneksel olarak erkeklere atfedilen bazı rollerin paylaşılmasını gerektirir. Bu durum, aile içi ilişkilerin daha eşitlikçi bir temelde yeniden tanımlanmasına yol açar. Ancak, bu süreç aynı zamanda toplumsal ve kültürel dirençlerle de karşılaşır.
- Kadın ve Toplumsal Değişim: Kıray, kadının toplumsal değişim süreçlerindeki rolünü ve bu süreçlerin kadınlar üzerindeki etkilerini derinlemesine inceler. Kadınların toplumsal ve ekonomik hayata daha fazla katılımı, toplumsal değişimin önemli bir dinamiği olarak görülür. Kıray, kadınların toplumsal değişimdeki bu kritik rollerini ve bu rollerin toplumsal yapıyı nasıl dönüştürdüğünü analiz eder.

Sonuç olarak; Mübeccel Belik Kıray’a göre kadın, toplumsal değişim süreçlerinde hem etkileyen hem de etkilenen bir aktördür. Kadının toplumsal statüsündeki ve rollerindeki değişimler, toplumsal yapının genel dönüşümünde önemli bir rol oynar. Kıray’ın çalışmaları, kadınların toplumsal değişim süreçlerindeki konumlarını ve bu süreçlerin kadınlar üzerindeki etkilerini anlamamıza önemli katkılar sağlar.

Bu bölümde, Mübeccel Belik Kıray’ın toplumsal değişim anlayışı ve bu bağlamda geliştirdiği Tampon Mekanizmalar Kuramı detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Kıray’ın toplumsal değişim anlayışı, Türkiye gibi hızlı modernleşme süreçleri geçiren toplumların sosyal yapılarındaki dönüşümleri anlama noktasında derinlemesine bir perspektif sunmaktadır. Kıray, toplumsal değişimi, yalnızca ekonomik ve politik faktörlerin bir sonucu olarak değil, aynı zamanda kültürel ve sosyal faktörlerin de bir bileşeni olarak görmektedir. Bu bağlamda, onun tampon mekanizmalar kuramı, toplumsal yapıların ani değişimlere karşı nasıl direnç gösterdiğini ve bu değişimlerin sosyal yapıya entegrasyon sürecini açıklamaktadır. Kıray’ın aile, göç ve kadın konularına ilişkin perspektifleri, toplumsal değişimin bu üç temel sosyal kurum üzerindeki etkilerini ele almaktadır. Aileye ilişkin düşünceleri, geleneksel aile yapılarının modernleşme süreçleri ile nasıl dönüştüğünü ve bu dönüşümün toplumsal normlar üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Göçe ilişkin düşünceleri ise göç olgusunun aile ve toplumsal yapılar üzerindeki karmaşık etkilerini anlamak için önemli bir zemin sunmaktadır. Özellikle göçün kadınlar üzerindeki etkileri, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden şekillenmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Kadına ilişkin düşünceleri, Kıray’ın toplumsal cinsiyet perspektifini ve kadının toplumsal değişim süreçlerindeki yerini anlamak açısından

önemlidir. Kıray, kadının toplumsal ve ekonomik hayatta artan rolünün, toplumsal değişimin önemli bir bileşeni olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda, kadının güçlenmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, toplumsal yapıların sağlıklı bir şekilde evrilmesi için vazgeçilmez unsurlar olarak değerlendirilmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KIRDAN KENTE GÖÇ EDEN AİLELERİN AİLE YAPISINDA MEYDANA GELEN DEĞİŞİMLERİN KADININ ROLÜNE ETKİLERİNİN ÇANAKKALE ESENLER MAHALLESİ ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın gerçekleştirildiği Çanakkale İli Merkez İlçesine yönelik bilgilerin yer aldığı “Araştırma Alanına İlişkin Genel Bilgiler”, araştırmanın yürütülme süreci ve uygulama aşamasında dikkate alınan detayların yer aldığı “Yöntem ve Metodoloji” ile alan çalışmasındaki verilerin analiz edilip bulguların değerlendirildiği “Bulgular ve Yorum” başlıkları bulunmaktadır.

1. ARAŞTIRMA ALANINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

Bu başlık altında; “Çanakkale ili merkez ilçesinin demografik yapısı” ile “Çanakkale ili merkez ilçesinin sosyo-kültürel yapısı” hakkında bilgiler verilmiştir.

1.1. ÇANAKKALE İLİ MERKEZ İLÇESİNİN DEMOGRAFİK YAPISI

Çanakkale ili, Türkiye Cumhuriyetinin kuzeybatısında, topraklarının büyük bölümü Marmara Bölgesi sınırları içinde kalan, 25° 40’ - 27° 30’ doğu boylamları ve 39° 27’ - 40° 45’ kuzey enlemleri arasında 9.887 km²’lik bir alan kaplayan bir ildir. Çanakkale Türkiye’nin en batısında hem Avrupa’da hem Asya’da yerleşim alanına sahip ve Marmara Bölgesi’nde yer alan 11 ilden birisidir. Marmara ve Ege Denizi’ne kıyısı olup ve her iki denizi birbirine “Çanakkale Boğazı” bağlamaktadır

Çanakkale (Güngör, 2009: 54):

- “Türkiye Cumhuriyeti’nin kuzeybatısında, topraklarının büyük bir kısmı Marmara Bölgesi sınırları içinde yer alan bir ildir.”
- “Coğrafi konumu 25° 40’ - 27° 30’ doğu boylamları ve 39° 27’ - 40° 45’ kuzey enlemleri arasındadır.”
- “Çanakkale, 9.887 km²’lik bir alanı” kaplamaktadır.”
- “Hem Avrupa’da hem de Asya’da yerleşim alanına sahip olan Çanakkale, Türkiye’nin en batısında yer alır ve Marmara Bölgesi’nde bulunan 11 ilden biridir.”
- “Hem Marmara Denizi’ne hem de Ege Denizi’ne kıyısı bulunan bu il, Çanakkale Boğazı ile her iki denizi birbirine bağlamaktadır.”

- “Bu stratejik konumu ile Çanakkale, tarih boyunca önemli bir geçiş noktası ve yerleşim yeri olmuştur.”

Çanakkale’nin “nüfusu 570.499 kişi olup nüfusun 2023 sonu itibariyle %74,25’i şehirlerde yaşamakta, km²’ye 58 kişi düşmekte olup bu sayı merkez ilçede 200 kişi” olarak ölçülmüştür”. İlde “yıllık nüfus artış oranı %1,95 olup nüfus artış oranı en yüksek ilçe %4,80 ile Ezine ve en düşük ilçe -%0,69 ile Çan” olarak tespit edilmişti. TÜİK (06 Şubat 2024) verilerine göre 12 ilçe, 23 belediye, bu belediyelerde 81 mahalle, ayrıca 576 köy bulunmaktadır.

Çanakkale ili Merkez ilçesinin demografik yapısı, nüfus artış oranları, yaş dağılımı ve göç hareketleri gibi unsurlarla şekillenmektedir. İlçede, kentleşme süreci ve sosyoekonomik faktörler, nüfus dinamiklerini etkilemektedir. Genç nüfusun oranı ile yaşlı nüfusun dağılımı, eğitim seviyeleri ve istihdam oranları, ilçenin demografik özelliklerini belirleyici unsurlar arasında yer almaktadır. Ayrıca, kırsal ve kentsel nüfus arasındaki denge, sosyal ve ekonomik gelişmelerin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Göç hareketleri, özellikle genç nüfusun büyük şehirlere yönelimi, ilçenin demografik yapısını etkilemektedir.

Şekil 1. Çanakkale’nin Merkez ve Diğer İlçeleri

Kaynak: Wikipedia, 2024

Çanakkale; “2023 nüfus verilerine bakıldığında 285.346 erkek, 285.153 kadın olmak üzere toplam 570.499 kişi olup %50,02 erkek, %49,98 kadındır”. “Yüzölçümü 9.955 km² olan Çanakkale ilinde kilometrekareye 57 insan düşmekte, nüfus yoğunluğu

57/km² olup nüfusunun %35,67'sine sahip olan en büyük ve en kalabalık ilçesi Merkez İlçesidir". 2023 yılı itibarıyla 100.198'i erkek, 103.325'i kadın olmak üzere ilçe nüfusu 203.523 kişidir (www.nufusu.com, 2024).

1950 yılında, Çanakkale ilinde en yüksek şehir nüfusuna sahip olan ilçe Merkez İlçe'dir. Bu ilçeyi sırasıyla Gelibolu ve Biga ilçeleri takip etmektedir. 1975 yılına gelindiğinde, Merkez İlçe'deki şehir nüfusunun arttığı, ancak Gelibolu'daki şehir nüfus oranının azaldığı gözlemlenmektedir. Biga ilçesi ise şehir nüfusu oranı bakımından Merkez İlçe'nin hemen ardından gelmektedir. 2000 yılında, Merkez İlçe'nin şehir nüfusu oranı 1975 yılına kıyasla iki katına çıkarak şehir nüfusunun dağılımında yine başı çekmiştir. Bu dönemde, Merkez İlçe'yi Çan ilçesi takip etmeye başlamış ve ardından Biga ilçesi gelmiştir (Güngör, 2009: 89). Bu demografik değişimler, Çanakkale'nin şehirleşme sürecindeki dinamiklerini ve ilçeler arasındaki nüfus hareketliliğini ortaya koymaktadır.

Şekil 2. Çanakkale Merkez Mahalle Sınırları

Kaynak: Sakarya, 2018

"Barbaros Mahallesi, Cevatpaşa Mahallesi, Esenler Mahallesi, İsmetpaşa Mahallesi, Fevzipaşa Mahallesi, Kemalpaşa Mahallesi, Namık Kemal Mahallesi olmak üzere 7 adet merkez mahallesi" bulunmaktadır (Şekil 2).

1.2. ÇANAKKALE İLİ MERKEZ İLÇESİNİN SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI

Kentsel kimlik, bir kentin veya çevrenin doğal, yapay unsurları ile sosyo-kültürel özellikleri çerçevesinde tanımlanan çok boyutlu bir olgudur. Bu unsurların içinden öne çıkan ve etkileyici özellikler, kentin kimliğini belirleyen temel öğeleri oluşturmaktadır (Oğurlu, 2014). Kentsel kimlik üzerine yapılan araştırmalar, bir kentin kimliğinin ve karakterinin, doğal yapısı, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik dinamikleri, ayrıca yapılaşmış çevresi ile mekânsal bileşenlerinin bir bütünlük içinde ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu değerlendirme, kentin kendine özgü kimliğinin ve karakterinin daha iyi anlaşılmasını sağlayarak kentsel planlama ve gelişim süreçlerine yönelik önemli katkılar sunabilir (Sağlık ve Kelkit, 2019).

Araştırmanın gerçekleştirildiği Esenler Mahallesi, Çanakkale İli Merkez İlçesi sınırları içinde yer almakta olup sosyo-ekonomik açıdan büyük bir öneme sahiptir. Bu mahalle, bir yandan kentleşmenin izlerini taşıırken diğer yandan tampon bölge özellikleri göstermektedir. Mahallenin bir kısmında yerli halk, kamu çalışanları ve emekliye ayrılmış bireyler ikamet etmekte, diğer kesiminde ise özellikle Doğu Anadolu Bölgesi'nden göç eden bireyler yerleşik bulunmaktadır. Yerli halkın yaşadığı bölgelerde kent yaşamının belirgin özellikleri gözlemlenirken göçmenlerin yoğun olduğu alanlarda ise bireylerin geldikleri bölgenin kültürel motifleri ve hemşerilik ilişkileri güçlü bir şekilde kendini göstermektedir. Bu bağlamda, kiraathaneler ve çeşitli esnaf dükkanları gibi sosyal yapılar bu kültürel örgütlenmenin örnekleri olarak dikkat çekmektedir.

Esenler Mahallesi, Çanakkale'nin genel sosyo-ekonomik yapısının anlaşılmasına katkı sağlayan önemli bir örnek olarak değerlendirilmektedir. Mahalledeki yaşam koşulları ve gelir dağılımındaki eşitsizlikler, bölge sakinlerinin günlük yaşamlarını ve genel refah düzeylerini doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla, Esenler Mahallesi'nin mevcut durumu, Çanakkale İli'nin sosyal politika ve ekonomik stratejilerinin belirlenmesinde göz önünde bulundurulması gereken kritik bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Esenler Mahallesi, Çanakkale'nin Merkez İlçe sınırları içerisinde yer almakta olup farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki ailelerin ikamet ettiği bir bölgedir. Çanakkale ilindeki kamu kurumlarında görev yapan memurların ve yerli halkın yoğun olarak yaşadığı, 60 Metrelik Yol olarak bilinen bölge göz önüne alındığında, bu kesimin sosyo-ekonomik durumunun ortalama seviyede olduğu görülmektedir. Öte yandan, Esenler

Mahallesi'nin Dört yol olarak adlandırılan kısmında ise ağırlıklı olarak Doğu Anadolu illerinden göç eden, geçimlerini inşaat ve gündelik işlerden elde ettikleri gelirle sürdüren bireyler yaşamaktadır. Bu durum, mahallenin sosyo-ekonomik yapısının daha düşük gelir grubuna sahip bir yüzünü oluşturmaktadır.

2. YÖNTEM VE METODOLOJİ

Bu kısımda; araştırma modeli, araştırmanın kapsam (evren ve örneklem) ve sınırlılıkları, araştırmanın varsayımları, veri toplama yöntemi, veri toplama araçları (Kişisel Bilgi Formu, Görüşme Soru Formu) ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu çalışma, aile yapısında meydana gelen değişimlerin kadının rolüne etkilerinin Çanakkale İli Esenler Mahallesi örneğinden hareketle Türkiye’deki kırdan kente göç yaşamış kadınların; göçün aile yapısında meydana getirdiği değişimlerden eş, çocuklar ve aile büyükleriyle olan ilişki ve iletişim ekseninde nasıl etkilendiklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırma, Çanakkale İli kent merkezinde yer alan Esenler Mahallesi’nde ikamet eden ve farklı; “yaş, eğitim durumu, aile toplam gelir düzeyi, sahip olunan çocuk sayısı, aynı evde yaşayan toplam kişi sayısı, aile yapısına” sahip 20 kadın katılımcı ile yüz yüze derinlemesine görüşme şeklinde gerçekleştirilmiştir.

2.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Türkiye’de iç göç yaşamış kadınların; göçün aile yapısında meydana getirdiği değişimlerden eş, çocuklar ve aile büyükleriyle olan ilişki ve iletişim ekseninde nasıl etkilendiklerini ortaya çıkarılması konusunu ele alan bu araştırmanın evrenini Çanakkale İli kent merkezindeki Esenler Mahallesi’nde yaşayan kadınlar oluşturmaktadır.

Bu evren içerisinde bulunan tüm hanelerde derinlemesine görüşme uygulamak zaman ve maliyet açısından problem yaratacağından hane sayısı 20’ye indirgenerek örneklem oluşturulmuştur. Örneklem durumu göz önünde bulundurularak 20 kişi ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme yapılmıştır.

2.3. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Araştırmanın sayıltıları aşağıdaki gibidir:

- Araştırma örneklemine araştırma evrenini temsil ettiği varsayılmıştır.
- Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının araştırma için uygun olduğu varsayılmıştır.

- Araştırmada yer alan katılımcıların, “Kişisel Bilgi Formu” ile “Görüşme Soru Formu’nda” yer alan ilgili sorulara verdikleri cevapların gerçek görüşlerini yansıttığı varsayılmıştır.
- Verilerin toplanmasında, analizinde ve yorumlanmasında kullanılan yöntem ve tekniklerin araştırmanın problem ve alt problemlerine uygun olduğu varsayılmıştır.

2.4. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ

Araştırmada nitel araştırma tekniklerinden olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, görüşme ve gözlem teknikleri kullanılmıştır. Yapılandırılmış görüşmeden biraz daha esnek olan yarı yapılandırılmış teknik ile beraber araştırma yapılacak toplumun yapısına göre sorular şekillendirilerek verilerin daha sağlam ve güvenilir olması hedeflenmektedir. Bu teknikte, önceden hazırlanan sorular ile birlikte maksimum doğru veriyi elde edecek şekilde görüşme sırasında sorunun şeklini değiştirebilme imkanına sahip olacaktır. Araştırmada kapsamında görüşmeler yapılırken bazı yan ya da alt sorularla görüşmenin negatif yönlerini düzeltebilmek için fırsat yaratabilmektedir. Ayrıca sorulan yan ve alt sorularla birlikte görüşmenin tıkandığı esnada sorulmak istenen ve alınmak istenen soruyu görüşme yapılan kişinin daha fazla ayrıntı ile anlatabilmesinin önü açılmaktadır. Uygulanacak görüşme tekniğinin esnek olması sebebiyle kişi ile yapılan görüşme daha sağlıklı verilerin elde edilmesi için önem arz etmektedir (Polat, 2022; Türnüklü, 2000).

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği; “araştırmacıya görüşmenin önceden hazırlanmış görüşme protokolüne bağlı olarak sürdürülmesi nedeni ile daha sistematik ve karşılaşılabılır bilgi” sunar. Araştırmacı; “konuşma akışını yönlendirme konusunda daha otonom davranarak sorulacak soruları önceden belirlenmiş olması nedeniyle konuya ilişkin alınacak cevapları olgunlaştırmak için konudan sapmadan detaylara girebilmekte ve yeni sorular sorarak değinilecek konuların cevaplarını net” alabilmektedir (Patton, 2014: 343; Kaplan, 2017).

Kartopu örnekleme, özellikle ulaşılması zor hedef kitlelerle yapılan araştırmalarda kullanılan bir tekniktir. Bu yöntem, örneklemin bir kartopu gibi kademeli olarak büyümesinden adını almıştır. Hedef kitlenin sayıca az olması, örnekleme çerçevesinin olmaması veya dağılımının bilinmemesi gibi durumlarda, olasılıklı örnekleme yöntemleri pahalı ve zorlayıcı olabilir. Bu tür durumlarda, düzensiz göçmenler ya da mevsimlik tarım

işçileri gibi gruplarla yapılan çalışmalarda, bir katılımcıyla başlanarak onun referanslarıyla diğer katılımcılara ulaşılır ve bu şekilde anketler veya görüşmeler gerçekleştirilir. Kartopu örnekleme, saha araştırma maliyetlerini azaltma ve hassas konularda daha içten yanıtlar elde etme açısından avantajlıdır. Ancak, olasılıklı bir yöntem olmaması sebebiyle, istatistiksel anlamlılık testleri uygulanamaz ve elde edilen sonuçlar sadece görüşülen bireyleri temsil eder (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012).

Kartopu ya da zincirleme örnekleme tekniği, araştırmacıların, evrenin zor ulaşılabilir olduğu veya yeterli bilgi bulunmadığı durumlarda tercih ettikleri bir yöntemdir (Patton, 2014). Bu teknik, özellikle zengin veri elde edilebilecek kritik kişilere ve durumlara odaklanarak evrene erişimi hedefler (Creswell, 2013). Araştırmacı, evrende en fazla bilgiye sahip olduğunu düşündüğü bireylere "Bu konuda en fazla bilgiye sahip olan kimdir?" gibi sorular yönelterek yeni bilgi kaynaklarına ulaşmaya çalışır (Flick, 2014). Bu süreçte, araştırmacının görüşülen kişilerin güvenini kazanması oldukça önemlidir; çünkü güven eksikliği hem bilgi paylaşımını hem de yeni kişilere yönlendirmeyi zorlaştırabilir. Araştırma, veri doygunluğuna ulaşılan kadar zincirleme olarak devam eder (Kerlinger ve Lee, 1999). Başlangıçta ilk bilgi kaynaklarına ulaşmak genellikle daha kolaydır, zira bu kişiler toplum içinde daha belirgin ve farklı gruplar tarafından önemli addedilen kişilerdir. Ayrıca, araştırmacının ilk ulaştığı bu anahtar bireyler, genellikle çeşitli kişiler ve gruplar tarafından önemli görülmektedir (Bernard, 2011). Bu anahtar kişiler aracılığıyla yeni kaynaklara erişim sağlanarak zincirleme genişleme doğal bir şekilde gerçekleşir. Nihayetinde, bazı isimler tekrar tekrar anıldıkça örneklem tamamlanmış olur (Denzin ve Lincoln, 2008; Baltacı, 2018).

Çanakkale Esenler Mahallesi, kentleşme ile tampon bölge özelliklerini bir arada barındıran bir yapıya sahiptir. Mahallenin bir kısmında yerli halk, kamu çalışanları ve emekliler ikamet ederken diğer kısmında ağırlıklı olarak Doğu Anadolu Bölgesi'nden göç eden bireyler yaşamaktadır. Yerli halkın yaşadığı bölgelerde kent yaşamının izleri belirgin bir şekilde görülürken göçmenlerin bulunduğu alanlarda ise hemşerilik ilişkileri ve geldikleri bölgenin kültürel motifleri güçlü bir şekilde hissedilmektedir. Kiraathaneler ve esnaf dükkanları bu kültürel örgütlenmenin somut örneklerindendir. Doğru hedef kitleye ve örnekleme yönelik verilerin toplanmasında, özellikle Çanakkale ili Esenler Mahallesi'ndeki kiraathanelerde bulunan bireylerden faydalanılmıştır. Bu kişiler, hem hedef kitleye ulaşmada kritik bir rol oynamış hem de veri toplama sürecinde aracılık görevi üstlenerek önemli bir katkı sağlamıştır.

Katılımcılardan veri toplanırken ziyaret edilen evlerde yapılan gözlemler ve görüşme ortamına dair açıklamalar aşağıda genel olarak özetlenmiştir. Bu gözlemler, kırsal alanlardan kente göç eden ailelerin yapısında meydana gelen değişikliklerin anlaşılması açısından değerli bilgiler sağlamaktadır.

Araştırma kapsamında, hanedeki bireylerin geçim kaynaklarının genellikle geldikleri bölgede yaygın olarak bilinen ürünlerin satışıyla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu kişiler, çoğunlukla kebabçı, çiğ köfteci gibi esnaflık faaliyetlerinde bulunmakta, bir diğer kısmı ise inşaat sektöründe çalışmaktadır. Özellikle inşaat alanında kat karşılığı çalışma yöntemiyle bazı bireylerin bu yolla konut sahibi oldukları belirlenmiştir. İnşa edilen bu konutların en az 20 yıllık olduğu, 4 ila 5 katlı yapılardan oluştuğu ve Çanakkale'deki diğer konutlarla kıyaslandığında daha geniş alanlara sahip oldukları gözlemlenmiştir. Bu durum, bölgenin yapılaşma süreci ve ekonomik faaliyetlerinin ailelerin yaşam koşulları üzerindeki etkilerini anlamak açısından önemli veriler sunmaktadır.

Esenler Mahallesi muhtarının yardımı ile gerçekleştirilen alan araştırması kapsamında, muhtarın rehberliğinde kırdan göç eden esnaflarla görüşmeler yapılmıştır. Bu esnafların eşleriyle de birebir görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Daha sonra, bölgedeki kiraathaneler ziyaret edilmiş ve kiraathane sahibi aracılığıyla göçmen nüfusa dahil olan bireylerle tanışılmıştır. Özellikle erkek katılımcılara araştırmanın konusu aktarıldıktan sonra, eşleriyle ilgili görüşmeler de derinleştirilmiştir. Sahadaki gözlemler arasında en dikkat çekici olanlardan biri, kadın bireylerle yapılacak görüşmelerde, eşlerinin onayının alınmasının zorunlu olduğu ve kadınların tek başlarına bu tür kararları veremedikleri olmuştur. Bu durum, toplumsal cinsiyet rollerinin ve geleneksel aile yapısının bölgedeki kadınların kamusal alana katılımı üzerindeki etkilerini gözler önüne sermektedir.

2.5. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırma kapsamında, katılımcıların sosyodemografik özellikleri hakkında veri toplamak amacıyla, “Kişisel Bilgi Formu” ile aile yapısında meydana gelen değişimlerin kadının rolüne etkilerinin incelemesi için “Görüşme Soru Formu” veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Bu veri toplama araçları 20 katılımcıya yüz yüze uygulanmıştır. Veri toplama araçlarına ilişkin açıklamalar aşağıda verilmiştir.

2.5.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu; “yaş, eğitim durumu, ailenin toplam gelir düzeyi, sahip olunan çocuk sayısı, aynı evde yaşayan toplam kişi sayısı, aile yapısı” olmak üzere toplam 6 sorudan oluşmaktadır. Bu sorular; Çanakkale İli Esenler Mahallesi’nde ikamet eden kadın katılımcılara uygulanmıştır (Ek-1).

2.5.2. Görüşme Soru Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan Görüşme Soru Formu; “eşiyle olan ilişki ve iletişim (3 soru), çocuklarıyla olan ilişki ve iletişim (3 soru), aile büyükleriyle olan ilişki ve iletişim (4 soru)” olmak üzere toplam 3 temadan ve 10 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Bu sorular; Çanakkale İli Esenler Mahallesi’nde ikamet eden kadın katılımcılara uygulanmıştır (Ek-2).

2.6. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmaya katılmayı isteyen katılımcılarla, “kendilerini rahat hissedebilmeleri için onların belirlediği uygun zaman ve mekanlarda görüşmeler” yapılmıştır. Bu doğrultuda, görüşmeler; “katılımcıların evlerinde” gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin süresi; ortalama 30 dakika olarak gerçekleşmiştir. Katılımcılardan izin alındıktan sonra; “görüşmeler ses kayıt cihazıyla kaydedilmiş, daha sonra ses kayıtları ve görüşme notları Microsoft Office Word Programı kullanılarak bilgisayara aktarılmış, kimlikleri gizli tutularak katılımcılara K1, K2 gibi kodlar” verilmiştir.

Görüşmelerden elde edilen veriler; “öncelikle elektronik ortama aktarılmış, ardından içerik analizi yöntemi kullanılarak çözümleme sürecine tabi tutulmuştur”. İçerik analizi, “araştırma kapsamında kullanılan nitel materyallerin içindeki temel tutarlılıkları ve anlamları belirlemek amacıyla yapılan nitel veri indirgeme ve anlamlandırma çalışmalarını” ifade eder (Patton, 2014: 453). Bu analiz yöntemi, özellikle durum çalışmaları gibi detaylı incelemeler gerektiren araştırmalarda yaygın olarak kullanılmaktadır.

İçerik analizinin temel amacı, “elde edilen verilerin derinlemesine incelenerek bu verilerden açıklayıcı kavramlar ve ilişkiler ortaya çıkarmak” olarak ifade edilebilir. Bu süreçte, “birbirine benzeyen veriler tespit edilerek belirli temalar altında toplanmakta ve bu temalar, okuyucunun kolayca anlayabileceği şekilde düzenlenerek yorumlanmaktadır.” Karataş’ın (2017) belirttiği gibi, “içerik analizi tekniği, verilerin

sistematik bir şekilde sınıflandırılması ve anlamlı bir bütün haline getirilmesi sürecidir.” Bu yöntem, araştırmacıların karmaşık veri setlerinden anlamlı ve genellenebilir sonuçlar elde etmelerine olanak tanır. Verilerin temalar altında toplanması, hem araştırma bulgularının net bir şekilde sunulmasını sağlar hem de okuyucuların bu bulguları daha kolay anlamalarına yardımcı olur.

Özetle, içerik analizi, nitel araştırmalarda verilerin derinlemesine incelenmesi ve bu incelemelerden anlamlı sonuçlar çıkartılması için kullanılan etkili bir yöntemdir. Bu yöntemin uygulanması, araştırmacılara verilerin altında yatan temel temaları ve ilişkileri belirleme imkânı sunar, böylece araştırmanın genel amacına ulaşmasına yardımcı olur.

Araştırma kapsamında elde edilen veriler, olanaklar ve sınırlamalar açısından değerlendirildiğinde, yanıtlar, kırsal kesimden kente göç eden ailelerin yapısındaki değişimlerin kadınların rolüne özellikle “eşiyle olan ilişki ve iletişim, çocuklarıyla olan ilişki ve iletişim, aile büyükleriyle olan ilişki ve iletişim” etkileri konusunda derin bir anlayış sunmaktadır. Ancak, bu verilerin bireysel ve öznel niteliği, genellemeler yapılırken dikkatli olunması gerektiğini göstermektedir. Katılımcı yanıtlarının kişisel deneyimlere dayanması, verilerin genelleştirilebilirliğini kısıtlamakta, ayrıca bazı yanıtların eksik ya da belirsiz bilgi içermesi, bütüncül bir tablo oluşturmayı zorlaştırmaktadır. Bu durum, elde edilen bulguların kapsamını daraltmakta ve titiz bir analiz yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

3. BULGULAR VE YORUM

Çalışmanın bu kısmında “sosyo-demografik özelliklere ilişkin bulgular”, kadının; “eşiyle olan ilişki ve iletişim temasına ilişkin bulguların yorumlanması”, “çocuklarıyla olan ilişki ve iletişim temasına ilişkin bulguların yorumlanması”, “aile büyükleriyle olan ilişki ve iletişim temasına ilişkin bulguların yorumlanması” ile ilgili olarak araştırma soruları çerçevesinde yapılan analiz sonuçları sunularak bulgular yorumlanmıştır.

3.1. SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE İLİŞKİN BULGULAR

Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine yönelik verdiği cevaplardan oluşan frekans ve yüzde (%) bilgileri aşağıdaki Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Dağılım

Değişken	Parametre	n (20)	% (100)
Yaş	18-30 yaş arası	3	15.0
	31-35 yaş arası	2	10.0
	36-40 yaş arası	4	20.0
	41 yaş ve üstü	11	55.0
Eğitim durumu	Okur-yazar değil	4	20.0
	İlkokul terk veya mezunu	5	25.0
	Ortaokul terk veya mezunu	5	25.0
	Lise terk veya mezunu	3	15.0
	Lisans terk veya mezunu	3	15.0
Ailenin toplam gelir düzeyi	10.000-17.002 TL arası	7	35.0
	17.003-25.000 TL arası	4	20.0
	25.001-30.000 TL arası	3	15.0
	30.001-35.000 TL arası	1	5.0
	35.001 TL ve üstü	5	25.0
Sahip olunan çocuk sayısı	1 çocuk	4	20.0
	2 veya 3 çocuk	15	75.0
	4 çocuk ve üstü	1	5.0
Aynı evde yaşayan toplam kişi sayısı	3-4 kişi	6	30.0
	5-6 kişi	8	40.0
	7-8 kişi	6	30.0
Aile yapısı	Çekirdek (modern) aile	11	55.0
	Geniş (geleneksel) aile	9	45.0

Tablo 1’te görüldüğü üzere;

Katılımcılar yaş değişkenine göre değerlendirildiğinde; %15’i 18-30 yaş arası, %10’u 31-35 yaş arası, %20’si 36-40 yaş arası ve %55’i 41 yaş ve üstü olduğu görülmektedir.

Katılımcılar eğitim durumu değişkenine göre değerlendirildiğinde; %20’si okur-yazar değil, %25’i ilkökul terk veya mezunu, %25’i ortaokul terk veya mezunu, %15’i lise terk veya mezunu ve %15’i lisans (üniversite) terk veya mezunu olduğu görülmüştür.

Katılımcılar ailenin toplam gelir düzeyi değişkenine göre değerlendirildiğinde %35’i 10.000-17.002 TL arası gelir düzeyine sahip olduğu, %20’si 17.003-25.000 TL arası gelir düzeyine sahip olduğu, %15’i 25.001-30.000 TL arası gelir düzeyine sahip olduğu, %5’i 30.001-35.000 TL arası gelir düzeyine sahip olduğu, %25’i 35.001 TL ve üstü gelir düzeyine sahip olduğu görülmüştür.

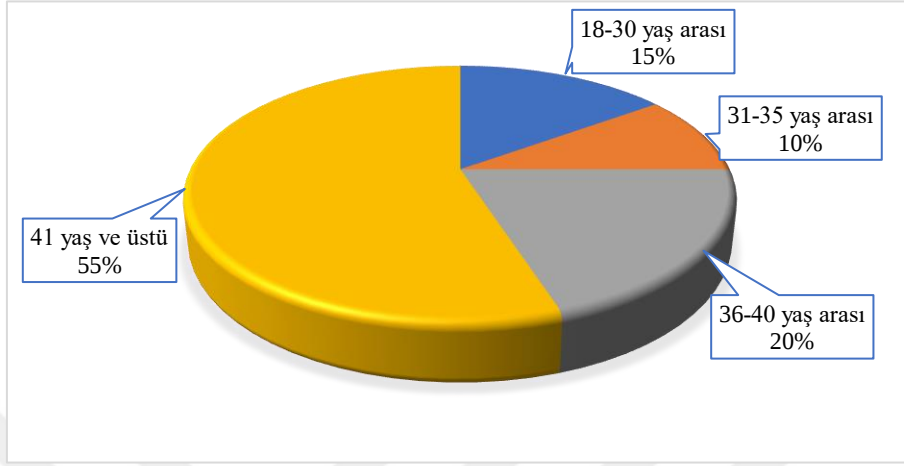
Katılımcılar sahip olunan çocuk sayısı değişkenine göre değerlendirildiğinde; %20’sinin 1 çocuk sahibi olduğu, %75’inin 2 veya 3 çocuk sahibi olduğu, %5’inin ise 4 çocuk ve üstü sahibi olduğu görülmüştür.

Katılımcılar aynı evde yaşayan toplam kişi sayısı değişkenine göre değerlendirildiğinde; %30’unun 3-4 kişi olduğu, %40’nın 5-6 kişi olduğu, %30’unun ise 7-8 kişi olduğu fakat 9 kişi ve üstünün olmadığı görülmüştür. Ayrıca katılımcıların sahip olunan çocuk sayısı göre dağılımları Şekil 7’de gösterilmiştir.

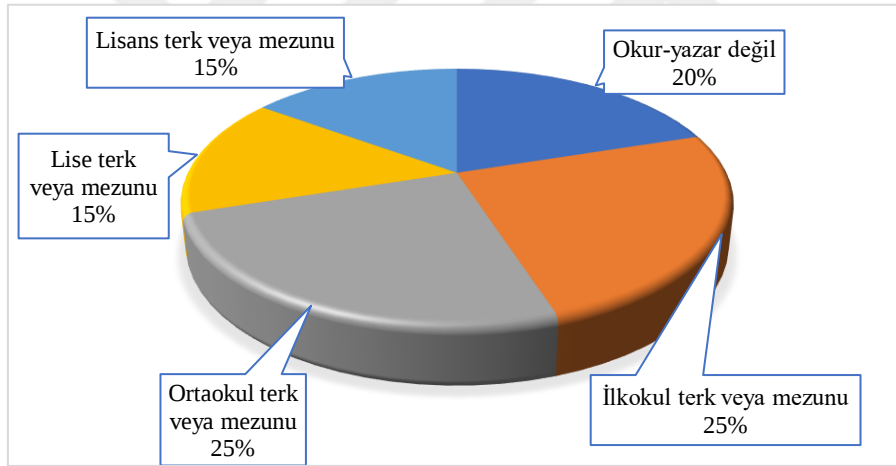
Katılımcılar aile yapısı değişkenine göre değerlendirildiğinde; %55’inin çekirdek (modern) aile yapısına sahip olduğu, %45’inin ise geniş (geleneksel) aile yapısına sahip olduğu görülmüştür.

Ayrıca katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine yönelik verdiği cevaplardan oluşan frekans ve yüzde (%) dağılımları Şekil 3 ile Şekil 8 arasında gösterilmiştir.

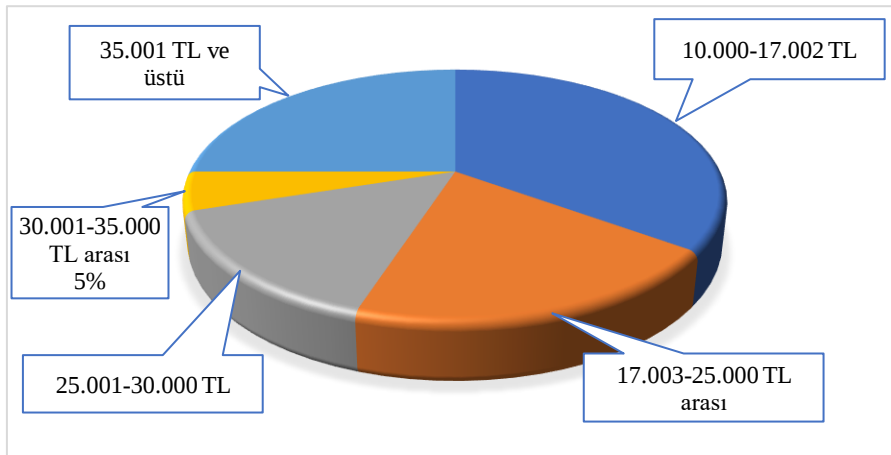
Şekil 3. Yaşa Göre Dağılım

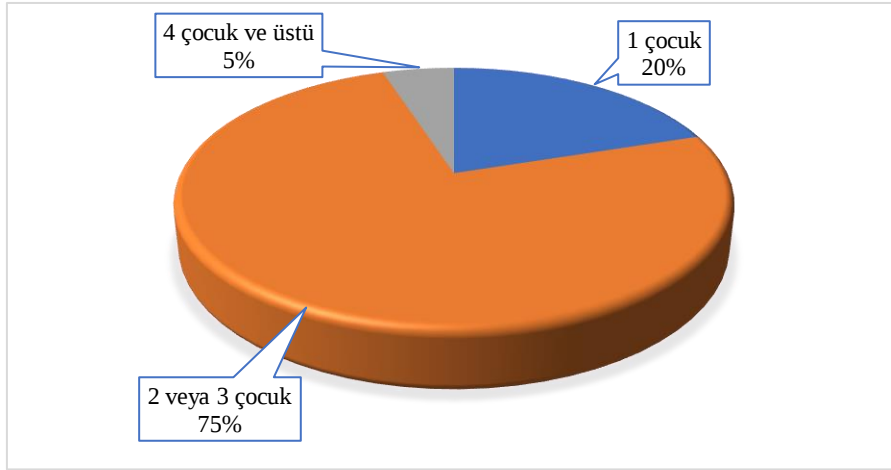
Şekil 4. Eğitim Durumlarına Göre Dağılım

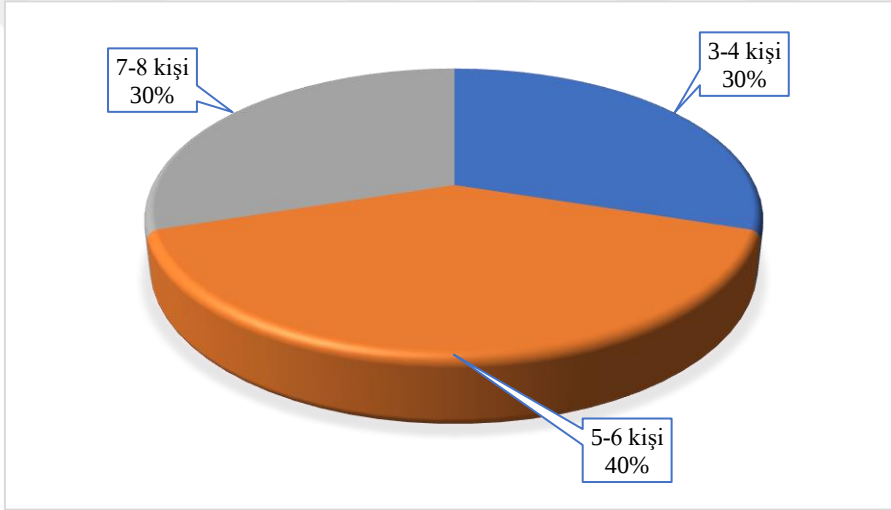
Şekil 5. Ailenin Toplam Gelir Düzeyine Göre Dağılım

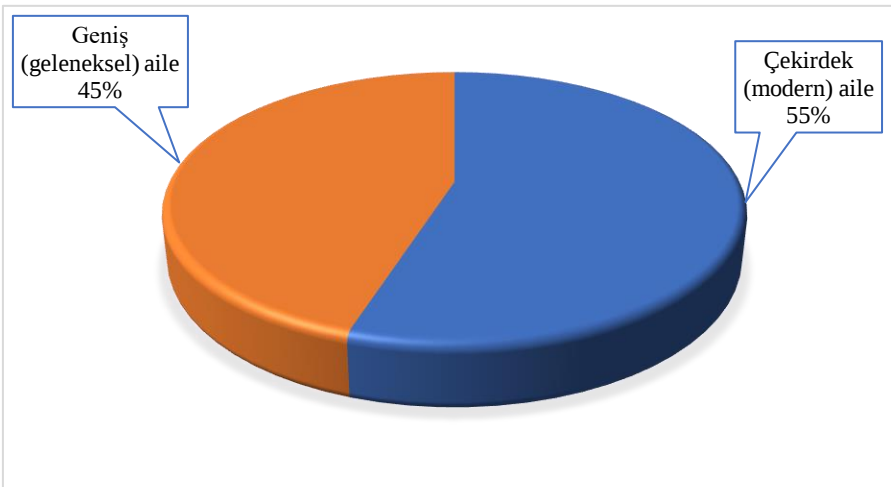
Şekil 6. Sahip Olunan Çocuk Sayısına Göre Dağılım

Şekil 7. Aynı Evde Yaşayan Toplam Kişi Sayısına Göre Dağılım

Şekil 8. Aile Yapısına Göre Dağılım

Katılımcıların; ayrıntılı sosyo-demografik özelliklerini içeren değişkenlere (yaş, eğitim durumu, ailenin toplam gelir düzeyi, sahip olunan çocuk sayısı, aynı evde yaşayan toplam kişi sayısı, aile yapısı) göre dağılımları aşağıdaki Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Ayrıntılı Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Dağılım

Katılımcı	Değişkenler					
	Yaş	Eğitim durumu	Ailenin toplam gelir düzeyi	Sahip olunan çocuk sayısı	Aynı evde yaşayan toplam kişi sayısı	Aile yapısı
K1	41 yaş ve üstü	Ortaokul terk veya mezunu	10.000-17.002 TL arası	2 veya 3 çocuk	5-6 kişi	Geniş (geleneksel) aile
K2	41 yaş ve üstü	İlkokul terk veya mezunu	30.001-35.000 TL arası	2 veya 3 çocuk	3-4 kişi	Çekirdek (modern) aile
K3	36-40 yaş arası	Okur-yazar değil	10.000-17.002 TL arası	2 veya 3 çocuk	7-8 kişi	Geniş (geleneksel) aile
K4	31-35 yaş arası	Okur-yazar değil	10.000-17.002 TL arası	2 veya 3 çocuk	5-6 kişi	Çekirdek (modern) aile
K5	36-40 yaş arası	Okur-yazar değil	10.000-17.002 TL arası	2 veya 3 çocuk	5-6 kişi	Çekirdek (modern) aile
K6	41 yaş ve üstü	Lisans terk veya mezunu	35.001 TL ve üstü	2 veya 3 çocuk	7-8 kişi	Geniş (geleneksel) aile
K7	18-30 yaş arası	Ortaokul terk veya mezunu	10.000-17.002 TL arası	2 veya 3 çocuk	5-6 kişi	Geniş (geleneksel) aile
K8	31-35 yaş arası	Ortaokul terk veya mezunu	17.003-25.000 TL arası	2 veya 3 çocuk	3-4 kişi	Çekirdek (modern) aile
K9	18-30 yaş arası	Ortaokul terk veya mezunu	17.003-25.000 TL arası	2 veya 3 çocuk	3-4 kişi	Çekirdek (modern) aile
K10	18-30 yaş arası	Lisans terk veya mezunu	35.001 TL ve üstü	1 çocuk	3-4 kişi	Çekirdek (modern) aile
K11	41 yaş ve üstü	Lise terk veya mezunu	10.000-17.002 TL arası	1 çocuk	3-4 kişi	Çekirdek (modern) aile
K12	41 yaş ve üstü	Lise terk veya mezunu	17.003-25.000 TL arası	4 çocuk ve üstü	7-8 kişi	Çekirdek (modern) aile
K13	41 yaş ve üstü	Lisans terk veya mezunu	35.001 TL ve üstü	1 çocuk	3-4 kişi	Çekirdek (modern) aile
K14	41 yaş ve üstü	İlkokul terk veya mezunu	25.001-30.000 TL arası	2 veya 3 çocuk	7-8 kişi	Geniş (geleneksel) aile
K15	41 yaş ve üstü	Ortaokul terk veya mezunu	35.001 TL ve üstü	1 çocuk	5-6 kişi	Geniş (geleneksel) aile
K16	41 yaş ve üstü	İlkokul terk veya mezunu	17.003-25.000 TL arası	2 veya 3 çocuk	5-6 kişi	Çekirdek (modern) aile
K17	41 yaş ve üstü	İlkokul terk veya mezunu	25.001-30.000 TL arası	2 veya 3 çocuk	7-8 kişi	Geniş (geleneksel) aile
K18	36-40 yaş arası	Lise terk veya mezunu	25.001-30.000 TL arası	2 veya 3 çocuk	5-6 kişi	Geniş (geleneksel) aile
K19	41 yaş ve üstü	Okur-yazar değil	10.000-17.002 TL arası	2 veya 3 çocuk	5-6 kişi	Çekirdek (modern) aile
K20	36-40 yaş arası	İlkokul terk veya mezunu	35.001 TL ve üstü	2 veya 3 çocuk	7-8 kişi	Geniş (geleneksel) aile

3.2. EŞİYLE OLAN İLİŞKİ VE İLETİŞİM TEMASINA AİT BULGULARIN YORUMLANMASI

Bu başlık altında, 1, 2 ve 3. sorulara ilişkin verilerin analiz edilerek bulguların yorumlanması sunulmaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda, katılımcılardan elde edilen veriler derinlemesine analiz edilerek “göç öncesi durum”, “göç sonrası durum”, “değişimin nedenleri ve etkileri” ile ilgili olarak kadının eşi ile olan ilişki ve iletişim durumları incelenmiştir.

SORU-1: Göç etmeden önceki aile yaşantınızı ve göç ettikten sonraki aile yaşantınızı dikkate alarak eşinizin ev işlerinde örneğin; mutfak işlerine yardım etme, pazar ve/veya market alışverişlerine yardım etme, vb. gibi davranışlarını/eylemlerini düşündüğünüzde/dikkate aldığınızda bu davranışlarında değişiklikler oldu mu? Değişiklikler oldu ise neler olduğundan kısaca bahseder misiniz? sorusuna verilen cevaplarla, katılımcıların göç öncesi ve sonrası aile yaşantıları karşılaştırılarak eşlerin ev işlerine yardım etme konusundaki tutumları analiz edilmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplar, nitel analiz yöntemi kullanılarak incelenmiş ve temalar üzerinden yorumlanmıştır. Buna göre:

Göç Öncesi Durum ile ilgili olarak: Göç öncesinde, katılımcıların çoğunluğu eşlerinin ev işlerine yardım etmediğini belirtmiştir. Özellikle kalabalık ailelerde yaşayan katılımcılar, ev işlerinin kadınların sorumluluğunda olduğunu ve erkeklerin bu işlere katılmadığını ifade etmişlerdir. Katılımcı 1, 3, 4, 5, 6, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 18 ve 20 numaralı katılımcılar, eşlerinin göç öncesinde ev işlerine yardımcı olmadığını belirtmiştir. Katılımcı 2, 7, 8, 10, 11 ve 19 numaralı katılımcılar ise eşlerinin göç öncesinde de ev işlerine yardımcı olduğunu belirtmiştir.

“K4: Eşim göç etmeden önce yaşadığımız yerde asla ev işlerine yardım etmezdi. Yardım eden erkeklere kılıbık denirdi, küçümsenirdi. O yüzden asla yardım etmezdi. Göç ettikten sonra ise huyları değişti. Benimle arkadaş gibi oldu. Baş başa kalınca dayanışma arttı. Bütün işlerde bana yardımcı oluyor.”

Göç Sonrası Durum ile ilgili olarak: Göç sonrası, birçok katılımcı eşlerinin ev işlerine daha fazla yardımcı olmaya başladığını ifade etmiştir. Bu değişiklikler, özellikle küçük ve çekirdek aile yapısına geçişle birlikte ortaya çıkmıştır. Katılımcı 1, 3, 4, 5, 6, 9, 12, 13, 14, 15, 16 ve 20 numaralı katılımcılar, eşlerinin göç sonrasında ev işlerine daha fazla katıldığını belirtmiştir. Bu katılımın artışı, yeni yaşam koşullarının getirdiği zorunluluklar ve sosyal çevrenin etkisiyle açıklanabilir. Katılımcı 2, 7, 8, 10, 11 ve 19 numaralı katılımcılar ise eşlerinin göç öncesinde de ev işlerine yardımcı olduğunu ve bu

durumun göç sonrasında da değişmediğini belirtmiştir. Bu katılımcılar, eşlerinin anlayışlı ve destekleyici olduklarını ifade etmiştir.

“K2: Eşim göç etmeden önce de ev işlerine yardım ederdi. Burada da yardım eder. Bu konuda bir değişim yaşamadım.”

Değişimin Nedenleri ve Etkileri ile ilgili olarak: (i) Sosyal ve Kültürel Etkiler: Katılımcı 4 ve 13 numaralı katılımcılar, göç sonrası eşlerinin ev işlerine katılımındaki değişikliğin, yeni sosyal çevre ve modern değerlerle ilgili olduğunu belirtmiştir. Katılımcı 4, göç sonrası eşinin arkadaş gibi davranmaya başladığını ve işlerde yardımcı olduğunu ifade etmiştir. Katılımcı 13 ise eşinin kültürlü ve modern insanlarla zaman geçirmesinin bu değişikliği tetiklediğini belirtmiştir. (ii) Aile Yapısındaki Değişiklikler: Göç sonrası çekirdek aile yapısına geçiş, ev işlerinde eşlerin daha fazla sorumluluk almasına neden olmuştur. Katılımcı 5, 9 ve 20 numaralı katılımcılar, aile büyüklerinden ayrı yaşamaya başlamalarının bu değişikliği tetiklediğini belirtmiştir. (iii) Ekonomik Zorunluluklar: Katılımcı 6 ve 12 numaralı katılımcılar, eşlerinin çalıştıkları için ev işlerine daha az yardımcı olduğunu belirtmiş, ancak yine de belirli sorumlulukları üstlendiklerini ifade etmiştir. (iv) Toplumsal Baskılar: Göç öncesi toplumsal normlar ve aile büyüklerinin etkisi, erkeklerin ev işlerine katılmasını engellemiştir. Göç sonrası bu baskının azalması, eşlerin daha fazla yardımcı olmasına olanak sağlamıştır. Katılımcı 14, eşinin mutfakta yemek yapmaya başlamasının aile büyükleri tarafından başlangıçta ayıplandığını ancak zamanla kabul edildiğini belirtmiştir.

“K13: Göç etmeden önce eşimin ev işlerine asla yardım etmezdi. Göç ettikten sonra ise yardım etmeye başladı. Bence bu arkadaş ortamıyla çok ilgili. Kültürlü modern insanlarla, eşine değer veren insanlarla takılınca zaman geçirmeye başlayınca değişmeye başladı.”

“K9: Göç etmeden önce aile büyükleri ile birlikte yaşıyordum. Eşim ev işlerinde bana hiç yardım etmezdi. Bir de evde o yapmayınca işi yapacak olan bir sürü kişi daha oluyordu. Göç ettikten sonra ise biz bize kalınca ev işlerine falan yardım etmeye başladı.”

“K12: Göç etmeden önce eşim mutfak işlerine ev işlerine yardım etmezdi. Göç ettikten sonra yardım etmeye başladı. Ama çalıştığı için çok fazla da yardım edemiyor.”

“K14: Göç etmeden önce yaşadığım yerde eşim ev işlerinde yemek yapımında yardımcı olmazdı. Sadece Pazar alışverişini yapardı. O da erkek işi olduğu için. Ama göç ettikten sonra mutfakta yemek yapmaya başladı. İlk başlarda aile büyükleri bunu ayıp buldu ama ben de çalıştım bir dönem o zaman eşimin arada mutfakta yemek yapmasına alıştılar.”

SORU-2: Göç etmeden önceki aile yaşantınızı ve göç ettikten sonraki aile yaşantınızı dikkate alarak eşinizin birlikte vakit geçirmede örneğin; dışarıda yemek yeme,

ay bahçesine/parkına gitme, yürüyüş yapma, vb. gibi davranışlarını/eylemlerini düşündüğünüzde/dikkate aldığınızda bu davranışlarında değişiklikler oldu mu? Değişiklikler oldu ise neler olduğundan kısaca bahseder misiniz? sorusuna verilen cevaplarla, katılımcıların g öncesi ve sonrası aile yaşantılarındaki değişiklikler ve eşlerin birlikte vakit geçirme alışkanlıkları karşılaştırarak incelenmiştir. Katılımcıların g öncesi ve sonrası eşleriyle birlikte zaman geçirme deneyimleri değerlendirilmiş ve bu süreçteki değişiklikler analiz edilmiştir. Katılımcıların verdiği yanıtlar nitel analiz yöntemi kullanılarak değerlendirilmiş ve temalar üzerinden yorumlanmıştır. Buna göre:

G ncesi Durum ile ilgili olarak: G öncesinde, katılımcıların çoğunluğu eşleriyle birlikte vakit geçirme konusunda sınırlı olanaklara sahip olduklarını belirtmiştir. Özellikle küçük yerleşim yerlerinde yaşayan katılımcılar, toplumsal normlar ve aile büyüklerinin etkisi nedeniyle eşleriyle dışarıda zaman geiremediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcı 1, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 ve 20 numaralı katılımcılar, g öncesinde eşleriyle dışarıda zaman geçirme alışkanlıklarının olmadığını belirtmişlerdir.

“K15: G etmeden önce yaşadığım yerde kadınlar düğün olsa bile eşleriyle ayrı ayrı giderlerdi. Oralarda eşim ile dışarıya çıkayım bir şeyler yapayım gibi bir durum yoktu. G ettikten sonra geldiğimiz bu şehirde hayat farklı. Bende eşimle dışarıya çıkıp gezmeye, dolaşmaya başladım. Bazen baş başa yemek yedik. Beni matineye götürürdü. Kayınvalidemler karışırdı ama eşim söz syletmedi.”

Göç Sonrası Durum ile ilgili olarak: G sonrası, birçok katılımcı eşleriyle birlikte daha fazla vakit geçirme olanağı bulduklarını ifade etmiştir. Göç sonrası daha geniş ve rahat yaşam alanlarına sahip olmaları, eşlerin birlikte dışarıda vakit geçirme alışkanlıklarını olumlu yönde etkilemiştir. Katılımcı 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 ve 20 numaralı katılımcılar, göç sonrası eşleriyle birlikte dışarıda daha fazla vakit geçirmeye başladıklarını belirtmişlerdir. Bu değişiklikler, yeni sosyal çevrenin ve yaşam tarzının etkisiyle açıklanabilir. Katılımcı 4 ve 13 numaralı katılımcılar, göç sonrası eşlerinin sosyal çevresinin değişmesiyle birlikte, eşleriyle daha fazla vakit geçirmeye başladıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, katılımcı 10 ve 16 numaralı katılımcılar, göç sonrası yaşadıkları yerin daha büyük ve rahat olması nedeniyle eşleriyle birlikte dışarıda zaman geçirme alışkanlıklarının arttığını ifade etmişlerdir.

“K13: G etmeden önce eşimle dışarıda vakit geçirme gibi bir durumumuz olmadı. Arkadaş evresi hep kadına değer vermeyen kişilerdi. Ama göç ettikten sonra çok değişti. Çünkü arkadaş çevresi değişti. Buraya gelince birlikte vakit geçirmeye gezmeye başladık.”

“K10: Göç etmeden önce kaldığımız yer küçük bir yerdı ve eşimle rahat bir şekilde dışarıya çıkıp vakit geçiremezdik. Göç ettikten sonra ise artık daha rahatız. İstedığımız gibi dışarıya çıkıp eşimle vakit geçirebiliyorum.”

Değişimin Nedenleri ve Etkileri ile ilgili olarak: (i) Sosyal ve Kültürel Etkiler: Katılımcı 4 ve 13 numaralı katılımcılar, göç sonrası eşlerinin sosyal çevresinin ve kültürel değerlerinin değişmesiyle birlikte, birlikte vakit geçirme alışkanlıklarının olumlu yönde değiştiğini belirtmişlerdir. Katılımcı 4, göç sonrası eşinin daha anlayışlı ve destekleyici hale geldiğini ifade etmiştir. Katılımcı 13 ise eşinin yeni arkadaş çevresiyle birlikte daha fazla zaman geçirdiğini ve bu değişikliğin eşleriyle daha fazla vakit geçirmelerine olanak sağladığını belirtmiştir. (ii) Aile Yapısındaki Değişiklikler: Göç sonrası çekirdek aile yapısına geçiş, eşlerin birlikte daha fazla zaman geçirmesine olanak sağlamıştır. Katılımcı 5, 6, 9 ve 20 numaralı katılımcılar, aile büyüklerinden ayrı yaşamaya başlamalarının, eşleriyle birlikte vakit geçirme alışkanlıklarını artırdığını belirtmişlerdir. (iii) Ekonomik ve Çevresel Faktörler: Katılımcı 8 ve 15 numaralı katılımcılar, göç sonrası daha rahat ekonomik koşullara sahip olmaları ve yaşadıkları yerin sunduğu imkanlar sayesinde eşleriyle birlikte dışarıda daha fazla vakit geçirmeye başladıklarını ifade etmişlerdir. (iv) Toplumsal Normlar ve Baskılar: Göç öncesi toplumsal normlar ve aile büyüklerinin etkisi, eşlerin birlikte dışarıda zaman geçirmesini engellemiştir. Göç sonrası bu baskının azalması, eşlerin daha fazla vakit geçirmesine olanak sağlamıştır. Katılımcı 14, göç sonrası eşinin toplumsal normlardan bağımsız olarak birlikte dışarıda zaman geçirmeye başladığını belirtmiştir.

“K4: Göç etmeden önce birlikte bir şeyler yapma gibi birbirimize zaman ayırma gibi bir şey yoktu. Orda bu şeyler normal karşılanmaz. Buraya geldikten sonra ise birlikte dolaşmaya sahile gidiyoruz. Dışarıya yemek yemeye gidiyoruz. Çocuklar okula gidince evde birlikte kaldığımızda oturup kahve içiyoruz sohbet ediyoruz.”

“K6: Göç etmeden önce aile büyükleri ile birlikte yaşarken eşimle birlikte özel zaman geçiremezdik. Çocuklar doğduktan sonra bu tamamen imkânsız oldu. Göç ettikten sonra ise çocuklar da büyüdü ve eşimle sahilde dolaşırız. Birlikte eğlenmeye gideriz.”

“K8: Göç etmeden önce ben hep çalışırdım. Birlikte gezme vakit geçirme gibi bir alışkanlığımız yoktu. Göç ettikten sonra ise burada eşimle birlikte gezmeye yürüyüş yapmaya ailecek vakit geçirmeye başladık.”

“K14: Göç etmeden önce yaşadığım yer küçük bir yerdı. Kadınlar çok fazla dışarıya çıkmazdı. Orda eşler birlikte dışarıya çıksın vakit geçirsın gibi bir durum yoktur. Göç ettiğimiz yerde ise yaşantı farklıydı. Buraya geldikten sonra eşimle birlikte denize gittik, sahilde yürüyüşe gittik. Bu konuda çok güzel bir değişim oldu.”

SORU-3: Göç etmeden önceki aile yaşantınızı ve göç ettikten sonraki aile yaşantınızı dikkate alarak eşinizin duygusal paylaşımlarında örneğin; hediye alma, iltifat etme, romantik davranış sergileme, jest ve söylemlerde bulunma, vb. gibi davranışlarını/eylemlerini düşündüğünüzde/dikkate aldığınızda bu davranışlarında değişiklikler oldu? Değişiklikler oldu ise neler olduğundan kısaca bahseder misiniz? sorusuna verilen cevaplarla, göç eden ailelerin göç öncesi ve sonrası duygusal paylaşımlarındaki değişiklikler incelenmiştir. Katılımcıların eşlerinin hediye alma, iltifat etme, romantik davranışlar sergileme gibi eylemlerindeki değişiklikler, göç sonrası aile yaşantılarındaki duygusal dönüşümler üzerinden değerlendirilmiştir. Katılımcıların verdikleri yanıtlar nitel analiz yöntemi ile değerlendirilmiş ve ortak temalar üzerinden yorumlanmıştır. Buna göre:

Göç Öncesi Durum ile ilgili olarak: Göç öncesinde, katılımcıların büyük bir kısmı eşlerinin duygusal paylaşımlar konusunda sınırlı olduğunu ifade etmiştir. Aile büyükleri ile birlikte yaşamının ve küçük yerleşim yerlerindeki toplumsal normların etkisi, bu durumu daha da belirgin hale getirmiştir. Katılımcılar, eşlerinin hediye alma, romantik davranış sergileme gibi eylemlerden kaçındığını belirtmişlerdir.

“K2: Göç etmeden önce aile büyükleri ile birlikte yaşarken eşim duygusal sözler söylemez, duygularını da belli etmezdi. Göç ettikten sonra ise normale döndü. Jestler yapar, güzel söz söyler.”

Göç Sonrası Durum ile ilgili olarak: Göç sonrası, birçok katılımcı eşlerinin duygusal paylaşımlarında belirgin değişiklikler olduğunu ifade etmiştir. Yeni yaşam koşulları ve sosyal çevrenin etkisiyle, eşlerin hediye alma, iltifat etme ve romantik davranış sergileme alışkanlıkları artmıştır. Katılımcılar, eşlerinin duygusal paylaşımlarında daha rahat ve açık olduklarını belirtmişlerdir.

“K4: Göç etmeden önce yaşadığımız yerde aile büyükleri vardı. Birbirimize bu şekilde davranamazdık. Ayıptı. Göç ettikten sonra ise bana çiçek alıyor mesela. Bende alışkın olmadığım için utanıyorum. Bana hediyeler alır sevgililer gününde.”

Değişimin Nedenleri ve Etkileri ile ilgili olarak: (i) Sosyal ve Kültürel Etkiler: Göç sonrası yeni sosyal çevre ve kültürel değerler, eşlerin duygusal paylaşımlarında olumlu değişikliklere neden olmuştur. Katılımcı 1 ve 2, eşlerinin göç sonrası daha açık ve duygusal paylaşımlar yaptığını belirtmiştir. (ii) Aile Yapısındaki Değişiklikler: Aile büyüklerinden ayrı yaşamaya başlamak, eşlerin duygusal paylaşımlarını artırmıştır. Katılımcı 4, 7, 9, 13, 14, 15 ve 16, göç sonrası aile büyüklerinden bağımsız yaşamlarının

eşleriyle olan duygusal ilişkilerini güçlendirdiğini ifade etmişlerdir. (iii) Ekonomik ve Çevresel Faktörler: Göç sonrası ekonomik durumun düzelmesi ve yeni yaşam koşulları, eşlerin hediye alma ve romantik davranışlar sergileme alışkanlıklarını artırmıştır. Katılımcı 14, eşinin ekonomik durumun düzelmesiyle birlikte küçük hediyeler almaya başladığını belirtmiştir. (iv) Toplumsal Normlar ve Baskılar: Göç öncesi toplumsal normlar ve aile büyüklerinin etkisi, eşlerin duygusal paylaşımlarını sınırlandırmıştır. Göç sonrası bu baskının azalması, eşlerin daha rahat duygusal paylaşımlar yapmasına olanak tanımıştır. Katılımcı 15, eşlerinin toplumsal baskının azalmasıyla birlikte daha rahat duygusal paylaşımlar yaptığını ifade etmiştir.

“K1: Göç etmeden önce yaşadığımız yerde eşim duygularını göstermekten geri dururdu. Burada ise daha rahat, seni seviyorum demeye başladı.”

“K16: Öncesinde göç etmeden önce kalabalık bir aile olarak yaşıyorduk. Ev içinde özelimiz yoktu. Eşimle fazla bir araya gelemezdik. O yüzden bana sevgi gösterisinde falan bulunmazdı. Göç ettikten sonra burada aile büyükleri yoktu. Yani aslında onlarda vardı ama altı üstü oturduk. Evimiz ayrıydı. O zaman eşimle daha yakın olmaya başladık.”

“K14: Göç etmeden önce yaşadığımız yerde sadece geçim kaygısı vardı. Eşimin hediye aldığını ya da kendime bir şeyler aldığını hatırlamam. Ama göç ettikten sonra bende çalışmaya başladım. Zamanla Eşim küçüğe olsa hediyeler almaya başladı.”

“K15: Göç etmeden önce yaşadığımız yerde eşim bana güzel söz söylerdi ama kimsenin olmadığı yerde. Herkesin içinde duygusunu belli etmezdi. Göç ettikten sonra ise bir süre sonra el ele dolaşmaya başladık. Dışarda bana sarılıp dolaşırdı.”

3.3. ÇOCUKLARIYLA OLAN İLİŞKİ VE İLETİŞİM TEMASINA AİT BULGULARIN YORUMLANMASI

Bu başlık altında, 4, 5, 6 ve 7. sorulara ilişkin verilerin analiz edilerek bulguların yorumlanması sunulmaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda, katılımcılardan elde edilen veriler derinlemesine analiz edilerek “göç öncesi durum”, “göç sonrası durum”, “değişimin nedenleri ve etkileri” ile ilgili olarak kadının çocukları ile olan ilişki ve iletişim durumları incelenmiştir.

SORU-4: Göç etmeden önceki aile yaşantınızı ve göç ettikten sonraki aile yaşantınızı dikkate alarak çocuğunuza sevgi gösterimi durumlarında örneğin; sarılma, öpme, oyun oynama, vb. gibi davranışlarınızı/eylemlerinizi düşündüğünüzde/dikkate aldığınızda bu davranışlarınızda değişiklikler oldu mu? Değişiklikler oldu ise neler olduğundan kısaca bahseder misiniz? sorusuna verilen cevaplarla, göç eden ailelerin çocuklarına olan sevgi gösterimlerinde ve duygusal paylaşımlarında göç öncesi ve sonrası

yaşanan değişiklikler incelenmiştir. Katılımcıların, göçten önce ve sonra çocuklarına sarılma, öpme, oyun oynama gibi davranışlarındaki değişiklikler ele alınarak göçün aile içi ilişkiler üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Bu analiz göç eden ailelerin çocuklarına yönelik duygusal paylaşımlarındaki değişiklikleri anlamayı amaçlamaktadır. Katılımcıların verdikleri yanıtlar, nitel analiz yöntemi kullanılarak değerlendirilmiş ve ortak temalar üzerinden yorumlanmıştır. Buna göre:

Göç Öncesi Durum ile ilgili olarak: Göç öncesinde, birçok katılımcı çocuklarına sevgi gösterme konusunda sınırlamalar yaşadıklarını belirtmiştir. Aile büyükleri ile birlikte yaşamının ve toplumsal normların etkisi, bu durumu daha da belirgin hale getirmiştir. Katılımcılar, çocuklarına sarılma, öpme, oyun oynama gibi davranışların ayıp karşılandığını veya kısıtlandığını ifade etmişlerdir.

“K12: Göç etmeden önce yaşadığımız yerde biz büyüklerimizin yanında asla çocuklarımızı öpmeyiz. Hatta çocuklarımızla konuşmayız bile öyle bir kültür var. Ama göç ettikten sonra ben çocuklarıma istediğim gibi sarılabildim. Onları sevebildim. Daha rahattım.”

Göç Sonrası Durum ile ilgili olarak: Göç sonrası, katılımcıların büyük bir kısmı çocuklarına olan sevgi gösterimlerinde belirgin değişiklikler olduğunu ifade etmiştir. Yeni yaşam koşulları ve aile büyüklerinden bağımsız yaşam, çocuklarla daha fazla ve daha özgürce vakit geçirmelerine olanak tanımıştır.

“K15: Göç etmeden önce yaşadığım yerde çocukları böyle sevmek, öpmek ayıp karşılanırdı. O yüzden herkesin içinde sevemezdim. Ama kimse olmayınca çocuklarıma istediğim gibi sevdim. Göç ettikten sonra ise yaşadığımız yerde böyle bir ayıp yok. Herkes çocuğuna istediği gibi davranıyor. Bir süre sonra bizde buna alıştık aile büyükleri de alıştı.”

Değişimin Nedenleri ve Etkileri ile ilgili olarak: (i) Sosyal ve Kültürel Etkiler: Göç sonrası, yeni sosyal çevre ve kültürel değerler, ailelerin çocuklarına sevgi gösterme biçimlerinde olumlu değişikliklere neden olmuştur. Katılımcı 8, göç sonrası çocuklarını daha rahat sevip öpebildiklerini belirtmiştir. (ii) Aile Yapısındaki Değişiklikler: Aile büyüklerinden ayrı yaşamaya başlamak, çocuklarla daha fazla ve özgürce vakit geçirmeye olanak sağlamıştır. Katılımcı 4, 7, 12 ve 14, göç sonrası aile büyüklerinden bağımsız yaşamlarının çocuklarıyla olan ilişkilerini güçlendirdiğini ifade etmişlerdir. (iii) Ekonomik ve Çevresel Faktörler: Göç sonrası ekonomik durumun düzelmesi ve yeni yaşam koşulları, çocuklarla daha fazla vakit geçirme imkânı sağlamıştır. Katılımcı 16 ve 19, göç sonrası daha fazla zaman ayırabildiklerini belirtmişlerdir. (iv) Toplumsal Normlar ve Baskılar: Göç öncesi toplumsal normlar ve aile büyüklerinin etkisi, çocuklara sevgi

göstermeyi sınırlandırmıştır. Göç sonrası bu baskının azalması, çocuklara daha özgürce sevgi göstermeye olanak tanımıştır. Katılımcı 5 ve 20, göç sonrası daha rahat çocuklarını sevebildiklerini ifade etmişlerdir.

“K8: Göç etmeden önce aile büyüklerim varken çocuklarımı rahat sevemezdim. Babam içinizden sevin çocuklarınızı çok şımartıyorsunuz derdi. Ama göç ettikten sonra daha rahat ettim. Ben neden o sevgiyi içimde tutacağım ki dedim. Ve çocuğumu ben de eşim de istediğimiz gibi sevip öptük.”

“K4: Göç etmeden önce aile büyükleri ile birlikte yaşarken çocuğumu sevemezdim öpemezdim. Bir kere evde büyükler varken gelin normal sesle bile konuşmaz alçak sesle konuşur o bile ayıp. O yüzden çocuklarımla oyun bile oynayamazdım. Buraya geldikten sonra ise kimse bana karışmadı. Ben çocuklarımla istediğim gibi ilgilendim. Hatta o zamanları düşünürken keşke büyükleri dinlemeseymişim çocuklarımla istediğim gibi ilgilenebilseymişim derim ama ayıp olduğu için yapamadım işte. Ama burada çocuklarımı severim öperim onlarda beni öper.”

“K16: Göç etmeden önce yaşadığım yerde 2 çocuğum vardı. Çocuklarıma daha fazla kayıinvalidem bakardı. Çünkü ben hep ev işleri bahçe işleriyle uğraşırdım. Çocuklarımla oyun oynamaya vaktim kalmıyordu. Bir de bizim orada büyüklerin yanında çocuklar çok fazla sevilmez. Şımartma derler. Göç ettikten sonra ise kendi evimle ilgilendim. Böyle olunca çocuklarımla oynamaya zamanım oldu.”

“K5: Göç etmeden önce aile büyükleri ile birlikte yaşarken ben çocuklarımı istediğim gibi sevemezdim. Derlerdi sanki hiç çocuk görmemişsin. Ama öyle değil ki. Çocuk da ilgi ister. Oradayken bunu anlatamazdım. Göç ettikten sonra ise mesela kızım 18 yaşında hala gider öperim, sarılırım, başını okşarım. Kaç yaşında olursa oldun çocuk ilgi ister. Göç ettikten sonra hayatımız o kadar çok değişti ki. Bazen keşke 20 yıl önce göç etseymişiz diye düşünüyorum. Burada çok mutluyum. Oradayken çok karışan olurdu. Dedikodu çok olurdu. Orada 4 yıl aile büyükleri ile kaldım evden dışarıya çıkamazdım. Çocukların bakımı ev işlerin yapımı derken kendime vakit ayıramıyordum.”

SORU-5: Göç etmeden önceki aile yaşantınızı ve göç ettikten sonraki aile yaşantınızı dikkate alarak çocuğunuz ile olan ilişki ve iletişimde örneğin; aile içinde söz dinleme, istedik davranış sergileme, ebeveyn kurallarına riayet etme, vb. gibi davranışlarınızı/eylemlerinizi düşündüğünüzde/dikkate aldığınızda davranışlarınızda değişiklikler oldu mu? Değişiklikler oldu ise neler olduğundan kısaca söz edebilir misiniz? sorusuna verilen cevaplarla, göç eden ailelerin çocuklarıyla olan ilişki ve iletişimlerinde, özellikle de aile içi kurallara uyma ve istenilen davranışları sergileme konularında göç öncesi ve sonrası yaşanan değişiklikler incelenmiştir. Katılımcıların, çocuklarına söz dinletme, kural koyma ve ebeveyn kurallarına riayet ettirme konularındaki deneyimleri nitel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Analiz, göç eden ailelerin çocuklarıyla olan ilişki ve iletişimlerinde göç öncesi ve sonrası yaşanan değişiklikleri anlamayı hedeflemektedir. Katılımcılardan alınan yanıtlar, tematik analiz

yöntemi kullanılarak değerlendirilmiş ve ortak temalar üzerinden yorumlanmıştır. Buna göre:

Göç Öncesi Durum ile ilgili olarak: Göç öncesinde, birçok katılımcı çocuklarına kural koyma ve söz dinletme konusunda zorluklar yaşadığını belirtmiştir. Özellikle geniş aile yapısında, aile büyüklerinin çocukların terbiye edilmesine karışması ve ebeveyn otoritesini zayıflatması yaygındır.

“K4: Göç etmeden önce aile büyükleri ile birlikte yaşarken çocuklarıma kural koyamazdım. Mesela çocuk bir şey istedi ben hayır dedim. Hemen kayıinvalidem kayınpederim karıştırdı. Yazıktır, günahdır, çocuğa istediğini ver derlerdi. Böyle olunca çocuk büyüklerin sözünü dinliyorlardı. Benim dediğimi yapmıyorlardı.”

Göç Sonrası Durum ile ilgili olarak: Göç sonrası, katılımcılar arasında farklı deneyimler gözlenmiştir. Bir kısım katılımcı, aile büyüklerinden bağımsız yaşamanın çocuklarına kural koyma ve söz dinletme konusunda daha fazla özgürlük sağladığını ifade etmiştir. Ancak bazı katılımcılar, hala aile büyüklerinin müdahalesiyle karşılaşmalarını belirtmişlerdir.

“K5: Göç etmeden önce aile büyükleri ile birlikte yaşarken çocuklarıma istediğim gibi davranamazdım. Kızmam gerekirken kızamazdım. Kayıinvalidem hemen neden çocuklara bağıryorsun, neden bunları yasaklıyorsun derdi. Ben bir anne olarak çocuğuma terbiye vermezsem kim verecek. Ama onlar bunu düşünmüyordu. Göç ettikten sonra ise artık karışım olmuyor. İstedğim gibi çocuklarıma terbiye verebiliyorum. Çocuklarıma okula gönderirken bir sürekli iyi huylu olmalarını, güzel davranmalarını söylerim onlara tembihlerim. Onların yetiştirilmesine karar verebiliyorum.”

“K6: Göç etmeden önceki aile yaşantımda çocuklarıma kural koyduğumda ya da bir sözü dinlemelerini istediğimde başkaları da buna karıştırdı. Şimdide aynı şekilde. Bir şeyi yapmalarını istemediğimde yine aile büyükleri karışır.”

Değişimin Nedenleri ve Etkileri ile ilgili olarak: (i) Aile Büyüklerinin Etkisi: Göç öncesinde aile büyüklerinin otoritesinin ve müdahalesinin yüksek olduğu görülmüştür. Katılımcı 1, 3, 4, 5, 7, 14 ve 16, göç sonrası bile aile büyüklerinin çocuk yetiştirme konusuna karışmaya devam ettiğini belirtmiştir. (ii) Ebeveyn Otoritesi: Göç sonrası, ebeveynlerin çocuklarına daha fazla otorite kurabildiği durumlar da gözlenmiştir. Katılımcı 5, 10, 11, 15 ve 17, göç sonrası çocuklarına daha etkili kural koyabildiklerini ve söz dinletebildiklerini ifade etmişlerdir. (iii) Çocukların Davranışlarındaki Değişiklikler: Göç sonrası çocukların arkadaş çevresinin ve sosyo-ekonomik ortamlarının değişmesi, davranışlarını da etkilemiştir. Katılımcı 13, çocuklarının daha fazla dışarı çıkmak, daha iyi marka giysiler giymek gibi isteklerinin arttığını belirtmiştir. (iv) Sosyo-Kültürel Etkiler: Göç edilen yerin sosyo-kültürel yapısı, çocukların davranışlarını ve

ebeveynlerin çocuklarına yaklaşımını etkilemiştir. Katılımcı 9, göç sonrası çocuklarıyla olan ilişkilerinin aynı kaldığını belirtirken, katılımcı 2 ve 8, çocuklarına söz dinletme konusunda göçten önce ve sonra bir sıkıntı yaşamadıklarını ifade etmişlerdir.

“K7: Göç etmeden önce aile büyükleri ile birlikte yaşarken çocuklarıma kural koyma, bir şeyi yapmamalarını istediğimde aile büyükleri ister istemez çocuğa kızma, öyle deme boş ver yapsın gibi sözleri olurdu. Göç ettikten sonrada aile büyükleri ile yaşıyorum ama ayrı evlerde. Eşim benim söylediklerime itiraz etmiyor ama ortamda kayınvalidemler olduğunda hala karışmaya devam ediyor.”

“K10: Göç etmeden önce de göç ettikten sonra da çocuğuma söz söyleme kural koyma konularında bir sorun yaşamadım. Çünkü eşimle ortak karar uyguladık. Başka biri de karışmadı.”

“K13: Göç etmeden önce yaşadığım şehirde çocuğumun arkadaşları daha kendi halinde kişilerdi, göç ettikten sonra ise arkadaş çevresi değişti. Çocukların yapıları değişti. Daha fazla dışarıya çıkayım, daha iyi marka giyeyim gibi istekleri doğmaya başladı. Bu konularda söz dinletmekte zorluk yaşıyorum.”

“K8: Göç etmeden önce ve göç ettikten sonra da çocuklarıma söz söyleme kural koyma konusunda bir sıkıntı yaşamadım. Aile büyüklerimizde bu konuya karışmazlardı.”

SORU-6: Göç etmeden önceki aile yaşantınızı ve göç ettikten sonraki aile yaşantınızı dikkate alarak çocuğunuzun resmi eğitimine müdahale örneğin; ödev yapma, okula gidip-gelme, okul aile etkinliklerine katılma, vb. gibi davranışlarınızı/eylemlerinizi düşündüğünüzde/dikkate aldığınızda bu davranışlarınızda değişiklikler oldu mu? Değişiklikler oldu ise neler olduğundan kısaca bahseder misiniz? sorusuna verilen cevaplarla, göç eden ailelerin çocuklarının resmi eğitimine müdahale konusundaki davranış ve eylemlerinde göç öncesi ve sonrası yaşanan değişiklikler incelenmiştir. Katılımcıların, çocuklarının ödev yapma, okula gidip-gelme ve okul aile etkinliklerine katılma gibi konulardaki deneyimleri nitel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Analiz, göç eden ailelerin çocuklarının resmi eğitimine müdahale konusundaki değişiklikleri anlamayı hedeflemektedir. Katılımcılardan alınan yanıtlar, tematik analiz yöntemi kullanılarak değerlendirilmiş ve ortak temalar üzerinden yorumlanmıştır. Buna göre:

Göç Öncesi Durum ile ilgili olarak: Göç öncesinde birçok katılımcı, çocuklarının eğitimine müdahale konusunda belirli roller üstlenmiştir. Aile büyüklerinin etkisi, bu süreçte önemli bir faktör olarak öne çıkmakta fakat yine de (K4, K19) söz konusudur. Örneğin, Katılımcı 4, çocuklarının okula düzenli gitmesine ve ödev yapmasına aile büyüklerinin engel olduğunu belirtmiştir.

“K4: Göç etmeden önce aile büyükleri ile yaşarken çocukların ödev yapmasına okula düzenli gitmesine karışamazdım. Onlara göre gerek var sürekli okula gitmelerine derlerdi. Ya da okula gitti, ödevleri olduğunda yaptırmak isterdim. Bu seferde kayınpederim çocukları okuldan gelince hemen hayvanların yanına götürür onları(hayvanları) gütmesini isterdi. Çocuklar sürekli okulda çalışıyor zaten evde de çalışmasına ne gerek var derlerdi. Göç ettikten sonra ise çocuklarımı burada okula yazdırdım. Ama onlar hala yazma okuma bilmiyorlardı. Orda okulda öğrenememişlerdi. Öğretmenleri bana kızdı. Bu çocuklar nasıl hala yazamaz okuyamaz diye. Ben de öğretmene siz ne dersiniz ben onu yapacağım hocam dedim. Bana yapmam gerekenleri söyledi. Çocuklarla okuma saati yaptık. Mesela onlar okuyorlardı ben dinliyordum. Ödevlerini yaparken yanlarında duruyordum. 1 sene içinde çocuklarım okumayı yazmayı öğrendiler.”

Göç Sonrası Durum ile ilgili olarak: Göç sonrası, katılımcıların çocuklarının eğitimine müdahale konusunda daha fazla özgürlük kazandığı ve bu süreçte daha aktif rol aldıkları (K8, K11, K18, K20) gözlemlenmiştir.

“K8: Göç etmeden önce çocukların okul hayatlarıyla daha çok babaları ilgilenirdi. Ama göç ettikten sonra çocukların okulu ve ödevleri ile ben ilgilenmeye başladım.”

Değişimin Nedenleri ve Etkileri ile ilgili olarak: (i) Aile Büyüklerinin Etkisi: Göç öncesinde aile büyüklerinin çocukların eğitimine müdahalesi yaygın değildir (Katılımcı 1, 3, 6, 7, 12, 13, 14, 15). (ii) Ebeveyn Katılımı: Göç sonrası ebeveynlerin özellikle babanın, çocuklarının eğitimine katılımı artmış ve daha etkin bir rol oynamaya başlamışlardır. Katılımcı 2, göç sonrası çocuklarının eğitimine eşiyile birlikte daha fazla dahil olduğunu ifade etmiştir. (iii) Çocukların Eğitim Durumu: Göç sonrası, çocukların eğitim durumu ve okul başarıları üzerinde ebeveynlerin daha fazla kontrol sağladığı gözlemlenmiştir. Katılımcı 4, göç sonrası çocuklarının okuma-yazma öğrenme sürecinde daha fazla destek olduğunu belirtmiştir.

“K1: Göç etmeden öncede çocuğumun eğitime önem verirdim ve aile büyükleri bana karışmazdı. Buraya geldiğimde de aynı şekilde çocuklarımın eğitimi ile ilgili her konuda ben söz sahibiyim.”

“K2: Çocuğumun eğitimi konusunda göç etmeden önce hep ben ilgilenirdim. Göç ettikten sonra ise eşimle birlikte çocukların eğitimi ile ilgileniyoruz.”

SORU-7: Göç etmeden önceki aile yaşantınızı ve göç ettikten sonraki aile yaşantınızı dikkate alarak çocuğunuzun yeme-içme alışkanlıklarına müdahale örneğin; düzenli yemek yeme, ailecek yemek yeme, sağlıklı yemek yeme, vb. gibi davranışlarınızı/eylemlerinizi düşündüğünüzde/dikkate aldığınızda bu davranışlarınızda değişiklikler oldu mu? Değişiklikler oldu ise neler olduğundan kısaca bahseder misiniz? sorusuna verilen cevaplarla, göç eden ailelerin çocuklarının yeme-içme alışkanlıklarına müdahale konusundaki davranış ve eylemlerinde göç öncesi ve sonrası yaşanan

değişiklikler incelenmiştir. Katılımcıların, çocuklarının düzenli yemek yeme, ailecek yemek yeme ve sağlıklı yemek yeme gibi konulardaki deneyimleri nitel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Analiz, göç eden ailelerin çocuklarının yeme-içme alışkanlıklarına müdahale konusundaki değişiklikleri anlamayı hedeflemektedir. Katılımcılardan alınan yanıtlar, tematik analiz yöntemi kullanılarak değerlendirilmiş ve ortak temalar üzerinden yorumlanmıştır. Buna göre:

Göç Öncesi Durum ile ilgili olarak: Göç öncesinde birçok katılımcı, çocuklarının yeme-içme alışkanlıklarına müdahale konusunda belirli roller üstlenmiştir. Aile büyüklerinin etkisi, bu süreçte bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Özellikle geniş aile yapısında, aile büyüklerinin çocukların yeme-içme alışkanlıklarına müdahale ettiği ve ebeveynlerin bu konuda bağımsız hareket edemediği gözlenmiştir. Örneğin, Katılımcı 4, kayınpederinin çocuklara sağlıksız yiyecekler vermesinden rahatsızlık duymuştur.

“K4: Göç etmeden önce aile büyükleri ile birlikte yaşarken kayınpederim çocuklara sağlıklı sağlıksız bütün yiyecekleri getirirdi. Oğlum hastaydı mesela yememesi gerekirdi. Derdim verme. Beni dinlemezdi. Kızardı sen annesi isen bizde büyüğüüz bizde biliyoruz nasıl davranacağımızı bir şey olmaz derlerdi. Göç ettikten sonra ise ben çocuklarımı istediğim gibi besleyebiliyorum. Düzenli ve sağlıklı yemekler yediriyorum.”

Göç Sonrası Durum ile ilgili olarak: Göç sonrası, katılımcıların çocuklarının yeme-içme alışkanlıklarına müdahale konusunda daha fazla özgürlük kazandığı ve bu süreçte daha aktif rol aldıkları gözlemlenmiştir. Ancak, bazı katılımcılar hala aile büyüklerinin etkisiyle karşılaşmaktadır. Katılımcı 6, göç sonrası çocuklarının beslenmesine karışan aile büyüklerinin varlığını belirtmiştir.

“K6: Göç ettikten sonra aile büyüklerimle yaşarken de göç ettikten sonra aile büyüklerim ile yaşarken de çocuklarımın beslenme alışkanlıkları, onlara yemek hazırlama konusunda hep ben ilgilendim. Ama bir çocuğumda şeker hastalığı var. Çok fazla sağlıksız gıda tüketmemeliy. Ama ona rağmen büyükler boş ver yesin ne olacak ki diye müdahale ediyorlar.”

Değişimin Nedenleri ve Etkileri ile ilgili olarak: (i) Aile Büyüklerinin Etkisi: Göç öncesinde aile büyüklerinin çocukların yeme-içme alışkanlıklarına müdahalesi yaygınken, göç sonrası bazı aileler bu müdahaleden kurtulmuş, bazıları ise bu etkiyi hala hissetmektedir. Katılımcı 1, göç sonrası çocuklarının beslenmesi konusunda tamamen kendisinin söz sahibi olduğunu belirtmiştir. (ii) Ebeveyn Katılımı: Göç sonrası ebeveynlerin çocuklarının yeme-içme alışkanlıklarına katılımı artmış ve daha etkin bir rol oynamaya başlamışlardır. Katılımcı 5, göç sonrası çocuklarının beslenmesi konusunda kimsenin karışmadığını ve çocuklarını düzenli ve sağlıklı bir şekilde besleyebildiğini

ifade etmiştir. (iii) Çocukların Beslenme Durumu: Göç sonrası, çocukların beslenme durumu ve alışkanlıkları üzerinde ebeveynlerin daha fazla kontrol sağladığı gözlemlenmiştir. Katılımcı 4, göç sonrası çocuklarının sağlıklı beslenmesi konusunda daha fazla söz sahibi olduğunu ve çocuklarının düzenli yemek yeme alışkanlığı kazandığını belirtmiştir. (iv) Sosyo-Kültürel Farklılıklar: Göç edilen yerin sosyo-kültürel yapısı, çocukların yeme-içme alışkanlıklarına müdahale konusundaki ebeveyn davranışlarını etkilemiştir. Katılımcı 13, göç sonrası çocuğunun hazır yemek yeme alışkanlığının arttığını ve bu durumun kontrol edilebilmesinin zorlaştığını ifade etmiştir.

“K1: Göç etmeden önce yaşadığımız yerde aile büyükleri ne yemek yenilecek çocuklar ne yiyecek bunlara karışırldı. Ama buraya geldiğimde ben ne yaparsam o. Zararlı bir şey yemek istediklerinde izin vermiyorum mesela.”

“K5: Göç etmeden önce aile büyükleri ile birlikte yaşarken çocuklarımın düzenli yemek yemesi, sağlıklı şeyler yemesini isterdim. Ama karışanım çok olurdu. O çocuktur yesin ne olacak ki gibi şeyler söylerlerdi. Burada ise artık kimse karışmıyor. Çocuklarımı istediğim gibi düzenli sağlıklı bir şekilde besleyebiliyorum.”

“K4: Göç etmeden önce aile büyükleri ile birlikte yaşarken kayınpederim çocuklara sağlıklı sağlıksız bütün yiyecekleri getirirdi. Oğlum hastaydı mesela yememesi gerekirdi. Derdim verme. Beni dinlemezdi. Kızardı. Sen annesi isen bizde büyüğüüz, bizde biliyoruz nasıl davranacağımızı, bir şey olmaz derlerdi. Göç ettikten sonra ise ben çocuklarımı istediğim gibi besleyebiliyorum. Düzenli ve sağlıklı yemekler yediriyorum.”

“K13: Göç etmeden önce yaşadığımız yerde çocuklarımın sağlıklı beslenmesini, ev yemekleri yemesini önemserdim. Düzenli bir beslenme alışkanlıkları olurdu. Göç ettikten sonra ise çocuğum hazır yemek yeme, dışarıda yemek yemeye meyletmeye başladı. Evde yine düzenli yemek pişiyor ama bazen çocuğum dışarda da yemek yiyor.”

3.4. AİLE BÜYÜKLERİYLE OLAN İLİŞKİ VE İLETİŞİM TEMASINA AİT BULGULARIN YORUMLANMASI

Bu başlık altında 8, 9 ve 10. sorulara ilişkin verilerin analiz edilerek bulguların yorumlanması sunulmaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda, katılımcılardan elde edilen veriler derinlemesine analiz edilerek “göç öncesi durum”, “göç sonrası durum”, “değişimin nedenleri ve etkileri” ile ilgili olarak kadının aile büyükleri ile olan ilişki ve iletişim durumları incelenmiştir.

SORU-8: Göç etmeden önceki aile yaşantınızı ve göç ettikten sonraki aile yaşantınızı dikkate alarak eşinizin anne-babasının (özellikle annesinin), evdeki fiziksel aktivitelere örneğin; eşyaların yeri değiştirme, mutfak düzeni, temizlik, yemek yapımı, vb. gibi davranışlarını/eylemlerini düşündüğünüzde/dikkate aldığınızda bu davranışlarında değişiklikler oldu? Değişiklik oldu ise neler olduğundan kısaca bahseder

misiniz? sorusuna verilen cevaplarla, göç eden ailelerde eşlerin anne-babalarının, özellikle annelerinin, evdeki fiziksel aktivitelere (eşyaların yerini değiştirme, mutfak düzeni, temizlik, yemek yapımı vb.) müdahale konusundaki davranış ve eylemlerinde göç öncesi ve sonrası yaşanan değişiklikler incelenmiştir. Katılımcıların bu konudaki deneyimleri nitel analiz yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Analiz, göç eden ailelerde eşlerin anne-babalarının evdeki fiziksel aktivitelere müdahale konusundaki değişiklikleri anlamayı hedeflemektedir. Katılımcılardan alınan yanıtlar, tematik analiz yöntemi kullanılarak değerlendirilmiş ve ortak temalar üzerinden yorumlanmıştır. Buna göre:

Göç Öncesi Durum ile ilgili olarak: Katılımcılar arasında, göç öncesi dönemde kayınvalidelerin ev işlerine müdahale düzeyinde farklılıklar gözlenmiştir. Bazı katılımcılar (K1, K2, K5, K6, K7, K10, K12) kayınvalidelerinin ev işlerine karışmadığını belirtirken, diğerleri (K3, K4, K9, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20) yoğun müdahalelerden şikâyet etmiştir. Özellikle K4, K15, K16 gibi katılımcılar, evde söz haklarının olmadığını ve kayınvalidelerinin evin düzeni üzerinde tam kontrol sahibi olduğunu vurgulamıştır.

“K4: Göç etmeden önce aile büyükleri ile birlikte yaşarken biz evin hiçbir şeyine karışamazdık. Eşim çalışır parasını babasına verirdi. Ya da annesi eve ne alınacaksa onu söyler eşimde onu alırdı. Ben eve istediğim bir eşyayı alamazdım. Ya da evdeki eşyaları istediğim gibi değiştiremezdim. Söz hakkım yoktu. Kavga çıkmasın diye susardım.”

Göç Sonrası Durum ile ilgili olarak: Göç sonrası dönemde, katılımcıların birçoğu (K3, K4, K9, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20) ev işlerine ve düzenine daha fazla hakimiyet kazandıklarını belirtmiştir. K3, K14 ve K20 gibi bazı katılımcılar, kayınvalidelerinin müdahalelerinin azalmasına rağmen hala belirli bir seviyede devam ettiğini ifade etmiştir. K3, örneğin, kayınvalidesinin yaşlanması nedeniyle müdahalelerin azaldığını belirtmiştir.

“K3: Göç etmeden önce aile büyüklerinin evinde kalıyordum. O zaman ne eve istediğim bir eşyayı alabiliyordum ne de istediğim gibi düzenleyebiliyordum. Kayınvalidem hep karışırdı. Göç ettikten sonrada beraber yaşıyoruz. Yine aynı şekilde. Ama bu sefer çatı katında çocuklarım için özel bir oda yapmaya çalışıyorum. Yaşlandıkları için çok bir şey diyemiyorlar.”

Değişimin Nedenleri ve Etkileri ile ilgili olarak: (i) Özerklik ve Karar Alma Süreci: Göç sonrası, katılımcıların evdeki özerklik seviyelerinde belirgin bir artış gözlemlenmiştir. K9, K13, K15, K16 gibi katılımcılar, artık evdeki düzen ve eşyalar

konusunda eşleriyle birlikte karar alabildiklerini ve daha rahat olduklarını belirtmiştir. Bu durum, katılımcıların yaşam kalitesinde ve psikolojik durumlarında olumlu bir etki yaratmıştır. Özellikle K17, göç sonrası yeni bir evde kendi eşyalarını alabilmenin getirdiği özgürlüğü ve mutluluğu vurgulamıştır. (ii) Çalışma Hayatının Etkisi: Bazı katılımcılar (K14, K19), göç sonrası çalışma hayatına katılmalarının evdeki dinamikleri değiştirdiğini belirtmiştir. K14, artık ev işlerinin diğer aile üyeleriyle ortak yapıldığını, K19 ise gündelik işlerde çalışarak kendi eşyalarını alabilmenin özgüvenini kazandığını ifade etmiştir. (iii) Yaş ve Sağlık Durumunun Etkisi: Kayınvalidelerin yaşlanması ve sağlık durumlarının değişmesi, ev içindeki rollerini ve müdahale seviyelerini etkilemiştir. K3 ve K20, kayınvalidelerinin yaşlanması nedeniyle ev işlerine daha az müdahale ettiğini belirtmiştir. Bu durum, katılımcıların evde daha özgür ve rahat hissetmelerine olanak sağlamıştır.

“K17: Kayınvalidemlerle kalırken kayınvalidem çok karışmazdı evde yaptığım ev işlerine temizliğe falan. Ama eve bir eşya alınmasına onlar karar verirdi. Benim söz hakkım yoktu. Buraya geldikten sonra ise eşim inşaatta daire karşılığı çalıştı. Bir evimiz oldu. Kendi eşyalarımızı aldık. Güzel bir hayatım oldu eskiye göre.”

“K14: Göç etmeden önce yaşadığım yerde kayınvalidem hiçbir iş yapmazdı. Bütün işleri ben yapardım. Temizlik yemek hep benim sorumluluğumdur. Yapmadığımda laf söylerdi. Göç ettikten sonra ise yine yanımda ile büyükleri vardı ama ben çalışmaya başladım. Ev işlerini artık diğerleri ile ortak yapmaya başlamıştır.”

“K20: Göç etmeden önce de evde çok kişi yaşadığı için tam olarak kendime ait bir düzen yoktu. Herkes kendisine göre mutfak düzenlerdi. Ben istediğimi yaptığımda bir bakmışım arkamdan o yaptığım bozulmuş. Buraya geldikten sonra kayınvalidem yaşlandı evde yaşayan diğerleri de evden ayrıldı. Bir ben kaldım. Bende istediğimi yapıyorum.”

SORU-9: Göç etmeden önceki aile yaşantınızı ve göç ettikten sonraki aile yaşantınızı dikkate alarak eşinizin anne-babasının (özellikle annesinin), çocuklarınız ile olan ilişkilerinizde örneğin; torunlar ile ilgilenme, torunların bakımına yardımcı olma, torunların ihtiyaçlarını karşılama, vb. gibi davranışlarını/eylemlerini düşündüğünüzde/dikkate aldığınızda bu davranışlarında değişiklikler oldu? Değişiklik oldu ise neler olduğundan kısaca bahseder misiniz? sorusuna verilen cevaplarla, göç eden ailelerde eşlerin anne-babalarının, özellikle annelerinin, torunlarla olan ilişkileri ve torunların bakımına yardımcı olma konusundaki davranış ve eylemlerinde göç öncesi ve sonrası yaşanan değişiklikler incelenmiştir. Katılımcıların bu konudaki deneyimleri nitel analiz yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Analiz, göç eden ailelerde eşlerin anne-babalarının torunlarla olan ilişkileri ve torunların bakımına yardımcı olma konusundaki

değişiklikleri anlamayı hedeflemektedir. Katılımcılardan alınan yanıtlar, tematik analiz yöntemi kullanılarak değerlendirilmiş ve ortak temalar üzerinden yorumlanmıştır. Buna göre:

Göç Öncesi Durum ile ilgili olarak: Göç öncesinde birçok katılımcı, eşlerinin anne-babalarının, özellikle kayınvalidelerinin, torunların bakımıyla ilgilendiğini ve torunların ihtiyaçlarını karşıladığını belirtmiştir. Örneğin, Katılımcı 1, büyük oğlunun kayınvalidesi tarafından büyütüldüğünü ve onun bakımına büyük ölçüde yardımcı olduğunu ifade etmiştir.

“K1: Göç etmeden önce yaşadığımız yerde özellikle büyük oğlum aile büyüklerinin elinde büyüdü diyebilirim. Bakımıyla kayınvalidem hep ilgilendi. Benim dışarıda bir işime olduğunda çocukları kayınvalideme bırakabilirdim. Onlara bakardı. Ama şimdi ise burada çocuklar büyüdü. Buradayken de çocuklara başkalarının bakmasına ihtiyacım kalmadı.”

Göç Sonrası Durum ile ilgili olarak: Göç sonrası, katılımcıların çoğu, aile büyüklerinin torunların bakımına müdahalesinin azaldığını ve bu sorumluluğun daha çok anne-babaya geçtiğini belirtmiştir. Katılımcı 4, göç ettikten sonra kendi evine sahip olduğunu ve çocuklarının bakımını tamamen kendi kontrolünde yapabildiğini ifade etmiştir.

“K4: Göç etmeden önce aile büyükleri ile birlikte yaşarken kayınvalidem çocukların bakımına yardımcı oluyordu ama yardım ederken de ben olmasam sen çocuklara bakamazsın, sen yetersizsin gibi şeyler söylerdi. Göç ettikten sonra ise benim kendi evim oldu. Çocuklarıma istediğim gibi baktım ve kimse de hiçbir şey demedi.”

Değişimin Nedenleri ve Etkileri ile ilgili olarak: (i) Bağımsız Yaşam Alanı: Göç sonrası birçok katılımcı, aile büyüklerinden ayrı yaşamaya başlamış ve torunların bakımıyla ilgili sorumlulukların daha çok anne-babaya geçtiğini belirtmiştir. Katılımcı 6, göç ettikten sonra da aile büyükleri ile yaşamaya devam ettiğini ve kayınvalidesinin torunların bakımına yardımcı olmaya devam ettiğini ifade etmiştir. (ii) Mesafe ve Uzaklık: Göç sonrası, aile büyüklerinin çocuklarla ilgilenme sıklığının azalmasının önemli nedenlerinden biri, fiziksel mesafe ve uzaklıktır. Katılımcı 2, göç ettikten sonra aile büyüklerinin torunlarla ilgilenme sıklığının azaldığını, çünkü araya mesafe girdiğini belirtmiştir. (iii) Çocukların Büyümesi: Göç sonrası, çocukların büyümesi ve daha az bakıma ihtiyaç duyması da aile büyüklerinin torunların bakımına olan katkıların azaltmıştır. Katılımcı 1, çocuklarının büyüdüğünü ve artık başkalarının bakmasına ihtiyaç kalmadığını ifade etmiştir. (iv) Aile Büyüklerinin Yaşlanması: Göç sonrası bazı aile

büyüklerinin yaşlanması ve torunlarla ilgilenme kapasitesinin azalması da bu değişikliklere neden olmuştur. Katılımcı 14, göç ettikten sonra aile büyüklerinin yaşlandığını ve torunlarla ilgilenme sıklığının azaldığını belirtmiştir. (v) Kontrol ve Müdahale Azalması: Göç sonrası, katılımcılar, aile büyüklerinin torunların bakımı ve yetiştirilmesi konularında daha az müdahalede bulunduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcı 12, göç ettikten sonra torunlarına bakmaya gelen aile büyüklerinin sayısının azaldığını ve çocuklarıyla kendisinin ilgilendiğini ifade etmiştir.

“K6: Göç etmeden önce aile büyükleri ile birlikte yaşarken aile büyükleri çocukları gözetir. Ben işe gittiğimde onların yemeklerini yapardı. Göç ettikten sonra ise çocukların bakımında değişen bir şey olmadı. Ben işe gittiğimde kayınvalidem hala torunların bakımına yardım eder.”

“K2: Göç etmeden önce aile büyükleri ile birlikte yaşarken onlar torunları ile çok ilgilidiler. Onlara bakarlardı. Göç ettikten sonra ise araya mesafe girdi. Her zaman gelemiyorlar. Zaten çocuklarda büyüdü.”

“K1: Göç etmeden önce yaşadığımız yerde özellikle büyük oğlum aile büyüklerinin elinde büyüdü diyebilirim. Bakımıyla kayınvalidem hep ilgilendi. Benim dışarıda bir işime olduğunda çocukları kayınvalideme bırakabilirdim onlara bakardı. Ama şimdi ise burada çocuklar büyüdü. Buradayken de çocuklara başkalarının bakmasına ihtiyacım kalmadı.”

“K14: Göç etmeden önce yaşadığım yerde tarla bahçe işine gittiğimde kayınvalidem bakar göz kulak olurdu. Göç ettikten sonra da onlar yaşlandı. Çocuklarının bakımıyla ben ilgilendim. Ama ihtiyacım olduğunda kayınvalideme çocuklarımı bırakabilirdim.”

“K12: Göç etmeden önce kaldığım yerde aile büyükleri vardı doğum yaptığımda falan torunları ile ilgilendi. Ama sürekli bana şunu şöyle yap gibi şeyler söylüyordu. Bu beni rahatsız ediyordu. Ama göç ettikten sonra mesafe olduğu için torunlarına bakmaya gelediler. Ben çocuklarımla ilgilendim.”

SORU-10: Göç etmeden önceki aile yaşantınızı ve göç ettikten sonraki aile yaşantınızı dikkate alarak eşinizin anne-babasının (özellikle annesinin), ebeveynleriniz (kadının anne-babası) ile olan ilişkilerinde örneğin; dünürünü eve çağırma, dünürünün gelini ile vakit geçirmesini sağlama, vb. gibi davranışlarını/eylemlerini düşündüğünüzde/dikkate aldığınızda bu davranışlarında değişiklikler oldu? Değişiklik oldu ise neler olduğundan kısaca bahseder misiniz? sorusuna verilen cevaplarla, göç eden ailelerde eşlerin anne-babalarının (özellikle kayınvalidelerin) kadının anne-babasıyla olan ilişkilerinde yaşanan değişiklikler incelenmiştir. Katılımcıların bu konudaki deneyimleri, nitel analiz yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Analiz, göç eden ailelerde eşlerin anne-babalarının kadının anne-babasıyla olan ilişkilerinde yaşanan değişiklikleri anlamayı hedeflemektedir. Katılımcılardan alınan yanıtlar, tematik analiz

yöntemi kullanılarak değerlendirilmiş ve ortak temalar üzerinden yorumlanmıştır. Buna göre:

Göç Öncesi Durum ile ilgili olarak: Göç öncesinde birçok katılımcı, eşlerinin anne-babalarının (özellikle kayınvalidelerinin), kendi anne-babalarıyla olan ilişkilerinde sınırlamalar olduğunu belirtmiştir. Örneğin, Katılımcı 3, evin çok kalabalık olması ve kültürel normlar nedeniyle annesini ve babasını sıkça çağıramadığını ifade etmiştir.

“K3: Göç etmeden önce aile büyükleri ile birlikte yaşarken evime çok fazla annemi babamı çağıramazdım. Ev zaten çok kalabalıktı. Bir de bizim oralarda gelin ailesi ile pek görüşmez. Kayınvalidem pederim pek sıcak bakmazdı gelmelerine kalmalarına. Göç ettikten sonra da bu sefer ailem bana uzak kaldı yine pek gelip gidemezler.”

Göç Sonrası Durum ile ilgili olarak: Göç sonrası, katılımcıların çoğu, kadının anne-babasıyla olan ilişkilerinde daha fazla özgürlük ve rahatlık yaşadıklarını belirtmiştir. Katılımcı 4, göç ettikten sonra kardeşlerinin ve annesinin istediği zaman ziyaret edebildiğini ve bu durumun kendine olan güvenini artırdığını ifade etmiştir.

“K4: Göç etmeden önce aile büyükleri ile birlikte yaşarken benim ailemde farklı bir köydeydi ama çok uzak değildi. Bana istediği gibi gelemezdi. Ya da ben ona gidemezdim. Bizim oralarda gelin evlendikten sonra kendi ailesi ile sık görüşmez. Anca taziye, düğün falan olduğunda onların yanına gider. Göç ettikten sonra ise sorun kalmadı. Kardeşlerim geliyor, annem geliyor, ben onlara gidiyorum. İstedim gibi davranıyorum. Kimse bir şey demiyor. İyi ki göç etmişim diyorum. Kendime öz güvenim geldi. Kendimi seviyorum. Orada mesela doktora giderken bile ya eşin götürür ya kayınpederin. O önden gider sen arkasından. O kadar değersiz hissettirir. Sanki ben tek başıma bir şey yapamazmışım gibi. Şimdi öyle değil. Kendime öz güvenim geldi. İstediyimi yapabiliyorum kimse karışmıyor.”

Değişimin Nedenleri ve Etkileri ile ilgili olarak: (i) Fiziksel Mesafe ve Uzaklık: Göç sonrası bazı katılımcılar, fiziksel mesafenin anne-babalarıyla daha sık görüşmelerini zorlaştırdığını belirtmişlerdir. Katılımcı 8, 13 ve 14, göç sonrası ailesiyle görüşmelerin daha seyrek hale geldiğini çünkü mesafenin arttığını ifade etmiştir. (ii) Kültürel ve Geleneksel Normlar: Göç öncesinde bazı katılımcılar, kültürel ve geleneksel normlar nedeniyle kendi aileleriyle sık görüşemediklerini belirtmiştir. Katılımcı 15, 16 ve 17, göç öncesinde gelinlerin kendi ailesiyle sıkça görüşmemesi gerektiği yönündeki normlar nedeniyle bu konuda kısıtlamalar yaşadığını ifade etmiştir. (iii) Aile Büyüklüğü ve Kalabalık Yaşam: Göç öncesinde büyük aile yapısı ve kalabalık yaşam nedeniyle katılımcıların kendi aileleriyle rahat görüşemedikleri görülmüştür. Katılımcı 3 ve 20, göç öncesinde evin çok kalabalık olduğunu ve annesinin rahatça gelip kalamadığını belirtmiştir. (iv) Aile Büyüklerinin Yaşlanması: Göç sonrası bazı aile büyüklerinin

yaşlanması, sık ziyaretleri zorlaştırmıştır. Katılımcı 15, annesinin yaşlandığını ve bu nedenle ziyaretlerin azaldığını ifade etmiştir.

“K13: Göç etmeden önce yaşadığım yerde kayınvalidem de vardı. Annemler bana geldiğinde hep olumsuz bir sorun çıkarırdı. Laf söylerdi. Göç ettikten sonra ise artık bu konuya karışmıyor. Çünkü araya mesafe girince eve kim geldi gitti haberleri olmuyor.”

“K17: Göç etmeden önce kayınvalidemlerle yaşarken de annemler az gelirdi. Bayramda düğünde falan görüşürdük. Çok fazla kızının evine gidilmez, bende fazla annelere gitmezdim. Kayınvalidem de öyle. Oda evlendiğine annesini çok görmemiş gidip kalmamış. Bu adet gibi bir şey. Göç ettikten sonra eşim, çocuklar falan anneme gideriz. Kardeşlerimi görürüm. Mesafe uzak çok gidemiyorum ama giderken rahatım.”

“K20: Göç etmeden önce yaşadığım yerde ev çok kalabalıktı. Annemlerde rahat gelemezdi. Ben arada onlara giderdim ama kalmalı değil. Kayınvalidem bir şey demezdi. Şimdi burada aile sayısı biraz daha azaldı. Ailem istediği gibi gelir. Kayınvalidem bir şey demez. Bende gidebilirim.”

“K15: Göç etmeden önce yaşadığım yerde evlendikten sonra gelin annesigillerle çok fazla görüşmez, gidip gelmezdi. Yoksa evine alışmaz derler. O yüzden kayınvalidem de çok görüşmemi istemezdi. Göç ettikten sonra ailemle istediğim zaman görüştüm ama çok sık olmadı. Onlar yaşlandı. Yol çok uzak oldu.”

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ailenin tanımı, işlevleri ve toplumsal yapıdaki yeri üzerine yapılan tartışmalar, modern ve post-modern aile yapılarının ortaya çıkışıyla toplumsal yapıların nasıl değiştiğini gözler önüne sermektedir. Farklı aile türlerinin incelenmesi, bu dönüşüm sürecinin toplumsal dinamiklerle nasıl etkileşime girdiğini ortaya koymaktadır. Aile üzerine geliştirilen yapısal işlevselci, çatışma, sembolik etkileşimci gibi teorik yaklaşımlar, aile kurumunu anlamada sundukları farklı bakış açılarıyla önem taşımaktadır. Bu teorik çerçeveler, ailenin toplumsal sistem içindeki konumunu ve bu sistemin işleyişini kavramada kritik bir rol üstlenmektedir. Ayrıca, göçün aile kurumu üzerindeki etkilerinin analiz edilmesi, uyum zorlukları, toplumsal cinsiyet rollerindeki değişim, çocukların etkilenme biçimleri ve aile içi şiddet gibi önemli başlıkları gündeme getirmiştir. Göç süreci, aile içi dinamiklerde derin dönüşümlere neden olarak, özellikle kadın ve erkek rollerinde ve çocukların toplumsal uyum süreçlerinde dikkate değer değişimler yaratmaktadır.

Cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi ana kavramlara dayalı açıklamalar, kadının toplumdaki yerini anlamaya yönelik önemli bir çerçeve sunmuştur. Kadının aile içerisindeki rolü üzerine yapılan değerlendirmeler, özellikle çocuklar, eş ve aile büyükleriyle olan iletişim ilişkilerine odaklanmıştır. Bu analizler, kadının geleneksel aile yapılarındaki rollerinin yanı sıra, modern ailelerde üstlendiği yeni sorumlulukları da ortaya koymaktadır. Kadının ekonomik yaşama katılımının, aile içindeki görev dağılımı ve karar alma süreçleri üzerindeki etkisi, modern toplumlarda toplumsal cinsiyet rollerinin değişimini gözler önüne sermektedir. Göç ve kadın ilişkisi ise, kadının toplumsal ve ekonomik alanlardaki konumunun göç süreciyle nasıl şekillendiğini ve bu durumun aile yapısına olan yansımalarını incelemektedir. Kadının göç sürecinde yaşadığı deneyimler hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemli dönüşümlere yol açarak, kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve kimlikleri üzerinde derin izler bırakmaktadır.

Mübeccel Belik Kıray'ın toplumsal değişim anlayışı, hızlı modernleşme süreçlerinden geçen Türkiye gibi toplumların sosyal yapılarındaki dönüşümleri anlamak için derin bir bakış açısı sunmaktadır. Kıray, toplumsal değişimi yalnızca ekonomik ve politik unsurlarla sınırlı görmeyip, kültürel ve sosyal faktörlerin de bu süreçte önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Bu çerçevede, onun "tampon mekanizmalar" kuramı,

toplumsal yapıların ani değişimlere karşı direnç gösterme biçimlerini ve bu değişimlerin sosyal yapıya entegrasyon sürecini açıklamaktadır. Kıray'ın aile, göç ve kadın konularına ilişkin görüşleri, toplumsal değişimin bu üç temel sosyal kurum üzerindeki etkilerini incelemektedir. Aile konusunda ileri sürdüğü fikirler, geleneksel aile yapılarının modernleşme sürecinde nasıl dönüştüğünü ve bu dönüşümün toplumsal normlar üzerindeki etkilerini ele almaktadır. Göç olgusuna dair düşünceleri, göçün aile ve toplumsal yapılar üzerindeki karmaşık etkilerini analiz etmek için önemli bir temel sunmaktadır. Özellikle göçün kadınlar üzerindeki etkilerini ele alması, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden şekillenişinde göçün kritik rolünü gözler önüne sermektedir. Kadın konusundaki görüşleri, Kıray'ın toplumsal cinsiyet bakış açısını ve kadının toplumsal değişim süreçlerindeki yerini anlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Kıray, kadının toplumsal ve ekonomik hayatta artan rolünün, toplumsal değişimin önemli bir parçası olduğunu öne sürmektedir. Bu bağlamda, kadının güçlenmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, toplum yapılarının sağlıklı bir dönüşüm geçirebilmesi için vazgeçilmez unsurlar olarak değerlendirilmektedir.

Kişisel Bilgi Formu ile toplanan verilerin analiz edilmesiyle elde edilen sosyo-demografik sonuçlar irdelendiğinde katılımcıların çoğunluğunun; 41 yaş ve üstü (%55), eğitim düzeyinin ilkokul terk veya mezunu ile ortaokul terk veya mezunu (%25), aile toplam gelir düzeyinin 10.000-17.002 TL arası (%35), 2 veya 3 çocuk sahibi (%75), aynı yaşayan toplam kişi sayısının 5-6 kişi (%40), çekirdek (modern) aile yapısına (%55)" sahip olduğu görülmüştür.

Görüşme Soru Formu ile toplanan verilerin analiz edilmesiyle elde edilen bulguların yorumlanması sonucu genel bir değerlendirme yapmak gerekirse kadının; "eşiyle olan ilişki ve iletişim", "çocuklarıyla olan ilişki ve iletişim", "aile büyükleriyle olan ilişki ve iletişim" yönelik sonuçlar temalar özelinde aşağıda kısaca özetlenmiştir.

Kadının Eşiyle Olan İlişki ve İletişimi temasına ilişkin yapılan analiz sonuçları incelendiğinde:

Göç, aile yapısında ve eşlerin ev işlerine katılımında önemli değişikliklere yol açmıştır. Göç öncesinde ev işlerine katılmayan erkeklerin, göç sonrası yeni yaşam koşulları ve sosyal çevrenin etkisiyle daha fazla sorumluluk üstlendikleri gözlemlenmiştir. Bu değişikliklerin desteklenmesi ve teşvik edilmesi, aile içi eşitlik ve dayanışmanın artırılması açısından önemlidir. Eğitim programları ve sosyal farkındalık kampanyaları ile bu tür değişimlerin sürdürülebilir kılınması hedeflenmelidir.

Göç, aile yaşantısında ve eşlerin birlikte vakit geçirme alışkanlıklarında önemli değişikliklere yol açmıştır. Göç öncesinde birlikte vakit geçiremeyen eşlerin, göç sonrası yeni yaşam koşulları ve sosyal çevrenin etkisiyle daha fazla zaman geçirmeye başladıkları gözlemlenmiştir. Bu değişikliklerin desteklenmesi ve teşvik edilmesi, aile içi bağların güçlendirilmesi açısından önemlidir. Eğitim programları ve sosyal farkındalık kampanyaları ile bu tür değişimlerin sürdürülebilir kılınması hedeflenmelidir.

Göç, aile yaşantısında ve eşlerin duygusal paylaşımlarında önemli değişikliklere yol açmıştır. Göç öncesinde duygusal paylaşımları sınırlı olan eşler, göç sonrası daha rahat ve açık duygusal paylaşımlar yapmaya başlamışlardır. Bu değişikliklerin desteklenmesi ve teşvik edilmesi, aile içi bağların güçlendirilmesi açısından önemlidir.

Kadının Çocuklarıyla Olan İlişki ve İletişimi temasına ilişkin yapılan analiz sonuçları incelendiğinde:

Göç, aile yaşantısında ve çocuklara sevgi gösteriminde önemli değişikliklere yol açmıştır. Göç öncesinde çocuklara sevgi gösteriminde sınırlamalar yaşayan aileler, göç sonrası daha özgür ve açık sevgi gösterimleri yapmaya başlamışlardır. Bu değişikliklerin desteklenmesi ve teşvik edilmesi, aile içi bağların güçlendirilmesi açısından önemlidir.

Göç, aile yaşantısında ve çocuklarla olan ilişkilerde önemli değişikliklere yol açmıştır. Göç öncesinde çocuklarına kural koyma ve söz dinletme konusunda zorluk yaşayan aileler, göç sonrası daha bağımsız ve etkili olabilmişlerdir. Ancak, aile büyüklerinin müdahalesi devam eden ailelerde, bu sorunlar hala mevcuttur.

Göç, ailelerin çocuklarının resmi eğitime müdahale konusundaki davranış ve eylemlerinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Göç öncesinde aile büyüklerinin müdahalesiyle kısıtlanan ebeveynler, göç sonrası daha bağımsız ve etkin bir şekilde çocuklarının eğitime katılabilmıştır. Ancak, bazı aileler hala aile büyüklerinin etkisi altında kalmaktadır.

Göç, ailelerin çocuklarının yeme-içme alışkanlıklarına müdahale konusundaki davranış ve eylemlerinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Göç öncesinde aile büyüklerinin müdahalesiyle kısıtlanan ebeveynler, göç sonrası daha bağımsız ve etkin bir şekilde çocuklarının beslenmesine müdahale edebilmiştir. Ancak, bazı aileler hala aile büyüklerinin etkisi altında kalmaktadır.

Kadının Aile Büyükleriyle Olan İlişki ve İletişimi temasına ilişkin yapılan analiz sonuçları incelendiğinde:

Göç, ailelerde eşlerin anne-babalarının evdeki fiziksel aktivitelere müdahale konusundaki davranış ve eylemlerinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Göç öncesinde aile büyüklerinin müdahaleleriyle karşılaşan birçok katılımcı, göç sonrası daha bağımsız bir yaşam sürmeye başlamış ve evde yapılan fiziksel aktivitelere müdahalelerin azaldığını belirtmiştir.

Göç, ailelerde eşlerin anne-babalarının torunlarla olan ilişkileri ve torunların bakımına yardımcı olma konusundaki davranış ve eylemlerinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Göç öncesinde aile büyüklerinin torunların bakımına katkısı yayginken, göç sonrası bu sorumlulukların daha çok anne-babaya geçtiği görülmüştür.

Göç, ailelerde eşlerin anne-babalarının kadının anne-babasıyla olan ilişkilerinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Göç öncesinde kültürel normlar ve büyük aile yapısı nedeniyle sınırlamalar yaşanırken, göç sonrası fiziksel mesafe ve özgürlük faktörleri bu ilişkileri etkilemiştir.

Araştırma sonuçları ve çalışmanın sınırlılıkları göz önünü alınarak tema bazı aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur.

Kadının Eşiyle Olan İlişki ve İletişimi temasına yönelik öneriler:

- Toplum merkezlerinde düzenlenecek eğitimlerle erkeklerin ev işlerine katılımı artırılmalı, okullarda aile içi sorumluluk ve cinsiyet eşitliği dersleri verilmelidir. Televizyon, radyo ve sosyal medya üzerinden kampanyalar düzenlenerek ev işlerine katılım teşvik edilmeli, toplumsal etkinliklerle bu konudaki farkındalık artırılmalıdır.
- Eşler için iletişim ve ilişki güçlendirme eğitimleri düzenlenmeli, ücretsiz veya düşük maliyetli psikolojik danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır. Aile haftaları ve etkinlikler düzenlenerek birlikte vakit geçirme alışkanlıkları teşvik edilmeli, medya kampanyaları ile birlikte vakit geçirmenin önemi vurgulanmalıdır.
- Eşler için duygusal ifade ve empati eğitimleri düzenlenmeli, çift terapisi hizmetleri sunulmalıdır. Duygusal paylaşım günleri düzenlenerek eşlerin duygusal yakınlıkları artırılmalı, medya kampanyaları ile duygusal paylaşımların önemi vurgulanmalıdır.

Kadının Çocuklarıyla Olan İlişki ve İletişimi temasına yönelik öneriler:

- Ailelerin çocuklarına açık ve özgür sevgi gösterimlerinde bulunmalarını teşvik etmek amacıyla toplum merkezlerinde ve okullarda düzenlenen eğitimler, Çocukların duygusal ihtiyaçlarının karşılanması ve sevgi dolu bir ortamda büyümelerinin önemini vurgulayan programlar, Sevgi dolu ebeveynlik ve çocuklarla güçlü duygusal bağlar kurmanın önemi vurgulanan kampanyalar, Aile içi sevgi gösterimi ve duygusal bağların güçlendirilmesi amacıyla düzenlenen etkinlikler gerçekleştirilebilir.
- Ebeveynlere çocuklarına etkili kural koyma ve disiplin sağlama konularında rehberlik edecek programlar, Aile içi ilişkilerde sorun yaşayan aileler için düşük maliyetli veya ücretsiz terapiler, Ailelerin çocuklarıyla ilişkilerini güçlendirmeleri için belirli günlerde düzenlenen etkinlikler, Etkili ebeveynlik ve sağlıklı çocuk ilişkileri üzerine yapılan medya kampanyaları düzenlenebilir.
- Ebeveynlerin çocuklarının eğitimine etkin katılımını sağlamak amacıyla düzenlenen programlar, Okullarda düzenlenen toplantı ve seminerlerle ebeveynlerin eğitim sürecine aktif katılımının teşviki, Ebeveynlerin çocuklarının eğitimine aktif katılımının önemini vurgulayan kampanyalar, Ebeveynlerin çocuklarının eğitimine daha fazla katılımını teşvik eden etkinlikler yapılabilir.
- Ebeveynlere sağlıklı beslenme alışkanlıkları konusunda rehberlik edecek programlar düzenlenmelidir. Aile büyüklerinin çocukların beslenmesine olumlu katkılar yapması için seminerler verilmelidir. Sağlıklı beslenmenin önemi medya aracılığıyla vurgulanmalıdır. Ailelerin sağlıklı beslenme alışkanlıkları kazanmaları için yerel etkinlikler düzenlenmelidir.

Kadının Aile Büyükleriyle Olan İlişki ve İletişimi temasına yönelik öneriler:

- Evdeki müdahalelerin azaltılması ve bağımsızlığın teşviki için eğitim programları düzenlenmelidir. Ebeveynlere ev düzeni ve planlama konularında rehberlik edecek eğitimler verilmelidir. Evdeki fiziksel aktivitelere müdahalenin azalmasının önemi medya aracılığıyla vurgulanmalıdır. Ailelerin bağımsız yaşamlarına destek olmak için etkinlikler düzenlenmelidir.
- Aile büyüklerine torun bakımında nasıl etkili olabileceklerini öğreten eğitim programları düzenlenmelidir. Ebeveynler ve aile büyüklerinin birlikte katılabileceği eğitim programları düzenlenmelidir. Torun bakımının önemi ve aile

büyüklerinin rolü medya aracılığıyla vurgulanmalıdır. Aile büyüklerinin torun bakımı konusundaki katkıları teşvik edilmelidir.

- Aile üyelerinin sağlıklı ve saygılı ilişkiler kurmalarını teşvik eden eğitim programları düzenlenmelidir. Kadının ve eşinin aileleri arasındaki iletişimi güçlendirmek amacıyla eğitim programları düzenlenmelidir. Aileler arası sağlıklı ilişkilerin önemi medya aracılığıyla vurgulanmalıdır. Ailelerin birbirleriyle olan ilişkileri teşvik edilmelidir.

Bu öneriler, göçün aile yapısında ve eşlerin ilişkilerinde, çocuklarla olan ilişkilerde, aile büyükleriyle olan ilişkilerde yarattığı olumlu değişikliklerin sürdürülebilir kılınmasına ve aile içi bağların güçlendirilmesine katkı sağlayabilir. Eğitim programları ve sosyal farkındalık kampanyaları ile desteklenen bu değişiklikler, toplumda eşitlikçi ve sağlıklı aile ilişkilerinin yaygınlaşmasına yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (2001). Tek Ebeveynli Ailelere Yönelik Feminist Sosyal Hizmet Müdahalesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 12(3), 13-25.
- Acker, J. (1992). From Sex Roles to Gendered Institutions. *Contemporary Sociology*, 21(5), 565-569.
- Ackerman, N. W. (1957). Mental Health and The Family in The Current World Crisis. *Journal of Jewish Communal Service*, 34, 58-72.
- Adak, N. (2015). Toplumun Temel Yapı Taşı: Aile. (Edit.: Sevinç Güçlü). İçinde; *Kurumlara Sosyolojik Bakış* (ss. 49-91). İstanbul: Kitapevi.
- Akdağ, İ. (2020). Çatışma Teorisi Bağlamında Tarihsel-Toplumsal Çatışmanın Değişen Biçimleri Üzerine Bir İnceleme. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(1), 5231-5251.
- Akgül, C. S. (2020). *Yeniden Yapılanan Ailelerde Ebeveyn ile Çocuk Arasındaki İlişkiye Yönelik Aile Danışmanlığı Bağlamında Yeni Bir Model Önerisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
- Akşit, B. (2010). Mübeccel Kıray'ın Sosyolojik Araştırma Programının Oluşması: 1963-1973 ODTÜ Döneminden Anılar ve Eleştirel Bir Değerlendirme. İçinde; *Türk Sosyolojisinde Üç Bilim İnsanı: Cahit Tanyol, Mübeccel B. Kıray, Şerif Mardin* (ss. 41-69). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Aktaş, E., Teksöz, E., & Ocakçı, A. F. (2012). Ailede Kadının Değişen Rolünün Çocuk Sağlığına Etkisi ve Aile Merkezli Bakimin Önemi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 28(1), 73-80.
- Akün, E. (2013). Yapısal Aile Sistemleri Kuramı Bağlamında Ergenlik Döneminde Aile Yapısı ve Ergenlik Dönemi Sorunları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 53(1), 85-116.
- Aldan, A. ve Öztürk, S. (2020). Kadın işgücüne katılımında artışın belirleyicileri: Kuşak etkisinin ayrıştırılması. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 21(2), 141-156.
- Algan, T. (2022). *Aile İçi Sorunlar ve Aile Danışmanlığı*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Altun, F. (2008). Mübeccel Kıray'dan Bize Kalan. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 11, 587-610.
- Apan, A. (2006). Türkiye'de İç Göç Olgusu: Nedenler ve Sonuçlar. *Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi*, 11(5), 26-33, 231-252.
- Arı, Y. (2023). Aile Kurumunun İşlevleri Nelerdir ve Neden Önemlidir? Sosyolojik Bir Araştırma. (Edit.) Kasım Ertaş. İçinde; *İlahiyat Alanında Uluslararası Araştırma ve Değerlendirmeler* (ss. 127-139). Ankara: Serüven Yayınevi.
- Arslan, M. (2012). İş-Aile ve Aile-İş Çatışmalarının Kadın Çalışanların İş Doyumları Üzerindeki Etkisi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 99-114.
- Atal, Y. (1985). City Lights; The Impact Of RuralUrban Migration. *UNESCO Courier*, 10(2), 45-56.
- Atalay Duğral, Y. (2024). *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İş Yaşamında Kadının Konumu ve Rolü: Kadın Çalışanlar Üzerine Nicel Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Atalay, B., Kontaş, M., Beyazıt, S., ve Madenoğlu, S. (1992). *Türk Aile Yapısı Araştırması*. Ankara: DPT Yayınları.
- Ayata-Güneş, A. (1998). Etnik Kimlik ve Toplumsal Cinsiyet: Ankara'da Çerkes Kadınlar. (Edit.: Oya Çitçi). İçinde; *20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı* (ss. 93-107). Ankara: İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi.
- Aydın, K. (2014). Yapısal İşlevselci Teori ve Toplumsal Tabakalaşma. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 213-239.

- Aydın, M. (2011). *Kurumlar Sosyolojisi*. Ankara: Kadim Yayınları.
- Aydın, M. (2013). *Kurumlar Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Aytaç, S. (2001). *Çift Kariyerli Eşler ve Çalışma Yaşamındaki Yeri*. Ankara: Ezgi Kitapevi Yayınları.
- Azman, A. (2001). Tarihselcilğe Karşı Ampirizm ve Mübeccel B. Kıray. *Doğu Batı Dergisi*, 16, 31-53.
- Bağlı, M. T. ve Sevim, S. A. (2007). Popüler Anababalık Aile Dergileri Üzerine Bir Araştırma (Yay. Haz.: Nihai Ahioğlu, Neslihan Güney). İçinde; *Popüler Kültür ve Çocuk* (ss. 127-158). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Baran, G., & Atlı, S. (2017). Tarihsel Süreçte Aile ve Aile Kuramları. (Edit.: Gülen Baran). İçinde; *Aile Yaşam Dinamiği* (ss. 35-66). Ankara: Pelikan Yayınevi.
- Başak, S., Kınır, S. ve Yaşar, Ş. (2013). *Kadının Görünmeyen Emeği: İkinci Vardiya*. Ankara: Ames.
- Beck, A., Kline, S., & Greenfield, L. (1988). *Survey of Youth in Custody, 1987*. Washington, DC: U.S.: Bureau of Justice Statistics.
- Benería, L., & Roldan, M. (1987). *The Crossroads of Class and Gender: Industrial Homework, Subcontracting, and Household Dynamics in Mexico City*. University of Chicago Press.
- Bernard, H. R. (2011). *Research Methods in Anthropology: Qualitative And Quantitative Approaches*. New York: Rowman Altamira.
- Bilton, T.; Bonnett, K.; Jones, P.; Lawson, T.; Skinner, D.; Stanworth, M.; Webster, A. (2008). *Sosyoloji*. (Çev.: Kemal İnal). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bingöl, İ. (2022). Toplumsal Teoride Çatışmanın Klasik Kökleri Üzerine Bir Değerlendirme: Karl Marx, Max Weber, Georg Simmel. *Akademik Matbuat*, 6(1), 111-136.
- Bingöl, İ. (2023). Modern Çatışma Kuramının Öncüleri Üzerine Bir Değerlendirme: Ralf Dahrendorf, Lewis A. Coser ve Randall Collins. *Sosyolojik Bağlam Dergisi* 4(3), 341-354.
- Block, J., et al. (1988). Parental Functioning And The Home Environment İn Families Of Divorce. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 27, 207-212.
- Bora, A. (2012). Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık. (Der.: Kenan Çayır ve Müge Ceyhan). İçinde; *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar* (ss. 176-187). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss, Vol. 1: Attachment. Attachment and Loss*. New York: Basic Books.
- Boyacıoğlu, N. E., Dinç, H., & Özcan, N. K. (2018). Lezbiyen, Gay, Biseksüel, Transeksüel ve İnterseks Adölesanlar. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1, 13-16.
- Boylu, A. A., ve Öztö, H. (2013). Tek Ebeveynli Aileler: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Sosyo Ekonomi*, 19(19), 207-220.
- Browne, K. (2005). *An Introduction to Sociology*. Cambridge: Polity Press,
- Bu, M. ve Bozoğlu, F. (2009). *Türkiye’de Köyden Kente Göç*. <http://www.baltalimanı.com> (Erişim Tarihi: 18.05.2024).
- Buckley, W. (1967). *Sociology and Modern Systems Theory*. Englewood Cliffs
- Buz, S. (2009). Göç ve Kentleşme Sürecinde Kadınların Görünürlüğü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(17), 40-50.

- Can, İ. (2014). Moderniteden Postmoderniteye Ailenin Ontolojisi ya da Modern Çekirdek Aile Çerezleşiyor mu? (Ed.) Mehmet Aydın. İçinde; *Aile Sosyolojisi* (ss. 51-81). İstanbul: Açılım Kitap.
- Canatan, K., Bilge, Y., & Çapar, H. (2019). Tek Ebeveynli Aile Bağlamında Yaşayan Annelerin Sosyal ve Psikolojik Problemleri: Küçükçekmece Örneği. *Turkish Studies-Social Sciences*. 14(4), 1331-1354
- Canatan, K., Yıldırım, E. (2009). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Cankurtaran, Ö. ve Kelebek Küçükarslan, G. (2021). Toplumsal Cinsiyete Dair Kavramlar. (Edit.: Aksu Bora, Şengül İnce). İçinde; *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği* (ss. 7-22). Ankara: Masaüstü Yayıncılık Atölyesi.
- Cornell, D., et al. (1987). Characteristics of Adolescents Charged With Homicide. *Behavioral Sciences and the Law*, 5, 11-23.
- Coşan, B. (2018). Dünyada ve Türkiye’de Sosyo-Ekonomik Bir Problem Olarak Tek Ebeveynli Aile Olgusunun Çok Boyutlu Değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(41), 259-294.
- Creswell, J. W. (2013). *Research Design: Qualitative, Quantitative, And Mixed Methods Approaches*. New York: Sage.
- Çabuklu, Y. (2007). *Toplumsal Kurgular ve Cinsiyetçilik*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Çağan K. (2011). Ailenin İşlevleri. (2. Basım). İçinde; *Aile Sosyolojisi* (ss. 83-93). İstanbul: Açılım Kitap.
- Çaha, Ö. (1996). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çakır, A. (2022). *Türkiye’de Çalışan Kadınların İş-Yaşam Dengesini Sağlamaya Yönelik Aile Dostu Politikaların Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Çakır, G., & Yaman, Ö. M. (2022). Yaşlılara Evde Bakım Vermenin Bakım Veren Aileler Üzerindeki Etkilerinin Aile Kuramları Temelinde Değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(2), 577-604.
- Çakır, Ö. (2001). *İşe Bağlılık Olgusu ve Etkileyen Faktörler*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Çapcıoğlu, İ. (2018). Sekülerleşen Toplumda Bireyselleşen Aile. *Turkish Studies*, 13(2), 19-34.
- Çifçi, S., Saka, G., & Akın, A.N. (2022). Gender Perception and Affecting Factors: Example of Mardin. *Turk J Public Health*, 20(1), 1-13.
- Çiftçi, A. N. (2023). Aile Yapısında Yaşanan Çözülme ve Uzunköprü Örneği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(Özel Sayı), 489-514.
- Çiftçi, M. (2023). Aile Dışı Yaşlı Bakım Seçenekleriyle Ekonomik Yapı İlişkisi: Türkiye Örneği. *Eurasian Econometrics Statistics & Empirical Economics Journal*, 24, 15-28.
- Davran, M. K., Sevinç, M. R., ve Sevinç, G. (2011). Kırdan Kente Yapılan İç Göçler ve Toplumsal Cinsiyet. *Göç ve Mimarlık Dergisi*, 4, 49-54.
- Dayıoğlu, M. (1995). *Earnings in Equality Between Gender in Turkey*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dayıoğlu, M. ve Kırdar, M. G. (2010). *Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılımında Belirleyici Etkenler ve Eğilimler*. DPT Yayınları, Ankara.
- Demir, S., & Çelebi, Ş. (2017). Tek Ebeveynli Ailelerin Sorunları: Nitel Bir Araştırma. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 111-128.
- Demir, Z. (2020). “İş”te Kadın. İçinde; *Çalışma Hayatından Kadın ve Dindarlık* (ss. 52-71). Bursa: Sentez Yayınları.
- Demir, Z. (2021). Değişen Toplumlarda Ailenin Değişmeyen Özellikleri. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21(2), 770-791.

- Demirhan, S. H. (2019). *Mübeccel Belik Kıray'da Toplumsal Değişme ve Sosyal Sermaye*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2008). *The Landscape Of Qualitative Research*. New York: Sage
- Dervişoğlu Akpınar, H. (2017). *İç Göç ve Aile Bağlamında Kadınların İyi Oluş ve Dayanıklılığı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bursa.
- Doğan, D. S. (1990). *Yurt Dışından Dönen Gençlerin Sorunları*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Doğan, İ. (2009). *Dünden Bugüne Türk Ailesi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Doğan, S. (1988). *Yurt Dışı Yaşantısı Geçiren ve Geçirmeyen Lise Öğrencilerinin Problemleri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara
- Doğan, S. (1994). Aileye Yönelik Psikolojik Yardım. İçinde; *Aile Kurultayı Bildiriler Kitabı* (ss. 23-45). Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara.
- Dökmen, Z.Y. (2010). *Toplumsal Cinsiyet-Sosyal Psikolojik Açıklamalar* (2. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Durkheim, E. (2006). *Toplumsal İşbölümü*. İstanbul.
- Duvall, E. M. (1957). *Family Development*. Philadelphia, PA: Lippincott.
- Duvall, E. M. (1988). Family Development's First 40 Years. *Family Relations*, 37(2), 127-134.
- Duvall, E. M., & Miller, B. C. (1985). *Marriage and Family Development* (6th ed.). New York, NY: Harper & Row.
- Eddy, C. (2002, December 31). *The Daddy Shady Show*. Village Voice.
- Eken, H. (2010). *Rol Etkileşimi Bağlamında Kadın Subaylar*. Konya: Palet Yayınları.
- Ekici, F. Y. (2014). Türk Aile Yapısının Değişim ve Dönüşümü ve Bu Değişim ve Dönüşüme Etki Eden Unsurların Değerlendirilmesi. *International Journal of Social Science*, 30, 209-224.
- Engels, F. (2015). *Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*. (Çev.: Hasan İlhan), Ankara: Alter Yayınları.
- Engin, M. (2021). Türkiye'de İç Göçün Aile Kurumu Üzerindeki Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 41, 230-243.
- Epik, M. T., Çiçek, Ö., & Altay, S. (2017). Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Tarihsel Süreçte Ailenin Değişen/Değişmeyen Roller. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(38), 35-58.
- Eraslan, L. (2020). *Aile Sosyolojisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Erdentuğ, A. (1990). Türkiye'de ve Yurt Dışında Sanayi Sektöründe Çalışan İşçilerimizde Aileye İlişkin Özellikler. *Türk Yurdu Dergisi*, 10(40), 27-33.
- Erdoğan, E. (2017). *Türkiye'de Gençlerin İyi Olma Hali Araştırması, HABİTAT*. <https://habitatdernegi.org/wp-content/uploads/turkiye-de-genclerin-iyi-olma-hali-raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 08.06.2024).
- Ereş, F. (2009). Toplumsal Bir Sorun: Suçlu Çocuklar ve Ailenin Önemi. *Aile ve Toplum*, 5(17), 88-96
- Ergun, M. (1991), Sanayileşme ve Ailenin Görevlerinde Meydana Gelen Değişmeler. İçinde; *Türk Aile Ansiklopedisi* (Cilt: 3, ss. 893-895). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu Yayınları.
- Erkal, M. E. (1993). Türk Aile Yapısı ve Bazı Meseleler. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 24, 15-20.

- Erkan, S. (2010). Aile ve Aile Eğitimiyle İlgili Temel Kavramlar. (Edit.) Fulya Temel. İçinde; *Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları* (ss.12-30). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erkan, Z., ve Afşin, B. (2023). Bowen'in Aile Sistemleri Teorisi'nde 'Üçgenleşme'. *Sosyal Bilimlerde Aktüel Araştırmalar: Etkiler-Sonuçlar*, 2, 106-120.
- Erkol, M., Şahin, M., & Avcı, Ş. (2021). Toplumsal değişimin bir göstergesi olarak gençlerin evliliğe yönelik tutumları. *Universal Journal of History and Culture*, 3(1), 57-78.
- Ertan, C. (2018). Sınırları Genişleyen Aile: Ayın Cinsiyetten Birliktelikler ve Evlilikler. (4. Baskı). (Edit.) Nursen Adak. İçinde; *Değişen Toplumda Değişen Aile: Sosyolojik Tartışmalar* (ss. 247-259). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Erten, R. (2023). Sistem Kuramı Çerçevesinde Çalışma Yaşamının Aile Sistemi Üzerine Etkilerinin Değerlendirilmesi: İşçi Aileler Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23(59), 263-297.
- Ertürk, H.G. (2010). Aile Kuramları. (Edit.). Tülin Güler. İçinde; *Anne Baba Eğitimi* (ss. 17-34). Ankara: Pegem Akademi.
- Es, M., ve Ateş, H. (2004). Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 48, 206-248.
- Esentürk-Ercan, L. (1998). *Yabancı Uyruklu ve Türk Üniversite Öğrencilerine Ait Sorunların Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara
- Eshleman, R. (1988). *The Family: An Introduction*. Allyn-Bacon
- Feyzioğlu, S., & Kuşcuoğlu, C. (2011). Tek Ebeveynli Aileler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 26(26), 97-110.
- Flick, U. (2014). *An Introduction To Qualitative Research*. New York: Sage.
- Foa, V.G. (1988). Interpersonal and Economic Resources. *Science*, 171, 345-351
- Fraenkel, J., Wallen, N., & Hyun, H. (2012). *How to Design and Evaluate Research in Education* (10th Ed.) New York: McGraw-Hill Education.
- Freyer, H. (1998). *Theory of Objective Mind: An Introduction to The Philosophy of Culture* (1st edition). USA: Ohio University Press.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gira, S., ve Avcı, M. (2023). Aile İçi Karar Mekanizmalarında Kadının Yeri Üzerine Nitel Araştırma. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13, 9-27.
- Gittins, D. (2011). *Aile Sorgulanıyor*. (Çev.: Tuna Erdem). İstanbul: Pencere Yayınları,
- Gottman, J. (1999). *The Marriage Clinic: A Scientifically Based Marital Therapy*. New York: Norton & Company.
- Gökçe, B. (1976). Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1-2), 46-67.
- Gökler, R., ve Atamtürk, E. (2021). Ebeveynlik Rollerindeki Değişim. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 151-177.
- Gökulu, G. (2019). Sembolik Etkileşimci Teorinin Gündelik Yaşam Sosyolojisine Katkıları. *EKEV Akademi Dergisi*, 80, 173-190.
- Graf, N. (2019, November 6). Key findings on marriage and cohabitation in the U.S. Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/short-reads/2019/11/06/key-findings-on-marriage-and-cohabitation-in-the-u-s/> (Erişim Tarihi: 6.8.2024).
- Güçlü, S. (2015). Aileye ilişkin Kuramsal Yaklaşımlar. (Edit.) Sevinç Güçlü. İçinde; *Kurumlara Sosyolojik Bakış* (ss. 65-92). İstanbul: Kitapevi.

- Günay, E., ve Odabaşı-Koç, Ö. (2021). Güzel Sanatlar Lisesi Resim Bölümü Öğrencilerinin Cinsiyet Kalıp Yargıları: Metafor Analizi ve Resim Çizme-Yazma Yöntemi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 2(3), 55-74.
- Günay, G., & Bener, Ö. (2011). Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 153, 1-15.
- Gündüz, A. (2019). Tarihî Süreç İçerisinde Türk Toplumunda ve Devletlerinde Kadının Yeri ve Önemi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(5 Issue 5), 129-148.
- Güner, O. (2008). *Kırdan Kente Göç Bağlamında Gençlerde Oluşan Kültür ve Kimlik İnkılabları*. www.kayaburun.com/yayinlar/K%C4%B1rdan%20Kente%20G%C3%B6ç%20Kültür%20ve%20Kimlik%20İnkılabları.doc (Erişim Tarihi: 19.05.2024).
- Güneş, F. (2011). Aile, Evlilik, Akrabalık ve Hane. (Edit.) Aytül Kasapoğlu, Nadide Karkıner. İçinde; *Aile Sosyolojisi* (ss. 29-48). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Güngör, A. (2009). *Çanakkale İlinin Sosyal ve Demografik Analizi*. (Lisans Bitirme Çalışması). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul.
- Güngör, A. (2023). Tek Ebeveynli Aileler: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23(58), 129-155.
- Güngör, M. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Problem Çözme Becerisi ile Aile Tipleri ve Aile Tutumları İlişkisi. *Journal of New World Sciences Academy*, 7(4), 40-51.
- Güreşçi, E. (2012). Türkiye’de Kırsal Göçün Aile Üzerine Etkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(17), 149-161.
- Hallaç, S., & Öz, F. (2014). Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(2), 142-153.
- Hantrias, L., & Letablier, M. T. (2014). *Families and Family Policies in Europe*. London: Routledge.
- Hawk, W. (2011). Household Spending by Single Persons and Married Couples in Their Twenties: A Comparison. *Consumer Expenditure Survey Anthology*, 40, 46-54.
- Hill, R. (1986). Life Cycle Stages for Types of Single Parent Families: Of Family Development Theory. *Family Relations*, 19-29.
- Hill, R. (1958). Sociology of Marriage and Family Behaviour, 1945-56. *Current Sociology*, 7(1), 1-33.
- Hochschild, A., & Machung, A. (1989). *The Second Shift: Working Families and The Revolution at Home*. USA: Penguin.
- Hoffmann, J. P. (2002). The Community Context Of Family Structure And Adolescent Drug Use. *Journal of Marriage and Family*, 64(2), 314-330.
- Horowitz, J. M., Graf, N., & Livingston, G. (2019, November 6). Marriage and Cohabitation in the U.S.: The Landscape of Marriage and Cohabitation in the U.S. Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/social-trends/2019/11/06/the-landscape-of-marriage-and-cohabitation-in-the-u-s/> (Erişim Tarihi: 6.8.2024).
- Humphreys, T. (1996). *Aile: Terk Etmemiz Gereken Sevgili*. (Çev.: Tanju Anapa). İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Hüseyinli, N. ve Hüseyinli, T. (2016). Çocuk Bakımının Kadın İşgücü Üzerinde Etkileri ve Hukuki Düzenlemeler. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 16(34), 108-137.
- Işık, E. (2023). Genel Sistem Teorisinden Aile Sistemleri Teorisine: Aile Çalışmalarında Sistem Kuramı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(2), 701-716.
- İçli, G. (2009). *Sosyolojiye Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- İlbars, Z. (1991). Ankara Gecekondu Ailelerine Genel Bir Bakış. (Edit.: Dikeçligil B. ve A. Çiğdem), İçinde; *Aile Yazıları* (Cilt 5/2). Ankara.

- İlkaracan, P., ve İlkaracan, İ. (1998). 1990'lar Türkiye'sinde Kadın ve Göç. *İçinde; 75 Yılda Köylerden Şehirlere* (ss. 305-322). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- İmamoğlu, E. Olcay (1994). A Model, of Gender Relations in the Turkish Family. *Boğaziçi Journal*, 8(1-2), 165-176.
- İşgüden, T. (2000). Mübeccel Kıray Sosyolojisi ve İktisatta Metodoloji. (Edit.) Atacan, F., Ercan, F., Kurtuluş, H., Türkay, M. *İçinde; Mübeccel Kıray İçin Yazılar* (ss. 273-280). İstanbul: Bağlam yayınları.
- Kaçmazoğlu, H. B. (2017). On the Sociological Opinions of Mübeccel Belik Kıray. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 55, 385-412.
- Kalaycıoğlu, S., Çelik, K., & Beşpınar, F. U. (2010). Gitmek Mi Zor Kalmak Mı? Avrupa'ya Erkek Göçü ve Geride Kalan Kadının Gözünden Göç Deneyimi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 27(1), 123-146.
- Kaplan, E. (2017). 6. Sınıf Öğrencilerinin Işık ve Ses Konusundaki Kavram Yanılgılarının Kavram Testi, Kavram Karikatürleri ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Kullanılarak Tespit Edilmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Karaca, B. G. (2017). *Türk Hukukunda Aile Kavramı ve Ailenin Korunması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.
- Karaçayır, S. (2023). *Türkiye'den Ulus Ötesine Göç Etmiş Ailelerdeki Ergenlerin Davranış Problemleri ve Ebeveynlerin Psikolojik Sağlık Özellikleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). KTO Karatay Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Konya.
- Karataş, K. (2001). Toplumsal Değişme ve Aile. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 12(2), 89-98.
- Karataş, Z. (2017). Sosyal Bilim Araştırmalarında Paradigma Değişimi: Nitel Yaklaşımın Yükselişi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 68-86.
- Kasapoğlu, M. A. (2018). Aile Sosyolojisi. (Ed. Akyıldız, M.) *İçinde; Sosyolojik Yaklaşımlar Temelinde Aile Kuramları* (ss. 36-45). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Kaştan, Y. (2015). Türkiye'de Göç Yaşamış Çocukların Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Problemler. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 216-229.
- Keating, M., Eyre, A., Campbell, R., McKenzie J., Firnegan, T., McIntosh, I., Kilroe, M., Jones, D., Thorogood, N., Green, J. (2000). *Sociology: Making Sense of Society*. (Edit.: Ian Marsh). New York: Prentice Hall.
- Kerlinger, F. N. & Lee, H. B. (1999). *Foundations Of Behavioral Research*. New York: Harcourt College Publishers.
- Kerr, M. E. (1981). Family Systems Theory And Therapy. *Handbook of Family Therapy*, 1, 226-264.
- Keskin, E. B. (2014). *Kentleşme Sürecinde Ailenin Değişimi: Bursa'da Bir Alan Araştırması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bursa.
- Kılınçer, H. (2021). Aile Danışmanlığında Maneviyat Boyutunun Önemi. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17, 263-273.
- Kır, İ. (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 381-404.
- Kıray, M. B. (1972). *Örgütlemeyen Kent: İzmir'de İş Hayatının Yapısı ve Yerleşme Düzeni*. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
- Kıray, M. B. (1998). *Kentleşme Yazıları*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Kıray, M. B. (1999). *Seçme Yazılar*. İstanbul: Bağlam Yayınları.

- Kıray, M. B. (2000). *Ereğli, Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası* (3. Basım). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Kıray, M. B. (2006). Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme. İçinde; *Toplu Eserler-4* (ss. 56-69). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Kızılçelik, S. (2014). *Sosyolojinin Neliği: Nilgün Çelebi ile Sosyoloji Sözcüğünün Soykütüğüne Uzanmak*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kızılgöl, Ö. A. (2012). Kadınların İşgücüne Katılımının Belirleyicileri: Ekonometrik Bir Analiz. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 13(1), 88-101.
- KONDA (2020). 10 Yılda Gençlerde Ne Değişti? <https://interaktif.konda.com.tr/tr/Gencler2018/#firstPage> (Erişim Tarihi: 08.06.2024).
- Kongar, E. (1970). Türkiye’de Aile: Yapısı, Evrimi ve Bürokratik Örgütlenme İlişkisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 3(2), 58-83.
- Kongar, E. (2010). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği* (14. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Koray, M. (1992). Çalışma Yaşamında Kadın Gerçekleri. *Amme Dergisi*, 25(1), 97-115.
- Koray, M., Demirbilek, S., ve Demirbilek, T. (1999). *Gıda Kolunda Çalışan Kadınların Koşulları ve Geleceği*. Ankara: KSSGM Yayınları.
- Korkmaz, A. (2012). Türkiye’de Kadının İşgücüne Katılımının Belirleyicileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(2), 41-65.
- Kottak, C. P. (2002). *Antropoloji: İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış*. (Çev.: S. N. Altuntek vd.) Ankara: Ütopya Yayınları,
- Köse, B. (2018). *Geçmişten Günümüze Aile* (4. Baskı). (Edit.: Nurşen Adak). İçinde; *Değişen Toplumda Değişen Aile: Sosyolojik Tartışmalar* (ss. 15-16). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Köseoğlu, S. A., ve Yıldız, Y. (2018). Tek Ebeveynli Çocukların Yaşam Deneyimleri. *HAYEF Journal of Education*, 15(2), 80-98.
- Kruk, E. (2012, May 23). *The Vital Importance of Paternal Presence in Children’s Lives*. USA: Bureau of Justice Statistics.
- KSGM. (2008). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008–2013*. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, KSGD. Ankara: Fersa Ofset.
- Kurtkan, A. (1990). İslamiyet’in Önerdiği Ferdiyetçi Aile Yapısında Kadın Hakları ve Ülkemizdeki Durumu. İçinde; *I. Aile Şûrası Bildirileri* (ss. 410-425). Ankara.
- Küçükali, A. (2014). Sosyo-ekonomik ve Kültürel Yapının Kadınların Çalışma Hayatı Üzerine Etkileri: Erzurum örneği. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 1-19.
- Küçükbaşol, F. (2014). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmasında Geçici Özel Önlem Uygulamaları: Türkiye’de Şartlı Eğitim Yardımları Örneği*. (Uzmanlık Tezi). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Küçükmanav, A. (2021). *Kırsaldan Kente Göç Eden Ailelerin Parçalanmasının Türk Dizilerinde Temsili*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. İstanbul.
- Leslie, G. R., & Korman, S. K. (1967). *The family in Social Context*. New York: Oxford University Press.
- Leslie, G., & S Korman, S. (1989). *The Family in Social Context*. London: Oxford University Press
- Lichtenthal, W. G., & Kissane, D. W. (2008). The Management of Family Conflict in Palliative Care. *Progress in Palliative Care*, 16(1), 38-45.

- Lindblad-Goldberg, M., & Northey, W. F. (2013). Ecosystemic Structural Family Therapy: Theoretical and Clinical Foundations. *Contemporary Family Therapy*, 35, 147-160.
- Lykken, D. T. (1997, June). Why There is No Substitute For Parents. *Imprimis*, 26(6), 1-12.
- Lykken, D. T. (2000). Reconstructing Fathers. *American Psychologist*, 55, 681-681.
- MacIver, R. M., & Page, C. H. (1961). *Society: An Introductory Analysis*. California University.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev.: Osman Akınhay, Derya Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Martin, C. A., & Parker, S. (1995). Folk Theories About Sex and Race Differences. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21, 45-57.
- Medin, B. (2014). Duvara Karşı ve Zenne Filmlerine Dramaturjik Bir Yaklaşım. *Selçuk İletişim*, 8(3), 228-246.
- Meriç, Ü. (1989). İslam'da Aile. İçinde; Hz. Peygamber ve Aile Hayatı (ss. 56-71). İstanbul: İlmî Neşriyat.
- Merter, F. (1990). 1950-1988 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler: Malatya Örneği (2. Baskı). Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Mies, M. (2011). *Ataerki ve Birikim*. (Çev.: Y. Temürtürkan). Ankara: Dipnot Yayınları.
- National Center for Fathering. (2015). Fatherless Epidemic. <https://fathers.com/wp39/wp-content/uploads/2015/07/fatherlessInfographic.pdf> (Erişim Tarihi: 6.8.2024).
- Nirun, N. (1994). *Sistematis Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Nock, S. (1987). *Sadology of the Family*. New Jersey: Prentice Hall.
- Oakley, A. (1972). *Sex, Gender and Society*. London: Temple Smith.
- Ogburn, W. F. (1953). The changing function of family. R. Winch & H. R. Barringer (Ed.), In *Selected Readings in Marriage and Family* (pp. 70-85). New York: Harper and Pow Publishers.
- Oğurlu İ. (2014). Çevre-Kent İmajı-Kent Kimliği-Kent Kültürü Etkileşimlerine Bir Bakış. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 13(26): 275-293
- Ok, N. (1994). *Bir Aile Biçimi Olarak Birlikte Yaşama*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Omay, U. (2020). *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi. İstanbul: AUZEF Yayınları.
- Ozankaya, Ö. (1984). *Temel Toplumbilim Terimleri Sözlüğü* (3. Basım). Ankara: Savaş Yayınları
- Önder, N. (2013). Türkiye'de Kadın İşgücünün Görünümü. *ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi*, 1(1), 35-61
- Önel, N. (2006). *İş-aile Çatışmasının Çalışan Kadının Aile İçi İlişkileri Üzerine Etkileri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.
- Özen, S. (1992). Mübadele ve Çatışma Kuramlarında Aile. *Sosyoloji Dergisi*, 3, 117-129.
- Özen, Ü. (2001). *Sosyolojide Bir Ekol: Mübeccel Belik Kıray*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Özer, A. (2011). *Bağımlılığı Yaratın Sosyolojik KoTarihi: 19.05.2011şme(me) ve Organize Suç Bağlamında İrdelenmesi*. <http://www.tohav.org/?bolum=dosya&no=44> (Erişim Tarihi: 19.05.2011).

- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*. İstanbul: Pdrem Yayınları
- Özkan, D. (2020). Toplumsal Cinsiyet ve Mizah: Atilla Atalay'ın Sıdika Karakteri Örneği. (Edit.: Mustafa Aça, Mustafa Dinç). İçinde; *Çağdaş Yaklaşımlar Odağında Toplum ve Kültür Araştırmaları- I* (ss. 106-124). İstanbul: Paradigma Akademi Basın Yayın Dağıtım.
- Özkan, R. (2019). Göç olgusu ve toplumsal yapıya etkisi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33(47), 127-145.
- Öztürk, M. ve Altuntepe, N. (2008). Türkiye’de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması. *Journal of Yaşar University*, 3(11), 1587-1625.
- Parsons, T. (1964). *The Social System*. New York.
- Patton, M. Q. (2014). *Qualitative Research & Evaluation Methods: Integrating Theory and Practice*. Sage publications.
- Piercy, K. W. (2000). When It Is More Than a Job: Close Relationships between Home Health Aides and Older Clients. *Journal of Aging and Health*, 12(3), 362-387.
- Polat, A. (2022). Nitel Araştırmalarda Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Soruları: Soru Form ve Türleri, Nitelikler ve Sıralama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 161-182.
- Reed, E. (2012). *Kadının Evrimi-I*. İstanbul: Payel Yayınevi.
- Riper, T. V. (2006). *The Cost Of Being Married Versus Being Single*. https://www.forbes.com/2006/07/25/singles-marriage-moneycx_tvr_06singles_0725costs.html?sh=12bfc19c7269 (Erişim Tarihi: 05.10.2023).
- Sağlık, B., & Çelik, H. Y. (2018). Küreselleşen Çalışma Hayatında Kadının Rolü. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(2), 95-120.
- Sağlık, E., & Kelkit, A. (2019). Kentsel Kimlik Bileşenlerinin Kent Kullanıcıları Tarafından Belirlenmesi: Örnek Kent Çanakkale. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 63-79.
- Sakarya, İ. (2018). Çanakkale’de Kentsel Mekânın Metalaştırılması Karşısında Direnen Kentsel Muhalefet. *Megaron*, 13(3), 431-445.
- Saliya, D. A. (2017). *Judith Butler ve Postmodern Feminizm*. İstanbul: Kibele Yayınları.
- Sanders, B. R. (2007, October 28). *Hey Y'all, Let's Fill The Hall (of Fame)*. Fort Worth Star Telegram.
- Sarı, Z. S. (2021). *Suriye İç Savaşı Bağlamında Göç Olgusu: Aile Olmak Belgeseli "Zeytin Ağaçlarının Altında" Ve "Şehrin Son Sakinleri" Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sivas.
- Savran, G. A. (2019). *Beden Emek Tarih Diyalektik Bir Feminizm İçin*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Sayın, Ö. (1990). *Aile Sosyolojisi: Ailenin Toplumdaki Yeri*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Sayın, Ö. (2020). *Aile Sosyolojisi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Schlomer, G. L., Giudice, M. D., ve Ellis, B. J. (2011). Parent–Offspring Conflict Theory: An Evolutionary Framework for Understanding Conflict Within Human Families. *Psychological Review*, 118(3), 496–521.
- Serpe, R. T., ve Streyker, S. (2011). The Symbolic Interactionist Perspective and Identity Theory. In *Handbook of Identity Theory and Research* (pp. 225-248). New York: Springer

- Sevinç M. R., Davran M. K., Özel R., ve Sevinç G. (2015). “Şanlıurfa Semt Pazarlarında Taşıyıcılık Yapan Çocuk İşçiler. *Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 18 (3), 21-31.
- Sevinç, G., Davran, M. K., ve Sevinç, M. R. (2018). Türkiye’de Kırdan Kente Göç ve Göçün Aile Üzerindeki Etkileri. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 3(6), 70-82.
- Sezal, İ. (2002). Toplum ve Aile. (Edit.: İhsan Sezal). İçinde; *Sosyolojiye Giriş* (ss. 161-198). Ankara: Martı Kitap Yayınevi.
- Sınar, H. (2017). *Mübeccel Kıray Sosyolojisinde Toplumsal Yapı Anlayışı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Solmaz, E. (2019). *Kırdan Kente Göç Eden Ailelerin Kız Çocuklarına Yönelik Tutum ve Davranışları (Tokat İli Merkez İlçe Araştırması)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Tokat.
- Solocum, S. (1975). Woman The Gatherer: Male Bias. (Ed.: Rayna R. Reither). In *Anthropology: Toward An Anthropology of Women* (pp. 36-50), New York: Monthly Review.
- Stevens, H. (2011). *Gey ve Lezbiyen Yazını*. (Çev.: Kıvanç Tanrıyar). İstanbul: Sel yayıncılık.
- Sumner, W. G., & Keller, A. G. (1927). *The Science of Society*. USA: Harper & Brothers.
- Sunar, L. (2024). Yapısal İşlevselcilik. TÜBİTAK Ansiklopedi. https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/yapisal_islevselcilik (Erişim Tarihi: 9.9.2024).
- Sunar, L. (Ed.). (2018). *Değişim Sosyolojisi*. Ankara.
- Sunar, L. (Ed.). (2019). *Türkiye’de Toplumsal Yapı ve Değişim*. Ankara.
- Sunay, C. (2004). Mübeccel Kıray’ın Eserlerinde Kent ve Toplumsal Değişme. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 43-61.
- Şahin, N. H., & Bilgiç, D. (2016). Toplumda Eşcinsellere Yönelik Tutumlar ve Lezbiyen Kadınlarda Sağlık Eşitsizliği. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 3(3), 216-225.
- Şahin, Y. (2013). Çatışma Kuramları ve Kimlik Temelli Çatışmalar: Teorik Bir Giriş. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 1(1), 32-55.
- Şahinkaya, R. (1981). *Cumhuriyet Köye Köylü Kadına ve Türk Ailesine Neler Getirdi*. Ankara.
- Şener, A., ve Terzioğlu, G. (2002). *Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Şişman, M. (1998). Eğitim Yönetiminde Kuram ve Araştırmada Alternatif Paradigma ve Yaklaşımlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16(16), 395-422.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2011). *Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması 2011*. Ankara: Afşaroğlu Matbaası.
- Tavukçu, E., ve Şahin, N. H. (2021). Türkiye’de Göçün Kadın Yaşamına Olan Etkilerinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 89-101.
- TDK. (2024). *Aile*. Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr>. (Erişim Tarihi: 01.07.2024).
- Teachman, J., et al. (1998). Sibling Resemblance In Behavioral And Cognitive Outcomes: The Role Of Father Presence. *Journal of Marriage and the Family*, 60(4), 835-848.
- Tekin Epik, M., Çiçek, Ö. ve Altay, S. (2016, May 12-15). Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Tarihsel Süreçte Ailenin Değişen/Değişmeyen Roller. V. *Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi*, Isparta, Türkiye.

- Temel, E., ve Anık, C. (2023). İletişim Sürecinde Mekân Dilinin Araştırılması (Beşiktaş ve Ümraniye örnekleri). *International Journal of Social and Economic Sciences*, 13(1), 1-31.
- Tezcan, M. (2010). *Sosyolojiye Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Thompson, W. E., & Hickey, J. V. (2005). *Society In Focus*. New York: Pearson Education
- Thompson, W. E., Hickey, J. V., & Thompson, M. L. (2019). *Society in Focus: An Introduction to Sociology*. London: Rowman & Littlefield.
- Topakkaya, A. (2007). Modern Birey Kültü. *Felsefe Dünyası*, 4), 42-51.
- Tura, G. (2014). *Yapısal Aile Sistemleri Kuramı Temelli Psikoeğitim Programının Aile Ortamı, Yeme Tutumu ve Obeziteye Etkisi: Vaka Çalışması* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Sakarya.
- Turan, F. (2011). Aile ve Değişme. (Ed.: Aytül Kasapoğlu, Nadide Karkıner). *İçinde; Aile Sosyolojisi* (ss. 236-255). Eskişehir: AÖF Yayınları.
- Turğut, F. (2016). Genel Olarak Aile. (Ed.: Mustafa Akın). *İçinde; Sistemik Aile Sosyolojisi* (ss. 15-34), Konya: Çizgi Kitapevi
- Turğut, F. (2017). Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 1(1), 93-117.
- TÜİK. (2024). TÜİK Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2023-53707> (Erişim Tarihi: 6.8.2024).
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24(24), 543-559.
- Tüzer, V. (2001). Kronik Hastalıklar ve Yeti Yitiminde Sistemik Aile Yaklaşımı. *Klinik Psikiyatri*, 4, 193-201.
- U.S. Bureau of the Census. (2017). *Statistical Abstract of the United States: 2016*. Washington, DC: Government Printing Office.
- U.S. Census Bureau. (2011). *Children's Living Arrangements And Characteristics: March 2011, Table C8*. Washington, DC.
- U.S. Census Bureau. (2024, May 30). Census Bureau Releases New Estimates On Families And Living Arrangements (Press Release No. CB24-TPS.56). <https://www.census.gov/newsroom/press-releases/2024/families-living-arrangements.html> (Erişim Tarihi: 6.8.2024).
- U.S. Department of Health and Human Services. (2012, September 12). *ASEP Issue Brief: Information on Poverty and Income Statistics*.
- Unger, R. K. (1979). Toward a Redefinition of Sex And Gender. *American Psychologist*, 34, 1085-1094.
- Uzun, A. (2022). Pembe ve Mavi İkiliğine Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Postmodern Feminist Bir Yaklaşım| A Postmodern Feminist Approach to the Pink and Blue Duality in the Context of Gender. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 5(1), 178-196.
- Ünsal, H. (2022). Göç ve aile: Göçün aile üzerindeki etkileri. *Uluslararası Psiko-Sosyal Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 84-93.
- Üstün, İ. (2011). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Hesaba Katabiliyor muyuz?* Ankara: Uzerler Matbaacılık.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *İstanbul Journal of Sociological Studies*, 35, 29-56.
- Velidedeoğlu, H. V. (1960). *Aile Hukuku*. (Cüz: I, 4. Basım). İstanbul: Sermet Matbaası.

- Wetchler, J., & Piercy, F. (1996). Experiential Family Therapies. *Family Therapy Sourcebook*, 79-105.
- WHO. (1998). *Gender and Health: A Technical Paper*. World Health Organisation, WHO. Geneva.
- Wikipedia. (2009). Çanakkale'nin İlçeleri. https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87anakkale%27nin_il%C3%A7eleri
- Winch, R. F. (1971). *The Modern Family*. (3rd edition). USA: Holt McDougal.
- Yener, S. (2018). Sosyolojik Kuramlar Çerçevesinde Aile ve Girişimcilik İlişkisi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(6), 869-878.
- Yıldırım, B. (2020). Sosyal Hizmet Uygulamasında Bowen'ın Aile Sistemleri Yaklaşımı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(47), 287-313.
- Yıldırım, E. (2005). Bir Modernite Rüyası: Ailenin Sonu mu? Kütahya Yetiştirme Yurdu Örneği. *Aile ve Toplum*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayını.
- Yıldırım, E. (2019). Aile ve Evlilik Türleri. (Edit.: K. Canatan ve E. Yıldırım). İçinde; *Aile Sosyolojisi* (ss. 65-81). İstanbul: Açılım Kitap
- Yıldırım, İ. E., Ergut, Ö. ve Camkıran, C. (2017). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Konusundaki Farkındalığın Belirlenmesine Yönelik Akademisyenler Üzerine Bir Araştırma. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 37-46.
- Yıldırım, K. (2007). Göçün Aile Üzerinde Etkisi. *ICANAS 38*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Yıldırım, N. (2006). *Ailenin Yapısı ve Problemleri*. İstanbul: Yeşerim Yayınları.
- Yıldız, İ. (2023). Kur'an Ayetleri Işığında Ailenin Görevleri. *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(2), 251-267.
- Yılmaz Şahin, B., & Alp, C. (2020). Kadınların İşgücüne Katılımının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(45), 184-202.
- Yılmaz, M. ve Zoğal, Y. (2015). Kadının işgücüne katılımının tarihsel gelişimi ve kadın istihdamını etkileyen faktörler: Türkiye ve Avrupa örneği. *Econ World*, 2015, 1-25.
- Yılmaz, T. (2005). *Göç'ün Kadın Yaşamı Üzerindeki Etkileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Yörükoğlu, A. (1992). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zeybekoğlu Dünder, Ö. (2018). Değişen ve Değiş(e)meyen Yönleriyle Aile: Yapısı, Türleri, İşlevleri. (4. Baskı). (Edit.: Nurşen Adak). İçinde; *Değişen Toplumda Değişen Aile: Sosyolojik Tartışmalar* (ss. 39-62). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Zeybekoğlu, Ö. (2013) Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile. *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2), 297-328.

EKLER

Ek 1: Kişisel Bilgi Formu

Yaş:
• 18-30 yaş arası (...) • 31-35 yaş arası (...) • 36-40 yaş arası (...) • 41 yaş ve üstü (...)
Eğitim durumu:
• Okuryazar değil (...) • İlkokul terk veya mezunu (...) • Ortaokul terk veya mezunu (...) • Lise terk veya mezunu (...) • Lisans terk veya mezunu (...)
Ailenin toplam gelir düzeyi:
• 10.000-17.002 TL arası (...) • 17.003-25.000 TL arası (...) • 25.001-30.000 TL arası (...) • 30.001-35.000 TL arası (...) • 35.001 TL ve üstü (...)
Sahip olunan çocuk sayısı:
• 1 çocuk (...) • 2 veya 3 çocuk (...) • 4 veya 5 çocuk (...) • 6 çocuk ve üstü (...)
Aynı evde yaşayan toplam kişi sayısı:
• 3-4 kişi (...) • 5-6 kişi (...) • 7-8 kişi (...) • 9 kişi ve üstü (...)
Aile yapısı:
• Geniş (geleneksel) aile (...) • Çekirdek (modern) aile (...)

Ek 2: Görüşme Soru Formu

Tema	Soru
Eşyle Olan İlişki ve İletişimi	Göç etmeden önceki aile yaşantınızı ve göç ettikten sonraki aile yaşantınızı dikkate alarak: 1. Eşinizin, ev işlerinde örneğin; mutfak işlerine yardım etme, pazar ve/veya market alışverişlerine yardım etme, vb. gibi davranışlarını/eylemlerini düşündüğünüzde/dikkate aldığınızda bu davranışlarında değişiklikler oldu mu? Değişiklikler oldu ise neler olduğundan kısaca bahseder misiniz? 2. Eşinizin, birlikte vakit geçirmede örneğin; dışarıda yemek yeme, çay bahçesine/parkına gitme, yürüyüş yapma, vb. gibi davranışlarını/eylemlerini düşündüğünüzde/dikkate aldığınızda bu davranışlarında değişiklikler oldu mu? Değişiklikler oldu ise neler olduğundan kısaca bahseder misiniz? 3. Eşinizin, duygusal paylaşımlarında örneğin; hediye alma, iltifat etme, romantik davranış sergileme, jest ve söylemlerde bulunma, vb. gibi davranışlarını/eylemlerini düşündüğünüzde/dikkate aldığınızda bu davranışlarında değişiklikler oldu mu? Değişiklikler oldu ise neler olduğundan kısaca bahseder misiniz?
Çocuklarıyla Olan İlişki ve İletişim	Göç etmeden önceki aile yaşantınızı ve göç ettikten sonraki aile yaşantınızı dikkate alarak: 4. Çocuğunuza sevgi gösterimi durumlarında örneğin; sarılma, öpme, oyun oynama, vb. gibi davranışlarınızı/eylemlerinizi düşündüğünüzde/dikkate aldığınızda bu davranışlarınızda değişiklikler oldu mu? Değişiklikler oldu ise neler olduğundan kısaca bahseder misiniz? 5. Çocuğunuz ile olan ilişki ve iletişimde örneğin; aile içinde söz dinleme, istedik davranış sergileme, ebeveyn kurallarına riayet etme, vb. gibi davranışlarınızı/eylemlerinizi düşündüğünüzde/dikkate aldığınızda bu davranışlarınızda değişiklikler oldu mu? Değişiklikler oldu ise neler olduğundan kısaca söz edebilir misiniz? 6. Çocuğunuzun resmi eğitimine müdahale örneğin; ödev yapma, okula gidip-gelme, okul aile etkinliklerine katılma, vb. gibi davranışlarınızı/eylemlerinizi düşündüğünüzde/dikkate aldığınızda bu davranışlarınızda değişiklikler oldu mu? Değişiklikler oldu ise neler olduğundan kısaca bahseder misiniz? 7. Çocuğunuzun yeme-içme alışkanlıklarına müdahale örneğin; düzenli yemek yeme, ailecek yemek yeme, sağlıklı yemek yeme, vb. gibi davranışlarınızı/eylemlerinizi düşündüğünüzde/dikkate aldığınızda bu davranışlarınızda değişiklikler oldu mu? Değişiklikler oldu ise neler olduğundan kısaca bahseder misiniz?

Aile Büyüklüğüyle Olan İlişki ve İletişim	Göç etmeden önceki aile yaşantınızı ve göç ettikten sonraki aile yaşantınızı dikkate alarak: 8. Eşinizin anne-babasının (özellikle annesinin), evdeki fiziksel aktivitelere örneğin; eşyaların yeri değiştirme, mutfak düzeni, temizlik, yemek yapımı, vb. gibi davranışlarını/eylemlerini düşündüğünüzde/dikkate aldığınızda bu davranışlarında değişiklikler oldu? Değişiklik oldu ise neler olduğundan kısaca bahseder misiniz? 9. Eşinizin anne-babasının (özellikle annesinin), çocuklarınız ile olan ilişkilerinizde örneğin; torunlar ile ilgilenme, torunların bakımına yardımcı olma, torunların ihtiyaçlarını karşılama, vb. gibi davranışlarını/eylemlerini düşündüğünüzde/dikkate aldığınızda bu davranışlarında değişiklikler oldu? Değişiklik oldu ise neler olduğundan kısaca bahseder misiniz? 10. Eşinizin anne-babasının (özellikle annesinin), ebeveynleriniz (kadının anne-babası) ile olan ilişkilerinde örneğin; dünürünü eve çağırma, dünürünün gelini ile vakit geçirmesini sağlama, vb. gibi davranışlarını/eylemlerini düşündüğünüzde/dikkate aldığınızda bu davranışlarında değişiklikler oldu? Değişiklik oldu ise neler olduğundan kısaca bahseder misiniz?
---	--